

วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
กรกฎาคม 2562
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม”
ของนายศราวุธ สุขสูงเหลืออม
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์กิงแก้ว เพ็ชรราช)

.....ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วิฒนชัย หน้่นย้ง)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วิชญาปกรณ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์)

อนุมัติ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มุณีสว่าง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

26 ก.ย. 2552

ประกาศคุณูปการ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วัฒนชัย หมั่นยิ่ง ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้อุทิศสละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษา พร้อมทั้งให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คณะกรรมการวิทยานิพนธ์อันประกอบไปด้วย รองศาสตราจารย์กิงแก้ว เพ็ชรราช ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ อนันตศิริวัฒน์ และรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วิชญาปกรณ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ และทรงคุณค่า

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณี เกษมผลกุล บรรณารักษ์หนังสือ "ประยูรนิทรศน์ : ร้อยเรื่องลำตัดผ่านชีวิตแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล บทเพลงจากหนังสือ ตลอดจนการให้ความอนุเคราะห์ประสาน คุณวิทยา นิมา ทายาทของแม่ประยูร ยมเยี่ยม สำหรับการอนุญาตให้ข้าพเจ้านำข้อมูลในหนังสือมาดำเนินการวิเคราะห์วิจัย โดยออกเป็นหนังสือภายนอก (ที่ สทศ 004/2561) นำส่งมายังบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร อย่างเป็นทางการ

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดาของข้าพเจ้า ที่ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ยืนดีในวันสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทของข้าพเจ้าแล้ว แต่ก็ยังเป็นแรงบันดาลใจในการศึกษาแก่ข้าพเจ้า และขอบพระคุณมารดาที่ให้กำลังใจอย่างดีที่สุดแก่ข้าพเจ้าเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งดวงวิญญาณของแม่ประยูร ยมเยี่ยม แม่เพลงผู้ลาลับจากโลกนี้แล้ว แต่บทเพลงพื้นบ้านของท่านยังคงอยู่จนสามารถนำมาจัดทำการศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ตลอดจนการอนุรักษ์และสืบสานบทเพลงพื้นบ้านให้คงอยู่คู่ประเทศไปตราบนานเท่านาน

ศราวุธ สุดงูเหลือม

ชื่อเรื่อง	วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม
ผู้วิจัย	ศราวุธ สุดงูเหลือม
สถานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วัฒน์ชัย หมั่นยิ่ง
ประเภทวิทยานิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ภาษาไทย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2561
คำสำคัญ	ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ บทเพลงพื้นบ้าน แม่ประยูร ยมเยี่ยม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน จำนวน 4 แนวทาง ได้แก่ การใช้คำพ้องสัมผัส การใช้คำฉายานาม การใช้โวหารภาพพจน์ และการใช้คำสังวาส ผลการวิจัยปรากฏว่าบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์มากที่สุด จำนวน 213 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.22 ลำดับถัดมาคือการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 172 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.02 การใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 120 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.15 การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.29 การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะ แต่แก้คำศัพท์สังวาส จำนวน 44 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 6.66 การใช้ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 16 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.42 การใช้คำพ้องสัมผัส จำนวน 10 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.51 การใช้ภาพพจน์อดีตพจน์ จำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.91 การใช้คำฉายานามและการใช้ภาพพจน์บุคคลาธิษฐานมีจำนวนเท่ากันคือ 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.76 และการใช้คำสังวาสชนิดตรงไม่ปรากฏ

Title AN ANALYSIS POETIC DICTION IN THE FLOK SONGS OF
MAE-PRAYOON YOMYEAM

Author Sarawut Sudnguluam

Advisor Associate Professor CDR Watanachai Monying, Ph.D.

Academic Paper Thesis M.A. in Thai Language, Naresuan University, 2018

Key word An Analysis Poetic Diction, Flok Songs, MAE-PRAYOON
YOMYEAM

ABSTRACT

The objective of the study was to analysis poetic diction MAE-PRAYOON YOMYEAM's folk songs by Analytical Theory of Poetry Phrasing in Folk Songs in out-of-date word, archaism, simile and erotic word. The study showed that 213 (32.22%) was ambiguous erotic words by symbol, 172 (26.02%) was allusion, 120 (18.15%) was similes, 68 (10.29%) was metaphor, 44 (6.66%) was ambiguous erotic words by changing the vowel or consonant, 16 (2.42%) was onomatopoeia, 10 (1.51%) was out-of-date words, 6 (0.91%) was hyperboles, 5(0.76%) was archaism, 5 (0.76%) was personification and 2 (0.30%) was ambiguous erotic words spoonerism, respectively.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของงานวิจัย.....	3
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของเพลงพื้นบ้าน.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของเพลงพื้นบ้าน.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ประวัติและผลงานของแม่ประยูร ยมเยี่ยม.....	12 17
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	23
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
สรุปและอภิปรายผล.....	25
4 ผลการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของ แม่ประยูร ยมเยี่ยม.....	26
ลำตัด.....	26
เพลงแห่.....	308
เพลงเกี่ยวข้าว.....	321

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
เพลงขลุ่ยขาย.....	328
เพลงข่อย.....	330
เพลงเรือ.....	342
เพลงจังหวัดระยอง.....	346
เสภา.....	349
เพลงอีแซว.....	354
5 บทสรุป.....	377
สรุปผลการวิจัย.....	379
อภิปรายผลการวิจัย.....	382
ข้อเสนอแนะ.....	385
บรรณานุกรม.....	387
ประวัติผู้วิจัย.....	398

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

เพลงพื้นบ้านนับเป็นการละเล่นพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการขับร้องเชิงปฏิพากย์ กล่าวคือเป็นการร้องละเล่นโต้ตอบกัน ซึ่งมักจะร้องละเล่นโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง ในทำนองเดียวกันนี้บัวผัน สุพรรณยศ (2535, น. 77) ได้กล่าวเกี่ยวกับการร้องละเล่นเชิงปฏิพากย์ (Dialogue Song) ไว้ว่า การร้องละเล่นเชิงปฏิพากย์เป็นการโต้ตอบคารมระหว่างชายหญิง ส่วนใหญ่จะเป็นการพบกันครั้งแรกโดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า ร้องละเล่นเพื่อประชันฝีมือความเฉลียวฉลาดต่อการร้องละเล่นเพลงพื้นบ้านโดยจะนำเอาเพลงดับต่าง ๆ ตามที่ตนได้ฝึกฝน ไม่ว่าจะเป็นการประชันขึ้นด้วยตนเองหรือการต่อจากเพลงต่าง ๆ ที่ได้รับการฝึกฝนจากครูบาอาจารย์ก็ตาม การประชันในลักษณะดังกล่าวเรียกว่า "การร้องเพลงประ" จากการแสดงเพลงพื้นบ้านดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของคนไทยมักมีความสามารถในด้านการสร้างสรรค์บทหรือกรองแทบทั้งสิ้น โดยเพลงพื้นบ้านจะมีคุณค่าทั้งด้านเนื้อหาและด้านภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของบทเพลงพื้นบ้านชนิดนั้น ๆ

ในแง่ของการจำแนกประเภทของเพลงพื้นบ้านอาจจำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางซึ่งสำคัญญา ภัทรราชย์ (2540, น. 1) กล่าวเกี่ยวกับภาษาในเพลงพื้นบ้านไว้ว่า "มีการใช้ภาษาพูดธรรมดา มีการเล่นคำและเล่นสัมผัส แต่อาจจะไม่เข้าหลักเกณฑ์ของการประพันธ์ร้อยกรองนัก" จากลักษณะของภาษาในบทเพลงดังกล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า ภาษาที่ใช้ในการประพันธ์เป็นภาษาที่ผู้อ่านโดยทั่วไปสามารถเข้าใจได้ดีกว่าภาษาในวรรณคดี ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้คำยืมจากภาษาบาลี – สันสกฤตและภาษาเขมรเป็นจำนวนมากในการประพันธ์

นางประยูร ยมเยี่ยมหรือที่รู้จักกันในนามของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้านลำตัด) ประจำปี พ.ศ. 2537 แม่เพลงผู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวงการเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ดังที่ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล (2556, น. 3) ได้กล่าวถึงประวัติและความสำคัญของแม่ประยูร ยมเยี่ยมไว้ว่า

ชื่อของแม่ประยูรเป็นชื่อที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักในฐานะนักแสดงลำตัดมีชื่อเสียง จนกระทั่งได้รับการยกย่องให้เป็นราชินีลำตัดคู่กับราชาลำตัดคือพ่อหวังเต๊ะหรือนายหวังดี นิมา โดยเนื้อหาในเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จะใช้ภาษาที่สละสลวย มีการเลือกสรรคำ ถ้อยคำที่คล้องจองและสื่อความหมายเชิงอุปมา ทำให้เข้าถึงผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

บทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จึงเปรียบประหนึ่งเป็นวรรณกรรมที่สามารถ นำมาวิจารณ์การใช้ภาษาในฐานะกวีนิพนธ์ได้ ซึ่งผู้วิจัยเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่นิยมเน้นที่ การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาและคติชนวิทยาซึ่งให้คุณค่ากับเนื้อหา เสียงที่ขับร้อง ทำนองดนตรี และ วิธีการละเล่นมากกว่ารูปแบบการใช้ภาษา ในฐานะที่บทเพลงพื้นบ้านเป็นผลผลิตทางภาษาไทย อย่างหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาที่ตัวบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ที่ได้รับการบันทึก รวบรวมมาเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณี เกษมผลกุล (บรรณารักษ์) อาจารย์ ประจำสาขาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในหนังสือชื่อ "ประยูรนิทรรคน ร้อยเรื่องลำตัดกับชีวประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" มาพิจารณาประเด็นของการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ในงานประพันธ์เพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

ในด้านการใช้ภาษาในเพลงพื้นบ้านนั้นผู้สนใจนำเพลงพื้นบ้านมาศึกษาในฐานะที่ มีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์อยู่บ้าง เช่น เสนหา บุญยรักษ์ (2545) ศึกษาวิจัยบทเพลงพื้นบ้านในจังหวัด พิษณุโลก พบว่าภาษาในเพลงพื้นบ้านมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์โดยใช้กลวิธีอุปมา อุปลักษณ์ การเทียบฉายา การเล่นอักษร การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ และการใช้กวีโวหารเฉพาะตัว นอกจากนี้สุกัญญา สุขฉายา (2523) ยังได้กล่าวถึงการใช้คำสังวาสในบทเพลงพื้นบ้าน ความว่า "เพลงพื้นบ้านมักปรากฏทั้งการใช้คำสังวาสชนิดตรงและการใช้คำสังวาสชนิดอ้อม" ดังนั้นผู้วิจัยจึง มีความสนใจใคร่รู้ที่จะศึกษาวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านที่ขับ ร้องโดยแม่ประยูร ยมเยี่ยม ทั้งส่วนที่ผู้ร้องได้ประพันธ์บทเพลงขึ้นมาเอง ตลอดจนบทเพลงอื่น ๆ ที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม ได้จดจำจากสำนวนของครูกลอนรุ่นเก่ามาใช้ในการขับร้องเพื่อแสดง ตามโอกาสต่าง ๆ จากหนังสือ "ประยูรนิทรรคนร้อยเรื่องลำตัดกับชีวประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีการวิจัยการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านของ แม่ประยูร ยมเยี่ยม

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงศิลปะการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม
2. เพื่อทราบถึงความงามทางภาษาของเพลงพื้นบ้านที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม ได้ประพันธ์และขับร้องในโอกาสต่าง ๆ
3. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบสานบทเพลงพื้นบ้าน

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตการวิจัยจำแนกเป็น 2 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและวิจัยข้อมูลประเภทเอกสาร (documentary research) จากหนังสือ "ประยูรนิทรรศน์ร้อยเรื่องเล่าตัดกับชีวประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ของสาขาวิชาภาษาไทยร่วมกับศูนย์สยามทรรศน์ศึกษาคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2555

2. ด้านการวิเคราะห์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ซึ่งมีแนวทางการวิเคราะห์ สรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1 คำพ้องสมัย (archaism) คือ การนำถ้อยคำที่แทบจะไม่ปรากฏใช้ในการสนทนาปัจจุบันแล้ว หรือเป็นคำที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 บัญญัติไว้ว่าเป็นคำ (โบราณ) คือคำโบราณ

2.2 คำฉายานาม (epithet) คือ การนำถ้อยคำที่เป็นการแสดงคุณสมบัติของบุคคลที่กล่าวถึง มาใช้เพื่อเรียกประกอบกับชื่อของบุคคลที่แม่เพลงต้องการกล่าวถึง

2.3 ภาพพจน์ (figure of speech) คือ การใช้ถ้อยคำที่แม่เพลงสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดพลังในการบรรยายภาพได้กระจ่างชัดขึ้น ทั้งเพื่อเป็นการสร้างอารมณ์สะเทือนใจแก่ผู้อ่าน เป็นกลวิธีที่แม่เพลงใช้สื่อประสบการณ์ของตนมายังผู้อ่านให้เกิดจินตภาพร่วมไปกับแม่เพลง ซึ่งภาพพจน์ที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

2.3.1 อุปมา (simile) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นหลักหรืออุปไมย แล้วนำอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบหรืออุปมาซึ่งจะมีคำเชื่อมอุปมาหลายคำ เช่น เหมือน ดุจ ดัง ประหนึ่ง รวากับ เป็นต้น

2.3.2 อุปลักษณ์ (metaphor) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่ง โดยใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง ผู้วิจัยเลือกเฉพาะอุปลักษณ์ที่ปรากฏคำเชื่อมว่า "เป็น" และ "คือ" เท่านั้น เนื่องจากการวิเคราะห์การใช้คำอุปลักษณ์ที่ปรากฏคำเชื่อมสามารถพิจารณาได้ชัดเจนกว่า การใช้อุปลักษณ์ที่ไม่ปรากฏคำเชื่อม

2.3.3 บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่ให้แสดงออกปฏิกิริยาต่าง ๆ ได้เหมือนอย่างมนุษย์

2.3.4 อติพจน์ (hyperbole) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวเกินไปกว่าความเป็นจริงตามวิสัย การกล่าวลักษณะนี้นับเป็นการเน้นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกที่เป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

2.3.5 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์ คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อเลียนเสียงหรือถ่ายทอดเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรือภาพความเคลื่อนไหวในจินตภาพ

2.3.6 การกล่าวอ้างถึง (allusion) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อกล่าวอ้างถึงบุคคลสถานที่ สำนวนสุภาษิตและคำพังเพย

2.4 คำสังวาส (erotic words) คือ การใช้ถ้อยคำของแม่เพลงที่ต้องการนำเสนอเรื่องเพศผ่านศิลปะการใช้ภาษาในเพลงพื้นบ้าน จำแนกได้ 2 ชนิด ได้แก่

2.4.1 คำสังวาสชนิดตรงหรือกลอนแดง คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีการเลี่ยงคำ คำเหล่านี้ในสังคมถือเป็นคำหยาบ

2.4.2 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยง ๆ กวีจะไม่กล่าวตรงไปตรงมา ประกอบด้วยหลายวิธีดังต่อไปนี้

1) เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส คือ การใช้ถ้อยคำเลี่ยงการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศ ด้วยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

2) ใช้วิธีการมวนคำ คือ การใช้ถ้อยคำเลี่ยงการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศ ด้วยการสลับเสียงของถ้อยคำสังวาสเดิมเป็นถ้อยคำใหม่

3) ใช้สัญลักษณ์ คือการใช้ถ้อยคำเลี่ยงการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศโดยตรง สุกัญญา สุจฉายา (2540, น. 134) ได้จำแนกการใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวในเพลงพื้นบ้านไว้ 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

3.1) สัญลักษณ์ที่ใช้แทนอวัยวะเพศ คือการใช้ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตมากล่าวแทนอวัยวะเพศโดยยึดรูปลักษณะเป็นหลัก เช่น เขี้ยว งา แทนการกล่าวถึงอวัยวะเพศชาย ถ้ำ เต่า แทนอวัยวะเพศหญิง

3.2) สัญลักษณ์ที่ใช้แทนการร่วมเพศ คือการใช้โอกาंपริภคยานหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากล่าวแทนการร่วมเพศ ในวรรณคดีเรียกว่า "บทอัศจรรย์"

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารโดยผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านที่ขับร้องโดยแม่ประยูร ยมเยี่ยม ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงพื้นบ้านลำตัด) ประจำปี พ.ศ. 2537 โดยใช้ข้อมูลชั้นทุติยภูมิจาก "หนังสือประยูรนิทรรศน์ ร้อยเรื่องลำตัดกับชีวประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ของสาขาวิชาภาษาไทยร่วมกับศูนย์สยามทรรศน์ศึกษาศิลปะวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2555

ผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านแต่ละบทเพลงด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์เป็นจำนวนไม่เกิน 2 ตัวอย่างการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยพิจารณาจากจำนวนถ้อยคำที่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ กล่าวคือ หากปรากฏจำนวนไม่เกิน 5 ถ้อยคำ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการวิเคราะห์จำนวน 1 ตัวอย่าง หากปรากฏจำนวนถ้อยคำมากกว่า 5 ถ้อยคำ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการวิเคราะห์จำนวน 2 ตัวอย่าง ผู้วิจัยมีแนวทางในการคัดเลือกถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์เพื่อนำมาวิเคราะห์จากการพิจารณาลักษณะถ้อยคำที่มีความน่าสนใจ หากปรากฏถ้อยคำที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจะไม่ยกตัวอย่างการวิเคราะห์ถ้อยคำนั้นอีก

ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้บทเพลงของแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นตัวตั้ง แล้วพิจารณามลการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

ผู้วิจัยได้แก้ไขข้อความบางแห่งในฉบับทให้ถูกต้องตามถ้อยคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554

อย่างไรก็ดีในตัวบทดังกล่าวมีการนำบทเพลงอื่น ๆ ซึ่งประพันธ์บุคคลท่านอื่น ดังนี้ ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะบทเพลงที่ประพันธ์และขับร้องโดยแม่ประยูร ยมเยี่ยม และเลือกวิเคราะห์เฉพาะตัวบทที่มีความสมบูรณ์เท่านั้น ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงที่ประพันธ์และขับร้องโดยแม่ประยูร ยมเยี่ยม และมีความสมบูรณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 95 บทเพลง ได้แก่ ลำตัด จำนวน 71 บทเพลง เพลงแหล่ จำนวน 6 บทเพลง เพลงเกี่ยวข้าว จำนวน 3 บทเพลง เพลงขลุ่ยจาย จำนวน 1 บทเพลง เพลงฉ่อย จำนวน 5 บทเพลง เพลงเรือ จำนวน 2 บทเพลง เพลงจังหวะสามช่า จำนวน 1 บทเพลง เสภา จำนวน 2 บทเพลง และเพลงอีแซว จำนวน 4 บทเพลง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ (poetic diction) หมายถึง การใช้ถ้อยคำและหรือวลีในบทประพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยการศิลปะการใช้ถ้อยคำด้านต่าง ๆ อาทิ คำพ้องสัมผัส คำฉายานาม ภาพพจน์ และคำสัจวาสน เป็นต้น เพื่อให้เกิดความไพเราะและเกิดความหมายที่ลึกซึ้งในงานประพันธ์

2. บทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม หมายถึง ผลงานเพลงที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม ประพันธ์ขึ้นเองและบทเพลงของครูเพลงท่านอื่นที่นำมาขับร้องในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งรวบรวมในหนังสือรวบรวมข้อมูลด้านเนื้อหาในเชิงทฤษฎีจากวัตถุต้นคือหนังสือ "ประยูรนิทรรศน์ร้อยเรื่อง ลำตัดกับชีวิตประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ของสาขาวิชาภาษาไทยร่วมกับศูนย์สยามทรรศน์ศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2555

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ปรากฏในผลงานเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพื่อใช้เป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานในการวิจัย โดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็นประเด็นไว้ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของเพลงพื้นบ้าน
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของเพลงพื้นบ้าน
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์
4. ประวัติและผลงานของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหมายของเพลงพื้นบ้าน

ในการนิยามความหมายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

เอนก นาวิกมูล (2521, น. 69) ได้กล่าวถึงลักษณะของเพลงพื้นเมืองหรือเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเพลงนอกศตวรรษว่า "ลักษณะเด่นที่สุดของเพลงพื้นเมืองคือมีความเรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจได้ทันที ถ้าจะมีการเปรียบเทียบแฝงสัญลักษณ์อย่างไรก็สามารถแปลความหมายได้โดยไม่ยากนัก"

บัวผัน สุพรรณยศ (2535, น. 1) ได้ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์เพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี" โดยอธิบายเกี่ยวกับความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า "เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Literature) ประเภทหนึ่งซึ่งมีการสืบทอดจากปากต่อปากกันหลายชั่วอายุคนโดยอาศัยการจดจำ ดังนั้นจึงไม่มีการบันทึกให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา และระเบียบวิธีในการเล่นการร้อง"

ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์ (2536, น. 186) ได้ดำเนินการรวบรวมคำอธิบาย ประวัติ และความเป็นมาของเพลงไทยที่ใช้บรรเลงและขับร้องอยู่ในวัฒนธรรมไทยมานำเสนอเป็นสารานุกรมเพลงไทย ซึ่งกล่าวเกี่ยวกับลักษณะของเพลงพื้นเมืองหรือเพลงพื้นบ้านว่า "เพลงพื้นเมืองมีลักษณะการเล่นเพื่อความบันเทิงในท้องถิ่นโดยไม่สลับซับซ้อนและชิงไหวชิงพริบ"

ดนตรี โพธิ์พรมศรี (2539, น. 4) ได้ศึกษาเรื่อง "วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย" ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า "เพลง

พื้นบ้านหรือเพลงชาวบ้าน หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นคิดประดิษฐ์เนื้อร้อง ทำนอง และแบบแผนการร้องของตนขึ้นมา แล้วนิยมใช้ร้องกันในท้องถิ่นนั้น ๆ ในลักษณะการใช้ที่แตกต่างกันออกไป”

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2540, น. 1) ได้กล่าวถึงลักษณะของเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเรื่อง “เพลงปฎิพากย์: บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย” ได้กล่าวถึงความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า “เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (oral literature) ซึ่งรวมบทหรือกรองและดนตรีเข้าด้วยกัน สืบทอดกันมาปากต่อปาก และมีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเรียบง่ายของถ้อยคำการร้องและการแสดงออก”

ธนพร พิทักษ์อุปลัมภ (2542, น. 1 – 2) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงพื้นบ้านของขวัญจิต ศรีประจันต์” โดยกล่าวถึงความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า “เพลงพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมสำคัญของชาติอย่างหนึ่ง เพราะเพลงพื้นบ้านมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์จนยากที่จะแยกออกจากกันได้ เนื่องจากเนื้อหาของเพลงเกี่ยวข้องกับผูกพันกับการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย”

เสนาหา บุญยรักษ์ (2545, น. 1 – 2) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจังหวัดพิษณุโลกและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์จากบทเพลงพื้นบ้าน” โดยกล่าวว่า “พื้นบ้านเป็นบทหรือกรองชาวบ้านที่สืบทอดกันมาตามประเพณีมุขปาฐะ (Oral Tradition) ถือเป็นศิลปะที่มาจากวิถีชีวิตของคนในสังคมกิจกรรม การละเล่นและองค์ประกอบของการละเล่นส่วนใหญ่จึงมีความเรียบง่ายและไม่ซับซ้อน”

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2546, น. 108) ได้ดำเนินการรวบรวมความรู้จากหนังสือต่าง ๆ การสัมภาษณ์นักวิชาการและนักดนตรีสาขาดนตรีไทย เพื่อนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทย ประวัตินักดนตรีไทย คีตกวีไทย และดนตรีพื้นบ้านไทยไว้ในหนังสือ “สารานุกรมดนตรีและเพลงไทย” โดยได้นิยามความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า

เพลงพื้นบ้านหมายถึงเพลงที่ชาวบ้านนิยมร้องเล่นกันเพื่อความสนุกสนาน ประกอบพิธีกรรม ประกอบการทำงาน นิยมร้องเล่นกันตามเทศกาลงานต่าง ๆ เพลงพื้นบ้านมีอยู่ทุกภาค ซึ่งแต่ละภาคก็มีเพลงที่แตกต่างกัน นิยมใช้ในถิ่นของตน ... ภาษาที่ใช้เรียบง่าย ลักษณะคำประพันธ์ส่วนใหญ่เป็นกลอนแปด ห้าตัวเดียว มักแทรกคติชาวบ้าน สุภาษิต คำพังเพย และคำสอนง่าย ๆ เพลงพื้นบ้านในบางครั้งอาจเรียกว่าเพลงพื้นเมือง

วุฒิชัย จายะพันธุ์ (2547, น. 14) ได้ศึกษาเรื่อง "บูรณาการของการแสดงลำตัดกับสื่อมวลชน : กรณีศึกษา คณะหวังเต๊ะ คณะแม่ประยูร ยมเยี่ยม และคณะแม่ขวัญจิตร์ ศรีประจันต์" โดยได้ให้ความหมายของลำตัดซึ่งถือเป็นเพลงพื้นบ้านอย่างหนึ่งไว้ว่า

ลำตัดหมายถึงการละเล่นหรือแสดงที่ได้มีการตัดหรือลอกเลียนเอาการแสดงอื่น ๆ สิ่งละอันพันละน้อยอื่น ๆ มาใช้ในการละเล่นลำตัดด้วย ... ซึ่งเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ เหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้ก็จากการขอของผู้ฟังผู้ชม หรือความต้องการของผู้แสดงเองที่ต้องการเอาเพลงพื้นบ้านนั้น ๆ มาปะทะคารมกัน

ศรีอัมพร ประทุมพันธ์ (2549, น. 37) ได้กล่าวถึงความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเรื่องเพลงพื้นบ้านกับการสอนภาษาไทยว่า "เพลงพื้นบ้านจัดเป็นภูมิปัญญาด้านการประพันธ์ของแต่ละท้องถิ่นที่นิยมร้องเล่นกันในโอกาสต่าง ๆ ของคนไทยในอดีต หากแบ่งตามถิ่นกำเนิดจะแบ่งได้ 4 ประเภท คือ เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ อีสาน กลาง และใต้"

เฉลิมพล คนตรง (2552, น. 15) ได้ศึกษาเรื่อง "เพลงช้อยโบราณ : วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม" โดยนิยามความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า "เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของชาวบ้านที่ใช้ร้องเล่นกันในท้องถิ่น ในสังคมของผู้คน มีเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของท้องถิ่น มักใช้ถ้อยคำเรียบง่าย มีสำนวนคมคายอันเกิดจากปฏิภาณไหวพริบ"

สุกัญญา สุจฉายา และคณะ (2557, น. 2) ได้จัดทำ "โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม : เพลงพื้นบ้านภาคกลาง" โดยได้กล่าวถึงความสำคัญด้านการใช้ภาษาของเพลงพื้นบ้าน ซึ่งกล่าวว่า "เพลงพื้นบ้านถือเป็นภูมิปัญญาของคนไทย สะท้อนความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์และในเชิงสุนทรีย์"

จากการศึกษาคำนิยามที่เกี่ยวข้องความหมายเพลงพื้นบ้านจากนักวิชาการแต่ละท่านสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านหรือเพลงพื้นเมือง (folk song) หมายถึง เพลงที่เกิดจากการขับร้องกันในกลุ่มของชาวบ้าน มีความเรียบง่ายและงดงามในด้านวรรณศิลป์ ภาษาในบทเพลงส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการโต้ตอบกันด้วยไหวพริบปฏิภาณของแต่ละคน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของเพลงพื้นบ้าน

ในด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของเพลงพื้นบ้านนั้น ได้มีนักวิชาการอธิบายประเภทของเพลงพื้นบ้านไว้ ดังต่อไปนี้

เอนก นาวิกมูล (2521, น. 109 – 111) ได้รวบรวมองค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านภาคกลางจากการสัมภาษณ์ชาวเพลงท่านต่าง ๆ พร้อมทั้งวิเคราะห์แง่มุมต่าง ๆ ประกอบไว้ในหนังสือเรื่อง “เพลงนอกศตวรรษ” โดยได้อธิบายแนวทางการจำแนกประเภทของเพลงพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ไว้ 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้

1. การแบ่งตามความสั้น – ยาวของเพลง
2. แบ่งตามรูปแบบของกลอน คือ การพิจารณาจากรูปแบบของกลอนในบทเพลง จำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1 เพลงที่เป็นกลอนหัวเดียว คือ เพลงที่มีคำลงท้ายเป็นเสียงสัมผัสสระเดียวกันไปเรื่อย ๆ เช่น เพลงช้อย เพลงลำตัด เพลงอีแซว เป็นต้น

2.2 เพลงที่ลงกลอนหัวเดียวเหมือนกัน แต่เมื่อลงเพลงต้องมีการสัมผัสสระระหว่างสามารถทำให้อยู่กัน เช่น เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงขอทาน เป็นต้น

2.3 เพลงที่ไม่เหมือนใครแต่อาจมีส่วนคล้ายกันบ้าง เช่น เพลงสำหรับเด็ก เพลงปอบไก่ เพลงระบำ เป็นต้น

3. แบ่งเป็นเพลงโต้ตอบและเพลงธรรมดา

4. แบ่งโดยใช้เวลาในการเล่นในการอธิบาย คือ การพิจารณาเพื่อจำแนกการเล่นเพลงตามช่วงเวลาที่เล่น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1 เพลงที่เล่นตามเทศกาล เช่น เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เป็นต้น

4.2 เพลงที่เล่นได้ทั่วไปไม่จำกัดช่วงเวลา เช่น เพลงอีแซว เพลงลำตัด เป็นต้น

พูนพงษ์ งามเกษม (2524, น. 18 – 20) ได้จำแนกประเภทของเพลงพื้นบ้านไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดพิษณุโลก” โดยจำแนกตามโอกาสที่ใช้ในการเล่น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การละเล่นที่เล่นตามเทศกาล
2. การละเล่นที่ไม่จำกัดโอกาสเทศกาล
3. การละเล่นที่เล่นทั้งในเทศกาลและโอกาสทั่วไป

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2540, น. 20 – 22) ใช้การจำแนกเพลงพื้นบ้านจากการจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ จำแนกตามโอกาสที่ร้อง จำแนกตามจุดประสงค์ในการร้อง และจำแนก

ตามลักษณะของเนื้อเพลงที่ใช้ร้อง การจำแนกกลุ่มของแต่ละเพลงจะทำให้เข้าใจลักษณะและหน้าที่ของแต่ละเพลงได้อย่างกระจ่างชัด

สุกัญญา สุขฉายา (2545, น. 24 – 40) ได้จำแนกประเภทของเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเรื่อง "เพลงพื้นบ้านศึกษา" โดยแบ่งตามจุดประสงค์ของเพลงพื้นบ้านออกเป็น 8 ประเภทดังต่อไปนี้

1. เพลงกล่อมเด็ก คือ เพลงที่ร้องเพื่อกล่อมให้เด็กนอนหลับไวขึ้น บางครั้งอาจมีการนำสัตว์ที่เด็กกลัวมาชู มีการนำบทที่กล่าวถึงเรื่องความลำบากยากจน ความอาภัพ การดูถูกจากเพื่อนบ้าน เป็นต้น
2. เพลงปลอบเด็ก คือ เพลงที่ร้องเพื่อปลอบเด็กหรือหยอกเด็ก จะเป็นเพลงขนาดสั้นโดยใช้คำง่าย ๆ นิยมใช้การเลียนเสียงธรรมชาติเพื่อเรียกร้องให้เด็กสนใจ
3. เพลงร้องเล่น คือ เพลงที่ใช้ร้องเล่นกันในกลุ่มของเด็กเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นเพลงขนาดสั้นที่มีเนื้อหาคล้องจองและเล่นเสียงสูงต่ำ
4. เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก คือ เพลงที่ใช้ร้องละเล่นของเด็กเพื่อความสนุกสนาน เป็นเพลงขนาดยาวที่ร้องกันเป็นกลุ่ม ร้องเดี่ยว หรือร้องสลับกันก็ได้
5. เพลงโต้ตอบ หรือเพลงปฏิพากย์ คือ เพลงที่ใช้ร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราสีหรืออาจมีการถามตอบในกรณีต่าง ๆ ซึ่งมีจุดเด่นตรงที่การชิงไหวชิงพริบกันของผู้ร้อง
6. เพลงร้องรำพัน คือ เพลงที่ร้องเดี่ยวเพื่อพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก สิ่งที่พบเห็นหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
7. เพลงประกอบการละเล่นของผู้ใหญ่ คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบการละเล่นของชาวบ้านทั้งชายและหญิงในยามตรุษสงกรานต์ มีทั้งเพลงที่ใช้ในการละเล่นเพื่อประกอบพิธีกรรมและไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรม
8. เพลงประกอบพิธีกรรม คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบในพิธีกรรมซึ่งมีทั้งพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมตามปฏิทิน และพิธีกรรมเพื่อรักษาโรค

ในดวงตา ปทุมสูติ (2553, น. 32) ได้สรุปประเภทของเพลงพื้นบ้านไว้ในงานวิจัยเรื่อง "วรรณศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลจากเพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาพสะท้อนวัฒนธรรมพื้นบ้านในกวีนิพนธ์ของศิวกานท์ ปทุมสูติ" ว่าเพลงพื้นบ้านสามารถแบ่งได้หลายวิธี ได้แก่

1. แบ่งตามลักษณะของเนื้อเพลง มี 2 ประเภท คือ เพลงปฏิพากย์สั้นและเพลงปฏิพากย์ยาว
2. แบ่งตามผู้เล่น มี 2 ประเภท คือ เพลงเด็กและเพลงผู้ใหญ่

2.1 แบ่งตามความสั้น – ยาว มี 2 ประเภท คือ เพลงยาวและเพลงสั้น

2.2 แบ่งตามรูปแบบของกลอน มี 3 ประเภท คือ กลอนหัวเดียวที่ลงสระข้างท้ายไปเรื่อย ๆ กลอนหัวเดียวเหมือนกัน เพลงที่เป็นกลอนหัวเดียวแต่เวลาลงเพลงมีการสัมผัสระหว่าง 3 วรรคท้ายเกี่ยวโยงกัน และพวกที่ไม่เหมือนใครแต่อาจคล้ายกันบ้าง

3. แบ่งโดยใช้เวลาเป็นตัวกำหนด มี 2 ประเภท คือ เพลงที่เล่นตามเทศกาลและเพลงที่เล่นทั่วไปโดยไม่จำกัดช่วงเวลา

จะเห็นได้ว่าการจำแนกประเภทของเพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มักพิจารณาจำแนกโดยขึ้นอยู่กับรูปแบบการวิเคราะห์ ในงานวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ผู้วิจัยจึงจำแนกประเภทของบทเพลงพื้นบ้าน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. เพลงที่มีรูปแบบกลอนหัวเดียวลงสัมผัสสระข้างท้ายไปเรื่อย ๆ จำนวน 8 ชนิด เพลง ได้แก่ ลำตัด เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เพลงข่อย เพลงเรือ ลิเก ละครชาตรี และเพลงอีแซว

2. เพลงที่มีสัมผัสต่างไปจากกลอนหัวเดียว ได้แก่ เพลงอุยอ้าย เพลงแห่ และเพลงสามช่า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

เพลงพื้นบ้านนับเป็นวรรณกรรมชาวบ้านรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสุภาพร มากแจ้ง (2532, น. 16) ได้เรียกวรรณกรรมชาวบ้านนี้ว่า "กวีนิพนธ์มุขปาฐะ" ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์บทเพลงโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ เพื่อวิเคราะห์ว่าเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ถ้อยคำเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านเสนอแนะแนวทางการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ไว้ ดังต่อไปนี้

ใจปอง สัมลิม (2532, น. 70 - 109) ได้อธิบายแนวทางการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ไว้ในงานวิจัยเรื่อง "การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในเรื่องกามนิต" โดยจำแนกวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1. คำพันสมัย (archaism) คือ การนำคำหรือสำนวนที่เลิกใช้แล้วในการสนทนามาใช้ในงานประพันธ์

2. คำอ้อมค้อม (periphrasis) คือ การใช้คำหลาย ๆ คำ แทนการกล่าวสั้น ๆ ง่าย ๆ หรือแทนการกล่าวตรง ๆ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงคำธรรมดาที่ต้องการกล่าวถึง และเพื่อเพิ่มความหรูหราแก่ถ้อยคำหรือเพื่อให้เกิดความขบขัน

3. คำฉายานาม (epithet) คือ การใช้คำที่ใช้เรียกชื่อหรือเพิ่มเข้าไปในชื่อของบุคคล เพื่อให้ในการแสดงคุณสมบัติของบุคคลนั้น ๆ

4. ภาพพจน์ (figure of speech, figurative language) คือ การใช้ถ้อยคำที่กวีสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดพลังในการบรรยายภาพได้กระจ่างชัดขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างอารมณ์สะเทือนใจให้ดียิ่งขึ้น ถือเป็นกลวิธีที่กวีใช้สื่อประสบการณ์ของตนมายังผู้อ่านให้เกิดจินตภาพตามที่ประสบร่วมไปกับกวี โวหารภาพพจน์ประกอบไปด้วย

4.1 อุปมา (simile) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นหลักหรือตัวตั้งแล้วนำอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบ ซึ่งจะมีคำเชื่อมอุปมาหลายคำ เช่น เหมือน ดุจ ดัง ฯลฯ

4.2 อุปลักษณ์ (metaphor) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง ผู้วิจัยเลือกเฉพาะอุปลักษณ์ที่ปรากฏคำเชื่อมว่า "เป็น" และ "คือ" เท่านั้น

4.3 บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่คนให้แสดงอาการต่าง ๆ ได้เหมือนอย่างคน

4.4 อติพจน์ (hyperbole, exaggeration, overstatement) คือ การกล่าวเกินกว่าความเป็นจริงในวิสัย การกล่าวลักษณะนี้เป็นภาระเน้นเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

4.5 ปฏิพจน์ (rhetorical question) คือ การใช้คำถามโดยไม่ต้องหาคำตอบ เพราะผู้พูดรู้คำตอบดีอยู่แล้ว เพื่อดึงดูดความสนใจและเน้นให้คำพูดนั้นสร้างอารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้อ่านให้คล้อยตามไปด้วย

4.6 ปฏิภาคพจน์ (paradox) คือ การใช้ข้อความที่ประกอบด้วยสองคำที่มีความหมายตรงข้ามหรือขัดแย้งกัน เพื่อสร้างความสนใจและกระทบอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน

4.7 การกล่าวประชดประชัน (irony) คือ การใช้ข้อความที่มีความหมายตรงกันข้ามกับสิ่งที่กล่าวออกมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเยาะเย้ยถากถาง หรือเสียดสีประชดประชัน

4.8 การกล่าวอ้างอิงหรือทำความ (allusion) คือ การอ้างอิงถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ หรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องอื่นทั้งโดยตรงหรือดัดแปลงมา

สุกัญญา สุขฉายา (2540, น. 111) ได้อธิบายแนวทางการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำในเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเรื่อง "เพลงปฎิพากย์ : บทเพลงแห่งปฎิภาณชาวบ้านไทย" ซึ่งมีการนำเสนอเรื่องเพศผ่านศิลปะการใช้ภาษาในเพลงพื้นบ้าน หรือที่เรียกว่า "คำสังวาส (erotic words)" จำแนกได้ 2 ชนิด ได้แก่

1. คำสังวาสชนิดตรงหรือกลอนแดง คือ การกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรง ๆ โดยไม่มีการเลี่ยงคำ คำเหล่านี้ในสังคมถือเป็นคำหยาบ

2. คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม คือ การกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยง ไม่พูดตรงไปตรงมา ประกอบด้วยหลายวิธี ดังต่อไปนี้

2.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

2.2 ใช้วิธีการพวนคำ

2.3 ใช้สัญลักษณ์

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2548) อ้างถึงใน กาญจนา นาคสกุล (2548, น. 37 – 40) ได้กล่าวถึงการใช้โวหารภาพพจน์ในแต่ละประเภทไว้ว่า ภาพพจน์ (Figures of Speech) ไว้ในหนังสือเรื่อง "เจิมจันท์กัสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย" ว่าโวหารภาพพจน์ คือ กลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธี การใช้คำเพื่อให้เกิดจินตภาพที่และลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง อาจจำแนกออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

1. อุปมา (Simile) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันโดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่า "เหมือน ดุจ ดัง" ฯลฯ

2. อุปลักษณะ (Metaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำเอาลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบมากล่าวทันที อาจใช้เชื่อมว่า "เป็น คือ" หรืออาจไม่ต้องมีคำเชื่อม

3. อนุนามนัย (Synecdoche) คือ ภาพพจน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้คุณสมบัติเด่นของสิ่งหนึ่งเพื่อแทนความหมายทั้งหมด

4. อธินามนัย (Metonymy) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ชื่อเรียกรวม ๆ เพื่อแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่ง

5. ปุคลาธิษฐาน (Personification) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำเอาสิ่งไม่มีชีวิตหรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คน มาทำอากัปกริยาเช่นเดียวกับคน

6. อติพจน์ (Hyperbole) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความจริง แต่จะเป็นความจริงได้ตามความรู้สึก

7. สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียง

8. วิภาษ (Oxymoron) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกัน นำมาคู่กันได้อย่างกลมกลืน

9. อรรถวิภาษ (Paradox) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันหรือเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วอาจตีความได้อย่างกลมกลืน

ล้อม เพ็งแก้ว (2549, น. 91 – 110) กล่าวถึงการใช่วิหารไว้ในหนังสือเรื่อง “ว้ายเว้งวรรณคดี” ว่าวิหารภาพพจน์เป็นการใช้ถ้อยคำที่มีแรงโน้มถ่วงสูง นิยมใช้คู่จำนวน ด้วยเหตุที่ว่าวิหารเป็นคำใช้กันมานานแต่ยังขาดความรัดกุม จึงมีการใช้คำว่า “ภาพพจน์” แทน และมีความหมายว่าเป็นการใช้ถ้อยคำซึ่งเป็นการกล่าวโดยอ้อม นอกจากนี้ล้อม เพ็งแก้ว ยังอธิบายประเภทของภาพพจน์ไว้ ดังต่อไปนี้

1. วิหารอุปมา หมายถึง การเปรียบเทียบหรือสิ่งที่ยกขึ้นเปรียบเทียบ เป็นการใช้ถ้อยคำที่แหลมคมเกี่ยวกับการเปรียบเทียบ หรือเพื่อโน้มน้าวให้เกิดความจับใจ ผู้ฟังจะเกิดความเข้าใจอย่างซึมซาบ สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบเรียกว่า “อุปมา” และสิ่งรับเปรียบเทียบเรียกว่า “อุปไมย” กวีไทยมักนิยมใช้วิหารอุปมาอยู่ 2 แบบ คือ

1.1 อุปมาที่ใช้คำระบุ คือ การระบุคำเชื่อมอุปมาไว้ให้เห็นว่ามีการเปรียบเทียบระหว่างอุปมากับอุปไมย

1.2 อุปมาที่ไม่ใช้คำระบุ คือ การไม่ระบุคำเชื่อมอุปมาไว้ แต่จะทราบได้จากการพิจารณาคำอุปมาที่วางประกอบกับคำอุปไมย อย่างไรก็ตาม ในกรณีคำเรียกว่า “อุปลักษณ์” นั้น ล้อม เพ็งแก้ว ไม่เห็นด้วยกับการนำคำว่า “อุปลักษณ์” มาใช้ เนื่องจากท่านมองว่าทำให้ยุ่งยากขึ้นโดยเปล่าประโยชน์เพราะมีคำว่า “อุปมา” ใช้อยู่แล้ว

2. วิหารอติพจน์ หมายถึง การใช้ถ้อยคำแสดงความเกินจริงพันวิสัยโลกเพื่อให้เกิดทัศนะและความรู้สึกที่จับใจ

3. วิหารสมมติคุณ เป็นคำที่ล้อม เพ็งแก้ว นำมาจากคำในคัมภีร์สุไพศาลังการซึ่งได้รับการแปลออกเป็นภาษาไทยโดยพระญาณวิจิตร แปลเมื่อ พ.ศ. 2355 และนาวาเอกแย้ม ประพัฒน์ทอง แปลเมื่อพ.ศ. 2507 หมายถึงการยกเอาสภาพปกติของวัตถุอย่างหนึ่งไปไว้ในวัตถุอื่น เช่น การยกเอาสิ่งที่ไม่มีชีวิตไปไว้กับสิ่งมีชีวิต ถือเป็นศิลปะการปลุกอารมณ์ผู้อ่านอันเป็นที่นิยมของกวีไทย ในลักษณะวิหารสมมติคุณนี้นักวิจารณ์บางท่านใช้คำเรียกว่า “ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน (personification)” แต่ล้อม เพ็งแก้ว ไม่เห็นด้วยกับการใช้คำเรียกดังกล่าว โดยถือว่าเป็นคำเรียกที่มีใช้ในวงการศึกษา ซึ่งคำว่า “วิหารสมมติคุณ” นั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะวงการศึกษาเท่านั้น

4. การใช้สัญลักษณ์ (symbol) คือ การที่กวียกลึงหนึ่งขึ้นมากล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการซึ่งนำให้คิดและให้พิจารณาว่าสิ่งทีกวีต้องการนั้นหมายถึงอะไร การใช้สัญลักษณ์นี้กวีไทย นิยมนำมาประกอบการประพันธ์ทั้งบทอัศจรรย์และบทเกี่ยวโลม ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของวรรณคดีไทยโดยแท้ ทั้งยังได้รับความนิยมนักอ่านเป็นพิเศษ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ผู้วิจัยกำหนดแนวคิดและทฤษฎีในการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ซึ่งมีแนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. คำพจน์สมัย (archaism) คือ การนำถ้อยคำที่แทบจะไม่ปรากฏใช้ในการสนทนาปัจจุบันแล้ว หรือเป็นคำที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 บัญญัติไว้ว่าเป็นคำ (โบราณ) คือคำโบราณ

2. คำฉายานาม (epithet) คือ การนำถ้อยคำที่เป็นการแสดงคุณสมบัติของบุคคลที่แม่เพลงกล่าวถึงมาใช้เพื่อเรียกแทนชื่อหรือประกอบกับชื่อของบุคคลที่แม่เพลงต้องการกล่าวถึง

3. ภาพพจน์ (figure of speech) คือ การใช้ถ้อยคำที่กวีสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดพลังในการบรรยายภาพได้กระจ่างชัดขึ้น ทั้งเพื่อเป็นการสร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้อ่าน เป็นกลวิธีที่แม่เพลงใช้สื่อประสบการณ์ของตนมายังผู้อ่านให้เกิดจินตภาพร่วมไปกับแม่เพลง ซึ่งภาพพจน์ที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

3.1 อุปมา (simile) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นหลักหรืออุปไมย แล้วนำอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบหรืออุปมา ซึ่งจะมีคำเชื่อมอุปมาหลายคำ เช่น เหมือน ดุจ ดัง ประหนึ่ง รวากับ เป็นต้น

3.2 อุปลักษณะ (metaphor) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง ผู้วิจัยเลือกเฉพาะอุปลักษณะที่ปรากฏคำเชื่อมว่า "เป็น" และ "คือ" เท่านั้น

3.3 บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่ให้แสดงอากัปกิริยาต่าง ๆ ได้เหมือนอย่างมนุษย์

3.4 อดีพจน์ (hyperbole) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวเกินไปกว่าความเป็นจริงตามวิสัย การกล่าวลักษณะนี้นับเป็นการเน้นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกที่เป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

3.5 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์ คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อเลียนเสียงหรือถ่ายทอดเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรือภาพความเคลื่อนไหวในจินตภาพ

3.6 การกล่าวอ้างถึง (allusion) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ จำนวนสุภาพษิตและคำพังเพย

4. คำสังวาส (erotic words) คือ การใช้ถ้อยคำของกวีที่ต้องการนำเสนอเรื่องเพศ ผ่านศิลปะการใช้ภาษาในเพลงพื้นบ้าน จำแนกได้ 2 ชนิด ได้แก่

4.1 คำสังวาสชนิดตรงหรือกลอนแดง คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศ และพฤติกรรมทางเพศโดยตรงไปตรงมาโดยไม่มีการเลี่ยงคำ คำเหล่านี้ในสังคมถือเป็นคำหยาบ

4.2 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยง ๆ กวีจะไม่กล่าวตรงไปตรงมา ประกอบด้วยหลายวิธี ดังต่อไปนี้

4.2.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส คือการใช้ถ้อยคำเลี่ยงการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศ ด้วยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส

4.2.2 ใช้วิธีการผวนคำ คือการใช้ถ้อยคำเลี่ยงการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศ ด้วยการสลับเสียงของถ้อยคำสังวาสเดิมเป็นถ้อยคำใหม่

4.2.3 ใช้สัญลักษณ์ คือการใช้ถ้อยคำเลี่ยงการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศโดยตรง สุกัญญา สุขฉายา (2523, น. 134) ได้จำแนกการใช้สัญลักษณ์สังวาสในเพลงพื้นบ้านไว้ 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1) สัญลักษณ์ที่ใช้แทนอวัยวะเพศ คือการใช้ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตมากล่าวแทนอวัยวะเพศโดยยึดรูปลักษณะเป็นหลัก เช่น เขี้ยว งา แทนการกล่าวถึงอวัยวะเพศชาย ถ้ำ เต่า แทนอวัยวะเพศหญิง

2) สัญลักษณ์ที่ใช้แทนการร่วมเพศ คือการใช้อาภัพภิทยาหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมากล่าวแทนการร่วมเพศ ในวรรณคดีเรียกว่า "บทอัศจรรย์"

ประวัติและผลงานของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

ในด้านประวัติและผลงานของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีผู้ดำเนินการศึกษาและรวบรวมประวัติตลอดจนผลงานของแม่เพลงไว้ ผู้วิจัยจึงศึกษาประวัติและผลงานของแม่เพลงเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์บางส่วนที่ต้องอาศัยประวัติและผลงานของแม่เพลง ดังนั้นจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในด้านประวัติและผลงานของแม่เพลง มีรายละเอียดโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ลำตัดกลอนลา “ว่าประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม”

(เกริ่น) ศิลปะแห่งแผ่นดิน สร้างสรรค์สู่ท้องถิ่น ด้วยศิลปินแห่งชาติ แม่ประยูร ยมเยี่ยม แม่เพลงผู้เต็มเปี่ยม ด้วยคุณทรัพย์นับคนา

เป็นผลงานผ่านสมัยของประเทศไทยเรารู้

คือสุดยอดบรมครูได้ยินอยู่เรื่อยมา

เป็นสายเลือดพื้นบ้านตั้งแต่โบราณกาลไกล

จนลูซึ่งถึงสมัย ที่แม่เพลงได้ศึกษา

ชาติกำเนิดก่อนเก่าจากภูมิลำเนาถิ่นท้องที่

เดิมเป็นคนนนทบุรีแล้วย้ายมาอยู่ที่ศาลา

เกิด 30 ส.ค. พ.ศ. 2476

นักซ์ตรระกาศกขอนียบยกมารจนา

เป็นแม่เพลงเสียงไพเราะว่าลำตัดได้เพราะเหมาะเหม็ง

การว่ากลอนก็ครั้นโครงเพราะความเก่งอักขรา

เคยเป็นภรรยาของลุงหวังชื่อโต่งดั่งเคยเคียงคู่

ถือเป็นอีกหนึ่งยอดบรมครูเคยว่าเพลงคู่กันมา

ทั้งบันทึกเทปวิทยุและเคยบรรจุทางโทรทัศน์

ทั้งเพลงเรือและเพลงลำตัดแม่เขาเจนจัดวาจา

อีกเพลงพื้นบ้านด้านอื่นแม่เขาก็เคยขึ้นร้อง

ด้วยน้ำเสียงที่ใสก้องยังคงครองใจประชา

ด้วยพรสวรรค์เป็นทุนเดิมแล้วต่อเติมด้วยพรแสวง

จึงเจนจัดเมื่อได้แสดงทุก ๆ แห่งนครา

จากแม่เพลงสาวชาวดินสู่ศิลปินแห่งชาติ

สาขาเพลงพื้นบ้านลำตัดเราท่านได้ทัศนา

จน 23 พฤศจิกายนปี 2553 อายุอานามได้ 74

ประเทศต้องเสียยอดสตรีเหมือนเสียนารีล้ำค่า

เพราะแม่มาจากพวกเรา เหลือเพียงเพลงเก่าครั้งก่อน

ลูกเพลงพื้นบ้านไทยขอยอกรเคารพแม่ก่อนสักการ

(ประพันธ์โดยนายศราวุธ สุดงูเหลือม)

ประวัติของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประวัติของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จากหนังสือ "ประยูรนิทรรศน์ ร้อยเรื่องลำตัดกับชีวิตประวัติของแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ซึ่งได้อธิบายประวัติของแม่ประยูร ยมเยี่ยมไว้ดังต่อไปนี้

ด้านชาติกำเนิด

แม่ประยูร ยมเยี่ยม หรือนางประยูร ยมเยี่ยม เกิดเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2476 ที่ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี บิดาชื่อคล้าย มารดาชื่อจิบ มีพี่น้องร่วมบิดาและมารดาเดียวกันรวมทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย

1. นางพยอม ยมเยี่ยม (พี่สาว ถึงแก่กรรมแล้ว)
2. นายพยุง ยมเยี่ยม (พี่ชาย)
3. นางประยูร ยมเยี่ยม (ถึงแก่กรรมแล้ว)
4. นางสาวพันธ์ ยงใจยุทธ (น้องสาว)
5. นายบุญนาก ยมเยี่ยม (น้องชาย)
6. นางเล็ก (คุณเรือน) ยมเยี่ยม (น้องสาว)
7. นายสายหยุด ยมเยี่ยม (น้องสาว ถึงแก่กรรมแล้ว)

เมื่อนางประยูร ยมเยี่ยมเจริญวัย ครอบครัวได้ย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 138/3 หมู่ที่ 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ด้านการศึกษา

นางประยูร ยมเยี่ยม สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดศาลวัน ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล (ขณะนั้นยังใช้ชื่ออำเภอนครชัยศรี) จังหวัดนครปฐม แต่ด้วยแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นเด็กผู้หญิงที่มีเสียงไพเราะ มีนิสัยรักการอ่านและสามารถอ่านหนังสือได้รวดเร็ว โดยเฉพาะความสามารถด้านการอ่านบทร้อยกรองตลอดจนความสามารถด้านการจดจำที่เป็นเลิศ แม่ประยูร ยมเยี่ยม จึงได้เลือกเส้นทางการศึกษาฝึกหัดเพลงพื้นบ้านลำตัดอาชีพตั้งแต่อายุเพียง 13 ปี เป็นต้นมา

ด้วยพรสวรรค์ดังกล่าวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม คุณตาของแม่เพลงจึงได้พาแม่เพลงไปฝึกหัดเพลงพื้นบ้านลำตัดกับ "ครูบาง" ที่ตำบลบางไผ่ อำเภอบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เป็นเวลา 1 ปี ก็ได้เริ่มแสดงเพลงพื้นบ้านลำตัดเป็นครั้งแรก เมื่อราวปี พ.ศ. 2491 ขณะที่มีอายุเพียง 15 ปี เมื่อครั้งที่อายุ 18 – 19 ปีหลังจากที่ผ่านการฝึกหัดจากครูบางแล้ว คุณตาของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จึงได้พาแม่เพลงเข้ากรุงเทพฯ เพื่อหาประสบการณ์เพิ่มเติมจากครูเพลงอีกหลายท่าน ทั้งการใช้คำพูด การประพันธ์เนื้อเพลง ตลอดจนการรำร้องออกท่าออกทางในางดงามในการแสดง ยิ่งไปกว่านั้น

แม่ประยูร ยมเยี่ยม ยังได้ร่วมแสดงลำตัดกับคณะของแม่จรรยา บุญยทัต หรือ “แม่จรรยาหน้าบาก” ซึ่งเป็นแม่เพลงชาวหัวลำโพงที่มีชื่อเสียงมากในยุคนั้น

การที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม ได้มีโอกาสเล่าเรียนและฝึกหัดเพลงพื้นบ้านกับแม่จรรยา บุญยทัต ซึ่งเป็นครูผู้มีความเมตตาสั่งสอน ทำให้แม่ประยูร ยมเยี่ยม มีความสามารถในด้านการแสดง เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่หลากหลายขึ้นไม่ว่าจะเป็น เพลงช่อย เพลงเกี่ยวข้าว และเพลงเรือ จนสามารถแสดงได้อย่างชำนาญขึ้น สามารถด้นกลอนสดและประพันธ์คำร้องในโอกาสแสดง ครั้งต่าง ๆ ได้อย่างเฉียบแหลมคมคาย ทำให้แม่ประยูร ยมเยี่ยมเป็นแม่เพลงที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

นอกจากแม่จรรยา บุญยทัตแล้ว ยังมีครูเพลงลำตัดผู้ชายคือ “ครูสำเนา” และ “ครูลูกชิ้น” ที่ช่วยประพันธ์เพลงพื้นบ้านกลอนเลาสอนหญิง และลำตัดกลอนล่อง เกิดแก่เจ็บตาย เพื่อให้แม่ประยูร ยมเยี่ยม ใช้ในการแสดงเพลงพื้นบ้านและเป็นที่ยอมรับอย่างยิ่งในยุคนั้น ทั้งนี้ในด้านการรำรำ แม่ประยูร ยมเยี่ยมยังได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติมจากครูทองเริ่ม มงคลนัญ ซึ่งเป็นครูนาฏศิลป์จากกรมศิลปากรอีกด้วย

ในความสามารถด้านการประชันเพลงพื้นบ้าน แม่ประยูร ยมเยี่ยม มีความสามารถด้านการประชันเพลงพื้นบ้านกับพ่อเพลงแม่เพลงที่มีชื่อเสียงท่านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น พ่อสงวนษ์ มินสะมัน พ่อเสนาะ โพธิ์รักษาม เป็นต้น ทำให้แม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นแม่เพลงที่มีชื่อเสียงมากอีกท่านหนึ่งในยุคนั้น

ด้านชีวิตสมรส

ในช่วงที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม ได้ร่วมแสดงเพลงพื้นบ้านกับคณะของแม่จรรยา บุญยทัต ได้ราว 4 ปี แม่ประยูร ยมเยี่ยมก็ได้พบรักกับนักแสดงหนุ่มผู้มีชื่อเสียง ชื่อ “หวังดี” หรือนายหวังดี นิมา (ศิลปินแห่งชาติสาขาการแสดงเพลงพื้นบ้าน พ.ศ. 2531) ด้วยการประชันลำตัดกันอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นคู่ประชันลำตัดที่ได้รับความนิยมสูงสุด ทำให้ทั้งสองได้สมรสกัน โดยมีทายาทด้วยกัน 2 คน ได้แก่ นายวิทยา นิมา และนายต่อด้าน นิมา

ต่อมาเมื่อแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีโรคประจำตัวคือโรคมะเร็งปากมดลูก และด้วยทัศนคติที่ไม่ตรงกันกับนายหวังดี นิมา ทั้งสองจึงหย่าร้างกัน แต่ยังคงรับงานแสดงด้วยกันตลอดมา เนื่องจากเป็นคู่แสดงเพลงพื้นบ้านที่สร้างความสนุกสนาน

ด้านผลงาน

แม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นแม่เพลงพื้นบ้านลำตัดท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ในประเทศไทย มีงานแสดงอย่างสม่ำเสมอแทบทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีผลงานแสดงในรูปแบบเทปคาสเซ็ทและวีดีโอออกมาหลายชุดซึ่งมียอดขายที่ดีมาก นอกจากแม่ประยูร ยมเยี่ยม

จะมีความสามารถในด้านการแสดงเพลงพื้นบ้านแล้ว แม่ประยูรยังมีความสามารถในด้านการถ่ายทอดความรู้เรื่องลำตัดให้แก่เยาวชนในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีได้เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งยังช่วยเหลือบริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวให้แก่งานการกุศลเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้หนังสือ "ประยูรนิทรรศน์" ยังได้อธิบายผลงานด้านการอุทิศตนแก่สังคมไทยของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านการถ่ายทอดศิลปะเพลงพื้นบ้าน "ลำตัด" แม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นครูเพลง ผู้มีความรู้ความชำนาญเพลงพื้นบ้าน มีพรสวรรค์ด้านการบรรยายสารัตถะของคัมภีร์ความรู้เรื่องการแสดงเพลงพื้นบ้านอย่างสนุกสนานและเข้าใจง่าย ประกอบกับความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านให้นักศึกษาเพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่เพลงพื้นบ้านอย่างทุ่มเทกายใจ ทำให้แม่ประยูร ยมเยี่ยม มักได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์พิเศษในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

2. ด้านการนำเพลงลำตัดเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ให้ส่วนราชการและเป็นสื่อบันเทิงหารายได้ให้กับการกุศล แม่ประยูร ยมเยี่ยม ให้ความร่วมมือและอนุเคราะห์หน่วยงานทั้งราชการและเอกชนในการเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น งานต่อต้านคอมมิวนิสต์ งานต่อต้านคอร์รัปชัน งานประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง งานต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น ด้วยลีลาการแสดงและความสามารถด้านการใช้ถ้อยคำที่คมคายในการแสดงเพลงพื้นบ้าน ทำให้มวลชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ในยุคหนึ่งที่มีการเริ่มระบาดของโรคเอดส์ แม่ประยูร ยมเยี่ยมยังได้รับมอบหมายจากกระทรวงสาธารณสุขให้จัดทำการแสดงเพลงพื้นบ้านเพื่อรณรงค์และต่อต้านโรคเอดส์ พร้อมทั้งชี้แจงสาเหตุและแนวทางการป้องกันการแพร่เชื้อของโรคเอดส์ ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจต่อเรื่องดังกล่าวได้มากขึ้น จนนำไปสู่การบันทึกเทปประชาสัมพันธ์และบันทึกวีดิโอเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง

แม่ประยูร ยมเยี่ยมยังได้มีโอกาสนำคณะเพลงพื้นบ้านไปแสดงยังต่างประเทศได้แก่ การไปแสดงที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเวลา 3 เดือน โดยทางสมาคมของไทยและหนังสือพิมพ์เสรีชนของสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดเป็น "มหกรรมเพลงไทย" ขึ้นเพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ความเป็นไทยสู่สายตาของประชาชนต่างประเทศ

3. ด้านการอนุรักษ์และสนับสนุนให้เพลงพื้นบ้านเข้าไปมีบทบาทต่อบุคคลหลายอาชีพ แม่ประยูร ยมเยี่ยม ยินดีให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ผู้ที่สนใจในการแสดงเพลงพื้นบ้าน ทั้งนิสิต นักศึกษาและประชาชน ที่ต้องการข้อมูลในการเผยแพร่ประเด็นต่าง ๆ ของเพลงพื้นบ้านอย่างเต็มที่ เช่น นายวุฒิชัย จายะพันธุ์ จัดทำวิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2547 เรื่อง บุรณการของการ

แสดงลำตัดกับสื่อสารมวลชน : กรณีศึกษาคณะหวังเต๊ะ คณะแม่ประยูร ยมเยี่ยม และคณะแม่ขวัญจิตร ศรีประจันต์ เป็นต้น ด้วยความรู้ความสามารถ รวมถึงความคิดสร้างสรรค์ และความมุ่งมั่นในการสืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้าน รวมถึงการอุทิศตนให้กับการทำงานในศิลปะแขนงนี้ อย่างต่อเนื่องและยาวนาน ทำให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติยกย่องให้ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ลำตัด) เมื่อปีพุทธศักราช 2537

แม่ประยูร ยมเยี่ยม ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2557 ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สิริอายุได้ 77 ปี จะเห็นได้ว่าตลอดช่วงสมัยที่แม่ประยูร ยมเยี่ยมยังสามารถแสดงเพลงพื้นบ้านอยู่ แม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นแม่เพลงพื้นบ้านที่มีความสามารถ มีชื่อเสียง และมีประสบการณ์ จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากสังคมในฐานะศิลปินแห่งชาติ เป็นผลมาจากความสามารถด้านการแสดงเพลงพื้นบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถด้านไหวพริบปฏิภาณในการเลือกสรรถ้อยคำที่มีความคมคาย มีสัมผัสที่คล้องจองตามรูปแบบฉันทลักษณ์ของบทเพลงพื้นบ้านในแต่ละประเภท มีความสามารถในการว่ากลอนแก้ฝ่ายตรงข้ามได้จนมีชื่อเสียง และเกิดความสนุกสนาน ตลอดจนสามารถประพันธ์บทเพลงพื้นบ้านในโอกาสต่าง ๆ ของสังคมได้อย่างกระจ่างชัด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม" นี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจัย
 - 1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจัย
 - 1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของเพลงพื้นบ้าน
 - 1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์
 - 1.4 ประวัติและผลงานของแม่ประยูร ยมเยี่ยม
2. ใช้ข้อมูลด้านเนื้อหาหรือตัวบทในเชิงทฤษฎีจากหนังสือ "ประยูรนิทรรศน์ร้อยเรื่อง ล้ำตัดกับชีวประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ของสาขาวิชาภาษาไทยร่วมกับศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปี พ.ศ. 2555

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม โดยใช้บทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นตัวตั้ง แล้วใช้แนวคิดและทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์วิจัยตัวบท ดังต่อไปนี้

1. คำพ้องสมัย (archaism) คือ การนำถ้อยคำที่แทบจะไม่ปรากฏใช้ในการสนทนาปัจจุบันแล้ว หรือเป็นคำที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 บัญญัติไว้ว่าเป็นคำ (โบราณ) คือคำโบราณ
2. คำฉายานาม (epithet) คือ การนำถ้อยคำที่เป็นการแสดงคุณสมบัติของบุคคลที่กล่าวถึง มาใช้เพื่อเรียกแทนชื่อหรือประกอบกับชื่อของบุคคลที่กวีต้องการกล่าวถึง

3. ภาพพจน์ (figure of speech) คือ การใช้ถ้อยคำที่กวีสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดพลังในการบรรยายภาพได้กระจ่างชัดขึ้น ทั้งเพื่อเป็นการสร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้อ่าน เป็นกลวิธีที่กวีใช้สื่อประสบการณ์ของตนมายังผู้อ่านให้เกิดจินตภาพรวมไปกับกวี ซึ่งภาพพจน์ที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

3.1 อุปมา (simile) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นหลักหรืออุปมา แล้วนำอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบหรืออุปมา ซึ่งจะมีคำเชื่อมอุปมาหลายคำ เช่น เหมือน ดุจ ดัง ฯลฯ

3.2 อุปลักษณะ (metaphor) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง ผู้วิจัยเลือกเฉพาะอุปลักษณะที่ปรากฏคำเชื่อมว่า "เป็น" และ "คือ" เท่านั้น

3.3 บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่ให้แสดงอากัปกริยาต่าง ๆ ได้เหมือนอย่างมนุษย์

3.4 อติพจน์ (hyperbole) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวเกินไปกว่าความเป็นจริงตามวิสัย การกล่าวลักษณะนี้เน้นเป็นการเน้นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกที่เป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

3.5 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์ คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อเลียนเสียงหรือถ่ายทอดเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรือภาพความเคลื่อนไหวในจินตภาพ

3.6 การกล่าวอ้างถึง (allusion) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ จำนวนสุภาชิตและคำพังเพย

4. คำสัจวาสน (erotic words) คือ การใช้ถ้อยคำของกวีที่ต้องการนำเสนอเรื่องเพศผ่านศิลปะการใช้ภาษาในเพลงพื้นบ้าน จำแนกได้ 2 ชนิด ได้แก่

4.1 คำสัจวาสนชนิดตรงหรือกลอนแดง คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีการเลี่ยงคำ คำเหล่านี้ในสังคมถือเป็นคำหยาบ

4.2 คำสัจวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยง ๆ กวีจะไม่กล่าวตรงไปตรงมา ประกอบด้วยหลายวิธีดังต่อไปนี้

4.2.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัจวาสน

4.2.2 ใช้วิธีการพวนคำ

4.2.3 ใช้สัญลักษณ์

สรุปและอภิปรายผล

ประกอบด้วย

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

บทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีการนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงที่เป็นไปตามชนิดของเพลงพื้นบ้านในลักษณะต่าง ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยโดยการจัดประเภทของเพลงพื้นบ้านในแต่ละชนิด เพื่อให้เห็นถึงลักษณะการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ของหรือแม่ประยูร ยมเยี่ยม ตามที่ปรากฏในบทเพลงชนิดนั้น ๆ

จากการศึกษาบทเพลงของกวีในตัวบทผู้วิจัยพบว่าแม่เพลงนำเสนอบทเพลงพื้นบ้านจำนวน 10 ชนิดเพลง ได้แก่ ลำตัด เพลงเกี่ยวข้าว เพลงฉุยฉาย เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงแหล่ เพลงสามช่า เสภา และเพลงอีแซว ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์วิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ลำตัด จำนวน 71 บทเพลง ดังต่อไปนี้

1.1 ลำตัดเดินดงกลอนสุ

- 1) ลูกคู่ เดินดงหลงทาง เข้าป่ายุ่งยาง ลิงค่างวิ่งกรู
จิ้งหรีดหวีดแหว เเร่ไร่ร้องแซ่ จับอยู่แ่งหางู
- 2) ไหว้ครูประเดิมเริ่มหัดที่คิดลำตัดเป็นขั้นตอน
ไหว้ครูเฒ่าเก่าก่อนที่เขียนกลอนกระทู้
- 3) ไหว้ครูพักลักจำ มาแต่โบร่ำโบราณ
จนเกิดความชำนาญเพราะเคยผ่านเข้าหู
- 4) เคยผ่านเคยพบ เราจึงเคารพบูชา
มีพระคุณล้ำค่า ที่ให้วิชาความรู้
- 5) วิชาศิลปะ จังหวะทำนอง
ให้แคล้วให้คล่อง การร้องลูกคู่
- 6) จะขึ้นลูกคู่ แบบครูสอนไว้
เราต้องเข้าใจ กลอนไรกลอนรู
- 7) ไม่รู้ทำนอง ก็ร้องลำบาก
เป็นเรื่องยุ่งยาก ถ้าหากไม่รู้

- 8) ต้องร้องให้เป็น ต้องเน้นสัมผัส
ฉะนั้นลำตัด ต้องหัดจากครู
- 9) ครูแก่ครูเก่า ครูเฒ่าครูชรา
ข้าขอศรัทธา บูชาเชิดชู
- 10) ไม่บิดไม่เบือน ช่วยเตือนกระตั้น
ข้าขอขอบคุณ ครูสุนทรภู่
- 11) ครูตั้งครูเดิม ครูเสริมครูสอน
กำหนดบทกลอน แขนอนนำดู
- 12) เรายึดมั่นกตัญญูตา เราถือว่าท่านเป็นของขลัง
จะเล่นลำตัดแต่ละครั้ง พวกเราจึงตั้งกำนลครู
- 13) ชื่อเสียงเจ้าจั่ง แก่ไม่ดั่งเท่าไร
แกร้องเสียงก็ไม่ใส ฟังแล้วไม่สบายหู
- 14) ไม่เหมือนเสียงของหนุ่ม ๆ ฟังแล้วมันนุ่มมันนวล
เสียงของแกมันห้วนห้วนไม่เสสรวลหู
- 15) แกก็น่าจะรู้ว่า แกมันชั่วหรือดี
อันว่าอย่างมากอีกสองปี คงจะไม่มีใครดู
- 16) รูปร่างก็ไม่ให้ พุงชักใหญ่ออกมาเย็น
เวลาลุกขึ้นมาเย็น แทบจะฝันไว้ไม่อยู่
- 17) แกเป็นโรคไขข้อ ไปหาหมอเป็นประจำ
เป็นโรครูมาติซึม แกทำเป็นไม่รู้
- 18) หมู่นี้สู้มเสียงชักจะสั้นสั้น แกบอกว่าคั้นในลำคอ
เห็นเขาคุยกันจ้อ ว่าไม่ได้ล่อปลาทุ
- 19) ปลากระเบนย่างและสด หมู่นี้ต้องงดทั้งสิ้น
หยุดงานหลายวันไม่ได้กิน ฉันทเคยได้ยีนมากับหู
- 20) เสียงนันทันกันมาในรถ หมู่นี้ต้องงดอาหาร
ไปเช็กลูกน้องเขาบริการ พาอาจารย์ไปขึ้นครู
- 21) เจ้าสองคนนี่ช่างคิด ทั้งลูกศิษย์ทั้งอาจารย์
ถ้าวันไหนไม่มีงาน หน้านี้บ้านเป็นใบพลู
- 22) วันไหนไม่มีงาน ไม่ชอบอยู่บ้านอยู่ช่อง

- พากันเที่ยวชองชอง บ้านชองไม่อยากอยู่
- 23) เป็นเพื่อนซี้กันคืนัก ไม่มีใครตักใครเตือน
เที่ยวเลยเถาะเลอะเลือน สมเป็นเพื่อนคู่หู
- 24) แหมเจ้ากรก็อย่างว่า เป็นคนออกค่าแท็กซี่
แล้วหักค่าตัวกันอีกที ใ้พวกเพื่อนซี้ปันอู้
- 25) ไปพักโรงแรมมาจรูด ได้ยินมันพูดกันในรถ
ได้ทำว่าให้หมด ให้อัปยศอดสู
- 26) ได้ทำว่าให้หมด วันนี้ต้องกดให้เต็มรายการ
อย่ามาเถียงหน้าด้านด้าน พะยิงพยานยังมีอยู่
- 27) ฉันทิ้งฟังยังไม่หลับ เสียงเขาสัพยอก
ใ้ลูกน้องมันบอก ว่ายังไม่ได้พอกสบู่
- 28) ได้ยินมันพูดมาอีกคำ เราก็ยังจำได้ดี
วิชาการด้านกะหรี เจ้ากรเขามีความรู้
- 29) มันนำจับมาซ้อม เสียให้งอมพระราม
ชอบยั่วเยี้ยยุ่มยาม ไม่ชอบความเป็นอยู่
- 30) ต้องจับมาดัดสันดาน โทษฐานที่ชอบเด็ก
หาของที่ถูกสเปก เปิดหนังสือให้มันดู
- 31) ไปไหนชอบไปด้วยกันเที่ยวสะบัดหันแหดก
ไปเปลอดตัวหัวแตกล้มไปกระแทกขอบประตู
- 32) ฉันทว่าไม่ซ่าต้องอาเพศ ต้องเกิดเหตุแน่แน่
ทั้งเจ้าหนุ่มเจ้าแก่ ต้องนอนแผ่ด้วยกันทั้งคู่
- 33) ซินเที่ยวกันไม่เลิกที่ ต้องโดนตีเข้าสำนักงาน
ต้องล้มลุกคลุกคลาน ที่ริอ่านเจ้าชู้
- 34) เราก็เป็นคนซี้สงสาร จึงพูดหวานล้อม
คอยเตือนเพื่อนทางอ้อม มันก็ไม่ยอมรับรู้
- 35) คนอะไรดีอื้อรัน ชอบด้นทู่รัง
เตือนเท่าไรก็ไม่ฟัง ทำเป็นนั่งไขหู
- 36) เตือนเท่าไรก็ไม่จำ ใ้พวกกระยาจี้เง่า
นี่คงเคื่องพวกเรา ที่นำมาเล่ามาสู่

37) มาเล่าให้ฟังกันก่อนเรื่องของเจ้ากรรมนแปลก

เวลากลางวันแสด ๆ ยังล้มไปกระแทกขอบประตู

38) ประวัติเก่าของเจ้ากรรมนสมัยก่อนฉันเคยพบ

คนเช่าชาบัดซบ มันน่าตบน้องหนู

39) มันแก่แล้วแก่เลี้ยว มันชอบเที่ยวแท้ ๆ

กลับถึงบ้านมันนอนแผ่ จนเมียแก่มันบ่นอู้

40) วันนั้นฉันไปบ้านแก เห็นมันแยอย่างว่า

มันหลับสนิทนิทรา เห็นแล้วมันน่าอดสู

41) มันนอนทับหลังพื่ออยู่บนเก้าอี้ตัวใหญ่

บังเอิญฉันเดินผ่านไป ตักใจนึกกว้าง

(ประยูรนิทรรศน์, น. 49 – 51)

จากบทเพลงลำตัด "เดินดงกลอนลู" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึง การเคารพครูบาอาจารย์ก่อนที่จะเริ่มการแสดง จากนั้นก็จะมีการใช้ถ้อยคำตากถางเพื่อล้อเลียน จากคู่ตรงข้ามจากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "ลำตัดเดินดง กลอนลู" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์อุปสรรคณ์จำนวน 2 แห่ง การเลียนเสียงธรรมชาติหรือ สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึงจำนวน 2 แห่ง และการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดล้อมโดย กลวิธีการใช้สัญลักษณ์จำนวน 9 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปสรรคณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดอุปสรรคณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ท่านเป็นของขลัง"

"หน้าบ้านเป็นใบพลู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

ความว่า "หน้าบ้านเป็นใบพลู" (จากบทกลอนที่ 21) นับเป็นการที่แม่เพลงใช้ ความเปรียบเชิงอุปสรรคณ์ระหว่างใบหน้าของฝ่ายชายที่ดีใจโดยแสดงออกสีหน้ากับใบพลู โดยใช้ คำเชื่อมอุปสรรคณ์ว่า "เป็น" การที่ผู้แต่งต้องการเปรียบเทียบความดีใจของฝ่ายชายที่แสดงออกผ่าน สีหน้าว่าเป็นใบพลู เนื่องจากใบพลูเป็นพืชพื้นบ้านซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับรับประทานร่วมกันกับหมาก ดังที่ พยุง วงษ์น้อย (2529, น. 130) ได้อธิบายประเด็นความนิยมรับประทานหมากของคน

ในสังคมไทยไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีการกินหมากในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเครื่องใช้ในกากรกินหมาก” ว่า “คนไทยกินหมากและติดหมากกันอย่างมากแทบทุกเพศ ทุกวัย แม้แต่เด็กก็หัดกินหมากกันแล้วตั้งแต่อายุ 7 – 10 ขวบ ... นอกจากนั้นหมากพลูยังนับเป็น เครื่องแสดงไมตรีจิต มีการให้หมากพลูเพื่อสร้างความสัมพันธ์ จึงมีธรรมเนียมที่เกิดขึ้น จากเหตุการณ์นี้” ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม่เพลงมิได้เพียงต้องการเปรียบเทียบใบหน้าของ ฝ่ายชายกับลักษณะของใบพลูโดยตรง หากแต่แม่เพลงต้องการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย เนื่องจากในอดีตนิยมใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ของใบพลูมาใช้ในการเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศ หญิงด้วย เนื่องจากใบพลูเป็นนัยของอวัยวะเพศหญิง ดังที่อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล (ผุคนิพานโลกีย์ : ตำรากามสูตรสัญชาติไทย, 2550, น. 31 – 32) ได้ยกตัวอย่างการเปรียบเทียบเพศ 1 หรือการ จำแนกลักษณะและขนาดของอวัยวะเพศหญิงจากทั้งสองตำรากามสูตรความว่า “เศษหนึ่งฟิงพิศ แม้น ใบพลู (ตำราตรีภพ) ... เศษหนึ่งฟิงพิศใบพลู (ผุคนิพานโลกีย์)” หรือในการกล่าวถึงใบพลู เป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศหญิงของนางวันทอง จากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่ 8 (หลายแก้วถูก เกณฑ์ทัพ) ความว่า “พ่อทูนหัวผัวคีนมาสมสู่ อย่าให้พลูของพิมมันแห้งเหี่ยว” (เสภาเรื่องขุนช้าง ขุนแผน เล่ม 1, 2554, น. 201) ดังนั้นความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างความสุขใจของฝ่ายชาย ที่แสดงออกผ่านสีหน้าหรือใบหน้ากับใบพลูตามบริบทของการปฏิพากย์ จึงเป็นการเปรียบเทียบ เพื่อล้อเลียนของแม่เพลงที่ใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ดังกล่าวที่นิยมเปรียบกับอวัยวะเพศหญิง มาเปรียบเทียบกับใบหน้าของฝ่ายชายให้ต้อยต่ำ หรือเป็นการเปรียบเทียบเพื่อเสียดสีใบหน้าของฝ่าย ชายว่าเป็นอวัยวะเพศหญิง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าในบริบทของการปฏิพากย์ของบทเพลงลำตัดนี้ แม่เพลงมิได้ต้องการกล่าวเพื่อความหยาบคายแต่อย่างใด หากแต่เป็นการใช้ความหมายโดยนัย เพื่อสร้างความขบขันให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับสารเท่านั้น อีกทั้งคำอุปลักษณ์ว่า “พลู” ดังกล่าวยังมีเสียง สัมผัสสระ /-u:/ ซึ่งคล้องจองกับฉันทลักษณ์ของลำตัดกลอนลู่อีกด้วย

1.2 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หลับฟี่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “หลับฟี่” (จากบทกลอนที่ 41) เป็นภาพพจน์ศัพท์พจน์เพื่อเลียนเสียง ธรรมชาติ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์พบว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวพรรณนา ถึงฝ่ายตรงข้ามที่กำลังนอนหลับอย่างหมดเรี่ยวหมดแรงหลังจากใช้บริการทางเพศโสเภณีที่สถาน บริการ คำว่า “ฟี่” เป็นคำเลียนเสียงการกรนของคนที่กำลังนอนหลับ ซึ่งพจนานุกรมฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 860) ได้นิยามความหมายของคำดังกล่าวว่า “ว. เสียงอย่างเสียงลมรั่วออกจากที่อุดลมไว้ เช่น เสียงปล่อยลมดั่งฟี่ นอนกรนฟี่.” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้คำว่า “ฟี่” ร่วมไปกับคำว่า “หลับ” นั้น เป็นเพราะแม่เพลงต้องการใช้คำเพื่อเลียนเสียงกรนของฝ่ายชายเมื่อเสร็จกิจกรรมทางเพศกับโสเภณีจนหลับสนิทแล้ว การใช้ศัพท์ดังกล่าวของแม่เพลงจึงเป็นการสร้างจินตภาพแก่ผู้รับสารมากกว่าการกรอกล่าวคำว่า “หลับ” โดยตรง

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ครูสุนทรภู่”

“จอมพระราม”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

สำนวนว่า “จอมพระราม” (จากบทกลอนที่ 29) มีความหมายว่า “มีความทุกข์ยากลำบากเต็มที เพื่ออย่างหมดรูป” (กรมวิชาการ, 2545, น. 79) ทั้งนี้กรมวิชาการ (2545, น. 79) ยังได้อธิบายภูมินามของสำนวนดังกล่าวว่า “สำนวนนี้มีที่มาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ พระรามต้องไปเดินป่าอยู่ถึง 14 ปี ต้องรบกับทศกัณฐ์และญาติวงศ์พงศายุักษ์จนปราบได้หมดสิ้นแล้วจึงได้นางสีดากลับคืนมา พระรามได้รับความทุกข์ยากมาก” ดังนั้นแม่เพลงจึงนำสำนวนดังกล่าวมากล่าวอ้างถึงเพื่อแสดงจินตภาพอาการของฝ่ายชายที่ถูกฝ่ายของแม่เพลงลงไม้ลงมือจนต้องพ่ายแพ้ฝ่ายตนไปอย่างราบคาบ เป็นการกล่าวอ้างเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายว่าไม่มีความสามารถพอที่จะเอาชนะฝ่ายหญิงได้

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมด้านสัญลักษณ์ จำนวน 9 แห่ง ดังต่อไปนี้

“แก้องเสียงก็ไม่ไผ่ฟังแล้วไม่สบายรูหู”

“ไม่เหมือนเสียงของหนูมหนูมฟังแล้วมันนุ่มมันนวล

เสียงของแก่มันห้วนห้วนไม่เสถรวรูหู”

“ไม่ได้ล่อปลาหู”

“ปลากระเบนย่างและสด หนูนี้ต้องจดทั้งสิ้น”

“...หนูนี้ต้องจดอาหาร

ไปเชื่อลูกน้องเขาบริการพาอาจารย์ไปขึ้นครู”

“ขึ้นครู”

“ของที่ถูกสเป็ก”

“หนังเอ็กซ์”

“งู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

จากคำว่า “ของที่ถูกสเป็ก” (จากบทกลอนที่ 30) คำว่า “สเป็ก” มาจากการทับศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “specification” ในบริบทของการปฏิบัติของวรรณคดีมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “ตามความต้องการเฉพาะบุคคล” ส่วนคำว่า “ของ” ตามการใช้ในบริบทของสถานการณ์จะมาจากคำว่า “ของลับ” ซึ่งมีความหมายว่า “น. ภัยวะสืบพันธุ์ของมนุษย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 180) ดังนั้นคำว่า “ของที่ถูกสเป็ก” จึงมีความหมายถึงภัยวะเพศสืบพันธุ์ของหญิงหรืออุปกรณ์ในการช่วยสร้างควมรื่นรมย์ทางกาม หรืออาจหมายถึงบุคคลที่ถูกใจสำหรับการสร้างควมรื่นรมย์ทางกาม นับเป็นการใช้สัญลักษณ์ด้านการสังวาสชนิดอ้อมของแม่เพลง

นอกจากนี้ แม่เพลงยังใช้คำว่า “งู” (จากบทกลอนที่ 41) คำว่า “งู” เป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ที่แม่เพลงมีเจตนาต้องการกล่าวถึงภัยวะเพศชาย เนื่องจากลักษณะของงูตั้งแต่ลำตัวจรดหัวล้วนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับภัยวะเพศชาย ทั้งนี้บทกษกรทองสุก (2558, น. 6) ได้ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในคำศัพท์เรื่องเพศจากพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 โดยกล่าวว่า “ความหมายอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า ‘ภุขงค์’ เมื่อนำคำว่า ‘ภุ’ และคำว่า ‘ขงค์’ มารวมกันจะมีความหมายว่ากล่าวถึงเพศชายหรือผู้ชาย เนื่องจากงูจะมีลักษณะคล้ายภัยวะเพศของผู้ชาย จึงใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึงเพศชาย” ดังนั้นในบริบทของการปฏิบัติของบทเพลงนี้เป็นการกล่าวถึงการที่แม่เพลงมาพบฝ่ายชายคราวที่ฝ่ายชายนอนหลับอยู่บนเก้าอี้ตัวใหญ่ ฝานุ่นของฝ่ายชายอาจจะแหวกออกจนทำให้แม่เพลงเห็นภัยวะเพศของผู้ชาย นอกจากนี้ ถ้อยคำว่า “งู” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ ตรงตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดเดินดงกลอนดู

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดเดินดงกลอนดูนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปลักษณ์จำนวน 2 แห่ง
2. สัทพจน์จำนวน 1 แห่ง

3. การกล่าวอ้างถึงจำนวน 2 แห่ง
4. คำสั่งวาสนิดข้อมแบบสัญลักษณ์จำนวน 9 แห่ง

1.2 กลอนลม ชาย – หญิงแก้กัน

- 1) (หญิง) สดับพจนันท์กลอนกระแสนุทธถ้อยคำ
มาว่าทิมว่าดำให้เจ็บซ้ำในคำคม
- 2) มาคึกคักอึกโงเห็นคนเป็นโคหรือเจ้าโง่ง
แหมคีนนี้ดูเสียงไปร้องลุกขึ้นโง่งคุยชม
- 3) มีลูกหนุนจนเสริมทำวางเบ้มมาว่าฉัน
หยิ่งทะเยอเหอทะยานจะเหยียบกันเสียให้จม
- 4) ไม่เมตตาปราณีแกเอาสตรีมาอย่าเหยียบ
เอาเรื่องร้ายเข้ามาเทียบพูดอย่าเหยียบทับถม
- 5) ไม่นึกถึงความหลังเมื่อคราวครั้งที่เกิดมา
แสนลำบากหนักหนาจนตัวข้าต้องระบม
- 6) หรือกายเฝ้าน้องชายมุดอยู่ใต้แผ่นดิน
ไม่เคยคลอคลออดจากนินมาดูหมิ่นหมักหมม
- 7) ใ้แกมันชาติสกุลลืมนบุญคุณสาวน้อย
ไม่ควรจะเกิดให้เสียรอยทำให้หอยเขาทรุดโทรม
- 8) มีหน้าข้าเอามาว่าแสนหยาบช้าเกินการ
ว่าเราหลุดเข้าไปในกองพันยังรับทหารได้ทั้งกรม
- 9) พุดเกินความเป็นจริงเสียแล้วเจ้าสิงหลังลาย
แกพุดให้เคืองระคายแสนอับอายท่านผู้ชม
- 10) ท่านผู้ฟังเจ้าขาเคยเห็นมาบ้างไหม
ว่าของคนไหนมันจะใหญ่ถึงจะได้ใส่ได้ที่ละครม

(ประยูรนิทรศน์, น. 52)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนลม หญิง – ชายแก้กัน” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการตอบโต้จากฝ่ายหญิงซึ่งเป็นฝ่ายของแม่เพลง การตอบโต้ดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นการแก้คำต่อว่าของฝ่ายชายที่ละประเด็น คือ ประเด็นความเสมอภาคของสตรีกับบุรุษและประเด็น

บุญคุณของเพศหญิงที่สามารถให้กำเนิดชีวิตแม้จะต้องเจ็บปวดก็ตาม จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านประเภทลำตัด “กลอนลม หึง – ชายแก็กัน” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อติพจน์จำนวน 2 แห่ง คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาสจำนวน 1 แห่ง และคำสังวาสชนิดอ้อมโดยการใช้สัญลักษณ์จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อติพจน์ (hyperbole)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อติพจน์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เหยียบกันเสียให้จม”

“ว่าเราหลุดเข้าไปในกองพันยังรับทหารได้ทั้งกรม”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ว่าเราหลุดเข้าไปในกองพันยังรับทหารได้ทั้งกรม” (จากบทกลอนที่ 8) ในการกล่าวถึงคำกล่าวหาของฝ่ายชายที่กล่าวหาตนเองว่าสามารถรับรองทหารได้ทั้งกรม เมื่อสังเกตในบริบททางความหมายของการปฏิพากย์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำว่า “รับ” หมายถึง “ร่วมเพศระหว่างหญิงกับทหารทั้งกรม” ส่วนคำกรณทวารที่ฝ่ายชายต้องการกล่าวหาฝ่ายของแม่เพลงที่สามารถร่วมเพศกับทหารชายได้ครั้งละ 1 กรมทหารนั้นเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย (2553) ได้กล่าวถึงจำนวนของกำลังพลในประเด็น “การจัดการกำลังพลทหารของไทย” ว่า “4 กองพัน เป็น 1 กรม (2,186 นาย)” เพราะฉะนั้น จากการพิจารณาจำนวนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นจำนวนมากเกินไปจนความเป็นได้ที่แม่เพลงหรือสตรีใดจะสามารถร่วมเพศได้ทั้งหมด แต่การกล่าวหาฝ่ายหญิงจากฝ่ายชายเช่นนี้เป็นการใช้ภาพพจน์อติพจน์เพื่อกล่าวหาและล้อเลียนฝ่ายหญิงเพื่อให้เกิดความขบขันต่อการปฏิพากย์ระหว่างละเล่น

2. คำสังวาส (erotic word)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่ามโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หิน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "หิน" (จากบทกลอนที่ 6) เป็นคำเรียกแทนอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากเมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ความว่า "ไม่เคยคลอตลอดจากหินมาดูหมิ่นหมักหมม" จะพบว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงฝ่ายชายที่ไม่นึกถึงอดีตคราวที่ชายผู้นั้นเกิดมา ที่ทุกคนล้วนแต่ต้องผ่านอวัยวะเพศหญิงของมารดามาทั้งสิ้น ดังนั้นคำว่า "หิน" จึงมีความหมายที่สื่อถึงอวัยวะเพศหญิง จึงกล่าวได้ว่าแม่เพลงใช้คำว่า "หิน" แทนคำว่า "/hi:/" ด้วยการเปลี่ยนเสียงสระเสียงยาวจาก /i:/ เป็นสระเสียงสั้น /i/ เพิ่มเสียงตัวสะกด /-n/ แต่คงเสียงพยัญชนะต้นคือ /h-/ และเสียงวรรณยุกต์เสียงจัตวาไว้

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่ามโดยการใช้นิยมนัย จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไม่นึกถึงความหลังเมื่อคราวครั้งที่เกิดมา

แสนลำบากหนักหนา จนตัวข้าต้องระบม"

"ทำให้หอยเขาทรุดโทรม"

"ว่าของคนไหนมันจะใหญ่ถึงจะใส่ได้ที่ละครม"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ถ้อยความว่า "ไม่นึกถึงความหลังเมื่อคราวครั้งที่เกิดมา แสนลำบากหนักหนา จนตัวข้าต้องระบม" (จากบทกลอนที่ 5) เมื่อสังเกตในแง่ความหมายโดยตรงของถ้อยคำจะพบว่ามีหมายถึงร่างกายหรือลำตัวของแม่เพลงและฝ่ายหญิงที่ต้องบอบช้ำหรือระบมครั้งที่คลอดบุตร แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการใช้ถ้อยคำในการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงความบอบช้ำของสตรีในคราวที่ให้กำเนิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจ็บปวดบริเวณอวัยวะเพศ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นทวารที่ให้กำเนิดมนุษย์ ดังนั้นถ้อยคำดังกล่าวจึงต้องมีความหมายถึงอวัยวะเพศหญิงมากกว่าอวัยวะส่วนอื่น ๆ จึงกล่าวได้ว่าแม่เพลงใช้นิยมนัยสังวาสว่า "ตัวข้า" แทนอวัยวะเพศหญิงเชิงนัย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลม ชาย – หญิง แก่กันนี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อติพจน์จำนวน 2 แห่ง

1 แห่ง

2. คำสั่งวาสนิดข้ออมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำสั่งวาสนจำนวน

3. คำสั่งวาสนิดข้ออมโดยใช้สัญลักษณ์จำนวน 4 แห่ง

1.3 กลอนแนว ชาย – หญิงแก้กัน

1) ได้ยินผู้ชายสามคนมาร้องตะโกนเรื่องจี

พูดใส่ร้ายป้ายสี ว่าเรื่องจีกันอีกแล้ว

2) เจองานไหนแก้ร้องในทำนองแบบนี้

เดี่ยวเรื่องจับเรื่องจี ไม่เห็นจะมีแหวกแนว

3) ว่าเราสามคนนี่ โดนเขาจีไม่ยกักร้อง

เอามีดจีเข้าที่ห้อง ยังกลับมามองตาแจ้ว

4) ว่าที่ตรงไหน เจ้าจัญไรเคยจี

มาพูดมากเจ้าปากหมี พูดเรื่องจีกันอีกแล้ว

5) คำไม่เชื่อกันหรือกไ้ผี ไ้เรื่องจีที่เค้าว่า

เค้ารู้เช่นเห็นท่าไม่เชื่อชี้หน้าแกแล้ว

6) แกอย่ามาจีตัวเรา เพราะมีดแก่เก่าเป็นสนิม

ไ้ด้ามมีดปลายนิ่มเอากลับไปทิ่มตูดแมว

7) เขาบอกเอามือยื่นเข้าแล้วแทงแผลเก่าเขาไปมิด

แผลแม่ ก เขามีพิษกัดด้ามมีดเสียเป็นแนว

8) ว่าพูดถึงเรื่องจี ตัวเจ้านี้เด็ดจัง

ว่าเคยจีเสียตาตั้ง จีข้างหลังสะดุ้งแหวน

9) ว่าเคยจีมาชะมัด จนพวงลำดัดกล้วเจ้า

บอกเงินไม่มีในกระเป๋า จีเอากระทังแมว

10) ซ้างม้าวัวควาย เจอทีไหนมันเป็นจี

ทั้งหมาหมูหุหมี มันจับจีกันตาแป้ว

11) อันว่าอย่างเธอเสมอพื้มันไม่ได้จีกันหรือกไ้ผี

ตีกว่าเจ้ายังไม่ถึงนี่คืออย่างมึงหรือวะไ้แจ้ว

12) น้ำหน้าอย่างพวกเจ้าหัวเข่าก็ไม่ได้มอง

หนอยแกแค้นจะแต่งเอามาร้องไ้พวกสมองชี้แมว

13) บอกเขามีชื่อเข้าแล้วแทงแผลเก่าเข้าไปมิด

เขาบอกแผลแม่ ก มันมีพิษกัดด้ามมีดมันเป็นแถว

14) หนอยซักจะมากกันไปละเจ้าไอ้ฉันทีกกล่าวมาเมื่อตะกี้

ว่าแผลเราไม่ดีแกจับจีเสียดตรงแนว

15) ถึงฉันจะมีแผล เอ็มันก็แผลบริสุทธิ์

ที่ให้กำเนิดมนุษย์ ประเสริฐสุดดีแล้ว

16) นี่แกลืมบุญคุณแผลที่หนูแตกอ้า

เมื่อแกจะคลอรดรอดออกมายังชูดหน้ากันแนวแนว

(ประยูรนิทรศรี, น. 54 – 55)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนแลว ชาย – หญิงแก้กัน” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการปฏิพากย์เรื่องเพศระหว่างชายหญิง มีการใช้คำโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายชายได้ในทุกประเด็น จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน “ลำตัดกลอนแลว ชาย – หญิงแก้กัน” ปรากฏการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนหรือกลอนสองง่ามทั้ง 3 กลวิธี ได้แก่กลวิธีการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำสังวาสจำนวน 19 แห่ง กลวิธีการผวนคำ จำนวน 1 แห่ง และกลวิธีการใช้สัญลักษณ์จำนวน 12 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ่อนหรือกลอนสองง่าม

1.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 19 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ได้ยินผู้ชายสามคนมาร้องตะโกนเรื่องจี”

“พูดใส่ร้ายป้ายสีว่าเรื่องจีกันอีกแล้ว”

“เดี๋ยวเรื่องจับเรื่องจีไม่เห็นจะมีแหวกแนว”

“ว่าเราสามคนนี่โดนเขาจีไม่ยก้อง”

“เขามีตจีเข้าที่ห้องยังกลับมองตาแจ้ว”

“ว่าที่ไหนตรงไหนเจ้าจัญไรเคยจี”

“ปากหมี”

“มาพูดมากเจ้าปากหมีพูดเรื่องจีกันอีกแล้ว”

“เค้าไม่เชื่อหลอกเจ้าผีได้เรื่องจีที่เค้าว่า”

“แกอย่มาจี้ตัวเราเพราะมีดแกเก่าเป็นสนิม”
 “ว่าพูดถึงเรื่องจี้ตัวเจ้านี้เด็ดจัง”
 “ว่าเคยมาจี้เสียตาดั้งจี้ข้างหลังสะดุ้งแหวน”
 “ว่าเคยจี้มาชะมัดจนพวกกล้าตัดกั้วเจ้า”
 “บอกเงินไม่มีในกระเป๋าจี้เอากระทิงแมว”
 “ข้างม้าวัวควายเจอที่ไหนมันเป็นจี้”
 “ทั้งหมาหมูหมี มันจับจี้กันตาแป้ว”
 “อันว่าอย่างเธอเสมอพี่มันไม่ได้จี้กันหรอกไอ้อึ้ง”
 “ว่าแผลเราไม่ดีแกจับจี้เสียตรงแหวน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนม ความว่า “ว่าพูดถึงเรื่องจี้ตัวเจ้านี้เด็ดจัง” (จากบทกลอนที่ 8) เมื่อสังเกตคำว่า “จี้” จากบริบทของการปฏิพากย์จะพบว่าแม่เพลงต้องการสื่อถึงความสามารถในการร่วมเพศหรือสมรรถภาพทางเพศของฝ่ายชาย โดยใช้กลวิธีการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจากคำว่า “ปี้” เป็นคำว่า “จี้” ด้วยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะจาก /p-/ เป็นเสียงพยัญชนะ /t/ แต่คงเสียงสระ /i:/ และวรรณยุกต์เสียงโทไว้ คำว่า “/pɪ:/” มีความหมายว่า “ร่วมเพศเพื่อสืบพันธุ์ (ใช้แก่ นก เป็น ไก่ เป็นต้น).” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 746) ผู้วิจัยเห็นว่ถึงแม้คำว่า “/pɪ:/” จะเป็นคำกริยาที่ใช้กับสัตว์ แต่การที่แม่เพลงนำมาใช้ในการกล่าวถึงการร่วมเพศของฝ่ายชายเป็นเพราะแม่เพลงมีเจตนาที่ต้องการกล่าวเพื่อความขบขันในการเล่นโดยการนำคำกริยาการร่วมเพศของสัตว์มากล่าวแทนพฤติกรรมของมนุษย์ อีกทั้งคำว่า “จี้” ในบทเพลงยังเป็นการช่วยย้ำความหมายของคำว่า “/pɪ:/” ให้เด่นชัดขึ้นอีกด้วย เนื่องจากแม่เพลงกล่าวถึงถ้อยคำดังกล่าวไว้อย่างต่อเนื่องทั้งบทเพลง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า “ปากหมี” (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวต่อว่าฝ่ายชาย คำว่า “ปากหมี” แม่เพลงต้องการใช้คำให้ลงสัมผัสสระ /-i:/ กับวรรคแรกตามลักษณะฉันทลักษณ์บังคับของบทเพลง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าคำว่า “หมี” มีเสียงที่คล้ายคลึงกับคำว่า “/hɪ:/” ซึ่งหมายถึงอวัยวะเพศหญิง เมื่อนำมารวมกับคำว่า “ปาก” ในบริบทของการปฏิพากย์จะมีความหมายเพื่อต่อว่าฝ่ายชายว่าชอบพูดแต่เรื่องลบลู่ดูหมิ่นฝ่ายหญิงด้วยเรื่องเพศ ลักษณะการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนมโดยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก

/h-/ เป็น /m-/ แต่ยังคงเสียงสระ /i:/ และวรรณยุกต์เสียงจัตวาไว้ดังเดิม เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวคำ
สังวาสโดยตรงและเป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดงอีกด้วย

1.1.2 ใช้วิธีการผวนคำ

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโยมโดยใช้วิธีการผวนคำ จำนวน 1 แห่ง
ดังต่อไปนี้

"ทั้งหมาหมูหมี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ทั้งหมาหมูหมี" (จากบทกลอนที่ 10) ในบริบทของการกล่าวล้อเลียน
ฝ่ายชาย แม่เพลงต้องการกล่าวหาฝ่ายชายว่านิยมการร่วมเพศกับสัตว์เดรัจฉาน เมื่อสังเกต
ความหมายตรงตามตัวในคำว่า "หมี" จะมีความหมายโดยตรงตามบริบทการปฏิบัติว่า
ฝ่ายชายนิยมร่วมเพศกับหมีทางรัฐโดยการใช้อวัยวะเพศชายสอดใส่ทางรูหูของหมี แต่ผู้วิจัย
มีความเห็นว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนโยมด้วยการใช้วิธีการผวนคำมากกว่า
เพราะเมื่อผวนเสียงคำว่า "หมี" แล้วจะได้คำใหม่ว่า "/hi:/ หมู" ซึ่งมีความหมายที่สื่อถึง
อวัยวะเพศหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของสุกรเพศเมีย เมื่อเป็นเช่นนั้นจะเห็นได้ว่าในบริบทของการ
ปฏิบัติ แม่เพลงต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าฝ่ายชายมีความสามารถหรืออาจจะเคยมีเพศสัมพันธ์
กับสุกรได้อย่างไม่อับอาย ถึงแม้ว่าสัตว์เหล่านั้นจะเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ตาม นับเป็นการใช้คำเลียด
โดยการสลับเสียงของคำสังวาสเพื่อสร้างความขบขันของการปฏิบัติที่แม่เพลงสร้างแก่ผู้รับสาร
โดยที่การกระทำดังกล่าวจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ตาม

1.2.3 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนโยมด้วยการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 12
แห่ง ดังต่อไปนี้

"แกอย่ามาจีตัวเราเพราะมีดเก๋เก่าเป็นสนิม"

"ไต่ด้ามมีดปลายนิมเอากลับไปทิ่มตุตแมว"

"เขาบอกเอามือยื้อเข้าแล้วแทงแผลเก่าเขาไปมิด"

"แผลแม่ ก เขามีพิษกัดด้ามมีดเสียเป็นแนว"

"เขาบอกเอามือยื้อเข้าแล้วแทงแผลเก่าเข้าไปมิด"

"เขาบอกแผลแม่กมันมีพิษกัดด้ามมีดของมันเป็นแถว"

"ว่าแผลเราไม่ดีแก่จับจี้กันตรงแนว"

"ถึงฉันทจะมีแผล เอ็งมันก็แผลบริสุทธิ์"

“นี่แกลีสมนุญคุณแผลที่นูนแตกอ้า”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ด้ามมีด” และคำว่า “แผล” เป็นคำสำคัญตลอดการกล่าวถึงในบทเพลง คำว่า “ด้ามมีดปลายนิ่ม” (จากบทกลอนที่ 6) เพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย อาจจะเป็นด้ามของมีดพกที่ฝ่ายชายใช้สำหรับพกพาเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การใช้ถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นการใช้คำสังวาสแบบสัญลักษณ์ เนื่องจากด้ามมีดมีลักษณะคล้ายคลึงกับอวัยวะเพศชาย อีกทั้งเมื่อสังเกตคำว่า “ปลายนิ่ม” ยังเห็นได้ชัดเจนว่าแม่เพลงนำลักษณะของอวัยวะเพศชายมาขยายคำสัญลักษณ์ เนื่องจากส่วนปลายของอวัยวะเพศชายมีลักษณะที่นิ่ม

ส่วนในคำว่า “นี่แกลีสมนุญคุณไอ้แผลที่นูนแตกอ้า” (จากบทกลอนที่ 16) ที่แม่เพลงใช้เรียกแทนอวัยวะเพศหญิงก็นับเป็นการใช้ถ้อยคำสัญลักษณ์สังวาส เนื่องจากอวัยวะเพศหญิงส่วนมากล้วนมีลักษณะที่นูนขึ้น ซึ่งธีระชัย ธนานันต์ (2545, น. 26 – 27) ได้กล่าวอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของอวัยวะเพศหญิงไว้ ดังนี้

อวัยวะสืบพันธุ์ภายนอกของเพศหญิงนั้นจะเริ่มตั้งแต่เยื่อพรหมจารี (hymen) ซึ่งเป็นเยื่อบาง ๆ และฉีกขาดได้ง่าย มีรูเปิดแคบ ๆ อยู่ตรงกลาง บางครั้งอาจพบเยื่อพรหมจารีปิดปากช่องคลอดจนสนิทและมีความเหนียวมาก ... โดยรูเปิดด้านนอกของอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิงเรียกว่าวัลวา (vulva) ซึ่งขนาบข้างด้วยกลีบเนื้อ 2 ชนิด คือ (1) แคมใหญ่ (labia majora) เป็นกลีบเนื้อตามยาวขนาบอยู่ทั้งสองข้างของรูเปิด ผิวของแคมใหญ่มีต่อมเหงื่อ ต่อมไขมัน และขนปกคลุม และ (2) แคมเล็ก (labia minora) ซึ่งไม่มีขนและต่อมเหงื่อ ส่วนบนของแคมเล็กจะเชื่อมกันเป็นหนังหุ้มคลิตอริส (prepuce of clitoris) ไว้บางส่วน โดยคลิตอริส (clitoris) เป็นอวัยวะที่มีขนาดคล้ายคลึงกับองคชาติ แต่มีขนาดเล็กกว่า เพราะเจริญมาจากเนื้อเยื่อตัวอ่อน (embryonic tissue) ชนิดเดียวกัน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลักษณะโดยรวมของอวัยวะเพศหญิงมีลักษณะที่คล้ายกับแผลในบริบทของการปฏิพากย์ อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า “แผล” เป็นสัญลักษณ์สังวาสเพื่อแทนการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิง ยังปรากฏในบทสนทนาของนางนพินีกากับอิลิสสิงค จากเรื่อง “นพินีกาชาดก” ครั้งที่ได้รับมอบหมายจากพระราชบิดาให้ไปทำลายตะบะของอิลิสสิงคโดยเชิญชวนให้อิลิสสิงคมีเพศสัมพันธ์กับตนเพื่อให้แผลหรืออวัยวะเพศหญิงของตนหายจากอาการคัน พระอิลิสสิงคได้กล่าวแก่นางนพินีกาด้วยความที่ไม่เคยพบเห็นอวัยวะเพศของสตรีมาก่อน ความว่า “แผลของท่านลึก

มีสีแดง ไม่เนาเปื่อย มีกลิ่นเหม็น และเป็นแผลใหญ่ เราจะประกอบกระสายยาหน่อยหนึ่งให้ท่านตามที่ท่านจะพึงมีความสุขอย่างยิ่ง" ส่วนนางนพินิกาก็ได้ตอบกลับอิสีสิงค ความว่า "ดูก่อนท่านผู้ประพติพรหมจรรย์ การประกอบมนต์ก็ดี การประกอบกระสายยากีดี โอสถก็ดี ย่อมแก้ไม่ได้ขอท่านจงเอาองคชาตอันอ่อนนุ่มของท่านเสียดสีกำจัดความคัน ตามที่ข้าพเจ้าพึงมีความสุขอย่างยิ่งเถิด" (มหามงกุฎราชวิทยาลัย, พระสุตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก เล่ม 4 ภาค 1, 2541, น. 3) ดังนั้นจากบริบทของการปฏิพากย์กันในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเสียดสีและล้อเลียนฝ่ายชายด้วยการอ้างถึงบุญคุณของอวัยวะเพศสตรีที่มีต่อมนุษย์ทุกคน เนื่องจากอวัยวะเพศสตรีเป็นส่วนสำคัญในการให้กำเนิด ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวหาฝ่ายชายเพื่อให้ผู้รับสารได้เห็นว่าเป็นฝ่ายชายลี้มบุญคุณอวัยวะเพศหญิง ทั้งยังเป็นการสร้างความขบขันแก่การละเล่นอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าบทเพลงลำตัดกลอนแล้ว ชาย – หญิงแก้กันนี้ ปราบฏุกการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาสชนิดข้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 19 แห่ง
2. คำสังวาสชนิดข้อมโดยใช้วิธีการผวนคำ จำนวน 1 แห่ง
3. คำสังวาสชนิดข้อมโดยใช้สัญลักษณ์ จำนวน 12 แห่ง

1.4 ต่อกลอนลับ

- 1) เธอสมัครเป็นกำนันมันไม่เข้าที่
จันฉันสมัครเป็นสามีเธอก็แล้วกัน
- 2) ถ้าแกล้งคุยกันไป
ฉันจะคุยอวดผู้ชายที่เป็นแฟนฉัน
- 3) ฉันมีญาติอยู่เมืองลาวชื่อว่าท้าวภูมา
ฉันมีญาติอยู่ในพม่าชื่อว่าอูถัน
- 4) ฉันรู้จักกับนายิกา อินทิรา คานธี
ฉันรู้จักประธานาธิบดีคลินตัน
- 5) ฉันเคยไปขายขนมอยู่ในอังกฤษ
ฉันเคยไปขายแซนวิสอยู่ในบอสตัน
- 6) ฉันเคยมีแฟนอยู่ที่ออสเตรเลีย
ฉันเคยมีเมียอยู่ในเยอรมัน

- 7) ฉันเคยไปเล่นลำตัดกันที่ไทเป
ฉันเคยไปเล่นลิเกกับพวกอเมริกัน
- 8) ฉันเคยไปเล่นชาโดที่เมืองเอโดะ
ผู้หญิงที่ชื่อ เรโกะ นั้นนะแฟนฉัน
- 9) ฉันเคยที่จรวดขึ้นไปบนท้องฟ้า
ฉันเคยขี่ม้าขึ้นไปบนสวรรค์
- 10) ฉันจะเข้าบ่อนไฟ ฉันจะจ่ายทรัพย์
ถ้าฉันถูกจับ ฉันจะเป็นคนประกัน
- 11) ฉันจะเข้าวิวาห์ ฉันจะเป็นเจ้าบ่าว
ฉันจะเป็นเจ้าสาว ฉันจะสวมแหวนหมั้น
- 12) ฉันจะเข้าบ่อนไก่ ฉันจะเข้าบ่อนปลากัด
ฉันจะเล่นลำตัด ฉันจะให้รางวัล
- 13) ฉันจะเล่นเปียโน ฉันจะเล่นเหล้า
ฉันจะเล่นแบบเก่า เอาดีอย่างไรกัน
- 14) ฉันชอบบิลเลียด ฉันชอบสนุก
ฉันชอบหมากรุก เอาดีเหมือนกัน
- 15) ฉันชอบตีฉิ่ง ฉันชอบตีกลอง
ฉันชอบตีฆ้อง ฉันชอบตีกบฏ
- 16) ฉันชอบหนุ่ม ๆ ฉันชอบสาว ๆ
ฉันชอบยาว ๆ ฉันชอบยาน ๆ
- 17) ฉันชอบหน้าแล้ง ฉันชอบหน้าฝน
ฉันชอบหน้าทน ฉันชอบหน้าด้าน
- 18) ฉันชอบตัวพี ฉันชอบตัวยู
ฉันชอบ ง.งู ฉันชอบ จ.จวน

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 57)

จากบทเพลงลำตัด "ต๋อกลอนล้าน" จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของบทเพลงเป็นคำกล่าวของแม่เพลงที่ได้ตอบฝ่ายชายในลักษณะวรรคต่อวรรค โดยส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวอ้างถึงบุคคลและสถานที่สำคัญเพื่ออวดอ้างความพิเศษของตนให้เหนือกว่าฝ่ายชาย ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เฉพาะ

ถ้อยคำที่แม่เพลงขับร้อง ซึ่งปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์โดยการใช้ภาพพจน์ การกล่าวอ้างถึงจำนวน 7 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงจำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เมืองลาว"

"ท้าวภูมา"

"นายิกาอินทिरา คานธี"

"อังกฤษ"

"ออสเตรเลีย"

"ไทเป"

"เอโดะ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ คำว่า "เมืองลาว" (จากบทกลอนที่ 3) ร่วมไปกับการอ้างถึงชื่อบุคคลที่อยู่ในประเทศนั้นว่า "ท้าวภูมา" (จากบทกลอนที่ 3) เมื่อพิจารณาบริบทของการปฏิบัติจะเห็นได้ว่าการกล่าวอ้างถึงบุคคลและสถานที่ดังกล่าวเป็นการที่แม่เพลงต้องการกล่าวถึงความสนิทสนมกับผู้มีชื่อเสียงระดับโลกและระดับประเทศ เพื่ออวดอ้างความยิ่งใหญ่ของตนให้เหนือกว่าฝ่ายชายในการปฏิบัติ ท้าวภูมาหรือเจ้าสุวรรณภูมาเป็นนายกรัฐมนตรีของราชอาณาจักรลาวหลายสมัย ซึ่งวิทย์ บัณฑิตกุล (2555, น. 26) ได้กล่าวถึงบทบาทของท้าวภูมาไว้ในหนังสือ "สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" ว่า "ในปี ค.ศ. 1953 ผู้ที่มีบทบาทในการประกาศเอกราชของลาว ได้แก่ เจ้าสุวรรณภูมา"

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "นายิกาอินทिरา คานธี" (จากบทกลอนที่ 4) เพื่ออวยอ้างถึงบุคคลสำคัญซึ่งเป็นที่รู้จักของคนในสมัยนั้น ดังที่รัตนบุรี อดิศักดิ์ (2549, น. ๗) ได้กล่าวถึงความสำคัญของอินทिरา คานธี ไว้ในงานวิจัยเรื่อง "สุดท้ายผู้นำในระบอบประชาธิปไตย : นางอินทिरา คานธี" ความว่า "นางอินทिरา คานธี เป็นผู้นำการเมืองยุคใหม่ที่มีบทบาทสำคัญระดับประเทศ โดยมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำครบถ้วนสมบูรณ์ มีความสามารถในการวางแผน การสื่อสาร การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการจูงใจให้ประชาชนยอมรับในสิ่งที่เธอทำเพื่อส่วนรวมได้" ทั้งนี้นางอินทिरา คานธี เป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศอินเดีย ตั้งแต่ ปี

พ.ศ. 2509 – 2520 (คมชัดลึก, 2561) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการนำบุคคลสำคัญดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลดังกล่าวเป็นเพศเดียวกันกับแม่เพลง แม่เพลงจึงกล่าวอ้างถึงเพื่อใช้ในการปฏิพากย์ แสดงความเหนือกว่าฝ่ายชาย อีกทั้งแม่เพลงอาจจะมีความคุ้นเคยกับชื่อเสียงของบุคคลที่กล่าวอ้างถึงเนื่องจากอยู่ในสมัยเดียวกันด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฉันชอบยาว ๆ”

“ฉันชอบ ง.งู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ฉันชอบยาว ๆ” (จากบทกลอนที่ 16) ในการกล่าวปฏิพากย์กับฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะพบว่าแม่เพลงใช้ถ้อยคำสัญลักษณ์เพื่อกล่าวถึงอวัยวะเพศชาย เนื่องจากฝ่ายชายก็ได้กล่าวโต้กลับแม่เพลงต่อว่า “ฉันชอบยาน ๆ” (จากบทกลอนที่ 16) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเต้านมหรือหน้าอกของฝ่ายหญิง ทั้งนี้เมื่อตีความคำว่า “ยาว” ตามที่แม่เพลงกล่าวถึงจะพบว่าแม่เพลงมีนัยที่ต้องการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายซึ่งมีอวัยวะเพศที่สั้นกว่าขนาดที่แม่เพลงต้องการ การล้อเลียนว่าอวัยวะเพศชายสั้นนั้นนับเป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการเล่นเพลง ดังนั้นจึงนับว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในบทเพลงพื้นบ้าน

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดต่อกลอนสั้นนี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 7 แห่ง
2. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง

1.5 แก่กลอนสุ

- 1) ได้ยินใหม่คะพวกเรานี้คือไอ้เฒ่าสารพัดพิษ

สองคนวิกลจริตทั้งลูกศิษย์และอาจารย์...

- 2) ต้องว่าให้เหล็กแตกร้าวว่ากันแบบนักลำตัด

ว่าสองงามตามถนัดฟังไม่ขัดหู

- 3) อี...และเหมาทักก็เกี้ยวพาทษวิจรรย์
อาศัยลูกน้องมานมนานในวงการเขารู้
- 4) เพราะลูกน้องพวกนี้เหมือนลูกที่ไม่มีผิด
โตโครกโรคหิดนี้ชาติสมน้ำดู
- 5) เจ้า...หน้าทะเล้นค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป
เมียเก่าทิ้งเสียหาเมียใหม่มีนิสัยเจ้าชู้
- 6) แล้วตา...อย่างว่าชอบออกค่าแท็กซี่
มาหักค่าตัวกันอีกที่เจ้าพวกนี้บั่นขี้
- 7) ไปพักโรงแรมมานวดเอามาพูดกันบนรถ
ได้ทำว่าให้หมดเรื่องอภัยศอดสู
- 8) ไล่แกมก็ขุดตอต้องว่าให้หมดรายการ
แกอยากมาเถียงหน้าด้านด้าน นี่พยานยังมีอยู่
- 9) ฉันทิ้งฟังนั่งหลับเหมยขยับกันไม่หยอก
เห็นเจ้า...เขาบอกว่าลืมฟอกสบู่
- 10) เจ้า...พูดมาอีกคำฉันยังจำได้ดี
ว่าวิชาการด้านกะหรือสูง...เขามีความรู้
- 11) พูดถึงนาย...น้องยาแกพูดจาไม่โกหก
มันพูดจาตลก ๆ แต่มันยังยกย่องครู
- 12) มันกตัญญูตาห้วงครุบาอาจารย์
เขาแก้ผ้าโชว์ในห้องอาหารยังสะกิดอาจารย์ให้ดู
- 13) อาจารย์แกแย่มากปราศจากความรู้ลึก
น้ำนิ่งไหลลึกชอบนึกนึกแต่อีหนู
- 14) ใครเป็นเมียก็เสียหัวลูกผิวไม่เอาไหน
ได้ทราบข่าวเล่าไซ่ว่ามีนิสัยเจ้าชู้
- 15) เมียเก่าเขาปนว่าท่าจะจนปัญญา
ออกจากบ้านเข้าบาร์กลับเวลาเช้าตรู่
- 16) มันนำชัตนาช้อมเสียบ้างอมพระราม
ชอบเยอะเยอะยุ่มยามไม่ชอบความเป็นอยู่

17) ต้องรวบรัดจัดการที่มีสันดานชอบเด็ก

ต้องจับแก๊งกรงเหล็กแล้วเช่าหนังเอ็กซ์มาให้แกลดู

(ประยูรนิทรศรี, น. 48)

จากบทเพลงลำตัด “แก๊กลอนดู” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นการที่แม่เพลงใช้ล้อเลียนฝ่ายชาย บทเพลงดังกล่าวมีลักษณะเนื้อหาทำนองเดียวกันกับลำตัดเดินดงกลอนดู จากการวิเคราะห์ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์โดยการใช้ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติจำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึงจำนวน 2 แห่ง และคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ปนอู้”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ปนอู้” (จากบทกลอนที่ 6) เพื่อเลียนเสียงการปนของฝ่ายชาย คำว่า “อู้” หมายถึง “ว. มีเสียงอย่างลมพัด; มาก ในคำว่า ปนอู้.” (ราชบัณฑิตยสถาน 2554, น. 1430) ในการใช้คำว่า “อู้” มักใช้ต่อท้ายคำว่า “ปน” เป็น “ปนอู้” เพื่อแสดงให้เห็นว่าการปนครั้งนั้นเป็นการปนที่มีเสียงต่อเนื่องยาวนานเหมือนอย่างลมพัด ดังนั้นจึงนับได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นการใช้โวหารภาพพจน์โดยการเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ อีกทั้งถ้อยคำดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ ที่ตรงตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดแก๊กลอนดู

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ถ้อยคำโดยการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“งอมพระราม”

“น้ำนิงไหลลึก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้สำนวนว่า “น้ำนิงไหลลึก” (จากบทกลอนที่ 13) มากกล่าวอ้างถึงในบริบทของการปฏิบัติกรรมฐาน สำนวนดังกล่าวมีความหมายว่า “คนที่มีท่าหึงมึน ๆ มักจะมีความคิดลึกซึ้ง” (กรมวิชาการ, 2544, น. 162) ดังนั้นแม่เพลงจึงเลือกเอาสำนวนดังกล่าวมาใช้เรียกลักษณะของหัวหน้าฝ่ายชายที่ภายนอกเคร่งขรึม แต่ภายในกลับเต็มไปด้วยความคิดเรื่องการมีเพศสัมพันธ์

กับสตรีเด็ก ๆ สังเกตได้จากการใช้แม่เพลงใช้คำว่า "ชอบนีกถึงแต่อีหนู" (จากบทกลอนที่ 13) จึงนับว่าแม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนดังกล่าวเพื่อล้อเลียนคุณลักษณะดังกล่าวของฝ่ายชาย ในบริบทของการปฏิบัติ

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมด้านสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เขาบอกลิมฟอกสปุ"

"ชอบนีกนีก แต่อีหนู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยใช้สัญลักษณ์ด้วยความว่า "ชอบนีกนีกแต่อีหนู" (จากบทกลอนที่ 13) เพื่อล้อเลียนความมักมากในกามอารมณ์ของฝ่ายชาย ทั้งนี้รัชนี ศิริไสยาสน์ (2551, น. 51) ได้กล่าวอธิบายความหมายของคำว่า "อีหนู" ไว้ในงานวิจัยเรื่อง "การศึกษาการสร้างคำและความหมายของคำสแลงในพจนานุกรมฉบับมติชน" โดยให้ความหมายว่าหมายถึง 'เมียเก็บ - เมียน้อย' เป็นการประสมระหว่างคำไทยและคำไทย" ดังนั้นการใช้แม่เพลงกล่าวหาฝ่ายชายว่า "ชอบนีกนีกแต่อีหนู" จึงแสดงให้เห็นให้ผู้รับสารเห็นว่าฝ่ายชายมีภรรยาน้อยหรือภรรยาเก็บ ทั้งยังมีความคิดอยากที่จะร่วมเพศกับภรรยาเหล่านั้นเสมอ นอกจากนี้การใช้ถ้อยคำดังกล่าวของแม่เพลง ยังเป็นการใช้คำให้คล้องจองกับฉันทลักษณ์กลอนสุ เนื่องจากเสียงของคำว่า "หนู" มีเสียงสัมผัสสระ /-u:/

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงลำตัดแก้กลอนสุที่มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. เลียนเสียงธรรมชาติจำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึงจำนวน 2 แห่ง
3. คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยใช้สัญลักษณ์จำนวน 2 แห่ง

1.6 แก้เกี้ยวกลอนสุ (ผสมแข็ง)

- 1) สวัสดิ์จ๊ะพี่แก้ฉันขอแก้สักครั้ง

ฉันทนผืนยี่นฟังเหมม้นซ่างร้อนหู

- 2) มีติมีชมคารมร้ายช่างคมคายนักอิตาขรัว
ติคนอื่นเขาว่าชั่วตัวของตัวนะไม่ดู
- 3) ฉันทูสิกก็นึกจงไม่น่าเป็นคณเง่า
ไม่ตักน้ำใส่กะโหลกชะโงกมองเงาบ้างละใช่เฒ่าหัวงู
- 4) มองหน้าทั้งสามนายแทบบรรยายไม่ถูก
ฉันมองดูจุมูกเหมือนยังกับลูกชมพู่
- 5) ทั้งพระเอกพระรองมอง ๆ แล้วหมั่นได้
ฉันมองหน้าคราใดทำให้หัวใจฉันหดหู่
- 6) ฉันมองหน้าเธอคราใดทำให้ฉันไร้อารมณ์
เห็นทรงเฝ้าทรงผมฉันแทบเป็นลมบ้าหมู
- 7) แก่ก็แก่โหมมก็โหมมยังไว้ผมรอกไพร
ลุงจำน่าเห็นใจเพราะเธอมีไว้ความรู้
- 8) พุงก็ป่องท้องก็ปลิ้นเป็นศิลปินหน้าแปลก
มองดูหุ่นแล้วเหลือแตกเหมือนยังกับแขกฮินดู
- 9) พ่อพระเอกก็หน้าลายมองแล้วคล้ายของจริง
เคยไว้ก่อนอย่าค่อนดิ่งอยู่นิ่งเถอะวะไอ้หนู
- 10) อยู่เฉย ๆ เสบยกว่าแก่ก็น่าจะรู้ดี
ทุก ๆ คืบเคยแพ้พี่โห่งคืบนี้แกคิดสู้
- 11) ถึงสู้ไปไร้ผลเพราะแกมันคนละอันดับ
ขนาดอิตาแกผู้กำกับเรายังขยับเสี่ยอยู่
- 12) อย่างกับเจ้าหน้าจ้อยยังจิบจ้อยจะบอกให้
จะหาญสู้กับจิบใหญ่ไม่กลัวตายหรือไอ้หนู
- 13) ไม่ทันนกรระจอกจะกินน้ำอย่าพยายามอย่าพ้ออย่า
เดียวจะคอพับหลับตาเที่ยวคลำหาบักกะตุ
- 14) เจ้าน้องชายนายนี้หนาแกมาว่าเราไว้
ไม่เคืองหรอกจะบอกให้แต่ไม่สบายรูหู
- 15) มาตินันต์นี่ว่าพวกฉันนี่อวบอ้วน
แกว่าจุมูกเป็นมันยังกับพันธุ์แม่หมู
- 16) ถึงจะเป็นหมูก็หมูป่าเฒ่านายเพื่อนฉัน

เป็นหมูสตรี้ศรีประจันต์ถึงเขี้ยวสั้นแต่ใจสู้

17) ข้อที่สองร้องว่าแกพูดจาไม่ใช่เล่น

ว่าผมแข็งเป็นขนเม่นปากกล้วยคงเหม็นน่าดู

18) เรื่องนี้ไม่จำเป็นว่าผมจะเหม็นหรือหอม

เมื่ออยากจะดมอยากจะดมก็เดินอ้อมมาลิ้มไ้หนู

19) เดินอ้อมมาข้างหลังแล้วชวนตา...มาด้วย

จะมาดมหรือมาไหว้ใกล้ ๆ ผมมวยเป็นการช่วยเชิดชู

20) ว่าอยากจะดมอยากจะดม

ว่าผมจะหอมหรือผมจะเหม็น

21) อ้อ! ดมไม่ได้หรือก้อไ้เวอร์

มึงไม่ได้เป็นผัวกู

(ประยูรนิทรศน์, น. 59)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนลู (ผมแข็ง)" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นการปฏิบัติภาควัยระหว่างฝ่ายแม่เพลงและฝ่ายชาย มีเนื้อหาที่กล่าวเพื่อเหยียดหยามรูปลักษณะ หน้าตา และสมรรถภาพทางเพศฝ่ายชาย จากการใช้ท่วงทำนองที่กึ่งอ่อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ประเภทลำตัดกลอนดังกล่าว ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมาจำนวน 4 แห่ง อุปมาจำนวน 3 แห่ง อติพจน์จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึงจำนวน 4 แห่ง คำสั่งวาสนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สั่งวาสนจำนวน 2 แห่ง และคำสั่งวาสนิดอ้อมโดยการใช้สัญลักษณ์จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดอุปมา จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

"จุมูกเหมือนยังกับลูกขมพู่"

"มองดูหุ่นแล้วเหลือแตกเหมือนยังกับแขกอินเดีย"

"หน้าลายมองแล้วคล้ายของจริง"

"จุมูกเป็นมันยังกับพันธุ์แม่หมู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาในความว่า "ฉันมองดูจุมูกเหมือนยังกับลูกชมพู่" (จากบทกลอนที่ 4) พบว่าแม่เพลงใช้คำอุปไมยคือจุมูก คำอุปมาคือลูกชมพู่ คำเชื่อมคือเหมือนจากบริบทของการปฏิพากย์พบว่าแม่เพลงต้องการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะด้อยทางรูปลักษณะของฝ่ายชายที่มีรูปจุมูกใหญ่โตเกินปกติ พบการอุปมาในลักษณะนี้จากเว็บไซต์ Meemodel (2550) ซึ่งได้นำเสนอเนื้อเพลงของวงดิอิมพอสซิเบิล ชื่อว่า "เห็นแล้วหิว" โดยมีการใช้ความเปรียบอุปมาลักษณะเดียวกัน ความว่า "จุมูกเหมือนลูกชมพู่ ใบหูเหมือนทอดมันร้อนร้อน ปากคุณเหมือนกระฉับอ้อนอ้อน ฟันเรียงสลอนเหมือนข้าวโพดพันธุ์ดี" ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้อยคำในบทเพลงดังกล่าวเป็นการใช้ภาพพจน์อุปมาแบบเดียวกัน ดังนั้นการนำชมพู่มาใช้เป็นคำอุปมาจึงเป็นที่นิยมเนื่องจากลักษณะของผลมีรูปลักษณะที่คล้ายคลึงกับจุมูกของมนุษย์มาก อีกทั้งคำว่า "พู่" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ ที่คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของลำตัดกลอนลูกอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดอุปลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ถึงจะเป็นหมูก็หมูป่าปะนาย...เพื่อนฉัน"

"เป็นหมูสตรีศรีประจันต์ถึงเขี้ยวสั้นแต่ใจสู้"

"ว่าผมแข็งเป็นชนเม่น"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เป็นหมูสตรีศรีประจันต์ถึงเขี้ยวสั้นแต่ใจสู้" (จากบทกลอนที่ 16) ในการเรียกแทนตนเอง โดยการใช้คำเชื่อมอุปลักษณ์ว่า "เป็น" เมื่อสังเกตจากบริบทการปฏิพากย์แล้ว แม่เพลงต้องการเปรียบอุปลักษณ์ตนเองว่าเป็นหมูป่า ซึ่งหมายถึง "ชื่อหมูซึ่งเป็นต้นกำเนิดของหมู่บ้าน ... แต่ปากและจุมูกยื่นยาวกว่า ปลาจุมูกบานใช้สำหรับดูดอาหาร ... ตัวผู้มีเขี้ยวใหญ่ยื่นยาวพันปาก" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1035) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการเปรียบอุปลักษณ์ตนเองเป็นหมูป่าเพศเมียเพื่อแสดงให้เห็นว่าแม่หมูป่าเพศเมียจะมีเขี้ยวที่สั้นกว่าหมูป่าเพศผู้ แต่ก็มีจิตใจที่สู้ไม่น้อยไปกว่าเพศผู้เลย อย่างไรก็ตาม ในการกล่าวถึงเขี้ยวของหมูป่าเพศเมียที่แม่เพลงกล่าวไว้ในบริบทของการปฏิพากย์ ผู้วิจัยสันนิษฐานต่อไปอีกว่าน่าจะมีความหมายโดยนัยเพื่อกล่าวแทนอวัยวะเพศโดยตรง กล่าวคือ "หมูป่าเพศผู้จะมีเขี้ยวที่ยาวกว่า" แทนการกล่าวถึงอวัยวะเพศชาย ส่วน "หมูป่าเพศเมียจะมีเขี้ยวสั้นกว่า" แทนการกล่าวถึงส่วนแห่งอวัยวะเพศหญิง อยู่ระหว่างแคมในตอขนบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 517) ลักษณะดังกล่าวนับเป็นนัยแห่งการกล่าวเปรียบเทียบทางเพศโดยใช้อุปลักษณ์

เพื่อเลี่ยงการกล่าวถึงคำสรวลโดยตรงซึ่งเป็นคำหยาบคาย อีกทั้งเป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดงอีกด้วย

1.3 อติพจน์ (hyperbole)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดอติพจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฉันทพบเป็นลมบ้าหมู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำกล่าวเกินความเป็นจริง ความว่า “ฉันทพบเป็นลมบ้าหมู” (จากบทกลอนที่ 6) จากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีเจตนาล้อเลียนเพื่อสื่อให้ผู้รับสารเห็นว่าฝ่ายชายมีรูปลักษณ์ที่ไม่งดงาม ถึงขนาดที่ฝ่ายหญิงเมื่อพบเห็นต้องเป็นลมบ้าหมู ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 1035) ได้อธิบายความหมายของ “ลมบ้าหมู 2” ไว้ว่า “น. อาการหมดสติเป็นครั้งคราว และมีอาการชักเกร็ง น้ำลายเป็นฟอง มือเท้ากำ เป็นผลเนื่องจากสมองทำงานผิดปกติ.” ดังนั้นการเปรียบเทียบกับอาการดังกล่าวจึงนับเป็นการกล่าวเกินไปจากความเป็นจริงเพื่อสร้างจินตภาพและอารมณ์ขบขันแก่ผู้รับสาร

1.4 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงจำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ตักน้ำใส่กะโหลกชะโงกมองเงา”

“เฒ่าหัวงู”

“ไม่ทันนกกกระจอกกินน้ำ”

“ศรีประจันต์”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำล้อเลียนฝ่ายชายจากสำนวนไทย ความว่า “เฒ่าหัวงู” ซึ่งหมายถึง “ชายแก่เจ้าเล่ห์ ชอบหลอกเด็กสาว ๆ ” (กรมวิชาการ, 2544, น. 105) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์พบว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเพื่อเสียดสีของฝ่ายชายที่นิยมเกี่ยวพาราสีฝ่ายหญิงทั้ง ๆ ที่ตนเองมีอายุหรือสภาพของร่างกายที่ชราภาพแล้ว ดังนั้นสำนวนดังกล่าวนับเป็นการที่แม่เพลงกล่าวอ้างถึงสำนวนไทยเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายในบทเพลง อีกทั้งเป็นการใช้สำนวนให้มีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงกลอนอีกด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการใช้นิยมนัย จำนวน 4 แห่ง

ดังต่อไปนี้

“ของจริง”

“ขยับเสียวอยู่”

“ไม่ทันนกระจอกจะกินน้ำ”

“ผมจะหอมหรือผมจะเหม็น”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ไม่ทันนกระจอกจะกินน้ำ” (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย จำนวนดังกล่าวปริชา สุขเกษม (2543, น. 54) ได้อธิบายว่าหมายถึง “คนที่ทำงานเสร็จเร็วเกินกว่าที่คาดคิด แต่ไม่เรียบร้อยเท่าที่ควร” นอกจากนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าจำนวนดังกล่าวยังเป็นที่ยอมรับในการกล่าวถึงเรื่องเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความหมายของการล้อเลียนสมรรถภาพทางเพศของชายที่เสร็จกิจกรรมทางเพศหรือสำเร็จความใคร่เร็วกว่าปกติ ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวเชิงเหยียดหยามสมรรถภาพทางเพศของฝ่ายชายที่เป็นพระเอก เนื่องจากอยู่ในวัยที่อ่อนกว่าแม่เพลงมาก แม่เพลงจึงปรามาสว่าหากได้ร่วมเพศกันกับฝ่ายตนแล้ว ฝ่ายที่แพ้และหมดสภาพไปจะต้องเป็นฝ่ายชายที่เสร็จกิจจากการร่วมเพศหรือสำเร็จความใคร่ก่อนจนต้องคลานหนีออกประตูไป

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแท้เกี่ยวกับกลอนลู่ (ผมแข็ง) นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมาจำนวน 4 แห่ง
2. อุปลักษณ์จำนวน 3 แห่ง
3. อติพจน์จำนวน 1 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึงจำนวน 4 แห่ง

5. คำสั่งวาสนชนิดข้ออมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สั่งวาสนจำนวน 2 แห่ง

6. คำสั่งวาสนชนิดข้ออมโดยการใช้สัญลักษณ์จำนวน 4 แห่ง

1.7 กลอนลา

1) (ลูกคู่) ยาซียาไซ...เข้าใจเล่น ฉันร้องไม่เป็นจะให้ฉันเล่นได้อย่างไร โปรดเกิด เจ้าข้า ข้านี้ก็ข้าไปตามแต่จะเมตตา กาวันก็ต่อมารีดูโต๊ะ อามอตาโต๊ะมาช่วยกันโຈะรำมะนา"

2) สวัสดิ์สวัสดิ์ อ้อราตรีศรีสวัสดิ์

คณะได้นำลำตัดมาให้ท่านทศนา

3) ท่านนั่งฟังความท่านชมกันตามสบาย

ไม่มีหยาบไม่มีคายนวลดูลอยลีลา

4) ดูลีลาท่าทางตามแบบอย่างโบราณ

ดูกันได้หลายด้านดูเพื่อการศึกษา

5) ควรศึกษาหลักและอนุรักษเอาไว้

เป็นมรดกของไทยความเป็นไปเป็นมา

6) พูดถึงกลอนลำตัด มาจากปัตตานี

ขอบอกอีกที่ เท่าที่รู้มา

7) ฉันนำเพื่อนเรื่องเก่า มาเล่ามาสู่

เพียงแต่เรียนรู้ จากปู่จากย่า

8) จากยายจากตา เล่ามาย่อย่อ

จากแม่จากพ่อ เล่าต่อกันมา

9) ยังมองเห็นเป็นหลักฐานคนโบราณท่านรับรอง

เครื่องรับสำหรับร้องเขาเรียกว่ากลองรำมะนา

10) พูดถึงกลองรำมะนาที่มีมาเป็นสมบัติ

ที่มองเห็นเป็นลำตัดมีสองศตวรรษกว่ากว่า

11) ตกมาอยู่ภาคกลางเปลี่ยนรูปร่างจากเดิม

เรามาสร้างมาเสริมผิดกว่าเดิมธรรมดา

12) เรามาสร้างมาเสริมแต่หุ่นเดิมก็ยังมี

ปัจจุบันทุกวันนี้ แถวปัตตานี ยะลา

13) สี่จังหวัดภาคใต้เขาก็ยังใช้กันอยู่

ฉันไปแสดงให้เขาดูที่วิทยาลัยสงขลา

- 14) ฉันเคยไปโชว์ลำตัดทางจังหวัดเขาต้องการ
เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านและมาการสัมมนา
- 15) ภาคกลางภาคเหนือภาคอีสานสนุกสนานน่าดู
พูดถึงลิเกฮูลูฉันเคยได้ดูเต็มตา
- 16) มีเกี่ยวพาราสีแบบวิธีของลำตัด
แต่ฉันฟังไม่ชัดเพราะไม่ถนัดภาษา
- 17) เพราะฉะนั้นวันนี้ขอเสียที่เกิดเจ้าจิ้ง
จะลงมือกันได้หรือยังอย่ามัวมานั่งลอยหน้า
- 18) เธอร้องเป็นบ้างหรือเปล่าที่ฉันกล่าวร้องเกริ่น
ทำนองนี้ดีเหลือเกินฟังแล้วมันเพลินอุรา
- 19) คุณนาย...งั้นนำมาเลยเพราะเขาไม่ค่อยจะรู้
แกไม่มีเชื้อมลายูบ้านเขาอยู่อยุธยา
- 20) ส่วนลุงหวังแกไม่ต้องห่วงหรือกทำงานองแบบนี้
เพราะลุ่มเสียงแกไม่ดีเสียงไม่มีน้ำยา
- 21) ลุงหวังแกเสียงร้วแกร่งตัวของแก
นั่งกรุ่มกริมยิ้มเหยยปีนี่แกแก่ชรา
- 22) ไม่ค่อยได้หลับได้นอนพักผ่อนเต็มที่
เพลงที่ร้องทำนองดีดี มอบให้ทวี - ประชา
- 23) ปรีชาเขาเสียงดีสวนทวีเสียงเสีย
ตั้งแต่เขาเลิกกับเมียเสียงเสียชู่ซ่า
- 24) เสียงไม่ดังฟังไม่ชัดร้องลำตัดติดติด
ร้องถูกถูกผิดผิดเพราะโรคพิษสุรา
- 25) พิษสุราเรื้อรังดูชินั่งหน้าม่อม
ดูซึมเชื่องเงื่องหงอยรู้สึกไม่ค่อยเข้าท่า
- 26) ระบบประสาทรวดกั้วระวังตัวไว้ให้ดี
ไปรักษาเสียบ้างที่เข้าไปในศรีธัญญา
- 27) ควรหามค้นหาหมอจะรื้อรออยู่ทำไม
ฉันมองเห็นเธอคราใดไม่สดไสซาบซ่า

28) หมอสังข์ดอดสุรา มองดูหน้าแห้ง

อย่าดันไปเล่นของแสงเดี่ยวลงแดงตามหา

29) ใ้ว่าฟองามเหลือเกิน เธอไม่เชื่อพวกห้อง

ดูแก่หง่อมผอมกะหร่องแขนเหมือนบ้องกัญชา

(ประยูรนิทรศน์, น. 59 – 60)

จากบทเพลง "ลำตัดกลอนลา" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการละเล่นลำตัด มีกล่าวกล่าวถึงวิวัฒนาการของลำตัดที่มาจากลิเกสุลลูของทางภาคใต้โดยใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะคือรำมะนาดตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ ทั้งยังกล่าวถึงประสบการณ์ของตนที่ได้ไปทำงานแสดงที่สี่จังหวัดภาคใต้ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านประเภทลำตัด "กลอนลา" ปรากฏการใช้คำชยานามจำนวน 2 แห่ง ภาพพจน์อุปมาจำนวน 1 แห่ง การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์จำนวน 1 แห่ง บุคลาธิษฐาน จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึงจำนวน 8 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำชยานาม (epithet)

แม่เพลงใช้คำชยานาม จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ปรีชาเขาเสียงดี"

"ทวิเสียงเสีย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวชยานามเรียกฝ่ายชาย ความว่า "ปรีชาเขาเสียงดี" (จากบทกลอนที่ 23) เพื่อแสดงคุณลักษณะของบุคคลดังกล่าว โดยคำว่า "เสียงดี" หมายถึง "น. เสียงเพราะ" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1263) ดังนั้นจากการกล่าวชยานามดังกล่าวจึงนับเป็นการที่แม่เพลงต้องการกล่าวเพื่อเยินยอนายปรีชาด้วยการชื่นชมว่าเป็นผู้มีน้ำเสียงที่ไพเราะ ส่วนความว่า "ทวิเสียงเสีย" (จากบทกลอนที่ 23) แม่เพลงใช้คำชยานามเรียกนายทวิ คำว่า "เสียงเสีย" มีความหมายว่าเสียงที่ไม่ดี เสียงที่ไม่ไพเราะเพราะพริ้ง เมื่อสังเกตจากการปฏิพากย์แล้วจะพบว่านอกจากแม่เพลงจะกล่าวต่อว่านายทวิเรื่องเสียงไม่ดีแล้ว แม่เพลงยังกล่าวถึงสาเหตุของการที่นายทวิเสียงไม่ดีว่าเป็นผลมาจากการที่เขาหย่ากับเมีย ทั้งยังตีสสุราจนกระทั่งมีโรคประจำตัวคือโรคพิษสุราเรื้อรัง การใช้คำชยานามในบทเพลงจึงเป็นการใช้คำ ชยานามที่เหมาะสมและตรงตามที่แม่

เพลงพบเห็น นอกจากนี้คำว่า "ดี" ในความว่า "ปรีชาเสียงดี" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /i:/ คล้องจองกับคำว่า "ทวิ" ในความว่า "ทวิเสียงเสีย" อีกด้วย

2. ภาพพจน์ (figure of speech)

2.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"แขนเหมือนบ้องกัญชา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "แขนเหมือนบ้องกัญชา" (จากบทกลอนที่ 29) โดยแม่เพลงใช้ความเปรียบเชิงอุปมาว่า "บ้องกัญชา" อุปมาคือคำว่า "แขน" และใช้คำเชื่อมอุปมาว่า "เหมือน" ทั้งนี้บ้องกัญชาเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเสกกัญชา นิยมทำจากลำไม้ไผ่ตัด ดังที่สุจิตตาฤทธิ์มนตรี (2560, น. 85) ได้กล่าวอธิบายลักษณะของบ้องกัญชาไว้ในบทความวิชาการเรื่อง "การเสกติดกัญชาและผลกระทบ" ว่า "บ้องกัญชาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญสำหรับคนที่ใช้กัญชา ประดิษฐ์ขึ้นมาเองจากไม้ไผ่ชนิดข้งข้อ" ซึ่งขนาดของบ้องกัญชาจะเล็กกว่าแขนของคนปกติมาก ดังนั้นการนำเอาบ้องกัญชามาเปรียบกับแขน จึงเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพแขนของฝ่ายชายที่เล็กมาก ๆ เนื่องจากติดสุราและเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง อีกทั้งคำว่า "กัญชา" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามชั้นหลักสัมผัสของกลอนลา

2.2 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เสียงเสียชู้ซ่า"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ความว่า "เสียงเสียชู้ซ่า" (จากบทกลอนที่ 23) โดยคำว่า "ชู้ซ่า" หมายถึง "ว. ที่โจษกันแข็งแรงแอยู่พักหนึ่ง เช่น ชาวชู้ซ่า." (ราชบัณฑิตยสถาน 2554, น. 404) แม่เพลงใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อเรียกเสียงที่ได้ยินจากฝ่ายชายซึ่งเป็นฝ่ายที่เสียงเสียเพราะเลิกรากับภรรยา เมื่อสังเกตบริบทของการปฏิพากย์จะพบว่านอกจากการที่ฝ่ายชายเสียงเสียจะเป็นผลมาจากการเลิกรากับภรรยาจนฝ่ายชายต้องดื่มสุราเมามายแล้ว อีกนัยหนึ่งของการปฏิพากย์ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่เพลงน่าจะต้องการกล่าวกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่ไม่ได้ร่วมเพศหรือร่วมหลับนอนกับภรรยา ทำให้ไม่ได้ออกเสียงขณะร่วมเพศกับภรรยาของตน เมื่อนานวันไป

เสียงของฝ่ายชายดังกล่าวจึงไม่สามารถออกได้ดีหรือไพเราะเหมือนกับคราวที่เคยได้ร่วมหลับนอนกับภรรยา ดังนั้นการกล่าวล้อเลียนของแม่เพลงดังกล่าวจึงน่าจะเป็นการกล่าวคำสังวาสชนิดอ้อมอีกทั้งคำว่า “ซู่ซ่า” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของกลอนลาอีกด้วย

2.3 บุคลาธิษฐาน (personification)

แม่เพลงใช้บุคลาธิษฐาน จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ลงแดงตามหา”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ ความว่า “ลงแดงตามหา” (จากบทเพลงที่ 28) เพื่อกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีลักษณะพฤติกรรมและนิสัยที่ซึ่มา จนกระทั่งมีอาการตามโรคพิษสุราเรื้อรัง คำว่า “ลงแดง” (2554, น. 1032) หมายถึง “ก. (ภาษาปาก) อาการที่ทรมานทรมายเพราะไม่ได้ตั้งใจ.” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นคำกริยาที่บอกอาการของฝ่ายชาย ต่อมาแม่เพลงใช้คำกริยาว่า “ตามหา” ซึ่งเป็นกริยาอาการของมนุษย์มาต่อท้าย จึงเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์โดยการใชภาพพจน์บุคลาธิษฐานในบทเพลงได้อย่างเหมาะสมกับบริบท ทำให้ผู้รับสารเห็นภาพอาการของฝ่ายชายได้เป็นอย่างดี อีกทั้งคำว่า “ตามหา” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองกับฉันทลักษณ์ของกลอนลาอีกด้วย

2.4 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

“บัดตานี”

“ยะลา”

“สี่จังหวัดภาคใต้”

“วิทยาลัยสงขลา”

“ไม่มีน้ำยา”

“พิษสุราเรื้อรัง”

“ศรีรัญญา”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงพื้นที่ที่ตนเคยไปแสดงลำตัดทั่วทุกภาคในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานสัมมนา ความว่า “วิทยาลัยสงขลา” (จากบทกลอนที่ 13) ที่มีการจัดสัมมนาการแสดงพื้นบ้านระหว่างลำตัดกับลิเกฮูลู จากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงได้กล่าว

เปรียบเทียบว่าการแสดงลำตัดมีวิวัฒนาการมาจากการแสดงลิเกฮูลูตามความคิดเห็นของตนโดยการอ้างความคล้ายคลึงกัน ความว่า "มีเกี่ยวพาราสีแบบวิธีของลำตัด" (จากบทกลอนที่ 15) อย่างไรก็ตามการอ้างถึงสถานที่หรือสถานศึกษาในภาคใต้อย่าง "วิทยาลัยสงขลา" หรือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ยังนับเป็นการอ้างถึงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของแม่เพลง เนื่องจากแม่เพลงอาจจะต้องการกล่าวถึงประสบการณ์ดังกล่าวในการอ้างความสามารถของตนว่าเป็นที่ยอมรับจากวงการศึกษ

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้การอ้างถึงโรคชนิดหนึ่ง ความว่า "พิษสุราเรื้อรัง" (จากบทกลอนที่ 25) ซึ่งหมายถึงโรคชนิดหนึ่ง โดยอารยา สุภวัฒน์ และคณะ (2558, น. 618) ได้อธิบายสาเหตุของการเกิดโรคพิษสุราเรื้อรังไว้ในบทความเรื่อง "ภาวะติดแอลกอฮอล์ กลุ่มอาการขาดแอลกอฮอล์ และการรักษา" ว่า "การดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณที่มากเกินไปจนขนาด มักนำไปสู่การเสพติดแอลกอฮอล์ (alcohol addiction)" นอกจากนี้ยังได้อธิบายลักษณะของอาการของผู้ป่วยที่เป็นโรคดังกล่าวไว้ว่า

...นอกจากนี้ยังทำให้เกิด withdrawal symptoms อื่น ๆ เช่น วิตกกังวล (anxiety) มือสั่น ตัวสั่น (tremor) การรับรู้ผิดปกติ (disorientation) กระสับกระส่าย (agitation) เพ้อ (delirium) เห็นภาพหรือได้ยินเสียงหลอน (hallucinations) และอาการชักเกร็งกระตุก (gran mal seizures) เป็นต้น

(อารยา สุภวัฒน์ และคณะ, 2558, น. 621)

ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวถึงโรคดังกล่าวในเชิงสำนวน จึงเป็นการกล่าวหาฝ่ายชายว่ามีลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออกเช่นเดียวกับโรคพิษสุราเรื้อรัง ซึ่งมีลักษณะอาการสั่นไปทั้งตัว เพ้อ เห็นภาพและได้ยินเสียงหลอน

3. คำสังวาส (erotic words)

3.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

3.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยใช้สัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ตั้งแต่เขาเลิกกับเมียเสียงเสียชู้ซ่า"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมหรือกลอนสองง่ามโดยการใช้สัญลักษณ์ ความว่า "ตั้งแต่เขาเล็กกับเมียเสียงเสียชู้ชา" (จากบทกลอนที่ 23) ในบริบทของการปฏิบัติพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวล้อเลียนสาเหตุที่ฝ่ายชายเสียงเสียหรือเสียงไม่ไพเราะว่าเป็นผลมาจากการที่ฝ่ายชายเล็กเท่ากับภรรยา เมื่อฝ่ายชายเล็กเท่ากับภรรยาไปจึงทำให้ไม่ได้ฝึกการออกเสียงในขณะที่ร่วมเพศกับภรรยาเหมือนในคราวก่อน ดังนั้นการปฏิบัติพากย์ดังกล่าวจึงนับเป็นการล้อเลียนที่แม่เพลงใช้ถ้อยคำสั่งวาสนิดอ้อมโดยการใช้สัญลักษณ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงลำตัดกลอนลานี้ ปะการุกการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คำชื่อยานามจำนวน 2 แห่ง
2. อุปมาจำนวน 1 แห่ง
3. การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์จำนวน 1 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึงจำนวน 8 แห่ง
5. การใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์จำนวน 1 แห่ง

1.8 กลอนลาวว่า (ทั้งตั้ง)

- 1) พุดถึงลำตัดที่มานาย...ชราเขาว่าหมด
ลูกขึ้นมาเย็นเหงื่อหยดหน้ายังกับรถไถนา
- 2) มีบางคืนแกเย็นนีกแกบอกรู้สึกกระดาก
ผิวแตกล้าดำมาก แกจึงไม่ยอมกัดหน้า
- 3) ถึงกัดหน้าไปก็ไร้ผลเพราะแกมันคนแก่เลี้ยง
ยิ่งกัดไปก็ยิ่งเขียวทารุทอย่างเดียวดีกว่า
- 4) พุดถึงพระเอก ของเจ้าจันทานผู้ฟังเห็นไหม
นาย...ผิวส่องเป็นยองใยหน้ายังกะไหนน้ำปลา
- 5) พุดถึงพระเอกลำตัดเขาต้องคักรูปร่าง
ต้องเลือกดูหนูกางาง หน้าอย่างกะอ่างปลา
- 6) ปากคอกก็แบแบยิ้มแสะยะยียวน
เจ้า...ถูกถีบมานับไม่ถ้วนเพราะหน้ามันกวนบาทา
- 7) มันเป็นสไตส์เขามานานนมท่านผู้ชมทุกท่าน

เขาเลือกคัดจัดสรรสุดที่จะพรรณนา

- 8) เจ้า...สองท่อนอรรถสมชาย
ดูพริ้งเพริศเจิดฉายพ่อเขาเป็นนายป่าช้า
- 9) นาย...ก็เข้าทำหน้าที่ตาแปลกแปลก
บ้านอยู่โพงพางบางหญ้าแพรกพ่อเป็นแขกชายผ้า
- 10) เสียงดังฟังชัดร้องลำตัดดีกว่าเขา
เป็นลูกแขกเลือกแตกเหล่าชีไมระยำหมา
- 11) แม่ประยูรแกบังคับ ไม่ให้รับประทาน
เวลาทำงาน ห้ามทานสุรา
- 12) เวลาอยู่บ้าน แกลทานกันหรือเปล่า
ได้ยินแต่ข่าว เขาเล่ากันมา
- 13) ได้ยินแต่ข่าว เขาเล่าแผลงแผลง
แกให้น้ำแดง ผสมสุรา
- 14) แกบอกชุ่มคอ รสตรอบเบอร์
ใส่ถุงอย่างดี วิธีตบตา
- 15) ตบตาได้ไฉน ใ้อีไหนหลายครั้ง
มีกลิ่นอยู่บ้าง แกก็ไม่ว่า
- 16) ช่างลุงยากก็ไม่เหมือนใครชอบทำอะไรลวกลวก
เพื่อนเขาดำไ้อ้หน้าจวกชอบทำให้พวกชายหน้า
- 17) ทำให้พวกชายหน้าไปเสียที่วัดทุ่ง
กางเกงในก็ไม่ได้มุงตันขึ้นไปมุงหลังคา
- 18) ขึ้นไปมุงหลังคาต้องขายหน้าอย่างยิ่ง
ฉันอยู่ด้วยช่วยจริงจริงแกทิ้งตั้งลงมา
- 19) นี่อีตาขลัว นากลัวจะเคือง
ฉันร้องต่อเนือง ล้วนแต่เรื่องชายหน้า
- 20) ไม่ลดไม่หย่อน ไม่ผ่อนไม่ผัน
ลำตัดประชัน นี่มันต้องว่า
- 21) ครั้นเราไม่ว่า จะพากันเสื่อม
ไม่อาจไม่เสื่อม ท่านจะเสื่อมระอา

- 22) ผู้ฟังผู้ชม เขานิยมผู้ชาย
เขามีความหมาย ลวดลายลีลา
- 23) ฉะนั้นพวกเรา ต้องเอาจริงจัง
เดี๋ยวจะว่าผู้หญิง ไม่มีน้ำยา
- 24) ต้องปล่อยกลเม็ด ให้สะเด็ดสะเด่า
ขึ้นเล่นเบาเบา เดี่ยวเขาไม่หา
- 25) คินนี่จำเป็น ต้องเล่นให้ลือ
ขอเว้นชื่อชื่อ อย่าถืออย่าสา
- 26) ฉันท้องตามเรื่อง อย่าเคืองอย่าโกรธ
ฉันทขอโปรโมท ขอโฆษณา
- 27) ตา...ชักและ นายนี้ก็ชักเลอะ
คอยดูเอาเหอะ ไม่มีน้ำยา
- 28) ต้องอาศัยลูกน้อง แก่ร่องไม่ไหว
ไม่มีอะไร คุยไม่เข้าท่า
- 29) แต่คนดวงดี คินนี่ฉายเดี่ยว
เสียอย่างเดียว แก่โดนเมียดำ
- 30) ที่แก่โดนเมียดำก็เพราะแกบ้าผู้หญิง
ไปทำกระดุงกระดิงเลยเกิดกึ่งยิงตา

(ประยูรนิทรรศน์, น. 61 – 62)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนลาวว่า (ทิ้งดิ่ง)" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นการที่แม่เพลงกล่าวหาฝ่ายชายในกรณีต่าง ๆ ในบริบทของการปฏิพากย์ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "ลำตัดกลอนลาวว่า (ทิ้งดิ่ง)" ปรากฏการใช้คำพ้องสัมผัสจำนวน 2 แห่ง ภาพพจน์อุปมาจำนวน 3 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดข้อม โดยการใช้อยุทธลักษณะจำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำพ้องสัมผัส (archaism)

แม่เพลงใช้ถ้อยคำพ้องสัมผัส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ทารูท"

"นายป่าช้า"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "นายป้าซ่า" (จากบทกลอนที่ 8) ในการล้อเลียนฝ่ายชาย ซึ่งแม่เพลงใช้คำว่า "นายป้าซ่า" เกิดจากการประสมคำระหว่างคำว่า "นาย" ที่หมายถึง "น. ผู้เป็นใหญ่" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 662) กับคำว่า "ป้าซ่า" ที่หมายถึง "น. ป้าหรือพี่ซึ่งจัดไว้เป็นที่ฝั่งหรือเผาศพ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 736) เมื่อนำมารวมกันเป็นความหมายโดยตรงจะพบว่าเป็นการใช้ถ้อยคำที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายว่าเป็นผู้เป็นใหญ่ในป้าซ่า มีความหมายเดียวกันกับอาชีพในปัจจุบันว่า "สัปเหร่อ" ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวใช้เรียกเพื่อล้อเลียนและเหยียดหยามฝ่ายชายว่ามีบิดาประกอบอาชีพสัปเหร่อ ทั้งนี้คำว่า "ป้าซ่า" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของกลอนลาอีกด้วย

ในการทำงานนี้มีบทเพลงเพื่อชีวิตชื่อ "ผีโรงเย็น" ที่สะท้อนน้ำเสียงของการถูกเหยียดหยามและความด้อยต่ำของอาชีพพนักงานจิตตาศพที่ห้องดับจิต ซึ่งจักรี ศรีมุงคุณ (2547, น. 27) ได้กล่าวถึงประวัติของ พงษ์สิทธิ์ คำภีร์ ไว้ในบทที่ 2 ของงานศึกษาเรื่อง "อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์" ดังความที่ว่า "จากที่บิดาได้ทำหน้าที่จิตตศพ และพาพงษ์สิทธิ์ไปเป็นเพื่อนด้วยทุกครั้ง การที่พงษ์สิทธิ์ คำภีร์ ได้เป็นลูกมือช่วยบิดาตลอดจนระยะทางห้องดับจิตกับบ้านอยู่ติดกัน ทำให้ถูกเพื่อน ๆ กลุ่มอื่นซึ่งมีฐานะดีกว่า เรียกว่า 'พวกผีโรงเย็น'" ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศพมักจะถูกดูถูกจากคนส่วนใหญ่ในสังคม อย่างไรก็ตามก็ดีถ้อยคำว่า "นายป้าซ่า" แทบจะไม่ปรากฏใช้ในการสนทนาปัจจุบันจึงจัดว่าเป็นคำพ้องสมัย อาจเป็นเพราะในปัจจุบันไม่นิยมนำศพมาฝังในป่าช้าเหมือนอย่างอดีต หากศพใดยังไม่นำไปดำเนินการตามพิธีกรรมทางศาสนาก็จะนิยมเก็บไว้ที่โกดังหรือในห้องดับจิตของโรงพยาบาลมากกว่า

2. ภาพพจน์ (figure of speech)

2.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปมา จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้ายังกับรถไถนา"

"หน้าอย่างกะไหน้ำปลา"

"หน้าอย่างกะอ่างปลาร้า"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "หน้ายังกับรถไถนา" (จากบทกลอนที่ 1) โดยแม่เพลงใช้ความคำอุปมาคือรถไถนา คำอุปไมยคือหน้า และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "ยังกับ"

เมื่อพิจารณาความเปรียบอุปมาจะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีเจตตาล้อเลียนเพื่อให้ฝ่ายชายต่ำต้อย เนื่องจากคำว่า "รถไถนา" นับเป็นเครื่องมือและยานพาหนะสำหรับทำการเกษตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับยานพาหนะอย่างรถยนต์ยี่ห้อต่าง ๆ จะนับได้ว่ารถไถต่ำต้อยกว่า ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าสาเหตุที่รถไถนามีภาพลักษณ์ที่ต่ำต้อยกว่ารถยนต์น่าจะเป็นผลมาจากภาพลักษณ์ของอาชีพเกษตรกรรวม เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรวมส่วนใหญ่จะมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่หรูหรา สอดคล้องกับแนวความคิดของกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ที่ได้จัดทำ "แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11" (2554, น. 71 – 72) โดยมีเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวว่า "ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรไทย คือ ปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมาย" ดังนั้นการเปรียบในหน้าของฝ่ายชายให้เหมือนกับรถไถนาจึงแสดงให้เห็นว่าฝ่ายชายมีหน้าตาที่ต่ำต้อยกว่าชายอื่นที่ประกอบอาชีพที่เหนือกว่า อีกทั้งคำว่า "รถไถนา" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของกลอนลาอีกด้วย

2.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"โพงพางบางหญ้าแพรก"

"วัดทุ่ง"

"ไม่มีน้ำยา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงมีการกล่าวอ้างถึงสำนวนไทยเพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย คำว่า "ไม่มีน้ำยา" (จากบทกลอนที่ 27) ซึ่งคำว่า "น้ำยา" หมายถึง "น. ความสามารถในทางใดทางหนึ่ง (มักใช้ในทางตำหนิ) เช่น ไม่มีน้ำยา หรือ หมาदन้ำยา หมายความว่าไม่มีสติปัญญาความสามารถ หรือหมดความสามารถ." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 629) ดังนั้นสำนวนดังกล่าวจึงเป็นการที่แม่เพลงอ้างถึงสำนวนเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายที่ไม่มีความสามารถในการปฏิพากย์กับแม่เพลงหรือฝ่ายของสตรี อีกทั้งคำว่า "น้ำยา" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลาอีกด้วย

3. คำสังวาส (erotic words)

3.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

3.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดข้อมแงสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง
ดังต่อไปนี้

"กางเกงในไม่ได้นุ่งขึ้นไปมุงหลังคา...แกทั้งตั้งลงมา"

"แกโดนเมียต่อกีเพราะแกบ้าผู้หญิง

ไปทำกระตุงกระตึงเลยเกิดกึ่งยิงกิงตา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดข้อมแงโดยใช้สัญลักษณ์ ความว่า "แกโดนเมียต่อกีเพราะแกบ้าผู้หญิง ไปทำกระตุงกระตึงเลยเกิดกึ่งยิงกิงตา" โดยคำว่า "กระตุงกระตึง" หมายถึง "มีกิริยาท่าทางกระชดกระช้อย." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 38) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงอาการของฝ่ายชายซึ่งมีนิสัยบ้าผู้หญิง ส่วนคำว่า "กึ่งยิงกิงตา" แม้จะเป็นคำเรียกของโรคที่เกิดจากการอักเสบของต่อมที่ขอบตา ดังที่เขมวรรณ เวทย์ไวภูณัฐ (ม.ป.ป.) ได้อธิบายลักษณะของโรคไว้ในแผนพับของศูนย์จักษุแพทยโรงพยาบาลกรุงเทพเกิดเรื่อง "โรคตากึ่งยิง" ความว่า "Hordeolum, Chalazion หรือตากึ่งยิง เป็นอาการอักเสบของต่อมไขมันเปลือกตา" แต่อย่างไรก็ตามการใช้สำนวนของโรคดังกล่าวยังมีความหมายตามความนิยมของคนในสังคมส่วนใหญ่เพื่อใช้เรียกล้อเลียนคนที่มีนิสัยถ้ามอง หรือชอบแอบมองของลับของคนอื่นขณะที่ไปเปลือย ดังนั้นจากบริบทของการปฏิพากย์นับเป็นการที่แม่เพลงใช้ถ้อยคำดังกล่าวในลักษณะการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดข้อมแง อีกทั้งคำว่า "กึ่งยิงกิงตา" ในวรรคท้ายของบทเพลงยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลาอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลาว่า (ทั้งตั้ง) นี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คำพ้องสมัย จำนวน 2 แห่ง
2. อุปมา จำนวน 3 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดข้อมแงโดยการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง

1.9 กลอนโล (โรคเอดส์)

- 1) (ลูกคู่) สวัสดิ์คุณคุณ ฟังแม่ประยูรเขาสารยาย...

เรื่องทุกข์โศกโรคเอดส์ ยังอยู่ในเขตอันตราย

- 2) พูดถึงโรคเอดส์เป็นโรคประเภทมีพิษ
เป็นโรคร้ายทำลายชีวิต เป็นโรคติดต่อง่าย
- 3) เรามีคบบาดมีแผลอย่าแค่ว่าเป็นอันตราย
เป็นโรคจากมพิฆาตเราจะประมาทไม่ได้
- 4) ติดต่อกันได้หลายทางยกตัวอย่างและลักษณะ
ท่านนิยมศิลปะคอยพียงฉันทิบาย
- 5) เราก็ได้รับความรู้มาจากท่านผู้ชำนาญ
ช่วยชี้แจงแถลงการณ์บอกแต่ท่านทั้งหลาย
- 6) ผู้รณรงค์โรคเอดส์ท่านก็มีเจตนา
ให้คนไทยทุกผู้รู้ว่า เป็นโรคอันตราย
- 7) ชาวโลกเขาเลื่องลือ ร่วมมือกันค้นคว้า
หาวิธีการรักษา แต่ยังไม่หาได้
- 8) เป็นโรคเอดส์ เด็ดสมอแร้ง โศคตายแน่แน่
เพราะมันไม่มียาแก้ ต้องตายแน่กับตาย
- 9) จะขอเตือนเพื่อนลำดัดที่รอบจัดกันจัง
เรื่องตุ๊ดตืดเป็นดัง ขอเตือนเป็นครั้งสุดท้าย
- 10) เราไม่รู้ เราไม่เห็นว่ใครเขาเป็นโรคเอดส์
ขึ้นลามกจากเปรตอาจติดโรคเอดส์มาก็ได้
- 11) ถ้าติดมานะนำชม ชาวสังคมเขารังเกียจ
ญาติและมิตรไม่ซิดเฉียดถือเป็นเสนียดจัญไร
- 12) โรคเอดส์จะติดต่อ ตามหัวข้อที่อ้าง
ติดต่อกันได้สามทาง ตามที่ได้อ้างเอาไว้
- 13) ผู้ที่เขาเป็นโรคเอดส์ เราไปร่วมเพศกับเขา
เขาแพร่เชื้อมาสู่เรา ต้องโศกเศร้าเสียใจ
- 14) เรายักสนุกจึงทุกถนัด เชื้อไวรัสเข้าสู่ร่าง
ไม่ว่านายหรือนาง หมดหนทางจะแก้ไข
- 15) ติดทางเลือดคือที่สอง ขอบอกพี่น้องไว้ด้วย
ใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้ป่วย อันนี้ก็ช่วยไม่ได้
- 16) แพทย์พบป่วยโรคเอดส์ จากพวกประเภทเสพติด

อยากจัดจัดผลัดกันฉีดจนหน้าซีดหน้าส่าย

- 17) เข็มชุดเดียวฉีดได้หลายรายนำทุเรศ
ถ้ารายหนึ่งมีเชื้อเอดส์ มันน่าสมเพชเหลือหลาย
- 18) เข็มไชรังค์ยิงซ้ำซ้ำไม่ได้ทำความสะอาด
เชื้อเอดส์เริ่มแฉ็ดฉาด ยुरยาตรเข้าร่างกาย
- 19) ทางที่สามการตั้งครุฑ แม่ผู้นั้นมีเชื้อเอดส์
ลูกเกิดมาน่าสังเวช ติดโรคเอดส์จนได้
- 20) แม่เป็นพ่อต้องเป็น ท่านมองเห็นไหมท่าน
การร่วมเพศสัมพันธ์ก็มีอันตราย
- 21) ถ้าเราจะป้องกันเรื่องเพศสัมพันธ์ให้หลุดพ้น
การร่วมเพศให้ได้ผล คือคู่ของตนแหละรอดตาย
- 22) คือคู่ใครคู่มันและป้องกันเอาไว้ก่อน
ผู้มีพฤติกรรมสำส่อน ขอวิงวอนกราบไหว้
- 23) วิธีป้องกันหลายทาง
คือถุงยางอนามัย
- 24) ถ้าฉิวหนังเราเป็นแผล เชื้อต้องแพร่เข้าสู่
เพียงใช้เข็มเจาะรูหูเข้ายังสู่ร่างกาย
- 25) ใช้เข็มเจาะซ้ำซ้ำ เจาะแล้วไม่ทำความสะอาด
เป็นแผลเลือดสด เชื้อสามารถเข้าได้
- 26) การฝังเข็มแบบโบราณ ก็ไม่มีการฆ่าเชื้อ
เราอย่ากระทำพำเพื่อ เราอย่าไปเชื่อเขาได้ง่าย
- 27) เขาฆ่าเชื้อสะอาดพอ ไหมคุณหมอมที่ฝังเข็ม
ทำความสะอาดทุกเล่ม หรือเปล้าเข็มที่ฝังให้
- 28) ประเทศใหญ่ยังสยบกำลังพบปัญหา
การหาวิธีรักษาสูงสุดปัญญาแก้ไข
- 29) ขอตัดเตือนพวกท่าน ความป้องกันเอาไว้ก่อน
โรคเอดส์ละเอียดย่อน ทุกชั้นตอนอันตราย

(ประยูรนิทรรศน์, น. 63 – 64)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนไล (โรคเอดส์)" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีการนำเสนอสาเหตุ และวิธีการป้องกันโรคเอดส์ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความคิดของแม่เพลงที่มีต่อโรคเอดส์ว่าเป็นโรคที่ร้ายแรงมาก จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านประเภทลำตัด "กลอนไล (โรคเอดส์)" ปราบฏการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง และบุคลาธิษฐาน จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เป็นโรคร้ายทำลายชีวิต"

"เป็นโรคจอมพิฆาต"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ว่า "เป็นโรคร้ายทำลายชีวิต" (จากบทกลอนที่ 2) โดยเปรียบเทียบระหว่างโรคเอดส์เป็นโรคร้ายที่ทำลายชีวิต ทั้งนี้ดิฉะพร บุญมาศ (2555) ได้เผยแพร่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโรคเอดส์ไว้ในแผ่นพับของโรงพยาบาลศิริราช ความว่า "เป็นกลุ่มอาการที่เกิดจากภูมิคุ้มกันของร่างกายเสื่อมลงจากการติดเชื้อไวรัสชื่อว่า เอช ไอ วี (HIV) หรือ เชื้อเอดส์ ซึ่งเข้าไปทำลายเม็ดเลือดขาวชนิด CD4..." อย่างไรก็ตามดิฉะพร บุญมาศ (2555) ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า "ปัจจุบันยังไม่มียาที่รักษาโรคเอดส์ให้หายได้ แต่มียาด้านไวรัสเอดส์ ยานี้มีฤทธิ์เพียงยับยั้งไม่ให้ไวรัสเอดส์เพิ่มจำนวนมากขึ้นในร่างกาย ผู้ป่วยจะมีอายุยืนยาวไปอีกระยะหนึ่ง สุขภาพแข็งแรงขึ้นหากบริหารยาได้ถูกต้อง" ดังนั้นด้วยสาเหตุที่โรคดังกล่าวเป็นโรคที่ไม่มีทางใดรักษาได้หายขาด ทั้งยังเป็นโรคที่สามารถติดต่อผู้อื่นได้ แม่เพลงจึงใช้อุปลักษณ์เปรียบโรคเอดส์กับโรคที่ร้ายแรง สามารถทำลายชีวิตผู้ที่เป็นได้

1.2 บุคลาธิษฐาน (personification)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดบุคลาธิษฐาน จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เชื้อเอดส์เริ่มแฉ็ดอาดยุรยาตรเข้าร่างกาย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ความว่า "เชื้อเอดส์เริ่มแฉ็ดอาดยุรยาตรเข้าร่างกาย" (จากบทกลอนที่ 18) คำว่า "ยุรยาตร" หมายถึง "(กลอน) ก. เดิน" (ราชบัณฑิตยสถาน 2554, น. 959) ดังนั้นถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นคำเรียกออกกิริยาของมนุษย์ แต่แม่เพลงนำมาใช้กับ

โรคเอดส์ซึ่งไม่ใช่มนุษย์ จึงจัดได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นการใช้ภาพพจน์ชนิดบุคคลาธิษฐานเพื่อทำให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพของการรับเชื้อเอดส์หรือการที่เชื้อเอดส์เข้าสู่ร่างกายของผู้ติดเชื้อมากกว่าการกล่าวด้วยถ้อยคำธรรมดา อีกทั้งคำว่า “ร่างกาย” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-aj:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนโลอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนโล (โรคเอดส์) นี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง
2. บุคลาธิษฐาน จำนวน 1 แห่ง

1.10 แก้กลอนลำ (ชดแกลงต้มยำ)

- 1) คีนี่แปลกมีกระทบกระแทกแตกคั้น
ฟังคำคมคารมขันเอามารำพันพรอดพม่า
- 2) มาพม่าพรอดอดอ้อนปัญญาอ่อนแน่
นาย...คงจะแยแ่ไหนอแกช่างมีกรรม
- 3) เขาหยอกนิตสะกิดหนอยอย่าใจน้อยพอด้วย
เธอก็ลำตัดต่างวงฉันก็คงไม่มองข้าม
- 4) ควรทำใจหนัก ๆ หากเธอรักสนุก
อย่าทำเป็นคนหลังคอกขบชิงสุกก่อนห่าม
- 5) แบบผีเข้าผีออกมันควรจะบอกยี่ห้อ
ฉันว่าอย่าพะเน้าพะนอหรือจะพ้อหนอผักหล้า
- 6) มันไม่ลำเรีจ อย่าเอ็ดอย่าอิ่ง
ฉันว่าอย่าฟัง มาพูดผลีผลาม
- 7) ไม่เพราะไม่พั้ง ไม่จริงอย่างว่า
พอมองเห็นหน้า เทบไม่ต้องไถ่ถาม
- 8) เขารู้เขาเห็น ว่าแกเป็นแคไหน
พวกเรารู้ไต่ อย่างไรก็ตาม
- 9) อย่าคุยอย่าเชื่อง ทุกเรื่องเรารู้
เราคนมีครุ อย่าชู้คำราม

- 10) ไข่เรื่องเชิงชน มันคนละชั้น
ฉันเคยประชัน กับชั้นลายคราม
- 11) แต่ครูของพี่ ยังไม่มีขบวน
ไม่เชื่อยายอ้วน ไปทวนไปถาม
- 12) เคยแพ้กี่หน จำนวนกี่ที
ต้องหอบกลองหนี ตีสี่ตีสาม
- 13) ลูกศิษย์หรือจะสู้ ครูก็ยังแพ้
นี่ว่าเพียงแค่ สองแ่งสองง่าม
- 14) ครูของแกยังแพ้เราแกอย่าเข้าใจผิด
ฉันว่าอย่าเสียงเพียงลูกศิษย์อย่าเพ็งคิดพยายาม
- 15) อย่าทำท่าหน้าทะเล้นอย่าทำมาเล่นโลดโผน
ทำกุก้องร้องตะโกนระว่างจะโดนเหยียบกราม
- 16) ระว่างจะโดนเหยียบกราม
อย่าวางก้ามไปเลยเจ้ากาก
- 17) ประเดี๋ยวจะถูกแจกหมาก
อย่ามกมากมวมาม
- 18) นี่นาย...คงไม่รู้ประเดี๋ยวได้ดูของจริง
อย่าทำเฉยอ่อยยิ่งเห็นผู้หญิงชอบเหยียบหยาม
- 19) ขอเสียทีเถอะพ่อคุณไอ้แกมันรุ่นกระจอก
ประเดี๋ยวแม่จับมาปอกเสียอย่างกระบอกข้าวหลาม
- 20) เอนี่เจ้าจิ้งแกช่างบกพร่อง
ปล่อยลูกน้องมาร้องรุ่มร่าม
- 21) ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าฉันอยู่ทั้งคน
ปล่อยเด็กหัวฝนมาพันพุดพ้อ
- 22) ไข่เด็กหัวฝนจะรอนหาที่
ไปบอกเขาซื้อยาเลือกชุ่มชาม
- 23) มาเหยียบจมูกดูถูกเราไว้
จะต้องแก้ไขอย่างไรก็ตาม
- 24) มาตีรูปร่างท่าทางน่าทิ้ง

ว่าสะดือลึกลงอย่างกับบึงพระราม

25) มาตำหนิติฉินฉันไม่สิ้นไม่ซาก

เอาพุงเขามาพากย์ไ้ปากกระยา

26) เจ้าปากกระป๋องมันร้องปาวปาว

เคยเห็นหรือเปล่าว่ามันขาวหรือมันดำ

27) เจ้าปากชี้้ออทรชนอย่าทำเป็นคนชาญเดียว

โดนขยับหนักหนักพักเดียว หน้าจะเขียวเป็นทาคราม

(ประยูรนิทรศน์, น. 65 – 66)

จากบทเพลงลำตัด “แก๊กลอนลำ (ซดแกงต้มยำ)” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการต่อว่าฝ่ายชายและเสนอภาพความเหนือกว่าฝ่ายชายในประเด็นต่าง ๆ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน “ลำตัดแก๊กลอนลำ (ซดแกงต้มยำ)” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง การเลียนเสียงธรรมชาติ หรือสัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึงจำนวน 11 แห่ง การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อน โดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาสจำนวน 1 แห่ง และแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“สะดือลึกลงอย่างกับบึงพระราม”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “สะดือลึกลงอย่างกับบึงพระราม” (จากบทกลอนที่

24) แม่เพลงใช้ความเปรียบเทียบอุปมาคือบึงพระราม อุปไมยคือสะดือที่ลึกลง และมีคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “อย่างกับ” คำว่า “บึงพระราม” ทั้งนี้เว็บไซต์ edtedtgitde (2551) ได้อธิบายไว้ว่า “บึงพระรามอยู่ในตำบลประตู่ชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา ภายในเต็มไปด้วยวัดโบราณ (ร้าง) ...” ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากรณีที่แม่เพลงกล่าวถึงการเปรียบเทียบของฝ่ายชายที่ลือเลื่องฝ่ายหญิงระหว่างสะดือที่ลึกลงกับบึงพระรามซึ่งเป็นการเปรียบเทียบกับลักษณะความลึกของบึงหรือแอ่งน้ำ นับเป็นการเปรียบเทียบอย่างเกินกว่าความเป็นจริงเพื่อลือเลื่องฝ่ายหญิงที่มีหุ่นอ้วนพี ไม่งดงามเหมือน

ผู้หญิงที่หุ่นดี ๆ ทั้งนี้คำว่า "บึงพระราม" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลำอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้าเขียวเป็นทาคราม"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "หน้าเขียวเป็นทาคราม" (จากบทกลอนที่ 27) เพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย ระหว่างสีฟก้ำของใบหน้าที่เกิดจากการถูกตบตีกับสีเขียวจากการทาคราม คำว่า "คราม" หมายถึง "ผงสีน้ำเงินที่ได้จากต้นคราม. ว. สีน้ำเงิน." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 232) ดังนั้นการที่แม่เพลงจึงต้องการกล่าวเปรียบเทียบอุปลักษณ์ระหว่างใบหน้าของฝ่ายชายที่เขียว้ำจากการถูกตบตีให้เป็นเช่นเดียวกับสีของคราม อย่างไรก็ตามการใช้คำเรียกสีครามว่า "เขียว" ในบทเพลงพื้นบ้าน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสีเขียวตามความเข้าใจหรือการรับรู้ของผู้คนในยุคเดียวกับแม่ประยูร ยมเยี่ยม น่าจะเป็นสีโทนเดียวกับสีน้ำเงิน สังกตได้จากการใช้คำเรียกหม้ออวยหรือหม้อเคลือบมีด้ามจับหรือหูสำหรับจับหรือหิ้วที่มีสีน้ำเงินเข้มว่า "หม้อเขียว" ทั้งนี้คำว่า "คราม" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลำอีกด้วย

1.3 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ร้องปาวปาว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ ความว่า "ร้องปาวปาว" (จากบทกลอนที่ 26) แม่เพลงใช้เรียกถ้อยคำดังกล่าวที่เกิดขึ้นในขณะที่ฝ่ายชายต่อว่าฝ่ายหญิงถึงลักษณะรูปร่างที่ไม่งดงาม ทั้งนี้คำว่า "ปาวปาว" ยังได้รับความนิยมอย่างยิ่งและถูกจัดเก็บความหมายไว้ในพจนานุกรม หมายถึง "ว. อากาที่พูดดัง ๆ ช้ำ ๆ ซาก ๆ แต่ไม่มีใครสนใจฟัง..." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 743) จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้การเลียนเสียงธรรมชาติให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพของคำล้อเลียนรูปร่างฝ่ายหญิงที่ต่อเนื่องแทนการกล่าวถึงตรง ๆ ด้วยการใช้ศัพท์พจน์

1.4 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 11 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หยอกนิดสะกิดหน่อย”

“คนหลังคูก”

“ชิงสุกก่อนห่าม”

“ผีเข้าผีออก”

“ชั้นลายคราม”

“สองแ่งสองง่าม”

“วางก้าม”

“แจกหมาก”

“เด็กหัวฝน”

“เหยียบจมูก”

“บึงพระราม”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงความสามารถในการปฏิพากย์เพลง ความว่า “ชั้นลายคราม” (จากบทกลอนที่ 10) มีความหมายว่า “... น. โดยปริยายหมายถึงของเก่าที่มีค่า เช่น เก่าลายคราม ไม่ใช่เก่ากะลา ...” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1054) ในบริบทของการปฏิพากย์หมายถึงคนอายุมากที่มีความสามารถในการเล่นเพลงได้เชี่ยวชาญมาก ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวอ้างถึงจำนวนดังกล่าวเพื่อแสดงความสามารถในการเล่นเพลงของตนว่าสามารถประชันกับ “ชั้นลายคราม” ได้แล้ว ฝ่ายชายที่กำลังปฏิพากย์อยู่จึงเป็นเพียงคู่ประชันที่ฝ่ายหญิงสามารถเอาชนะได้โดยง่าย ทั้งนี้คำว่า “ลายคราม” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลำ

นอกจากนี้แม่เพลงยังมีการกล่าวอ้างถึงจำนวน “เด็กหัวฝน” (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวเหยียดหยามฝ่ายชายที่มีอายุน้อยกว่า ความหมายของถ้อยคำดังกล่าวมีความหมายว่า “อายุน้อย” หรือ “เด็กที่เกิดเมื่อฤดูฝนที่ผ่านมา” นอกจากนี้คำว่า “ฝน” หมายถึง “น. ลักษณะนามให้นับอายุ หมายความว่า รอบปี” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 793) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวในการต่อว่าฝ่ายชาย ทั้งยังมีความหมายที่สื่อภาพของฝ่ายชายว่าประสพการณ์ยังอ่อนด้อยกว่าฝ่ายตนในการปฏิพากย์เพลงพื้นบ้านอีกด้วย

2. คำสัองวาส (erotic word)

2.1 คำสัองวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัองวาส

แม่เพลงใช้ถ้อยคำเชิงสัองวาสชนิดอ้อมแบบเปลี่ยนพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัองวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ปอก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ปอก” (จากบทกลอนที่ 19) ในการกระทำต่อฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงไม่เพียงแต่กล่าวถึงการปอกกระบอกข้าวหลามเท่านั้น ยังเป็นการกล่าวถึงนัยเรื่องพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งหมายถึงการที่แม่เพลงจะถกอวัยวะเพศฝ่ายชาย ซึ่งคำว่า “ถก” หมายถึง “ก. รัน, ร่นเข้าไป.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 526) ดังนั้นการปอกกระบอกข้าวหลามจึงมีความหมายตามการสัองวาสว่าการถกอวัยวะเพศชาย จากคำว่า “ปอก” เป็นคำว่า “ปอก” นับเป็นการใช้ถ้อยคำสัองวาสแบบการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /p-/ เป็น /th-/ แต่ยังคงเสียงสระ /-อ:/ เสียงตัวสะกด /-ก/ และเสียงวรรณยุกต์เอกไว้

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำสัองวาสชนิดอ้อมแบบการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“กระบอกข้าวหลาม”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “กระบอกข้าวหลาม” (จากบทกลอนที่ 19) ในการต่อว่าฝ่ายชาย กระบอกข้าวหลามมีลักษณะเป็นทรงกระบอก ซึ่งเมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวสัองวาสเชิงสัองวาสแบบการใช้สัญลักษณ์ เนื่องจากลักษณะของกระบอกข้าวหลามเป็นทรงกระบอกคล้ายคลึงกับลักษณะของอวัยวะเพศชาย โดยแม่เพลงกล่าวถึงการปอกกระบอกข้าวหลาม แทนการถกอวัยวะเพศของฝ่ายชายเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายในการเล่นเพลง ทั้งนี้

คำว่า “กระบอกข้าวหลาม” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลำอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงลำตัดแก้กลอนลำ (ซดแกงต้มยำ) นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์ จำนวน 1 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 11 แห่ง
5. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง
6. การใช้คำสังวาสแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.11 แก่เกี่ยว กลอนลุน

- 1) เสียงเจื้อยแจ้วแว่วมาวาจาอันเพราะพริ้ง
ช่างเสกสรรมาทุกสิ่งหวังแอบอิงแม่เนื้ออุ่น
- 2) พี่ชมเชยตัวฉันด้วยการรำพันเสียถ้วนถี่
ฉันว่ามันมากไปแล้วสะพี่ฉันหรือจะมีพร้อมมูล
- 3) ทำไมเธอจึงรู้ดีว่าฉันมีวาสนา
หรือเก่งทำนายโชคชะตาเป็นโหรามาแต่ตระกูล
- 4) ในเรื่องคู่รักคู่ครองฉันไม่เคยมองยศตา
ฉันไม่คิดปรารถนาหวังได้พระยาหรือท่านขุน
- 5) ฉันเพียงต้องการคนดีไม่ว่าจะมีหรือจน
มีความสามารถอดทนขอให้เป็นคนมีสกุล
- 6) ไม่ใช่คนเกียจคนคร้านการงานไม่หยิบฉวย
ชอบแต่ตัวสวย ๆ ทำสำรวยหอมกรุ่น
- 7) อย่างเช่นกับพี่ชายที่มุ่งหมายฝากรัก
ตัวฉันยังมองไม่เห็นหลักพอพึ่งพิงให้อบอุ่น
- 8) รู้แต่ว่าเป็นนักลามีถ้อยคำขอบอวดไฉ

ขอบคุณใหญ่คุณโตทำเหมือนจิ๊กโก๋วัยรุ่น

9) อย่ามาทำคุณเชื่องที่คุยเรื่องวิวาท

แกหรือจะมีปัญญา ที่คิดจะไปฮั่นนิมูน

10) ฉันทูถูกเสียดก็ได้ แกหรือจะไปถึงไมอามี

ยังใช้บัตรขึ้นรถไฟฟ้า แม้แต่บุหรี่ยังไม่มีจะจน

11) ฉันทว่าฐานะอย่างกับแก จะกินกาแฟก็ยังไม่

กลัวไปไม่ถึงไมอามี แคเพชรรูรกีก็หมดทุน

(ประยูรนิทรศน์, น. 67)

จากบทเพลงลำตัด “แก๊กเกี้ยว กลอนลูน” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่แม่เพลงกล่าวถึงการต่อว่าฝ่ายชาย เรื่องฐานะทางการเงินที่ไม่พร้อมแต่มีนิสัยคุยโวโอ้อวด จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน “แก๊กเกี้ยว กลอนลูน” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมาจำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึงจำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ขอบคุณใหญ่คุณโตทำเหมือนจิ๊กโก๋วัยรุ่น”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ขอบคุณใหญ่คุณโตทำเหมือนจิ๊กโก๋วัยรุ่น” (จากบทกลอนที่ 8) โดยที่แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมาคือ “จิ๊กโก๋วัยรุ่น” อุปมาคือฝ่ายชายที่ขอบคุณใหญ่คุณโต และใช้คำเชื่อมอุปมาว่า “เหมือน” ความว่าจิ๊กโก๋วัยรุ่น หมายถึง “น. วัยรุ่นที่ไม่เอาการเอางาน มักแต่งตัวตามความนิยมเฉพาะกลุ่ม ชอบเที่ยวเตร่และจีบผู้หญิง... (เพี้ยนมาจาก อ.gigolo).” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 37) ดังนั้นการเปรียบเทียบฝ่ายชายที่มีพฤติกรรมเหมือนจิ๊กโก๋จึงเป็นการเปรียบเพื่อกล่าวหาและเหยียดหยามฝ่ายชายว่าไม่สามารถรับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการแต่งงานและการรับผิดชอบครอบครัวหลังจากการแต่งงาน ทั้งนี้คำว่า “วัยรุ่น” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตาม ฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลูน

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ไมอามี”

“เพชรบุรี”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงได้กล่าวล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชายว่าฝ่ายชายสามารถพาฝ่ายหญิงไปได้ไกลอย่างมากที่สุดเพียง “เพชรบุรี” ซึ่งเป็นจังหวัดในประเทศที่มีทะเลเช่นเดียวกันแต่ไม่ได้โดดเด่นทัดเทียมกับไมอามี อย่างไรก็ตามก็ตีความว่า “เพชรบุรี” ที่แม่เพลงกล่าวถึง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าแม่เพลงน่าจะต้องการกล่าวล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชายด้วยการกล่าวถึงสถานที่ “ถนนสายเพชรบุรีตัดใหม่” เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่ให้บริการอาบอบนวดแก่ฝ่ายชายที่นิยมท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองอารมณ์ของตนในยามค่ำคืน ดังที่เว็บไซต์กรุงเทพมหานคร (2561) ได้กล่าวไว้ในกระทู้ “มหากาพย์ ‘อาบอบนวด’” ความว่า “มีนักธุรกิจกลุ่มหนึ่ง ยกกระดาน “อาบอบนวดห้องแถว” บนถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ให้เป็นอาบอบนวดครบวงจรแก่นักท่องเที่ยวเมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว” ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชายว่าไม่สามารถพาผู้หญิงที่คบหาไปท่องเที่ยวไมอามีได้ แม้กระทั่งสถานที่ท่องเที่ยวยามค่ำคืนอย่างถนนสายเพชรบุรีตัดใหม่ ฝ่ายชายยังไม่มีทุนทรัพย์ไปใช้บริการได้

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแก้เกี้ยว กลอนลูน นี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง

1.12 ซ้อมลูกคู่กลอนแหลก

- 1) (ลูกคู่) เียบแข่ง อีแสง เียบซ่า ๆ
 ไม่มีปัญหาหันหน้าไอแดด
- 2) ว่าผู้ชายพวกนี้มาพาที่เสียแพง
 จำจะต้องจัดแจงเอาของแห่ง ๆ ให้มันแตก
- 3) พวกปากหอยปากปูชอบสู้อุ้แหละไหล
 ชอบพูดจาปราศรัยฟังฟังไปก็ยิ่งแปลก
- 4) ว่านาย...นี่ควรระวังเพราะมันกำลังระเหี่ย
 ออกจากบ้านมันหัวเสียดีกับเมียจนแหลก
- 5) เรื่องอะไรฉันพอจะรู้เพราะบ้านฉันอยู่ใกล้เคียง

เกิดทะเลาะทุ่มเถียงเรื่องเกยกันรับแขก

6) เจ้า...คนนี้อ้อฮ้อมันหัวคือหัวรั้น

ไปตีเมียทำไมกันเวลากลางวันแสงแสง

7) เจ้าคนนี่ชอบกลแกลเป็นคนชนิดไหน

อายุก็ค่อนข้างผู้ใหญ่แต่มีนิสัยแปลก ๆ

8) พอเห็นผู้หญิงที่ไรแถมมีนิสัยบ๊อง ๆ

ชอบจ้งชอบจ้องชอบมองชอกแขก

9) เห็นกระโปรงสั้น ๆ ตาเป็นมันเขียวเจ้าจ้ง

ผุดลุกผุดนั่งควักศตางค์ออกมาแลก

10) เห็นผู้หญิงเป็นไม่ได้ชอบเข้าใกล้จริงจับฝา

แกชอบแม่ป้ายลูกห้าที่เป็นแม่ค้ากล้วยแขก

11) ท่านผู้ชมคงเห็นแผลเป็นที่คิ้วซ้าย

แกไปจับแม่ป้ายเลยโดนไม้จิ้มกล้วยแขก

12) เพราะแกเจ้าชู้ประตุตินชอบหากินไม่เลือกที่

นาย...เจ้าชู้ประตุผีชอบหาที่แปลก ๆ

13) ทำซีกอสรัดสันดานไร้การศึษา

เห็นสาวสาวผ่านมาทำตาเป็นนกเขววก

14) เห็นผู้หญิงแม่ป้ายชอบเข้าใกล้ทุกที่

มันน่าเอาไฉนี้เข้าไปตีให้หัวแตก

15) ถ้าเป็นลูกเป็นเต้าแม่จะเอาเสียให้ตาย

ถ้าเป็นวัวเป็นควายแม่จะขายส่งแขก

16) ถ้าเป็นพี่เป็นน้องฉันจะไม่มองไม่ยุ่ง

ถ้าเป็นผ้าลายผ้าถุงแม่จะนุ่งเสียให้แหลก

17) อย่าทำทะเล่สิ่งสิงโลดเดี่ยวจะโดนถูกดำ

เจ้าบักแมวบักหมาบักห่าบแดก

18) เอะอะไวยววายทำใส่ร้ายผู้หญิง

ชอบตำหนิติติงนักฟ้อลั่นสองแฉก

19) เจ้าลั่นสองแฉกหน้ามันแปลกกว่าเขา

หน้าแกสิ้นซึ้นเงาแต่มีเคราเหมือนแขก

20) โดนเขาว่าเข้าให้สะใจไหมล่ะ

พอลูกขึ้นยืนว่าทำดีหน้าลอกแลก

21) ทำเป็นดีดะตั้งนึกว่าผู้หญิงเขาจะรัก

เดี๋ยวแม่ล่อเสียคนละพลักให้ลงไปซักแห้ง ๆ

22) พอลักดินซังกอแม่จะล่อให้หน้าขาว

เหวี่ยงด้วยหมัดซัดด้วยเขาควกซ์เต่าให้มันแตก

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 67 – 68)

จากบทเพลงลำตัด “ซ้อมลูกคู่กลอนแหลก” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหา กล่าวถึงการต่อว่าและล้อเลียนฝ่ายชายในประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ฝ่ายชาย มีนิสัยเจ้าชู้ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงลำตัด “ซ้อมลูกคู่กลอนแหลก” ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์ จำนวน 1 แห่ง การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อม โดยกลวิธีการเปลี่ยนสระและพยัญชนะแต่ได้คำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง และการใช้ถ้อยคำ สังวาสชนิดอ้อมโดยการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“มีเคราเหมือนแขก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมา ความว่า “มีเคราเหมือนแขก” (จากบทกลอนที่ 19) แม่เพลงใช้ความเปรียบเชิงอุปมาคือแขก คำอุปไมยคือเครา และใช้คำเชื่อมอุปมาว่า “เหมือน” ความว่า “แขก 2” หมายถึง “น. คำเรียกชาวอินเดีย ศรีลังกา ปากีสถาน บังกลาเทศ อัฟกานิสถาน เนปาล ชาว มลายู ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงและตะวันออกไกล ยกเว้นชาวยิว แอฟริกาเหนือ และนิโกร.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 214) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติแม่เพลง ต้องการกล่าวเปรียบเทียบกับแขกซึ่งมีผิวสีดำและรูปร่างอ้วนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นแม่เพลง จึงต้องการกล่าวล้อเลียนรูปลักษณะของฝ่ายชายที่ไว้หนวดเคราว่าเหมือนกับแขกซึ่งมีเครายาว เหมือนกัน ทั้งนี้คำว่า “แขก” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ε:/ และตัวสะกด /-k/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ ของบทเพลงลำตัดกลอนแหลกอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดอุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ทำตาเป็นนกแซงก์"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ ความว่า "ทำตาเป็นนกแซงก์" (จากบรรทัดที่ 13) ซึ่งเป็นการเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างการแสดงออกทางแวตของฝ่ายชายที่มีลักษณะแดงก่ำ เป็นเช่นเดียวกับแวตของนกแซงก์ที่มีลักษณะแดงก่ำเหมือนกัน ทั้งนี้สำนักหอสมุดแห่งชาติ (2553, น. 50) ได้อธิบายลักษณะของนกแซงก์ว่าเป็นนกที่มีขนาดกลาง ปากยาวตรงมีสีดำและแหลม หัวใหญ่ ตาใหญ่ ม่านตาสีแดง คอสั้น ปีกยาว ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการล้อเลียนฝ่ายชายที่มีนิสัยเจ้าชู้ด้วยการเปรียบสีแดงก่ำของแวตฝ่ายชายว่าเป็นเช่นเดียวกับแวตของนกแซงก์ ทั้งนี้ คำว่า "แซงก์" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ะ:/ และเสียงตัวสะกด /-ก/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลง ลำดับกลอนเหลืออีกด้วย

1.3 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์ชนิดศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ล่อเสียดคนละพลัก"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติ ความว่า "ล่อเสียดคนละพลัก" (จากบรรทัดที่ 21) แม่เพลงใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อแทนเสียงที่มักได้ยินเมื่อถูกทำร้ายร่างกาย ทั้งนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "พลัก" ในการแทนคำเรียกว่า "ที" ซึ่งเป็นความหมายเดียวกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคำเรียกดังกล่าวเป็นการใช้ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ ทำให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพฝ่ายชายที่ถูกทำร้ายร่างกายจนเกิดเป็นเสียงว่า "พลัก" แทนการกล่าวตรง ๆ

1.4 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดการกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ปากหอยปากปู"

"เจ้าชู้ประตูดิน"

"ลั่นสองแจก"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ชนิดการกล่าวอ้างถึงสำนวน ความว่า "เจ้าชู้ประตูดิน" (จากบทกลอนที่ 12) ในการต่อว่าฝ่ายชายที่มีนิสัยเจ้าชู้ ความว่า "เจ้าชู้ประตูดิน" หมายถึง "ผู้ชายที่เจ้าชู้กับผู้หญิงไม่เลือกหน้า" (กรมวิชาการ, 2543, น. 89) นอกจากนี้หนังสือรวมสำนวนไทย (กรมวิชาการ, 2543, น. 89 – 90) ยังได้กล่าวถึงที่มาของสำนวน "เจ้าชู้ประตูดิน" ไว้ว่า

ประตูดินเป็นประตูชั้นในพระบรมมหาราชวัง (อยู่ท่าเดียวในปัจจุบัน) แต่เดิมเป็นทางสำหรับหญิงสาวชาววังออกมาที่เขตพระราชฐานชั้นนอก ผู้ชายไม่สามารถเข้าไปในเขตพระราชฐานชั้นในได้ จึงมักมาคอยเกี้ยวผู้หญิงอยู่แถวประตูดิน ผู้หญิงที่เกลียดหน้าก็จะว่าให้เจ็บ ๆ ว่า "เจ้าชู้ประตูดิน หมานหมูเกี้ยวสิ้นไม่เลือกหน้า"

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำเพื่อล้อเลียนต่อว่าฝ่ายชายที่มีนิสัยเจ้าชู้โดยการกล่าวอ้างถึงสำนวนในบริบทของการปฏิพากย์

2. คำสัพวาต (erotic words)

2.1 คำสัพวาตชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาต

แม่เพลงใช้ถ้อยคำสัพวาตชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาต จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"นี่"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำสัพวาตชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม ความว่า "นี่" (จากบทกลอนที่ 14) ซึ่งเมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ ความว่า "มันนำเอาไอนี้เข้าไปตีให้หัวแตก" จะพบว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "ไอนี้" ในการเลียงคำเรียกอวัยวะเพศหญิงที่จะใช้ในการตีศีรษะของฝ่ายชายให้แตก ดังนั้นคำเรียกอวัยวะเพศหญิงที่แม่เพลงใช้กล่าวเลียงมาจากคำว่า "/hi:/" จึงนับได้ว่าแม่เพลงใช้ถ้อยคำสัพวาตชนิดอ้อมโดยเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /h-/ เป็น /n-/ และเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จากเสียงจัตวาเป็นเสียงโทไว้ ทั้งนี้ถ้อยคำดังกล่าวแต่คงเสียงสระ /i:/ ไว้เนื่องจากแม่เพลงต้องการคงเสียงสัมผัสระหว่างวรรคของบทเพลงไว้

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้ถ้อยคำสัพวาตชนิดอ้อมแบบการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ตีเมีย"

“หากิน”
“ที่แปลก ๆ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ตีเมีย” (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายภรรยาของตน แต่เมื่อสังเกตความหมายแฝงจะพบว่าแม่เพลงต้องการกล่าวล้อเลียนพฤติกรรมร่วมเพศของฝ่ายชายกับภรรยา เพราะจากบริบทของการปฏิบัติความว่า “ไปตีเมียทำไมกันเวลากลางวันแสด ๆ” (จากบทกลอนที่ 6) จะทำให้ทราบถึงนัยดังกล่าว ทั้งนี้คำว่า “ตี” ยังเป็นคำศัพท์สแลงที่ใช้กล่าวแทนการร่วมเพศ ทั้งนี้พิชญ์สินีได้กล่าวถึงสำนวนว่า “ตีกะหรี” ไว้ในเว็บไซต์ storylog (2557) เรื่อง “กะหรีคู่บ้านคู่เมือง” โดยอ้างถึงการ “จัดบันทึกขณะเรียนกฎหมายครอบครัว 17 มี.ค. 58” โดยสรุปไว้ความว่า “สังคมไทย ยอมรับการมีอยู่ของกะหรี และเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับได้ในผู้ชาย (และผู้หญิง) ว่าการตีกะหรีเป็นเรื่องธรรมดาที่วิญญูชนกระทำและสามารถกระทำได้ (มากกว่าการหลับนอนกับคนอื่น ๆ)” ดังนั้นสำนวนในบทเพลงว่า “ตีเมีย” จึงมีความหมายในทำนองเดียวกับคำว่า “ตีกะหรี” ซึ่งหมายถึงการร่วมเพศกัน จึงเป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ของแม่เพลง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดซอหมอลูกคู่กลอนแหกนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง
4. การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง
5. การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนโดยกลวิธีการเปลี่ยนสระและพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง
6. การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนโดยการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.13 ซอหมอลูกคู่กลอนเลื่อง

- 1) ยกมือป้องมองไปญวนที่ไหนกันนี้

มาส่งสำเนียงเสียงดีเสียงฮกก็ฮกเหือง

- 2) ญวนเหนือหรือญวนใต้ญวนที่ไหนนะนาง
มองดูตาเธอขวาง ๆ ทำทางจะเอาเรื่อง
- 3) คงเป็นญวนไล่เต่าแถวกรุงเก่าอยุธยา
ข้อพวกนี้เดินลงมาหลังคามุงกระเบื้อง
- 4) ญวนหนุ่มมันหนาหน้าตาคนสัน
ไฉ่ญวนแก่ก็แฉ่เหมือนกันมองที่ฟันให้ออกเหลือง
- 5) อีตา...ไม่ใช่เล่นพูดทะเล้นทีหนึ่ง
ชอบตั้งปมวางบึงทำตาสลึงตาเฟื่อง
- 6) ทำตาเฟื่องตาสลึงนี้กว่าทีหนึ่งหรือนาย
พอเห็นผู้หญิงทำเป็นย้ายเดินสายลูกมะเฟื่อง
- 7) ทำท่าทางวางมาดนี้กว่าฉลาดเหลือประมาณ
ทำพูดมากปากหวานคิดจะมาทานขนมเบื้อง
- 8) พ่อคนนี้เป็นอย่างไรมีนิสัยเจ้าชู้
ชอบทับถมข่มขู่นี่กว่าเป็นผู้ปราดเปรื่อง
- 9) จะปราดเปรื่องได้อย่างไรมีนิสัยแบบนี้
แผลงตาเมี่ยมเสียทุกทีชอบหากะหรือเนืองเนือง
- 10) วันนั้นไปบ้านเจ้าจ้งไม่รู้แกนั่งทำอะไร
พอฉันเดินเข้าไปใกล้กำลังใส่ยาเหลือง

(ประยูรนิทรศรี, น. 68)

จากบทเพลงลำตัด "ข้อมลูกคู่กลอนเลื่อง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวหาฝ่ายชายโดยแม่เพลง เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการเหยียดหยามล้อเลียนฝ่ายชายที่เป็นชาติพันธุ์ญวนในประเทศไทย ตลอดจนการล้อเลียนฝ่ายชายที่มีนิสัยมักมากในกามาอารมณ์ และนิยมการร่วมเพศจนกระทั่งเป็นกามโรค จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านประเภทลำตัด "ข้อมลูกคู่กลอนเลื่อง" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์ การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดข้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ฮกถึฮกเทื่อง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวความว่า "ฮกถึฮกเทื่อง" (จากบทกลอนที่ 1) ในบทเพลงเพื่อเลียนเสียงที่ได้ยินจากการสนทนากันของฝ่ายชายที่เป็นชาวนวนในประเทศไทย ดังนั้นถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นการใช้ภาพพจน์เลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ในบทเพลงของแม่เพลง อีกทั้งเสียงของถ้อยคำเลียนเสียงธรรมชาติ คำว่า "เทื่อง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-wa:/ และตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเล็กอีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ญวนไล่เต่า"

"หลังคามุงกระเบื้อง"

"ตาสลึงตาเฟื่อง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า "หลังคามุงกระเบื้อง" (จากบทกลอนที่ 3) ซึ่งมาจากสำนวนในปริศนาคำทาย ซึ่งนพรัตน์ น้อยเจริญ (2557, น. 97) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "อรรถลักษณะของสิ่งมีชีวิตในปริศนาคำทาย" โดยได้อธิบายคำตอบของคำทายดังกล่าวไว้ในตัวอย่างที่ 81 ว่า "อะไรเคยสี่ตีนเดินมาหลังคามุงกระเบื้อง คำตอบ เต่า" ทั้งนี้ยังได้อธิบายเหตุผลของคำทายไว้ว่า

เป็นอรรถลักษณะที่ร่วมกันระหว่างสิ่งก่อสร้างกับสัตว์ คือ [+ส่วนบน] [+บัง] [+แข็ง] โดยเปรียบเทียบระหว่าง 'ส่วนบนสุดของบ้านคือหลังคา' กับ 'กระดองของเต่า' ทั้งสองต่างก็ทำหน้าที่ บังแดด บังฝนเหมือนกัน นอกจากนี้ ยังมีลักษณะแข็งของกระดองเต่ากับกระเบื้องที่เหมือนกัน และมีรูปทรงสี่เหลี่ยมของกระเบื้องกับลวดลายที่อยู่บนหลังเต่า เปรียบสี่ตีนของเต่ากับเสานบ้านสี่เสาที่ยึดติดกับโครงสร้างของตัวบ้าน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสำนวนคำทนายดังกล่าวเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่ง แม่เพลงจึงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนเพื่อกล่าวเรียกฝ่ายชายที่เป็นชาวไทยเชื้อสายญวน ซึ่งจำเป็นต้องรับประทานเต่าเพื่อเป็นอาหาร ทั้งนี้คำว่า "กระเบื้อง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-Ua:/ และตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลือกอีกด้วย

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมเชิงการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ลูกมะเฟือง”

“ขนมเบื้อง”

“ไสยาเหลืออง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ลูกมะเฟือง” (จากบทกลอนที่ 6) เพื่อล้อเลียนฝ่ายชายที่เดินไปเดินมา เมื่อสังเกตจากรีบทของการปฏิพากย์สามารถตีความเชิงสัญลักษณ์ พบว่าแม่เพลงต้องการสื่อความถึงอวัยวะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอวัยวะเพศของฝ่ายชาย โดยใช้ลักษณะรูปทรงกลมรีของผลมะเฟืองมากล่าวแทน ทั้งนี้มวลัย มุตตารักษ์ (2556, น. 3 – 4) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะทางกายวิภาคของถุงอัณฑะไว้ในหนังสือเรื่อง “Scrotal Ultrasound” ว่า “ถุงอัณฑะปกติจะมีลูกอัณฑะอยู่สองอันแยกจากกันโดยมีผนังกั้นกลาง (midline septum) ผนังของถุงอัณฑะ (scrotal wall) เรียงจากต้นไปเล็ก ... ลูกอัณฑะปกติในผู้ใหญ่จะมีขนาดประมาณ 2 X 3 X 5 ซม.” ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่เดินไปมาทำให้อัณฑะแกว่งไปมาด้วย และใช้ถ้อยคำดังกล่าวแทนการกล่าวตรง ๆ ในบทเพลงเพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้รับสาร ทั้งนี้คำว่า “ลูกมะเฟือง” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-Ua:/ และตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลือกอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดซอหมอลูกคู่กลอนเลื่องนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง

2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.14 ซ้อมมอญ กลอนหลอด

- 1) (ลูกคู่) โจ๊ะตึงหนัง ตึงตึงตึงหนัง ๆ
ฉันว่าเข้าไปบ้างจะลงไปนั่งบ่นถอด
- 2) พวกพี่ชายนี้ร้ายมากฉันไม่อยากจะว่า
ได้ยินแล้วแก้วตาเขามาว่าอันถอด
- 3) มาถอดอันเป็นกลอนตายปากซึ่งร้ายจริงเจ้าจิ้ง
ได้ยินแล้วแม่ร้อยซึ่งฉันนั่งฟังมาตลอด
- 4) เขามาชมตัวฉันว่าผิวพรรณสวยสม
น้องรัตเป็นมัดข้าวต้มหน้าก็กลมเป็นทองหยอด
- 5) ว่าปากฉันเหมือนทองหยิบของกระซิบน้ำเสียง
วันอาทิตย์ตอนเที่ยงจะพาไปเลี้ยงกรีนสปอร์ต
- 6) อย่าไปกับมันนะอีหนู เถียงยังไม่รู้อะไร
อย่าแอบไปนั่งใกล้ ๆ ประเดี๋ยวไปมันจะช็อต
- 7) เข่าว่ามาเมื่อตะกี้ฉันใจดีจำได้
เออเจ้านี่ช่างร้ายมีนิสัยอันถอด
- 8) มาถอดอันชักชวนให้เนื่อवलไปเล่นน้ำ
จะชวนเด็กงาม ๆ ไปเล่นน้ำในคลองหลอด
- 9) ฉันว่าอย่าไม่ไปเล่นน้ำไม่ไปเล่นหรอกจ๊ะ
อย่าไปเล่นเลยน้องยาประเดี๋ยวปลา มันจะตอด
- 10) วันนั้นฉันไปท่าช้างลงเรือจ้างตอนตี
คลื่นมันแรงพิลึกฉันนี่ก็ แล้วชักปลด
- 11) อตีตนาย...ตัวตั้งเคยแจวเรือจ้างไซ้ใหม่
จะแจวแจวอย่างไรไหวแจว ๆ ไปประเดี๋ยวก็จอด
- 12) ฉันอยากจะนั่งเรือจ้างแล้วให้เจ้าจิ้งเป็นคนแจว
อย่าเลยอีหนูรู้แล้วมันแจว ๆ ประเดี๋ยวก็จอด
- 13) เจ้าพวกนี้ช่างร้ายมีนิสัยแปลก ๆ

ประจบกระแทกกระทั้นเข้าใจแทรกเข้าใจสอด

14) เราจะสู้หรือไม่สู้ฉันอยากจะรู้สึกหน่อย

คนอย่างข้าไม่เคยถอยประเดี๋ยวก็หนอยพียงนั่งหมอด

15) อย่างพวกนี้จะแคไหนไม่เท่าไรหรือก้างหมู

เดี๋ยวก็แพ้ เดียวก็สู้ เดียวก็อยู่ เดียวก็จอด

16) พอแลเห็นเด็ก ๆ ทำวางเก็กอวดกล้าม

อย่าพยายามเข้าสิดำหางขอ

17) ทำปากยื่นปากยาวเห็นสาว ๆ ทำเป็นเก้ง

ประเดี๋ยวก็จ้อบ้อแข่งก้างกึ่งกางเกงไม่ทันจะจอด

(ประยูรนิทรศน์, น. 68 – 69)

จากบทเพลงลำตัด "ซ้อมมอญกลอนหลอด" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหา ปฏิพากย์กันระหว่างแม่เพลงกับฝ่ายชายในลักษณะวรรคต่อวรรค แม่เพลงต่อว่าฝ่ายชายใน ประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นความเจ้าชู้ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "ซ้อมมอญกลอนหลอด" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ปากฉันเหมือนทองหยิบ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวถึงถ้อยคำที่ฝ่ายชายใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "ปากฉันเหมือนทองหยิบ" (จากบทกลอนที่ 5) โดยใช้คำอุปมาคือทองหยิบ อุปมาคือปาก และมีคำเชื่อมคือคำว่า "เหมือน" ทองหยิบ หมายถึง "น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยไข่แดงตีให้ขึ้นเล็กน้อย หยอดเป็นแผ่นเล็ก ๆ ในน้ำเชื่อมร้อน ๆ ต้้งไฟให้สุก แล้วช้อนออกมาหยิบเป็นกลีบ ๆ 5 หรือ 7 หยิบ ใส่น้ำตาลทึบให้คงรูป" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 551) จะเห็นได้ว่าฝ่ายชายต้องการเปรียบเทียบรูปปากกับ หยิบของขนมทองหยิบ นับเป็นการกล่าวล้อเลียนลักษณะอันไม่งดงามของทองหยิบเมื่อเปรียบกับ รูปปาก ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าลักษณะของทองหยิบดังกล่าวน่าจะเป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้

เห็นภาพของรูปปากฝ่ายชายว่าคล้ายคลึงกับหูดรอบรูทวารหนัก จึงนับได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายในการปฏิพากย์ของเพลงพื้นบ้าน

2. คำสัพเวส (erotic words)

2.1 คำสัพเวสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

แม่เพลงใช้คำสัพเวสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

“มาอดออดอ้อนชักชวนให้เนียนวลไปเล่นน้ำ”

“ฉันทว่ายนน้ำไม่เป็นฉันทไม่ไปเล่นหรือจ๊ะ”

“วันนั้นฉันทไปท่าข้างลงเรือจ้างตอนดึก”

“อดีตนาย...ตัวดังเคยแจวเรือจ้างไซ้ไหม”

“ฉันทอยากจะนั่งเรือจ้างแล้วให้เจ้าจั่งเป็นคนแจว”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “มาอดออดอ้อนชักชวนให้เนียนวลไปเล่นน้ำ” (จากบทกลอนที่ 8) ในการกล่าวถึงคำเชิญชวนของฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการเล่นน้ำในสระนับว่าเป็นการกล่าวถึงการร่วมเพศ ซึ่งการุญญ พนมสุข (2549, น. 44) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบอุปลักษณะในบทละครของวรรณกรรมไทย” โดยกล่าวกับการใช้อุปลักษณะธรรมชาติในแง่อวัยวะร่างกายของผู้ที่มีเพศสัมพันธ์ ความว่า “เป็นการนำคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ คือ สระ มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อหมายถึงอวัยวะเพศหญิง” ดังนั้นจึงนับได้ว่าแม่เพลงใช้การกล่าวถึงคำสัพเวสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า “ฉันทอยากจะนั่งเรือจ้างแล้วให้เจ้าจั่งเป็นคนแจว” (จากบทกลอนที่ 12) ยังเป็นการกล่าวถึงการร่วมเพศระหว่างแม่เพลงกับฝ่ายชายตามบริบทของการปฏิพากย์เพลง ซึ่งการุญญ พนมสุข (2549, น. 76 – 77) ได้กล่าวถึงการใช้อุปลักษณะการเดินทางในแง่พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ ความว่า “พบการใช้รูปภาพที่มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งโดยใช้เรือเป็นยานพาหนะและอาการที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางทางน้ำ มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อกล่าวถึงการมีเพศสัมพันธ์” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงนัยของการร่วมเพศโดยนำอากัปกริยาการ “แจวเรือ” ซึ่งเป็นการร่วมเพศโดยฝ่ายชายกระทำต่อฝ่ายหญิงอวัยวะเพศชายใช้สัญลักษณ์ของไม้พาย ส่วนอวัยวะเพศหญิงใช้สัญลักษณ์ของแม่น้ำลำคลอง จึงนับได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นการใช้ถ้อยคำสัพเวสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดซอหม่อมมอญ กลอนหลอดนี้ปรากฏการใช้
ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 5 แห่ง

1.15 สดุดีมหาราชนี

- 1) (ลูกคู่) ไชโย ไชโย ไชโยะ ขออำนาจคุณพระรัตนคัมภีร์
เฉลิมพระชนม์เวียนวนพรรษา ขอชาวประชาหันหน้าอภิวันท์
- 2) ข้าองค์ราชินีเนื่องในวราดิถี
พระฤกษ์งามยามดีจักราศีหมุนหัน
- 3) เวียนบรรจบครบวณมายุพระชนม์พรรษา
วันที่ 12 สิงหาคมตามเวลาปัจจุบัน
- 4) คล้ายวันพระสูติตามพระพุทธศาสนา
เฉลิมพระชนม์พรรษาเป็นมหามิ่งขวัญ
- 5) กระหม่อมฉันขอสดุดีให้องค์ราชินีในฤนาท
จงพิบูลพูนสวัสดิ์ภัยพิบัติแปรผัน
- 6) ทรงพระเกษมสำราญพระชนม์นานทั่วหล้า
เป็นมิ่งขวัญปวงประชาพวงเหล่าข้าและบริวาร
- 7) ให้เป็นคู่บารมีวงศ์จักรีภูมิพล
ทรงเจ็ดจัสถาผลเพื่อปวงชนกราบกราน
- 8) เป็นคู่บุญเบื้องบาทประมุขของชาติชาวไทย
เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรได้อาศัยคุ้มกัน
- 9) และเป็นหลักเคารพไว้ขอบนมบนในนี้
ยามออกทัพจับศึกในห้วงลึกดวงมาลัย
- 10) ควบคู่ไปกับชาติและพุทธศาสน์ดังประสงค์
ได้ยึดมั่นจรโลงให้ชาติดำรงยืนนาน
- 11) พี่น้องไทยทั้งมวลขอชักชวนอภิวาท
จอมราชินีในฤนาทคู่เบื้องบาทราชันย์

- 12) จงตั้งใจระลึกหลับตานึกย้อนหลัง
พระองค์ทรงพลังเมื่อคราวครั้งอดีตกาล
 - 13) เสด็จทั่วทุกทิศมิได้คิดเหน็ดเหนื่อย
ทรงเยี่ยมเยียนชาวไทยที่ไกลไกลเขตแดน
 - 14) ทั้งชาวเขาชาวดงทรงบุกพงป่าเปลี่ยว
พระหฤทัยแนบเหนียวประดุจเกลียวสวน
 - 15) ห่วงใยประชาชนทุกตำบลจังหวัด
เกรงว่าจะโถมนั้สการอัถิติตทุกสถาน
 - 16) ทั้งภาคเหนือและใต้เสด็จไปทั่วถิ่น
ไปดูการหากินภาคพื้นดินและท้องถาร
 - 17) ทรงเป็นมิ่งโมลีต่อชาวธานีทุกคน
ไม่ถือพระองค์ทะนงตนรักประชาชนทุกชั้น
 - 18) ทรงเยี่ยมเยียนไปทั่วตลอดจนรัฐชาติ
ที่ปกป้องเอกราชและพุทธศาสน์เรานั้น
 - 19) ความดีที่ท่านสร้างเป็นแนวทางท่วมทับ
ขอชาวประชาชนทุก ๆ คนจงยึดเป็นผลปฏิภาณ
- (ประยูรนิพนธ์, น. 69 – 70)

จากบทเพลงลำตัด "สดุดีมหาราชาธิ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่สดุดีสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนารถบพิตร แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์เพื่อเทิดพระเกียรติของพระองค์ในวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ 12 สิงหาคม จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "สดุดีมหาราชาธิ" ปรากฏการใช้คำชื่อยานาม จำนวน 1 แห่ง ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำชื่อยานาม (epithet)

แม่เพลงใช้คำชื่อยานาม จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"องค์ราชินีนาถนาถ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "องค์ราชินีนฤนาท" (จากบทกลอนที่ 5) ในการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 คำว่า "นฤนาท" หมายถึง "(แบบ) น. ความกึกก้อง; การบันลือ." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 608) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวในการสรรเสริญสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ว่าทรงมีชื่อเสียงเลื่องลือในทางที่ดีงาม นับว่าเป็นการใช้คำฉายานามในการประพันธ์บทเพลง

2. ภาพพจน์ (figure of speech)

2.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เป็นร่มโพธิ์"

"เป็นหลักเคารพ"

"เป็นมิ่งโมลี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

นี่แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ ความว่า "เป็นมิ่งโมลี" (จากบทกลอนที่ 17) ในการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 906) ได้อธิบายความหมายของคำว่า "มิ่ง" ว่า "น. สิ่งเป็นสิริมงคล" ส่วนคำว่า "โมลี" ว่า "น. เมาลี. (ป. โมลี)" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 929) ซึ่งหมายถึงมวยผม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเปรียบอุปลักษณ์ว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเป็นมงคลสูงที่สุดเหนือหัวของปวงประชาราษฎร์ เพื่อการเทิดพระเกียรติพระองค์ในวันวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ

2.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ภูมิพล"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ภูมิพล" (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวถึงคุณลักษณะสมรรถของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ถ้อยคำดังกล่าวเป็นการกล่าวอ้างถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ซึ่งหนังสือนวนิพนธ์ทศวรรษทศชาติ (2559, น. 22) ได้กล่าวความสดดีพระองค์ไว้ ความว่า "พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา

ภูมิพลอดุลยเดช คือ ดวงมณี ดวงประทีปและดวงใจของชาวไทย ทรงแผ่พระเมตตาตามหาบารมีอันบริสุทธิ์ไพศาล ทรงร่วมทุกข์และสุขกับปวงประชา พระราชทานความรักความห่วงใย เปี่ยมด้วยพระเมตตาอันประมาณมิได้" ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นที่รักของพสกนิกรชาวไทยอย่างยิ่ง และจากการที่พระองค์ทรงเป็นคู่พระบารมีของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ แม่เพลงจึงกล่าวอ้างถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ไว้ในบทเพลงเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในการแสดงเพลงพื้นบ้าน ในฐานะที่ทรงเป็นคู่พระบารมีกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดสดุดีมหาราชาชิ้นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คำชื่อยานาม จำนวน 1 แห่ง
2. อุปสรรคณ์ จำนวน 3 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.16 กลอนลับป็น

- 1) รักใครเขาไม่ระทม ความรักฉันลืมนมาจมนดินดาน
รักข้าวไม่เท่ารักของ รักเงินรักทอง ยังเป็นรองรักกัน
- 2) เสี่ยงก๊กก้องโลกาพื้นพสุธาห่วนไหว
จะเป็นทัพประเทศไหนมากมายเหลือประมาณ
- 3) จะเป็นทัพต่างดาวหรือเป็นชาวต่างแดน
ยกกันมาหนาแน่นนับตั้งแสนตั้งพัน
- 4) ผิดสังเกตเหตุผลที่มาผจญใจมจู่
สองตาเล็กเฟ่งดูอยากจะรู้เหตุการณ์
- 5) ฉันยืนเล็งเฟ่งแลต้องดูให้แน่สักหน่อย
มีทั้งนายดาบนายร้อยพกปืนห้อยปัดสตัน
- 6) เขาเตรียมอาวุธยุทธภัณฑ์เข้าแข่งขันชิงชัย
เราจะหนีเขาหรือไรถึงหนีไปก็ไม่ทัน
- 7) ส่วนพ่อทัพกำกับมาดูหน้าตาน่ากลัว

- จะมองดูหูดูหัวเหมือนยังกับตัวกินห่าน
- 8) หน้าก็ใหญ่เหมือนยักษ์ดูหน้าผากเหมือนไฉ่หอย
ผมก็ยุ่งหยอกหยอยเหมือนดุมฝอยข้างบ้าน
- 9) ส่วนแม่ทัพกำกับพลไม่เหมือนคนธรรมดา
ตัวก็ดำเหมือนอีกาใบหน้าเหมือนหม้อตาล
- 10) ใจฉันเต้นตึกตักฉันกลัวพ่อทัพเหลือดี
กลัวจะมากัดเอาลิ้นปีของฉันไม่มีทำพันธุ์
- 11) จิตใจไหวหวั่นรู้สึกตันใจเต้น
เห็นพ่อทัพจับปืนลุกขึ้นยืนกอดฟัน
- 12) ให้ครั้นคร้ามขามกลัวเพราะจวนตัวเต็มที
จะถอยทัพกลับหนีก็สุดที่จะทัน
- 13) จึงหันมาถามพวกห้องคนตีกลองลูกคู่
เฮ้ยเราจะหนีหรือจะสู้ต้องบอกให้รู้เรื่องกัน
- 14) ฝ่ายพวกลูกคู่ก็บอกให้สู้ดูก่อน
ถ้าหากเราแย่อ่อนค่อยกลับย้อนถิ่นฐาน
- 15) มองดูทหารฝ่ายเขาผิดกับเรามากมาย
ดูทหารฝ่ายชายช่างโตใหญ่ล้ำสัน
- 16) ดูรูปร่างแต่ละคนหน้ายันเป็นอี่เห็น
สูงตระหง่านโงนเงนได้ส่วนเกณฑ์ชายฉกรรจ์
- 17) ถ้าเสริมหางขึ้นอีกนิดคงมีฤทธิ์เพราะเหาะได้
ฉันมองมามองไปดูคล้ายหนูมาน
- 18) เอาเวทีนี้เป็นสนามทำสงครามชั่วคราว
พวกลูกคู่สู้เขาเอาเสียงเข้าประสาน
- 19) ส่วนพ่อทัพโยธินถึงแก่จะมีปืนใหญ่
ยิงกันมายิงกันไปประเดี๋ยวไวกี้หุดสัน
- 20) เห็นแกยิงมาหลายรายยิงใครก็ไม่ถูก
มีลูกอยู่สองลูกถึงยิงถูกก็ป่วยการ
- 21) วันนั้นแกทำสงครามอยู่ในตรอกเต้า
เห็นใช้ปืนกระบอกเก่ายิงสาว ๆ ให้เป็นควัน

22) แกยงเสี่ยเพลินเกินสนุกยงจนลุดถลอก

ล่ำกล็องก็แตกแยกออกปลายกระบอบวมบาน

(ประยูรนิทรศรี, น. 70 – 71)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนลับปิ่น" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึง การล้อเลียนฝ่ายชายโดยแฝงนัยของการสังวาสผ่านสัญลักษณ์ คือ กระบอบปิ่น จากการวิเคราะห์ การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลับปิ่น" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์ อุปมา จำนวน 6 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่ได้คำศัพท์ สังวาส จำนวน 1 แห่ง และ การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (imile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หัวเหมือนยังกับตัวกินห่าน"

"หน้าก็ใหญ่เหมือนยักษ์"

"หน้าผากเหมือนไ้หอย"

"ผมก็ยุ่งหยอกหยอยเหมือนดุมฝอยข้างบ้าน"

"ตัวดำเหมือนอีกา"

"ไบหน้าเหมือนหม้อตาล"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมา ความว่า "หัวเหมือนยังกับตัวกินห่าน" (จากบทกลอนที่ 7) แม่เพลงใช้คำอุปมาคือหัวของฝ่ายชาย คำอุปไมยคือตัวกินห่าน และคำเชื่อมอุปมาว่าเหมือนยังกับ คำว่า "ตัวกินห่าน" น่าจะหมายถึงตัวเงินตัวทองหรือตัวเหี้ย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 1352) ให้ความหมายของคำว่า "เหี้ย" ว่า "น. ชื่อสัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ชนิด *Varanus salvator* (Laurenti) ในวงศ์ *Varanidae* เป็นสัตว์ตระกูลเดียวกับตะกวด โตเต็มวัยยาวได้ถึง 2.5 เมตร ตัวอ้วนใหญ่สีน้ำตาลเข้ม มีลายดอกสีเหลืองพาดขวางทางยาว อาศัยและหากินบริเวณใกล้น้ำ" ทั้งนี้การใช้คำเรียกว่า "เหี้ย" ยังนับเป็นคำด่าในสังคมไทย สอดคล้องกับความคิดของอรทัย ชินอักษรพงศ์ (2557, น. 65) ได้กล่าวเกี่ยวกับคำด่าโดยใช้สัตว์เป็นแบบเปรียบในคำว่า "เหี้ย" ความว่า "เป็นคำด่าที่เดิมมีความหมายอุปลักษณะถึงคนที่ไม่มีความ"

ต้องการ เป็นตัวอุปมุงคล เข้าบ้านใครก็จะฉิบหายเหมือนกับนิสัยของเหี้ย...แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายอุปลักษณ์ที่กว้างออกหมายถึงบุคคลที่ทำตัว "ไม่ดี" ดังนั้นการที่แม่เพลงเปรียบเทียบคำอุปมาว่า "เหี้ย" กับหัวหรือความคิดของฝ่ายชายจึงนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อเสนอภาพความคิดที่ "ไม่ดี" ของฝ่ายชายในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องการล้อเลียนทางเพศต่อฝ่ายหญิง ทั้งนี้คำว่า "หาน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสั้นอีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ความเปรียบอุปมา ความว่า "ผมก็ยุ่งหยอกหยอยเหมือนดุมฝอยข้างบ้าน" (จากบทกลอนที่ 8) แม่เพลงใช้คำอุปมาคือดุมฝอย คำอุปไมยคือผมของฝ่ายชาย และคำเชื่อมอุปมาคือเหมือน ฝอยขัดหม้อเป็นอุปกรรมประจำครัวเรือนที่ใช้ทำความสะอาดภาชนะอะลูมิเนียม มีลักษณะเป็นฝอย ๆ ไม่เรียบ ดังนั้นการที่แม่เพลงนำลักษณะของฝอยขัดหม้อมาเปรียบกับลักษณะของทรงผมที่ยุ่งหยอกหยอยของฝ่ายชายจึงนับเป็นการนำลักษณะของฝอยขัดหม้อมาเปรียบให้เห็นภาพของความไม่เรียบงามของผมฝ่ายชายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้คำว่า "บ้าน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสั้นอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้ายนเป็นอีเห็น"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ ความว่า "หน้ายนเป็นอีเห็น" (จากบทกลอนที่ 16) แม่เพลงใช้คำว่า "อีเห็น" เพื่อเปรียบเทียบกับใบหน้าที่ย่นของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมว่า "เป็น" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 1420) ได้อธิบายความหมายของคำว่า "อีเห็น" ไว้ว่า "น. ชื่อสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมในวงศ์ Viverridae ลำตัวเรียวยาว ขาสั้น หางยาว ปากแหลมยาว ออกหากินในเวลากลางคืน มีต่อมกลิ่นที่ก้นทำให้ตัวมีกลิ่นแรง กินสัตว์และผลไม้" ดังนั้นการที่แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ว่าอีเห็นเป็นลักษณะใบหน้าที่ย่นของฝ่ายชาย นอกจากจะเป็นการเปรียบด้วยลักษณะใบหน้าที่ย่นของอีเห็นแล้วยังนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อเหยียดหยามฝ่ายชายด้วยลักษณะของกลิ่นไม่พึงประสงค์ของสัตว์ดังกล่าวกับการเหม็นขี้หน้าฝ่ายชายอีกด้วย นอกจากนี้เว็บไซต์ศิลปวัฒนธรรม SILPA – MAG.COM (2559) ได้กล่าวถึงคำคำดังกล่าวไว้ในกระทู้ "รูปกับนาม 'มูสัง' คือ 'อีเห็น'" ความว่า

อีเห็น คำมลาญว่า มูซัง (musang) ชาวได้ออกเสียงเป็น มูสัง สัตว์ชนิดนี้ตระกูลเดียวกับ ชะมดและพังพอน ลำตัวเรียวยาว ขาสั้น หางยาว ปากแหลมยาว ชอบหากินในเวลาากลางคืน นอกจากนี้ยังมีคำว่า มูสังเหี้ยว หรือสังเหี้ยว หมายถึงแมวตัวโต อายุมาก ภาคกลางเรียกว่า แมวควาว สัตว์อีกชนิดหนึ่งคือกระจิง คำมลาญว่า กันจิล (kancil) รูปร่างคล้ายควางตัวเล็ก ๆ ไม่มีเขา ตัวผู้มีเขี้ยวแหลมคมนิทานพื้นบ้านของมาเลเซียและไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้มักให้ กระจิงมีนิสัยฉลาดแกมโกง เอาเปรียบผู้อื่น กระจิงในภาษามลาญจึงหมายถึงผู้มีนิสัย ดังกล่าวด้วย

ดังนั้นคำตาดังกล่าวที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวหาฝ่ายชายยังนับเป็นกล่าวหาในฝ่ายชาย ที่มีนิสัยฉลาดแกมโกงและนิยมเอาเปรียบผู้อื่นอีกด้วย

จากการพิจารณาคำอุปมาว่า "อีเห็น" ดังกล่าว ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่เพลงน่าจะต้องการ ใช้ถ้อยคำดังกล่าวเป็นลักษณะการใช้คำพวน เนื่องจากคำว่า "อีเห็น" สามารถพวนเป็นคำว่า "เอิ้น /hi:/" ซึ่งหมายถึงเส้นเอ็นบริเวณอวัยวะเพศหญิง การกล่าวเปรียบเทียบอุปมาดังกล่าว นับเป็นการกล่าวเปรียบโดยใช้อวัยวะเบื้องต่ำกับอวัยวะเบื้องสูง ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการ เปรียบเทียบ เพื่อล้อเลียนฝ่ายชายให้เกิดความอับอายและสร้างความขบขันแก่ผู้รับสาร ในการแสดง

1.3 อติพจน์ (hyperbole)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เสียงก๊กก้องโลกาพื้นพสุธาหวันไหว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เสียงก๊กก้องโลกาพื้นพสุธาหวันไหว" (จากบทกลอนที่ 2) ซึ่งมีความหมายว่าเสียงดังกล่าวดังก๊กก้องไปทั่วทั้งโลก อีกทั้งยังเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวไปทั่วโลก ทั้งนี้เมื่อสังเกตที่บริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าเสียงดังก๊กก้องและเหตุการณ์แผ่นดินไหว ดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเคลื่อนที่ของกองทัพทหารที่มีจำนวนมาก ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึง ความเป็นได้ของเหตุการณ์แล้วจะพบว่าเหตุการณ์ดังกล่าวไม่น่าจะเกิดขึ้นได้จริง จึงนับเป็นการใช้ ภาพพจน์อติพจน์ในบทเพลงของแม่เพลง แต่แม่เพลงใช้อธิพจน์ดังกล่าวมาใช้ในบทเพลงเพื่อสร้าง จินตภาพให้ผู้รับสารเห็นภาพความมากมายของกองทัพดังกล่าวชัดเจนขึ้น

1.4 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หนูมาน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึง ความว่า “หนูมาน” (จากบทกลอนที่ 17) ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างถึงตัวละครในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ หนูมานคือลิงซึ่งตัวละครเอกในวรรณคดีที่มีความสามารถ แต่ในบริบทของการปฏิบัติพบว่ามีน้ำเสียงของแม่เพลงต้องการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีลักษณะหน้าตาเหมือนลิงมากกว่าการจะชื่นชมว่าฝ่ายชายมีความสามารถเหมือนกับหนูมาน เพราะฉะนั้นการกล่าวอ้างถึงดังกล่าวตัวละครในวรรณคดีดังกล่าวนับเป็นการกล่าวอ้างถึงเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายเท่านั้น ทั้งนี้คำว่า “หนูมาน” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามต้นหลักของบทเพลงลำตัดกลอนสั้นอีกด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1. เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่ามโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ลื่นปี่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ลื่นปี่” (จากบทกลอนที่ 10) ในการลงสัมผัสระหว่างวรรคของบทเพลง เมื่อสังเกตบริบทของการปฏิบัติพบว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำว่า “ลื่นปี่” แทนคำว่า “/hi:/” ที่หมายถึงอวัยวะเพศหญิงและมีความสำคัญสำหรับการเป็นทวารคลอดบุตร จะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะจาก /h-/ เป็นเสียง /p-/ และเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จัตวาเป็นเสียงเอก แต่คงเสียงสระ /i:/ ไว้ นับเป็นการใช้คำเสียงจากคำสังวาสเดิมซึ่งเป็นคำหยาบหรือคำที่กล่าวสังวาสโดยตรง ดังนั้นจึงนับเป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะและวรรณยุกต์แต่คงเสียงสระไว้ อย่างไรก็ตามเมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติจะเห็นได้ถ้อยคำว่า “ลื่น” นับเป็นสัญลักษณ์คำสังวาสของปุมกระสัน (Clitoris) บริเวณอวัยวะเพศหญิงด้วย เนื่องจากลักษณะสัณฐานที่คล้ายคลึงกับปุมกระสันดังกล่าว

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดซ้อนโดยการใส่สัญลักษณ์ จำนวน 5 แห่ง
ดังต่อไปนี้

"พกปิ่นห้อยปัดสดัน"

"มีลูกอยู่สองลูกถึงยิ่งถูกก็ป่วยการ"

"เห็นใช้ปิ่นกระบอกเก๋ายังสาว ๆ ให้เป็นควัน"

"แกยิงเสียเพลินกินสนุกยิ่งจนลูกถลอก"

"ล้ากล้องก็แตกแยกออกปลายกระบอกบวมบาน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "มีลูกสองลูกถึงยิ่งถูกก็ป่วยการ" (จากบทกลอนที่ 20) ในการล้อเลียนฝ่ายชายที่ใช้ปิ่นในการต่อสู้สงคราม แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง จะพบว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงอวัยวะเพศชายซึ่งใช้สัญลักษณ์สังวาสคือปิ่น ส่วนลูกกระสุนปืน ทั้งสองลูกคือสัญลักษณ์สังวาสของลูกอ้นทะ ดังนั้นจึงเป็นการที่แม่เพลงล้อเลียนฝ่ายชายว่าปิ่นหรืออวัยวะเพศชายที่มีลูกกระสุนหรืออ้นทะเพียงสองใบไม่สามารถทำให้อวัยวะเพศหญิงของตนได้รับผลกระทบใด ๆ ทั้งนี้คำว่า "ป่วยการ" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-ก/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสั้นอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านลำตัดกลอนสั้นปิ่นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 6 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึง 1 จำนวน แห่ง
5. การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดซ้อนโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง
6. การใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดซ้อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 5 แห่ง

1.17 แก้วไฟกลอนสั้น

- 1) หวาดประหวั่นขวัญหายเหลือบชม้ายมองเขม้น

ไ้ออกเอ๋ยใจเด่นฉันทบแผ่นไม้หัน

- 2) ความฉันทกัณฑ์แสนกัณฑ์จนหูหิ้วเหือดตก
ตัวฉันทันนั่งงกเหมือนคนเป็นโรคไข้จับสั่น
- 3) ใช้ออกเคี้ยวออกแสนวิตกหนักหนา
คิดคิดขึ้นมาในอุราชักคัน
- 4) ด้วยเขาเป็นชายเราเป็นหญิงย่อมมีแต่สิ่งเสียหาย
ไหนเลยจะสู้เขาได้ฉันทันไม่ใช่ไก่เดิมนพันธ์
- 5) ความฉันทกัณฑ์แสนกัณฑ์จนเนื้อตัวสั่นเทา
กัณฑ์นายผู้เผ่าจะเข้ามากัดจาวตาล
- 6) ว่าแต่งตัวให้เหมาะจะใส่เสื้อเกราะกันภัย
กินไข่เปิดสองใบกินไข่ไก่สองพัน
- 7) กินไข่ไก่สองพันแล้วลูกถลันทันที
เดินตุงตาตีเขามาในที่ประชัน
- 8) เข้ามาในที่ประชันไม่ผินผันหันแล
เดินโง้งจนหน้าแดงมาพบแม่แพรวสีจัน
- 9) มาพบแม่แพรวสีจันจิตกระสันนึกเสียว
ครั้งจะนิ่งสักประเดี๋ยวกลัวท่านจะเขี้ยวฮาลวัน
- 10) ท่านหาเรามาเสียดต่างคเคอयरวังนระดวงแข
คืนนี้เจ้าไก่แก่เขาจะมาเหยแม่คนคั้น
- 11) ตัวของเรายังไม่คั้นเหมือนคนที่บ้านนอกของเจ้า
ขอเชิญพ่อคนเก่าไปนอนเฝ้าให้หายคั้น
- 12) อ้อนี่หรือตัวครูในเชิงกระบี่ลุ่มตัด
ปากคอช่างจัดมาร้องทวาดเสียงลั่น
- 13) หรือเห็นว่าเราเยาว์หย่อนคิดมาต้อนอย่างลูกหมู
สบาทบาชีบานูเชิงกลอนคู่ฉันทันเยาว์ครัน
- 14) ปัญญาอ่อนแค่คืบถึงจะกระดืบก็กลัวกระเดาะ
ด้วยเวรกรรมจำเพาะท่านจงเจาะตัวฉันทัน
- 15) ท่านเจ้าภาพจงใจฉันทันจึงได้จรลี
บังเอิญมาคืนนี้มาพบตัวดีสำคัญ
- 16) ฉันทกัณฑ์พอนักกลอนสดแทบกระโดดตัวลอย

ฉันกลัวมากดี้อหอยที่หยอกหยอยเนือยาน

- 17) เมื่อก็ร้องล่ำตักกลับตัดไปเรื่องไฟ
เหมมพ่อ...พี่ชายช่างเข้าใจประพันธ์
- 18) ว่าจะเปิดเอี้ยวหนูเข้าไปสู้กับแดงนก
จั่วเจ็ดเด็ดหกกินถลกสี่ตองตัน
- 19) สีคนสีขามะเขือผ่าตัวเต็ง
หมดปีไม่มีแข่งกับแม่รักเลงการพนัน
- 20) สีคนสีนมกินล้มกองโต
อีห้าเม็ดแดงโมตันโผล่มาที่ฉัน
- 21) จะจับแม่นางเจ้าของเข้าไปในห้องเคหา
แล้วช่วยกันเปิดแปดตาเอาแดงพญาเข้าไยัน
- 22) เอาแดงพญาเข้าไยันตัวของฉันก็ไม่ไ้ง
เลยเปิดอีห้าเม็ดแดงโมเอาขึ้นไปไ้แกบนกบาล
- 23) เอาแดงพญาเข้าไยันตัวของฉันก็ไม่หนี
แม่เลยจัดเอี้ยวซีเอาขึ้นไปตีบนกบาล

(ประยูรนิทรรศน์, น. 71)

จากบทเพลงลำตัด "แก้ไฟกลอนฉัน" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาปฏิพากย์ระหว่างแม่เพลงกับฝ่ายชาย มีการใช้ภาษาในกลุ่มนักพนันซึ่งเป็นภาษาที่ในปัจจุบันแทบจะไม่ปรากฏในการใช้เพื่อสื่อสารสนทนาในชีวิตประจำวันแล้ว นอกจากนี้แม่เพลงยังล้อเลียนฝ่ายชายผ่านสัญลักษณ์สังวาสแบบต่าง ๆ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "ลำตัดแก้ไฟกลอนฉัน" ปรากฏการใช้คำพินสมัย จำนวน 8 แห่ง ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดซ้อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 12 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำพินสมัย (archaism)

แม่เพลงใช้คำพินสมัย จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เอี้ยวหนู"

"แดงนก"

"สี่ตองตัน"

“มะเขือผ่าตัวเต็ง”

“สี่คนสี่นม”

“ห้าเม็ดแดงโม”

“แดงพญา”

“เอียวซี”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวคำว่า “ห้าเม็ดแดงโม” (จากบทกลอนที่ 22) ซึ่งเป็นคำเรียกในการเล่นไฟตอง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 853) ได้นิยามความหมายของคำว่า “ไฟตอง” ไว้ว่า “น. ชื่อไฟไทยชนิดหนึ่ง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชุดหนึ่งมี 120 ใบ ประกอบด้วย 10 พวง พวงละ 12 ตัว, ไฟตองไทย ก็เรียก.” ส่วนในคำว่า “ห้าเม็ดแดงโม” นั้น เว็บไซต์เครือหนังสือไทย.คอม (2554) ได้กล่าวถึงถ้อยคำดังกล่าวไว้ว่า “...เป็นไฟเฉพาะซึ่งลำรับหนึ่งประกอบไปด้วยไฟ 10 ชุด คือ ... ห้า (ห้าคณท์ ห้าแดงโม ห้านก)...” ดังนั้นถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นการใช้ถ้อยคำในกลุ่มของการเล่นไฟตอง ซึ่งนับว่าเป็นคำพ้องสมัยเนื่องจากแทบจะไม่ปรากฏใช้เพื่อสนทนาในชีวิตประจำวันแต่แม่เพลงนำมาใช้ในการประพันธ์

ส่วนคำว่า “เอียวซี” (จากบทกลอนที่ 23) ที่แม่เพลงใช้ในการประพันธ์ หมายถึง “เอียว” ที่แปลว่า “ว. หนึ่ง, แด้ม 1 ของลูกเต๋า, เรียกลำดับชุดที่ 1 ของไฟตอง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1437) ส่วนในคำว่า “เอียวซี” นั้น เว็บไซต์เครือหนังสือไทย.คอม (2554) ยังได้กล่าวถึงถ้อยคำดังกล่าวไว้อีกว่า “...เป็นไฟเฉพาะซึ่งลำรับหนึ่งประกอบด้วยไฟ 10 ชุด คือ ... เอียวเล็ก (เอียวเกือก เอียวซี เอียวยาว)” ดังนั้นถ้อยคำดังกล่าวที่แม่เพลงนำมาใช้ในการประพันธ์จึงนับได้ว่าเป็นการใช้ถ้อยคำในกลุ่มของการเล่นไฟตอง ซึ่งนับว่าเป็นคำพ้องสมัยเนื่องจากแทบจะไม่ปรากฏใช้เพื่อสนทนาในชีวิตประจำวันแต่แม่เพลงนำมาใช้ในการประพันธ์

2. ภาพพจน์ (figure of speech)

2.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้โวหารภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ตัวสั้นนั่งงกเหมือนคนเป็นโรคใช้จับสั้น”

“คิดจะมาดื้อนอย่างลูกหมู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "คิดจะมาต้อนอย่างลูกหมู" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวปฏิพากย์ต่อฝ่ายชาย แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมาคือการต้อนลูกหมู อุปมาคือการที่ฝ่ายชายบังคับฝ่ายหญิง และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "อย่าง" คำว่า "ต้อน 1" หมายถึง "ก. สกัดกัน ให้ไปตามที่ต้องการ, ... โดยปริยายหมายถึงกิริยาอาการที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ต้อนเข้ามูม ต้อนให้จนมูม." (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 469) ส่วนคำว่า "ลูกหมู" หมายถึงลูกของหมู แต่เมื่อพิจารณาความหมายโดยนัยจะพบว่า คำว่า "หมู" หมายถึง "หมู 2, หมู ๆ (ปาก) ว. ง่าย, สะดวก" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1305) แม่เพลงจึงต้องการกล่าวถึงคำดูถูกของฝ่ายชายที่กล่าวหาฝ่ายหญิงว่าสามารถบังคับขู่เข็ญได้ง่าย ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการเปรียบเทียบเพื่อกล่าวหาฝ่ายชายที่ใช้ถ้อยคำหว่านล้อมขู่เข็ญเพื่อให้ฝ่ายหญิงทำตามว่าเป็นเช่นเดียวกับการต้อนลูกหมู

2.2 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"สบาสบา ชิบาบู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวถึงคำว่า "สบาสบาชิบาบู" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวกล่าวปฏิพากย์กลับฝ่ายชาย คำว่า "บาบู" หมายถึง "[n.] an Indian, a babu" (เว็บไซต์ SANOOK, ม.ป.ป.) ส่วนคำที่เหลือว่า "สบา" และ "ชิ" นั้น เมื่อนำมารวมกับคำว่า "บาบู" น่าจะเป็นการใช้คำเรียกเลียนเสียงที่แม่เพลงได้ยินมาจากการสนทนาของฝ่ายชายที่เป็นแขกหรือชาวอินเดีย จึงนับได้ว่าเป็นการใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ในบทเพลงของแม่เพลง

2.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไก่อัดมพันธ์"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงสำนวน ความว่า "ไก่อัดมพันธ์" (จากบทกลอนที่ 4) สำนวนดังกล่าวเป็นสำนวนที่ใช้กันในกลุ่มของนักชนไก่ คำว่า "ัดมพันธ์" หมายถึง "น. จำนวนเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่วางไว้เป็นประกันในการได้เสียหรือแพ้ชนะก่อนเล่นการพนัน" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 544) ดังนั้นสำนวน "ไก่อัดมพันธ์" จึงหมายถึงไก่ที่มีความเก่งกล้าจนผู้พนันไว้วางใจว่าจะสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ การที่แม่เพลงกล่าวถึงสำนวนจึงนับเป็นการกล่าวถึงเพื่อเรียกตนเองว่ามี

ความสามารถมากพอที่จะเอาชนะฝ่ายชายได้ ทั้งนี้คำว่า "ไถ่เดิมพัน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และ ตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสั้นอีกด้วย

3. คำสั้ววาส (erotic words)

3.1 คำสั้ววาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

3.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสั้ววาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 12 แห่ง

ดังต่อไปนี้

"จาวตาล"

"เดินตุง"

"ที่ประชัน"

"แม่คนคั่น"

"ตัวของเรายังไม่คั่นเหมือนคนที่บ้านของเจ้า"

"เกาให้หายคั่น"

"กระต๊อบ"

"อีหอยที่หยอกหยอยเนือยาน"

"เปิดแปดตา"

"แดงพญา"

"อีห้าเม็ดแดงโม"

"เฉียวชี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "จาวตาล" (จากบทกลอนที่ 5) ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝ่ายชายปรารถนา รับประทาน ราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 318) ให้ความหมายของคำว่า "จาว" ว่าหมายถึง "น. สิ่งซึ่งออกอยู่ในผลไม้บางอย่าง ..., (กลอน) โดยปริยายหมายถึงนมของผู้หญิง" จาวตาลคือ เนื้อด้านในของผลตาลแก่ มีลักษณะคล้ายอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากเนื้อด้านในตาลมีลักษณะ นูนสองข้างและมีร่องยาวตรงกลาง ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวถึงคำล้อเลียนจากฝ่ายชายว่า ฝ่ายชายที่มีอายุมากต้องการมากัดนูนเนื้อบริเวณอวัยวะเพศของผู้หญิง ทั้งนี้คำว่า "จาวตาล"

ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลั่น อีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "ฮอยที่หยอกหยอยเนือยาน" (จากบทกลอนที่ 16) เพื่อกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่จะมาคิดสิ่งดังกล่าว คำว่า "ฮอย" หมายถึง "น. ชื่อสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ไฟลัม Mollusca มีเปลือกหุ้ม ส่วนใหญ่แบ่งเป็น 2 จำพวก ตามลักษณะเปลือก คือ จำพวก กาบเดี่ยว ... และจำพวกกาบคู่" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1321) เมื่อสังเกตบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะพบว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากหอยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะของอวัยวะเพศหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอยแมลงภู่ซึ่งบางตัวยังมีขนสีดำคล้ายกับขนบริเวณอวัยวะเพศ ทั้งนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "หยอกหยอยเนือยาน" ในการอธิบายลักษณะเพิ่มเติมยิ่งทำให้เห็นภาพของอวัยวะเพศหญิงได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้คำว่า "ยาน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลั่นอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแก้ไฟกลอนลั่นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. การใช้คำพ้องสัมผัส จำนวน 8 แห่ง
2. อุปมา 2 จำนวน แห่ง
3. การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
5. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 12 แห่ง

1.18 แก่กลอนชุดมัน

- 1) ได้ยินผู้ชายเขามาชมในอารมณ์เร้าร้อน

มาชมเอดฉันอ่อนมันนี่กสังหรณ์อยู่เหมือนกัน

- 2) ฉันรู้สึกนี่กสังหรณ์เธอมาค่อนข้างมากกว่า

ฉันไม่ใช่ผู้หญิงบ้า ๆ ปรอรู้เท่าเท่าทัน

- 3) ฉันรู้เท่าทันรู้เท่ารู้สึกว่าเธอแกลั้งชม

เพราะปากพวกนี้ไต่ลมชอบหีบถมชาวบ้าน

- 4) พี่ชายนายคนนี้บอกอีกที่ว่าฉันเกลียด

ชอบเปรียบเปรยเหยียดฉันแสนเกลียดเหลือประมาณ

- 5) มาชมเอวชมไหล่มันเรื่องอะไรของตัว
 เลวมากใช้ปากชั่วเอวของตัวเมื่อไหร่กัน
- 6) เอวจะแข็งหรือเอวจะอ่อนไม่น่ามาค่อนกันเลย
 บอกตรง ๆ พ่อคุณเฉยไม่น่าเลยพ่อจอมขวัญ
- 7) เธอมีกำเนิดเกิดมาก็ใสภภรรพางค์
 ใจพูดมากปากสว่างชอบถากถางพวกฉัน
- 8) รูปร่างก็เป็นผู้ชายแต่ปากคล้ายผู้หญิง
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอาเรื่องผู้หญิงมาวิจารณ์
- 9) ฉันเตือนระอาขอว่านิคหน่อย
 ได้ยินบ่อย ๆ น้ำถ้อยของท่าน
- 10) เธอชอบตำหนิเธอชอบติสตรี
 ว่าคนนั้นคนนี้ไม่ดีทั้งนั้น
- 11) เพราะการแต่งกายเจิดฉายเดินโชว์
 เธอหาว่าไปเที่ยวโชว์ชาวบ้าน
- 12) ผู้หญิงทาปากว่าอยากยวนยั่ว
 ผู้ชายปากช้วนากแล้วเหมือนกัน
- 13) เขาสวมเสื้อฟิตก็คิดต่าง ๆ
 ว่าผิดแบบอย่างแนวทางของโบราณ
- 14) โบราณกาลก่อนละครชาติวี
 เขาแต่งฟิตบีไม่มีใครค้าน
- 15) ผู้หญิงเสริมสวยก็เพราะช่วยทรวดทรง
 เธอกลับว่าด่าส่งว่าไม่ตรงหลักการ
- 16) พวกผู้หญิงตัดผมเธอว่าไม่สมเธอว่าไม่สวย
 หรือจะให้ไว้ผมมวยบอกเมียแก้ด้วยก็แล้วกัน
- 17) วิธีจะเล่นรำมะนาที่ท่าต้องใช้อวด
 ต่างก็ไว้ลายลวดเอามาประกวดประชัน
- 18) เมตตาดูด้วยช่วยประคองหากฉันร้องไม่เพราะ
 ท่านอย่าเพ็งยิ้มเยาะหรือค่อนเคาะเย้ยหยัน
- 19) เตี่ยจะตำหนิติฉันว่าไม่ทันสมัย

ยังไม่ละมุนละไมเหมือนข้าวใหม่ปลามัน

- 20) จะดีหน้าท่าขยับก็ไม่กระดับกระเจง
ถึงคราวดีที่จะแรงก็กลัวจะเป่งไปไม่ทัน
- 21) ในถ้อยคำร่าวกก็ค่อนข้างยาว
ยังไม่ค่อยมีหวานคาวเหมือนอย่างแม่สาวคมสัน
- 22) จะมองดู...เขาแพรวพราวหมดทุกที่
จะมองตรงนั้นตรงนี้อะไรก็ดีทั้งนั้น
- 23) เมื่อยังเป็นสาวเปล่งปลั่งเนื้อหนังก็ยังมี
ไม่ต้องไปยกไม่ต้องไปดึงหน้าอกตึงเต่งตัน
- 24) ใช้อินิจจสังขารจันดูยิ่งนานมันจะยิ่งแย
ไอ้คนสาวคนแก่มันแล้วแต่จะแปรผัน
- 25) เจ้ามันสาวกำลังเร็วไปทั้งเวยทั้งไหล
เขาคงนึกอยู่ในใจใจ ๆ (ไม่ปรากฏ)
- 26) แต่ว่าเก่าอย่างจันนี่มองให้ดีเถอะคุณขา
มันไม่ใช่เก่ากะโหลกกะลามันเก่าวิชาเชิงชั้น
- 27) ถึงจะเหลาเก่าไปสักหน่อยแต่รสอร่อยมันยังมี
คราวหักโค่นก็ยังดีเมื่อถึงที่สำคัญ
- 28) เมื่อถึงคราวเข้าชนไม่อัปจนเลยสักคราว
ตั้งลูกไม้ก็ยังพราวรู้จักยาวรู้จักสั้น
- 29) เจ้ายังเป็นเล่นใหม่เจ้ายังไม่รู้ฤทธิ์
วิธีเล่นทุกชนิดจันเคยพิตเคยหมั่น
- 30) จันนะเล่นจนชำนาญรู้จักหวานรู้จักเผ็ด
ถ้าโดนแม่ปล่อยที่เด็ดน้ำลายเล็ดไปตามกัน
- 31) ท่านผู้ฟังทั้งหลายที่ฟังบรรยายข้อเค้า
ฟังคนแก่กับคนสาวเรื่องราวมันผิดกัน
- 32) ฟังสาว ๆ เขาร้องทำนิตานองไม่ค่อยจะมี
พอขึ้นได้ก็โวยไม่ค่อยจะมีเชิงชั้น
- 33) พอเฮยขึ้นได้ไม่รอช้า
ฝ่ายเจ้าก็โดดผิงผางยังกับข้างตมมัน

34) ดูแม่...ก็เร่งเร้าทำนอง

ต่างคนต่างคล่องฟังเขาร้องไม้อื่น

35) ส่วนดิฉันนั้นเล่าถึงจะเก่าไปสักหน่อย

เนื้อที่ร้องทำนองกร่อยถึงฟังกร่อยก็อย่างนั้น

36) จะฟังทำนองดิฉันยังร้องได้สมบูรณ์

เขาว่าข้าวเหนียวแม่ประยูรถึงไม่มุงก็ยังมี

(ประยูรจิตรกรรม, น. 72 – 73)

จากบทเพลงลำตัด “แก๊กลอนลันซุดมัน” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ได้กลับฝ่ายชายในประเด็นความเป็นสตรีสูงอายุ แม่เพลงพยายามได้กลับคำกล่าวหาของฝ่ายชายเรื่องความด้อยของสมรรถภาพทางร่างกาย โดยได้กลับว่าคุณภาพไหวพริบและประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนมีมากกว่าสตรีอายุน้อย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “แก๊กลอนลันซุดมัน” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมาจำนวน 2 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ยังไม่ละมุนละไมเหมือนข้าวใหม่ปลามัน”

“โอดฝั่งผางยังกับข้างตมมัน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “โอดฝั่งผางยังกับข้างตมมัน” (จากบทกลอนที่ 34) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายหญิงอายุน้อยที่เล่นเพลงพื้นบ้านไม่ราบรื่น แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมาคือข้างตมมัน อุปมาคือความไม่ราบรื่นของเสียงร้องและปฏิภาณการคิดเพลง และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “ยังกับ” คำว่า “ตมมัน” หมายถึง “ว. ลักษณะที่ต่อมน้ำมันที่ขมับของข้างบวมโตและมีน้ำใส ๆ ไหลออกมา ข้างตัวผู้จะมีอารมณ์รุนแรง ก้าวร้าว ดุร้าย มีกลิ่นสาบฉุน, เรียกข้างที่มีอาการเช่นนั้นว่า ข้างตมมัน.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 451) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการเปรียบสิ่งที่เป็นนามธรรมคือน้ำเสียงและลีลาการร้องของนักเพลงฝ่ายหญิงอายุน้อยที่ติดขัดขณะที่เล่น

เนื่องจากเกิดอาการตกประหม่า ทั้งนี้คำว่า "ตกมัน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนฉันทลักษณ์ด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เขาเป็นตือ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เขาเป็นตือ" (จากบทกลอนที่ 9) คำว่า "ตือ" เป็นคำในภาษาจีนแต้จิ๋ว หมายถึง "หมู" (ถาวร สิกขโกศล, น. 142) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างความอ้วนของฝ่ายหญิงกับลักษณะของหมูที่อ้วน ซึ่งเป็นคำกล่าวล้อเลียนจากฝ่ายชาย การแม่เพลงใช้คำอุปลักษณ์ว่า "ตือ" ซึ่งเป็นคำยืมภาษาจีนแทนการกล่าวถึงหมูตรง ๆ อาจเป็นเพราะคำดังกล่าวมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ คล้องจองกับคำว่า "หรือ" ในวรรคต่อไป

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ปากสว่าง"

"ละครชาติรี"

"แก้วกะโหลกกะลา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า "ปากสว่าง" (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวต่อว่า กลับฝ่ายชายที่มาดำเนินฝ่ายหญิง สำนวนดังกล่าวมีความหมายว่า "ว. ชอบเปิดเผยเรื่องของคนอื่น." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 739) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อต่อว่าฝ่ายชายที่นิยมนำเรื่องไม่ดีของฝ่ายหญิงมากล่าว นอกจากนี้แม่เพลงยังกล่าวอ้างถึงสำนวน ความว่า "กะโหลกกะลา" (จากบทกลอนที่ 17) ในการกล่าวถึงตนเองว่า "ไม่ได้แก่กะโหลกกะลา..." สำนวนดังกล่าวมีความหมายว่า "ก. ไม่มีค่า" (พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1, 2553, น. 9) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวเพื่อแสดงตนให้ฝ่ายชายเห็นว่าตนนั้นไม่ใช่เป็นสตรีที่มีอายุมากแล้วไม่มีค่า แต่เป็นสตรีอายุมากที่มีความสามารถมากในการละเล่นเพลง

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสั่งวาทชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
 "ถ้าโดนแม่ปล่อยที่เดี๋ยวน้ำลายคงเล็ดไปตามกัน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ถ้าโดนแม่ปล่อยที่เดี๋ยวน้ำลายคงเล็ดไปตามกัน" (จากบทกลอนที่ 31) ในการกล่าวโต้กลับฝ่ายชาย คำว่า "ที่เดี๋ย" หมายถึง "น. ชั้นเชิงที่สามารถเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเด็ดขาด." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 572) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ จะพบว่าแม่เพลงต้องการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ฝ่ายชายเห็นว่า หากตนได้แสดงท่าทางรำส่ายแล้วฝ่ายชายจะต้องตะลึงในความเข้วยวนทางเพศที่ตนกระทำ โดยฝ่ายชายจะต้องแสดงอาการ "น้ำลายเล็ด" เนื่องจากเกิดความต้องการทางเพศกับฝ่ายหญิง ดังนั้นถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้ถ้อยคำสั่งวาทชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในบทเพลง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแก้กลอนชุดม้านี่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง
2. อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง
4. การใช้คำสั่งวาทชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.19 แก้กลอนล้นขยับ

- 1) พวกเธอร้องกันอ่อยขอว่าหน้อยได้ไหม
 ฉันรู้สึกเจ็บใจเขาว่าฉันไว้เหมือนกัน
- 2) ฉันว่าเจ้าหนุ่มก็ไม่แน่อีตาแก่ก็ไม่กล้า
 ถ้าแก่นแก่มาฤยดีแต่ทำเท่านั้น
- 3) เรามาดวลกันคนละต้นเรามาดันกันคนละคำ
 ว่าคารมใครจะฆ่าถ้อยคำใครจะชัน
- 4) อย่าคุยดีนักเลยน่าเห็นดีแต่ทำเท่านั้นเอง
 เดียวก็จ้อบ้องเห็งท่องเพลงกันแทบไม่ทัน

- 5) เดี่ยวก็จ้อบ้อแข่งท่องเพลงกันไม่ถูก
 ดูนาย...ทำจุกเหมือนยังกับลูกมะดัน
- 6) เขานึกว่าเขาหล่อหน้าอเป็นจวก
 ผู้หญิงที่ไหนใครจะรักหน้าเหมือนยักษ์กุมภกรรณ
- 7) ฝ่ายนาย...ก็นึกว่าเขาสวยหน้าเหมือนถ้วยไฮโล
 อีตา...ก็หน้าโตเหมือนกะโล่ยาชั้น
- 8) ผู้หญิงเขาว่าแล้วยังเถียงเดี่ยวแม่เหวียงเสียด้วยครับ
 ประเดี๋ยวเถอะแม่จะขยับให้แกรับกันไม่ทัน
- 9) พวกผู้ชายนี้ร้ายมากช่างไม่กระดากกระเดื่อง
 ร้องรำไปตามเรื่องพูดยักเยื้องว่าฉัน
- 10) หน้าฉันออกงามหาว่าหน้าเหมือนง่ามหนังสติ๊ก
 เห็นหนุ่มหล่อหัวรั่วคิกแม่น้ำพริกเหมือง...
- 11) ไหนหนุ่มคนไหนรูปหล่ออยากจะขอดูหน้า
 ฉันพินิจพิจารณาใบหน้าเหมือนเนื้อสมัน
- 12) ผิวพรรณก็แห้ง ๆ ยังกับแดงเถาตาย
 ฉันมองดูพวกผู้ชายช่างดำคล้ายคลึงกัน
- 13) คนดูที่ดำ ๆ ก็ยังมีขำน่าคิด
 ดำอย่างแกผัดหน้าไม่ติดฉันคิด ๆ แล้วน่าขัน
- 14) เขาเรียกว่าดำเนื้อหยาบโปรดทราบด้วย
 นาย...หน้าเหมือนกระบวยเจ้า...หน้าเหมือนกล้วยหอมจันทร์

(ประยูรนิทรศรี, น. 73)

จากบทเพลงลำตัด "แก้งันขยับ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการโต้กลับฝ่ายชาย เนื่องจากฝ่ายชายได้มากล่าวหาฝ่ายของแม่เพลงในครั้งก่อน จากการใช้วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "แก้งันขยับ" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์อุปมา จำนวน 7 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ทำจมูกเหมือนยังกับลูกมะดัน”

“หน้าเหมือนยักษ์กุมภกรรณ”

“หน้าเหมือนถ้วยไฮไล”

“หน้าโตเหมือนกะโลยาซัง”

“หน้าเหมือนง่ามหนังสติก”

“ใบหน้าเหมือนเนื้อสมัน”

“ผิวก็แห้ง ๆ ยังกับแดงเขาตาย”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ทำจมูกเหมือนอย่างกับลูกมะดัน” (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือลูกมะดัน คำอุปไมยคือจมูกของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือนอย่างกับ” คำว่า “ลูกมะดัน” หมายถึง “น. ชื่อต้นไม้ชนิด Garcinia Schomburg Kiana Pierre ในวงศ์ Gutierrez ผลสีเขียว รสเปรี้ยวจัด กิ่งอ่อนให้ทำยาได้ เรียก รกมะดัน.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 892) รูปลักษณะของผลมะดันมีลักษณะผิวเป็นมันเงา ทรงรีบิดเบี้ยวไม่เข้าที่ มีลักษณะที่เียงตงามเมื่อเปรียบกับลักษณะของจมูกมนุษย์ ดังนั้น การที่แม่เพลงใช้ความเปรียบระหว่างลักษณะจมูกของฝ่ายชายกับลูกมะดันจึงเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารในขณะที่เล่นเพลง ทั้งนี้คำว่า “ลูกมะดัน” ที่เป็นคำอุปมา ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนฉันทลักษณ์อีกด้วย

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “หน้าเหมือนยักษ์กุมภกรรณ” (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวล้อเลียนลักษณะใบหน้าของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือยักษ์กุมภกรรณ คำอุปไมยคือใบหน้าของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือน” ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 943) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ยักษ์” ไว้ว่า “น. อมนุษย์พวกหนึ่ง ถือกันว่ามีรูปร่างใหญ่โต น่ากลัว มีเขี้ยววงอก ใจดำอำมหิต ... โดยปริยายหมายความว่า มีลักษณะหรืออาการอย่างยักษ์ เช่น ใจยักษ์ หน้ายักษ์ ...” ส่วนคำว่า “กุมภกรรณ” เป็นชื่อของยักษ์ในเรื่องรามเกียรติ์ มีศักดิ์เป็นพระอนุชาของทศกัณฐ์และได้รับมอบหมายจากทศกัณฐ์ในการทำศึกกับพระราม นอกจากนี้รูปลักษณะของยักษ์ดังกล่าวยังมีลักษณะที่ใหญ่โตหน้าตาที่น่ากลัว ความเปรียบอุปมาดังกล่าวยังสอดคล้องกับสำนวนว่า “ยักษ์ปักหลัก” ที่นิยมเรียก

บุคคลที่มีร่างกายกำยำสูงใหญ่มาก โดยเว็บไซต์ราชบัณฑิตยสถาน (2550) ได้อธิบายที่มาของ
สำนวนดังกล่าวไว้ ความว่า

ยักษ์ปักหลั่นเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาล ที่ 1
ในเรื่องนี้ได้กล่าวถึงยักษ์ปักหลั่นว่า เดิมเป็นเทวดารับใช้พระอิศวร ต่อมาเป็นชู้กับนางฟ้า
ชื่อเกสรมาลา พระอิศวรจึงสาปให้เป็นยักษ์ชื่อปักหลั่นอยู่เฝ้าสระโบกขรณี เมื่อใดทหารพระราม
ได้มาลูบหลังจึงจะพ้นคำสาป คราวที่หนุมาน องคต และชมพูพานไปถวายแหวนให้นางสีดา
ที่กรุงลงกา ได้พบกับยักษ์ปักหลั่นระหว่างทาง ยักษ์ปักหลั่นรบแพ้องคต องคตจึงไต่ถาม
เรื่องราว เมื่อทราบความก็ลูบหลังยักษ์ให้พ้นคำสาปกลับไปเป็นเทวดาได้ดังเดิม

จะเห็นได้ว่าคำอุปมาว่า “ยักษ์” เป็นความนิยมในการนำมาเปรียบบุคคลที่มีรูปร่างใหญ่
และมีนิสัยในทางอธรรม ดังนั้นจากลักษณะของตัวละครดังกล่าวประกอบกับการที่ตัวละคร
ดังกล่าวเป็นตัวละครฝ่ายอธรรม แม่เพลงจึงต้องการเปรียบเทียบใบหน้าของฝ่ายชายกับลักษณะ
และบทบาทของตัวละครยักษ์ดังกล่าวเพื่อให้เกิดภาพของความอัปมงคลและความชั่วร้าย ทั้งนี้
คำว่า “ยักษ์กุมภกรรณ” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจอง
ตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสั้นอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หน้าอเป็นจวก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “หน้าอเป็นจวก” (จากบทกลอนที่ 6) ในการ
ล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำว่า “จวก” เพื่อเปรียบเทียบกับใบหน้าของฝ่ายชายที่ไม่งดงาม
สมมาตร คำว่า “จวก” หมายถึง “น. เครื่องใช้ตักแกงหรือตักข้าว ทำด้วยกะลามะพร้าว มีด้ามถือ,
กระจ่า จ่า หรือ ตวก ก็ว่า.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 305) ดังนั้นแม่เพลงจึงนำจวกมา
คำอุปลักษณ์เพื่อให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพเกี่ยวกับใบหน้าของฝ่ายชายที่มีลักษณะคดงอหรือ
บิดเบี้ยวไม่สมมาตร

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ขยับ”

“กระบวย”

“กล้วยหอมจันทร์”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “กระบวย” (จากบทกลอนที่ 14) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับอุปมากับใบหน้าของฝ่ายชาย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 46) ได้ให้ความหมายของ คำว่า “กระบวย” ว่าหมายถึง “น. ภาชนะสำหรับตักน้ำ เดิมทำด้วยกะโหลกมะพร้าวขนาดเล็ก มีด้ามถือ.” จะเห็นได้ว่าแม่เพลงไม่เพียงต้องการเปรียบเทียบกับลักษณะของด้ามกระบวยซึ่งเป็นทรงกระบอกสูงกับลักษณะใบหน้าของฝ่ายชายเท่านั้น เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติภายในบทเพลงจะเห็นได้อีกว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศชาย เนื่องจากลักษณะทรงกระบอกที่ด้ามจับของกระบวยเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศชาย ทั้งในส่วนของความคล้ายคลึงด้านเสียงสระและตัวสะกดของพยางค์ว่า /-บวย/ ยังคล้ายคลึงกับเสียงของคำว่า /khuə:y/ ซึ่งหมายถึงอวัยวะเพศชาย ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบกับระหว่างใบหน้าของฝ่ายชายกับอวัยวะเพศชายจึงนับเป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับอวัยวะเพศชายเหนี่ยวนำฝ่ายในการละเล่นเพลง รวมทั้งสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการเล่นเพลงอีกด้วย นับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในบทเพลง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแก้กลอนล้านขยับนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 7 แห่ง
2. อุปสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.20 แก่กระปี่กลอนล้าน

- 1) พานประสมพบพัคตร์เจ้าพวงนักร้อง

ดูปฏิกริยากวนบาทาไหมคะท่าน

- 2) ดูท่าทางท่วงท่าที่เท่าที่ฉันสังเกต
คนคุยเคยจนเลยเขตน่าทุเรศเหมือนกัน
- 3) น่าทุเรศดูซิเจ้าเงี้ยวนี่เอาใหญ่
ชักจะบ้า น้ำลายแกช่างไม่อายชาวบ้าน
- 4) อวดว่ามันสมองว่องไวมีน้ำใจนักกีฬา
ชนะแพ้แก้ปัญหาด้วยปัญญาและปฏิภาณ
- 5) กีฬาฝรั่งหรือแกล่เล่นได้ทุกแบบ
ทั้งฟุตบอลช้อนแอบตลอดทั้งแบตมินตัน
- 6) เทนนิสตะกร้อเน็ตอีกทั้งสเก็ตสกา
แข่งเรือแข่งม้าดีลึงกากลับหลังหัน
- 7) กระโดดสูงพุ่งหลาวชักว่าวชักเย่อ
โอกาสดีไม่มีใครเจอแกล่แอบไปเย่อทุกวัน
- 8) เรื่องชักเย่อชักว่าวต้องสาวก็พอเชื่อ
เพราะเวลาแกล่เหลือเพื่อแกล่หัวไว้แก้รำคาญ
- 9) ไล่ฉันก็คนชอบดูแต่ไม่รู้ว่าเขาเป็น
เมื่ออาทิตย์ตอนเย็นฉันเห็นเขาเล่นอยู่ที่นั่น
- 10) เห็นออกทำยื่นหน้าจ่าจะเย่อย้าจ่าไปขาย
ฝ่ายนางเมียไม่ได้ฉันจะไปถ่ายของฉัน
- 11) เลยเกิดกีฬาหน้ามิดล่อกันจนหืดขึ้นคอ
นางเมียก็ไม่อ่อนข้อเลยต้องล่อกันเสียงลั่น
- 12) ฝ่ายเจ้านี่ก็ไม่ยอมกระโดดขึ้นคร่อมแย่งกระเป่า
นางเมียก็รู้ทันเท่าเลยยกเท้าขึ้นมำกัน
- 13) ช้างเจ้านี่ก็ใจดำจะเย่อตัวจ่ามาให้ได้
ล่อกันพลิกคว่ำพลิกหงายดู ๆ ไปก็นำขำ
- 14) เอมือเทียวลูบเทียวคลำด้วยฤทธิ์อรามที่แกริบ
ไปเจอเอาของสองกลีบนางเมียเลยตีตกสะพาน
- 15) เรื่องชักเย่อขอยุติ ๆ พุดกันเสียที
ต้องขอแก้เรื่องกระบี่ไขข้อนี้ชี้สำคัญ
- 16) ได้ยินพ่อนักล่าตัดคุยว่าถนัดทางกระบี่

- คุยอวดคนที่นี่ว่าเคยไปตีกับฉัน
- 17) เป็นกระบี่มีชื่อคนเลื่องลือว่าแคล่วคล่อง
 คุยว่าเก่งทางพลองนำกลัวจะคล่องเข้าขั้น
- 18) เห็นคุยอวดพวกพ้องว่าเก่งทางพลองทางง้าว
 ถนัดที่สุดอาวุธยาวเพราะตาเกยาวกว่าชาวบ้าน
- 19) ส่วนเขานะเป็นแน่ส่วนแกฉันไม่เคยเห็น
 ใ้เรื่องกระบี่กระบองฉันเคยเล่นมาบ้างเหมือนกัน
- 20) อ้อ กระบี่แกก็เป็นฉันนี่ว่าเล่นแต่ลำตัด
 ไม้ยาวฉันไม่ถนัดฉันสั้นหัดแต่ไม้สั้น
- 21) ใ้ไม้สั้นไม้ศอกไม่ควรเอาออกมาโชว์
 ทำรำดาบคาบโล่ฉันก็ได้ดีเหมือนกัน
- 22) งั้นแบบนี้เธอก็ถนัดเธอคงจะทางโล่
 ก็คราวงานวัดโพธิ์ยังรำโชว์อยู่ด้วยกัน
- 23) ฉันรำดาบคาบโล่แก่รำโชว์ไม้พลอง
 เสียงคนไชโยให้ร้องตอรองกันเสียงลั่น
- 24) เขายกพลองจ้องตาที่ลังกาสามกลับ
 ส่วนฉันก็ขยับเอาโล่รับทันควัน
- 25) มันเงื่อพลองตีผัดมันเลยคิดจะทำ
 ฉันเอี้ยวตัวหลบมันเลยถล่ำพลองเลยตำเอาฉัน
- 26) มือกระบี่แบบนี้มันแยจะสู้แก่ได้ที่ไหน
 พุดถึงเรื่องลูกไม้ฉันร้องไวกว่ามัน
- 27) ฝีมือแกยังไม่คล่องมันเลยเอาพลองไปตำพื้น
 มันลุกขึ้นมาทำหน้าที่กระโดดไปยืนกัดฟัน
- 28) ฉันเอี้ยวกลับจับพลองสองมือประคองขยับ
 ส่วนฉันก็เตรียมรับโดดเข้าจับพลองมัน
- 29) ใ้การตีกระบี่แบบนี้มันไม่ช้า
 ไม่ยอมให้ตีให้ตำเพราะมือฉันกำไว้มัน
- 30) แกจับพลองเขาไว้อย่าทำอะไรเขาอะเฮ้ย
 ว่าเปล่าเฉย ๆ ฉันจับไว้เฉย ๆ เท่านั้น

31) ฉันรู้ว่าแกะมะมือหนักไ้ฉันก็ชักเสียว ๆ

ฉันดิ่ง ๆ แคนิดเดียวหน้าจ้เขียวเป็นทศกัณฐ์

(ประยูรนิทรศน์, น. 75)

จากบทเพลงลำตัด "แกักระปี่กลอนลัน" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึง นัยของการร่วมเพศระหว่างฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายโดยใช้สัญลักษณ์คือกระปี่ไม้พลอง โล่ เป็นต้น ทั้งนี้แม่เพลงใช้การกล่าวล้อเลียนและเหยียดหยามสมรรถภาพทางเพศของฝ่ายชายให้ดูต่ำกว่า สมรรถภาพทางเพศของฝ่ายหญิง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ลำตัด "แกักระปี่กลอนลัน" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 25 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้าจ้เขียวเป็นทศกัณฐ์"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "หน้าจ้เขียวเป็นทศกัณฐ์" (จากบทกลอนที่ 31) ในการล้อเลียนฝ่ายชายที่ถูกผู้แต่งตั้งอวัยวะเพศชาย แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์คือสีหน้าของทศกัณฐ์ เพื่อเปรียบกับสีหน้าของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปลักษณ์คือคำว่า "เป็น" ทั้งนี้ เกื้อกมล ศรีสำอางค์ (2556, น. 11) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของสีหน้าทศกัณฐ์ไว้ในงานวิจัยเรื่อง "รูปแบบหัวโขนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สกulptช่างครุฑิต แก้วดวงใหญ่" ความว่า "หน้าของทศกัณฐ์มี 3 สี คือ ปกติใช้หน้าสีเขียว ตอนนั่งเมืองใช้หน้าสีทอง และมีทำหน้าสีน้ำรัก" ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวเชิงเปรียบเทียบลักษณะสีหน้าของฝ่ายชายที่เขียวช้ำเพราะความเจ็บปวดกับลักษณะของ ใบหน้าทศกัณฐ์ตอนปกติ จึงเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนสีหน้าอันเขียวช้ำ เนื่องจากถูกฝ่ายหญิงตั้งอวัยวะเพศ ทั้งนี้คำว่า "ทศกัณฐ์" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลันอีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"วัดโพธิ์"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึง คำว่า “วัดโพธิ์” (จากบทกลอนที่ 22) เพื่ออ้างถึงครั้งที่เล่นเพลงที่บ้าน ความว่า “วัดโพธิ์” น่าจะหมายถึงวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เนื่องจากเป็นคำเรียกที่ผู้คนทั่วไปเข้าใจกันเป็นอย่างดี เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีการกล่าวถึงการร่วมเพศระหว่างฝ่ายชายกับแม่เพลง ดังนั้นการกล่าวถึงสถานที่ซึ่งเป็นวัดจึงเป็นการกล่าวล้อเลียนในเรื่องการร่วมเพศ ณ สถานที่นั้นเพื่อความขบขันในการแสดง เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วน้อยคนนักที่จะสามารถร่วมเพศกันในสถานที่ดังกล่าวนั้นได้

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 25 แห่ง

ดังต่อไปนี้

“ฝ่ายเจ้านี้ก็ไม่ยอมกระโดดขึ้นคร่อมแยงกระเป่า”

“นางเมื่อกี้รู้ทันเท่าเลยยกเท้าขึ้นมากัน”

“ของสองกลีบ”

“ถนัดทางกระบี่”

“ไปดีกับฉัน”

“เป็นกระบี่”

“แก่งทางพลอง”

“แก่งทางจ้าว”

“ตาแกยวากว่าชาวบ้าน”

“ไม้ยาว”

“ไม้สั้น”

“ไม้ศอก”

“รำดาบ”

“คาบไล่”

“เอาไล่รับ”

“ลองเลยตำเอาฉัน”

“มือกระบี่”

“เอาพลองไปตำพื้น”

“จับพลองสองมือ”

“ประคองขยับ”

“เข้าจับพลองมั่น”

“ตีกระบี่”

“ไม่ยอมให้ตีให้ตำเพราะมือฉันกำไว้แน่น”

“ฉันรู้ว่าแกมีมือหนักใจฉันก็ชักเสียว”

“ฉันดึง ๆ แคนิดเดียวหน้าก็เขียวเป็นทศกัณฐ์”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ของสองกลีบ” (จากบทกลอนที่ 14) ในการกล่าวถึงฝ่ายชายที่ใช้มือคลำหาบางสิ่งจากภรรยาแล้วพบกับของบางอย่างที่มีสองกลีบ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิงบริเวณแคมนอก เนื่องจากลักษณะบริเวณแคมนอกของอวัยวะเพศหญิงมีลักษณะเป็นเนินเนื้อ 2 ข้าง นิยมเรียกว่า “กลีบ” หรือ “แคม” ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้คำว่า “ของสองกลีบ” เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิงเพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า “เป็นกระบี่” (จากบทกลอนที่ 17) ในการกล่าวถึงฝ่ายชายเมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติจะเห็นได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวมีความหมายว่าฝ่ายชายสามารถใช้อวัยวะเพศชายของตนร่วมเพศกับผู้หญิง ดังนั้นกระบี่จึงเป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศชาย เนื่องจากลักษณะทรงกลมยาวของกระบี่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศชาย ประกอบกับการที่แม่เพลงมีการกล่าวถึง “โล” ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการป้องกันกระบี่เมื่อต้องต่อสู้ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติจะพบว่า “โล” ก็เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิงด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแก่กระบี่กลอนสั้นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปสรรคณ์ จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 25 แห่ง

1.21 กลอนล้นขนม

- 1) (ลูกคู่) สาวรุ่น ๆ แต่งตัวหอมกรุ่นจะไปไหนกัน
แต่งตัวไปดูลำตัด วันนี่วันนี้ัด เขามีลำตัดประชัน
- 2) พออย่างเข้าวงรำมะนาและเห็นหน้าจำได้
ไม่ใช่คนอื่นคนไกลฉันจำได้แม่นมัน
- 3) ฉันนึกว่าใครที่ไหนมาฉันจึงไม่กล้าร้องทัก
ที่แท้ก็คนเล่ห์รู้จักจำเป็นต้องทักทายกัน
- 4) ฉันไม่ได้เจอกับพี่มาเสียปีกว่า ๆ
เธอหายหน้าหายตาไปไหนมาตั้งนาน
- 5) สบายดีหรือหรือพ่อคุณดูสมบูรณ์กว่าเก่า
เชิญแวะคุยที่บ้านเราชานนคราจะได้ผ่าน
- 6) มานั่งเล่นพักร้อนให้เย็นเสียก่อนค่อยกลับ
น้ำท่าฉันมีให้อาบจะรีบกลับไปไหนกัน
- 7) เราเคยคบกันมานานรู้จักกันมาแต่เก่า
นาน ๆ ได้เจอกันสักคราต้องทานข้าวบ้านฉัน
- 8) จึงจัดแจงเตรียมตัวแล้วเข้าครัวหุงข้าว
จัดอาหารหวานคาวยกขวดเหล้ามาเลี้ยงกัน
- 9) เชิญทานกันเสียก่อนไม่ต้องร้อนไม่ต้องเร่ง
เราก็คนกันเองอย่าได้เกรงใจกัน
- 10) เชิญเรอทานให้เต็มทีกับข้าวฉันมีสารพัด
ถ้วยนี้ยำสลัดถ้วยโน้นนะผัดเบรี่ยหวาน
- 11) นั่นแกงคั่วหอยโข่งนี่ต้มโคล้งคางคก
นี่แกงจืดจิ้งจกถ้วยนี้หอมกปลาวาฬ
- 12) ถ้วยนี้แกงปลาไหลนั้นผัดหน่อไม้ปลิงทะเล
นี่ต้มข่าเนื้อตะเข้รสก็เก๋ดีเหมือนกัน
- 13) ถ้วยนั้นผัดเผ็ดกะหล่ำปลีนี้ฉู่ฉี่ปลาแซง
นี่ก็ผัดพะเนางถ้วยนี้ก็แกงสะระหมัน
- 14) ถ้วยนี้ยำแตงกวานั่นยำปลากะต๋
อร่อยเสียด้วยถ้วยนี้เขาเรียกกะหรี่งทาน

- 15) นี่น้ำพริกแมงดาฉันจัดหาเอาไว้รอ
กินกับผักเม็ดสะตอร่อยใหม่หน่อพ่อกคนนั้น
- 16) น้มน้แกลงส้มผักนึ่งฉันใส่ทั้งกุ้งทั้งปลา
แกมยังเดาะน้ำปลาร้าแทนหัวน้ำปลาได้ต้น
- 17) ฝีมือแม่ครัวหัวโบราณมาลองทานดูให้ทั่ว
นี่ผัดไข่ต้นวุ้นฉันผัดกับถั่วฝักสั้น
- 18) กับข้าวที่ฉันเลี้ยงนะพอเพียงใหม่จะ
ยังมีปลาเป๊ะชะถ้าคุณต้องการ
- 19) จะต้องการก็ได้จะยกมาให้เป็นพิเศษ
ยังมีได้เดือนต้มเปรตรสก็เด็ดดีเหมือนกัน
- 20) เห็นเลียปากเลียลิ้นก้มหน้ากินกันไม่ได้เงย
ก็เพราะกับข้าวเด็ด ๆ คุณคงไม่เคยได้ทาน
- 21) นานครั้งพวกเขาจะกลับบ้านก็ต้องเลี้ยงกันให้เต็มที่
ถ้วยนั้นผัดผักกะโรวี้อี้ถ้วยนี้ก็ชุบห่าน
- 22) น้มน้ต้มส้มปลาตะเพียนถ้วยนี้ละเจียนปลาจืด
ไอ้ถ้วยข้างหน้ามีฝาปิดนะปลาสดทอดมัน
- 23) เชิญเขอทานกับข้าวคือของควาอย่างดี
รอประเดี๋ยวนะคุณพี่ดิฉันยังมีของหวาน
- 24) มีของหวานให้ทานพิเศษไว้แก้เผ็ดแก้ควา
รอประเดี๋ยวนะพวกเราฉันจะไปเอามาให้ทาน
- 25) จึ่งหยิบเอาของหวานที่ใส่จานลูกใหญ่
เชิญกันตามสบายทานกันได้ทุกจาน
- 26) มีของแห้งของน้ำเลือกทานตามถนัด
ฉันจัดหาไว้สารพัดให้เลือกคัดจัดสรร
- 27) ที่ใส่ถ้วยกลม ๆ นั้นเป็นขนมมีน้ำ
ไอ้สีน้ำตาล ๆ เขาเรียกถั่วดำต้มน้ำตาล
- 28) นี่ขนมถ้วยฟูนี่สาคุบัวลอย
ที่ตัดไปอีกสักหน่อยนะบัวลอยไข่หวาน
- 29) ถ้วยนี้กล้วยบวชชีอร่อยดีกินซิ

- ถ้วยนี้ข้าวเหนียวน้ำกะทิดีจริงนิ่มนาน
- 30) ใสนี้หุ่นน้ำเชื่อมเชิญเธอเอ้อมเข้ามาลอง
นี่แกงבודพักทองเชิญเธอลองรับประทาน
- 31) ถ้วยนี้ลอดช่องเชิญมาลองดูซิ
ทานแล้วคงไม่ติเพราะน้ำกะทิเขามัน
- 32) ตัวก็เหนียวเคี้ยวหนับไม่เชื่อมาจับดูหน่อย
ฝีมือกวนแม่สาวน้อยก็ไม่ใช่อย่อยเหมือนกัน
- 33) ขนมน้ำฉันท่าน้อยเพราะรสอร่อยไม่ค่อยแรง
พูดถึงขนมแห้ง ๆ ฉันทพลิกแพลงได้สารพัน
- 34) ให้หวานแหลมหวานจัดฉันทปฏิบัติได้ทุกชั้นตอน
ถ้าจะให้หวานอ่อนเราก็ต้องหย่อนน้ำตาล
- 35) ขนมที่หวานพอทานได้ขนมอะไรนะจ๊ะแม่ประยูร
ใสนี้ที่หวานละไมละมุนก็ขนมเปียกปูนขนมชั้น
- 36) ขนมกวน ๆ ห่อ ๆ ดิฉันทก็พอจะเข้าใจ
ใสนี้ที่ซ่อนเม็ดเอาไว้ข้างในแต่ต้องให้มือปั้น
- 37) ขนมแบบนี้ถ้าทำขายคงได้กำไรโขเชื่อง
เพราะเป็นขนมพื้นเมืองมันไม่ค่อยเปลืองน้ำตาล
- 38) เขาใส่กระทงลงถึงแล้วใช้นึ่งแบบห่อหมก
แรงไฟจัดเอาพัดโบกประเดี๋ยวก็โหมกมาเท่านั้น
- 39) ฉันทเตรียมเอาไว้หลายสิ่งขนมผิงแบบพิม
ที่หน้าวัดทานนิมนั่งอมยิ้มคางยาน
- 40) ใสนี้เขาเรียกอาลัวข้างหน้ารอยถั่วพอเหมาะ
ใสนี้ที่ตรงกลางน้ำตาลเกาะเขาเรียกกะเปาะลูกตาล
- 41) ถ้าเป็นขลุ้มกลุ่มกลมเขาเรียกขนมเรไร
ขนมแบบนี้พวกผู้ชายคงไม่ค่อยได้รับประทาน
- 42) ที่หน้าสวยใส่ถ้วยกลมเขาเรียกขนมตะโก้
แช่อิ่มเปลือกส้มโอยังอยู่ในโหลอีกสองอัน
- 43) ขนมอะไรจะนั่นที่ใส่จานปากจับ
ใสนี้ที่โบ้ตรงกลางข้างเป็นกลีบเขาเรียกทองหยิบไปทาน

- 44) ขนมลุก ๆ ปลายแหลมฉันมีแถมอีกถม
 ใต้ลูกเกลี้ยงเม็ดกลมที่ขอบมน้ำตาล
- 45) ใต้ลูกเกลี้ยงเม็ดกลมเขาเรียกขนมอะไร
 ก็ทองหยอดนี่ยังงี้ลูกมันใสเม็ดสั้น
- 46) นี่สั่งขยหาน้ำขุ่นเชิญซิพ่อกุณเชิญลง
 เส้นหยิกหยอกหยอยนะฝอยทองเชิญมาลงรับประทาน

(ประยูรนิทรศรี, น. 74 – 76)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนล้นขนม" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายให้รับประทานอาหารต่าง ๆ ทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน แต่เมื่อพิจารณาจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะพบว่าอาหารเหล่านั้นเป็นการกล่าวถึงอวัยวะเพศทั้งชายและหญิงเชิงสัญลักษณ์ ดังนั้นจากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "กลอนล้นขนม" ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

1.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

"กะเปาะลูกตาล"

"ขนมอะไร"

"แช่เข็มเปลือกส้มโอ"

"ทองหยิบ"

"ลูกเกลี้ยงเม็ดกลม"

"ทองหยอด"

"ฝอยทอง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "กะเปาะลูกตาล" (จากบทกลอนที่ 40) ในการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายให้รับประทาน คำว่า "กะเปาะ" หมายถึง "น. รูปทรงนูนกลม, เรียกสัณฐานคล้ายคลึงเช่นนั้นว่า กะเปาะ" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น. 51) ดังนั้นคำว่า "กะเปาะลูกตาล" จึงหมายถึงลักษณะทรวดทรงกลมโหนกนูนของลูกตาล เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติของบทเพลง

จะเห็นได้ว่าลักษณะของกะเปาะลูกตาลมีความคล้ายคลึงกับลักษณะของอวัยวะเพศหญิง แม่เพลงจึงต้องการกล่าวถึงกะเปาะตาลเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศหญิง

ส่วนคำว่า "ฝอยทอง" (จากบทกลอนที่ 46) ในการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายให้รับประทาน ฝอยทองนับเป็นอาหารหวาน ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2544, น. 794) ได้อธิบาย ความหมายของ "ฝอยทอง" ว่า "น. ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยไข่แดงผสมไข่น้ำค้ำงเล็กน้อย ใสกรวย โรยเป็นเส้นเล็ก ๆ ในน้ำเชื่อมเดือด ๆ แล้วจับเป็นแพ" ดังนั้นด้วยลักษณะสัณฐานของฝอยทอง ที่เป็นฝอย เมื่อสังเกตจากบริบทจากการปฏิบัติภายในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเพื่อ เป็นสัญลักษณ์ของชนที่ขึ้นบริเวณอวัยวะเพศ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสาร ในการแสดงอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าบทเพลงลำตัดกลอนฉันทนาประจักษ์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ คือการใช้ คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง

1.22 ตอบแม่บ้านกลอนฉันทนา

- 1) (ลูกคู่) หวานคำเหมือนน้ำตาลทราย... หวานใจอะไรจะปาน...
เด็ดดอกกรักหักทิ้งขว้าง... ไม่ใช่คู่สร้าง ต้องห่างไกลกัน
- 2) ก่อนอื่นที่ฉันจะตอบไปตามระบอบคำชาย
จึงยกกรขึ้นรอนไหวหญิงชายทุก ๆ ท่าน
- 3) ดิฉันนี้เป็นลำตัดต่ำต้อยไม่เลิศล้ำงามล้ำ
พลาดนิพจน์บทกวีจึงปราณีตัวฉัน
- 4) ภูมิฉันน้อยต้อยต่ำไม่เลิศล้ำงามล้ำ
ใส่ประพันธ์ชั้นนิพนธ์เพียงแต่ชนสามัญ
- 5) จะกล่าวถ้อยก็กระดากจะเฉยปากก็เ็นกาย
ฉันเหมือนเบ็ดกินไข่มิใช่ไถ่เคยฉัน
- 6) แต่จำใจขยายความร้องไปตามความรู้
ครั้นจะไม่ตอบกระทุ้งจะหาว่าไม่รู้ไม่ทัน
- 7) นาย...ช่างว่าจริงฟอดราตัวเปรียบ
มาชมหมู่เสียดิเดียวทำขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน
- 8) เรื่องนี้เธอไม่รู้จึงยกกระทุ้งขึ้นมาถาม

มาปราศรัยใส่ความพูดลวงลามถึงพวกฉัน

- 9) ว่าพวกเราเมามัวกระทำตัวผิดอย่าง
ชอบเล่นไฟจ่ายสตางค์เอาขึ้นมาอ้างเสกสรร
- 10) ทั้งการบ้านการครัวก็คอยมัวเลี้ยงหนี
ว่าพาลด่าสามีช่างปากดีสำคัญ
- 11) ไซ้หน้าที่ของพี่ชายอย่าทำขยายอวดเบ่ง
อย่าทำเป็นคนรู้คนเก่งเลยพ่อนักเลงกำกั้น
- 12) เธอมาพูดเหยียดย่ำเกมถามมาในที่
แม้เราเป็นสตรีข้อนี้ต้องรู้ทัน
- 13) เราเป็นหญิงจริงอยู่แต่รู้ยังไม่สิ้น
ไม่ใช่มันแถมหรือแห้วเงินเธอจะได้กินเล่นมัน ๆ
- 14) จงหันมาฟังสักหน่อยจะกล่าวถ้อยให้เธอเห็น
ยกคดีที่ประเด็นจงอย่าได้เบนหน้าหัน
- 15) ไปรตระวังฟังไชนะจะพ่อชายตัวลือ
อย่านั่งที่มื้มกะทือไปเลยเจ้าที่อับองตัน
- 16) จงหันมาฟังสำเนาฟังฉันกล่าวคดี
จะยกตัวอย่างอ้างความดีของนารีมีอนันต์
- 17) อันความดีมีอยู่เราไซ้จะรู้จะเห็นได้
มันไม่ใช่ของง่าย ๆ เราต้องอาศัยความหมั่น
- 18) หนึ่งกริยามารยาทต้องมีสมบัติประจำตัว
ทั้งการบ้านการครัวจะดีหรือชั่วที่ตรงนั้น
- 19) เมื่อรุ่นสาวเยาว์วัยที่อยู่ในความปกครอง
เราต้องเคารพท่านทั้งสองนี้แหละเป็นของสำคัญ
- 20) คุณบิดามารดาท่านได้อุตส่าห์สอนสั่ง
ต้องช่วยเหลือเชื้อพึ่งถือเป็นทางยึดมั่น
- 21) เกิดเป็นลูกผู้หญิงมันยากยิ่งหมดทุกอย่าง
จะเดินเหินลูกนั่งต้องระวังเสียทั้งนั้น
- 22) จะกินหรือจะนอนจะจรไปไหน
ต้องระวังระไวอย่าได้หุนหัน

- 23) ต้องมีระเบียบพับเพียบเรียบร้อย
พูดจาค่อย ๆ อย่าปล่อยเสียงลั่น
- 24) อย่าพูดตะโกนจนคนตกใจ
เหมือนเด็กตื่นไฟที่ไหนที่นั่น
- 25) ค่อยเดินค่อยนั่งระวังตัวตน
อย่าทำลูกลมเป็นคนหุนหัน
- 26) ข้าวของเครื่องใช้วางไว้หลายแห่ง
รู้จักจัดแจงตบแต่งจัดสรร
- 27) เพราะสิ่งสำคัญคือการบ้านเรือน
อย่าทำบิดเบือนให้เดือนทุกวัน
- 28) รู้จักหน้าที่ที่ดีของตัวเอง
ในห้องในครัวดูทั่วถึงกัน
- 29) จะออกจากบ้านแม่อย่าพันตามอง
หนุ่ม ๆ คะนองเขาจะจ้องตามกัน
- 30) จะรวมกันว่าเราให้ทำพวกเขา
จะตามกระเข้าไปแล้วกันสนั่น
- 31) ลูกเต้าเหล่าใครเสียหายพ่อแม่
จะสือกันแซ่เราจะแก้ไม่ทัน
- 32) สิ่งเหล่านี้มิได้ประจำกายของนารี
คือยอดดออย่างหญิงที่ดีตั้งคำที่ฉันทรำพัน
- 33) อีกข้อหนึ่งนั้นสำคัญกว่าอะไร
แม่อย่าหลงลมชายนิสัยปลุกปั่น
- 34) เขาเอากันแต่ได้น้ำใจเขื้อยาก
ขึ้นหลงลมปากจะยากใจครัน
- 35) เมื่อยามเขารักก็มักตามใจ
ต้องการอะไรเป็นได้ทั้งนั้น
- 36) นอกจากดวงดาวที่เขาเอามาไม่ได้
เสน่ห์เหลี่ยมของชายมากมายนับพัน
- 37) พระเน้าพระนอเอาขอเข้าช่วย

เขาชมว่าสวยแม่อย่าขวยนีกชั้น

- 38) ชื่นหลงลมชายเหมือนไฟลามเลีย
น้ำตาจะเรี่ยต้องสูญเสียพรหมจรรย์
- 39) มีมากมายหลายหลากเรื่องลมปากของคน
ว่าสาธิตกัลลีนวยังไม่เท่าคนเรา ๆ พัน
- 40) ต้องสอดส่องมองแลดูในแนแลให้ทั่ว
เดี๋ยวอกจะหักรักจะรั้วแม่อย่าได้มัวหุนหัน
- 41) อันเยี่ยงอย่างหญิงดีในเรื่องนี้ต้องรอบคอบ
นี่แหละเป็นคำตอบเอามาประกอบเพียงสั้น ๆ
- 42) พังเพลินหรือพี่ชายเธอเข้าใจกันบ้างหรือเปล่า
ต่อไปฉันจะกล่าวเอาขึ้นมาเล่าจันรรจ์
- 43) เล่าถึงตอนเป็นผู้ใหญ่แต่งงานไปกับสามี
เรื่องจะร้ายหรือจะดีอะไรมีบอกกัน
- 44) หนักเบาเอาใจเขาเป็นไฟเราเป็นน้ำ
รู้จักสูงรู้จักต่ำแม่อย่าได้ทำหุนหัน
- 45) เมื่อยามเขากลับจากงานสู่บ้านเคหา
ต้องดูแลน้ำท่าทั้งข้าวปลาอาหาร
- 46) เรื่องร้ายภายในบ้านอย่าได้พลันเอามากกล่าว
อย่าได้เก็บมาเล่าเอาขึ้นมากล่าวตอนนั้น
- 47) ไว้ชื่อข้าวอิมปลาค่อยเจรจาพาที
เรื่องจะร้ายหรือจะดีอะไรมีบอกกัน
- 48) อีกข้อหนึ่งนั้นสำคัญกว่าอะไร
คือเรื่องการใช้จ่ายภายในบ้านเรือน
- 49) ถ้าได้น้อยใช้มากมันจะลำบากภายหลัง
ทุก ๆ บาท ทุก ๆ สตังค์เขาต้องระวังทั้งนั้น
- 50) รู้จักออมรู้จักเก็บไว้เผื่อเจ็บเผื่อไข้
อย่าหัดเป็นคนสุ่ยสุ่ยเที่ยวใช้จ่ายสารพัน
- 51) จะซื้อหาต้องเลือกแต่ราคาพอเหมาะ
ต้องใคร่ครวญพิเคราะห์ซื้อเฉพาะแต่สิ่งนั้น

- 52) เกิดเป็นลูกผู้หญิงยากยิ่งเรื่องเก็บงำ
ต้องช่วยกันหาช่วยกันทำแล้วพยายามบากบั่น
- 53) อยากรู้เล่านั่งเหมินฟังกันให้เพลินหรือพ่อชาย
เท่าที่ทันฉันตอบคำไขผิดตรงไหนบอกฉัน
- 54) เพราะเธอถามคำกว้างตอบกันทางยาว ๆ
ฉันตอบเพียงคร่าว ๆ เวลาของเราจะมีสั้น
- 55) ที่นี้จะถามเธอบ้างอย่าได้นั่งงมงาย
หวังว่าเธอคงอธิบายเพราะเธอก็ชายเที่ยวชานู
- 56) เธอถามว่าหญิงที่ดีมีหน้าที่อย่างไร
จะขอถามว่าผู้ชายละมีอะไรสำคัญ
- 57) ตามวิสัยบุรุษเพศเป็นที่สังเกตได้ยาก
ที่เห็นมาส่วนมากก็ดูยากเหมือนกัน
- 58) มีแต่เจ้าผู้ประตูดินหากินมิจจาชีพ
เจอสาว ๆ ละเป็นจับไม่ค่อยได้หยิบการงาน
- 59) ตื่นเช้าเข้าร้านการงานการไม่ยอมเอา
ชี้เกี้ยวหลังยาวด้อมแต่เหล้าตลอดวัน
- 60) เข้าฮาเอ็นเฮมีดเซค้ำสร้างสว่างถอน
เที่ยวเฮฮาพากันจรรออยู่ตามป่อนการพนัน
- 61) ฉันเห็นมาอย่างนี้มักจะมีอยู่ไม่น้อย
ขอเชิญพ่อตอบน้ำถ้อยให้ฟังหน่อยเถอะท่าน
- 62) ใ้อ่างที่ดีที่สุดเป็นบุรุษประเภทไหน
ที่เขาเรียกว่าผู้ชายเป็นได้แค่พ่อบ้าน
- 63) เรื่องนี้คงไม่ยากคงไม่ลำบากไซ้ใหม่
ถ้าแม่เธอตอบถูกใจฉันจะให้รางวัล
- 64) แม่เธอตอบถูกใจไม่เลี้ยงไกลไปนอกทาง
จะให้รางวัลกับเจ้าจ้งขนมบั้งคนละอัน

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 77 – 79)

จากบทเพลงลำตัด “ตอบแม่บ้านกลอนสั้น” จะเห็นได้ว่าผู้แต่งกล่าวเนื้อหาเชิงสั่งสอน ฝ่ายหญิงในหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ในบทเพลงลำตัด “ตอบแม่บ้านกลอนสั้น” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฉันเหมือนเปิดกิ้งกิ้งไม่ใช้ไก่เคยขัน”

“อย่าพูดตะโกนตกใจเหมือนเด็กตื่นไฟ”

“ขึ้นหลงลมชายเหมือนไฟลามเลีย”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “อย่าพูดตะโกนตกใจเหมือนเด็กตื่นไฟ” (จาก บทกลอนที่ 24) ในการกล่าวสั่งสอนฝ่ายหญิง แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมาคือเด็กตื่นไฟ คำอุปไมยคือฝ่ายหญิงที่พูดตะโกน และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือน” ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคำว่า “เด็กตื่นไฟ” น่าจะมีความหมายในทำนองเดียวกับสำนวน “แจ๊กตื่นไฟ” ที่หมายถึง “อะอะโวยวายตื่นตกใจเกินเหตุ” (กรมวิชาการ, 2544, น. 89) ซึ่งมีที่มาจากสำเนียงภาษาและวิธีการพูดของคนจีนมักจะดังอะอะ ยิ่งเวลาเกิดไฟไหม้ ก็จะเสียงดังมาก (กรมวิชาการ, 2554, น. 89) ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบดังกล่าวจึงเป็นการเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนที่เป็นเด็กและคนจีนที่มักส่งเสียงดังอะอะโวยวายเมื่อเจอกับเหตุการณ์ที่แปลกประหลาดใจเพื่อสั่งสอนฝ่ายหญิงเพื่อไม่ให้มีพฤติกรรมดังกล่าว

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เขาเป็นไฟ”

“เราเป็นน้ำ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “เขาเป็นไฟ” (จากบทกลอนที่ 44) ในการสั่งสอนฝ่ายหญิง แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์คือไฟในการเปรียบเทียบกับฝ่ายชายที่เป็นสามี

โดยใช้คำเชื่อมอุปลักษณ์คือคำว่า "เป็น" พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 863) ได้อธิบายความหมายโดยปริยายของคำว่า "ไฟ" ไว้ว่า "น. ความเดือดร้อน" ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวเปรียบเทียบอุปลักษณะสามีว่าเป็นไฟจึงหมายความว่าหากสามีมีเรื่องเดือดร้อนหรือกำลังโกรธอยู่ ฝ่ายหญิงควรใจเย็น ไม่ได้ตอบสามีในขณะนั้น นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เราเป็นน้ำ" (จากบทกลอนที่ 44) ในการสั่งสอนแนวทางการปฏิบัติต่อสามี เมื่อสามีเกิดความเดือดร้อนหรือกำลังโกรธ แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์คือน้ำในการเปรียบเทียบฝ่ายหญิงที่เป็นภรรยา โดยมีคำเชื่อมอุปลักษณ์ คือคำว่า "เป็น" แม่เพลงใช้คำว่า "น้ำ" ในการกล่าวเปรียบเทียบอุปลักษณ์ฝ่ายหญิงที่เป็นภรรยา เนื่องจากน้ำมีคุณสมบัติในการดับไฟจากการที่แม่เพลงได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ ดังนั้นความหมายของน้ำในที่นี้จึงหมายถึงการปรนนิบัติพิศวีต่อสามี สอดคล้องกับสำนวนสุภาษิตว่า "เอาน้ำเย็นเข้าลูบ" ซึ่งหมายถึง "(ล้า) ก. ใช้คำพูดอ่อนหวานหวานล่อม." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1435)

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เจ้าผู้ประตูดิน"

"ซีเกียจหลังยาว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนคำพังเพย ความว่า "ซีเกียจหลังยาว" (จากบทกลอนที่ 59) ในการต่อว่าฝ่ายหญิงที่มีพฤติกรรมดังกล่าว สำนวนดังกล่าวมีความหมายว่า "ก. เกียจคร้านเอาแต่นอน." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 197) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการใช้สำนวนดังกล่าวในการต่อว่าฝ่ายหญิงเพื่อมิให้เกียจคร้านเอาแต่นอนเมื่อต้องออกเรือนไปมีสามี

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไม่ใช่มันแกวหรือแห้วจินเธอจะได้กินเล่นมัน ๆ"

"ขนมปัง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "ไม่ใช่มันแกวหรือแห้วจีนเธอจะได้กินเล่นมัน ๆ" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวโต้ตอบฝ่ายชาย คำว่า "มันแกว" หมายถึง "น. ชื่อมันชนิด Pachyrhizus erosus (L.) Urb. ในวงศ์ Leguminosae เนื้อสีขาวหวานฉ่ำน้ำ" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 898) ส่วน คำว่า "แห้วจีน" นั้น เว็บไซต์เพื่อการเกษตรไทย Puechkaset.com (ม.ป.ป.) ได้กล่าวอธิบาย ลักษณะของแห้วจีนไว้ในกระทู้ "แห้ว/แห้วจีน สรรพคุณ และการปลูกแห้ว" ความว่า "เป็นแห้ว ที่นิยมปลูกมากที่สุดในไทย...ห้วมีรูปทรงกลม ค่อนข้างแบนเล็กน้อย เปลือกห้วมีสีน้ำตาลไหม้ เนื้อห้วมีสีขาว" เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ของบทเพลงจะเห็นได้ว่าผู้แต่งต้องการใช้ คำว่า "มันแกว" และ "แห้วจีน" เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากลักษณะ ของหัวมันแกวและแห้วจีนเมื่อนำมาผ่าครึ่งแล้วตัดฐานจะคล้ายคลึงกับอวัยวะเพศหญิง ทั้งนี้ พี่ชดังกล่าวยังสามารถรับประทานแล้วมีรสชาติมัน ๆ ดังนั้นแม่เพลงจึงโต้ตอบฝ่ายชายที่ จะเข้ามาร่วมเพศกับตนว่าไม่สามารถทำได้โดยง่ายเพราะฝ่ายของฝ่ายหญิงมีความรู้ความสามารถ มาก

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดตอบแม่บ้านกลอนล้นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำ แบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 3 แห่ง
2. อุปสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง

1.23 กลอนเลาเพราะ

- 1) (ลูกคู่) บุษลินขั้วญเอย กระไรเลยจะมาโรยวา
ถึงวันสัญญา รำมะนาเกี่ยวกราว
- 2) ก่อนจะเผยแผ่ร้องขอนำสนองวาจา
หญิงชายซ้ายขวาฉันขอขมาก็มเกล้า
- 3) เนื่องด้วยสถานที่นี้นานที่ฉันจะได้มา
เกรงว่าจะไม่เพราะเหมาะในตาจึงขอขมาก่อนกล่าว
- 4) นามฉันหรือชื่อประยูรคุณ ๆ คงทราบดี
เป็นนักประชันมานานปีตั้งแต่ฉันนี้รุ่นเยาว์
- 5) ไม่ใช่ลำตัดสมัยใหม่ที่ทันสมัยนิยม

- พระคุณเอ๋ยท่านเคยชมเมื่อครั้งคารมยังเกลี้ยงเกล้า
- 6) มาปัจจุบันทุกวันนี้ความดีไม่เหมือนกัน
มันดิ่ง ๆ หย่อน ๆ ไม่เหมือนเมื่อตอนที่ยังไม่เป็นสาว
- 7) เมื่อยังเป็นสาวเป็นแล้วอะไรก็แหมมดทุกอย่าง
ร้องก็เพราะน่าฟังเสียงก็ดังไม่กระเส้า
- 8) จะทำที่ท่าทำอะไรก็น่าเชยชม
หูตาก็หวานคมเป็นที่นิยมเกรียวกราว
- 9) บัดนี้เส้าเข้าเกณฑ์การละเล่นก็ชักอ่อน
เพราะแม่ประยูรต่างอนแก้มก็หย่อนเป็นกระเป่า
- 10) มันไม่กระเป่ากระปรีไม่เหมือนที่แจกลั่น
แม่...เนื้อเย็นก่อนเห็นฉันเล่นบ้างหรือเปล้า
- 11) สมัยก่อนฉันลุกขึ้นยืนแม้กระทั่งพื้นที่ตีกลอง
ก็ยังต้องแหงนหน้ามองเพราะฉันร้องไม่เบา
- 12) แต่พอฉันเอ่ยทำนองลูกขึ้นมาร้องกลอนสด
เล่นเอาหนุ่ม ๆ ทั้งหมดน้ำลายก็หยดลงกระเป่า
- 13) เพราะตอนนั้นฉันยังสาวคนชื่อฉาวลือชา
ไม่ว่างเว้นคนหาไปมาเกรียวกราว
- 14) ฉันเคยไปเล่นคลองด่านปีนั้นฉันยังจำ
พอลงเรือที่ท่าข้ามว่ายน้ำตามมาตั้งเก้า
- 15) ฉันเคยแข่งเคยขันเคยพนันมาทั่วทุ่ง
ทั้งนอกกรุงในกรุงชื่อหอมฟุ้งเทียมดาว
- 16) เหนือจุดได้ไม่กลัวไปมาทั่วทุกจังหวัด
เฮยถึงแม่ประยูรล่าตติผีปากจัดกว่าใครเขา
- 17) เมื่อยามดีพี่น้องเอ๋ยคนชมเชยกันทั่วคลอง
มีทั้งพวกทั้งห้องมีลูกน้องเจี้ยวจ้าว
- 18) เฮไหนฮานันบุกสะมันหันแหลก
ใครไม่มีฉันก็เป็นลูกพี่แจกไ้อ้ำก็แตกเสียจนเมา
- 19) มาบัดนี้ที่จำไ้อ้ำความชรามันเข้ามาสู่
เพราะความดีไม่มีอยู่แม้กระทั่งคู่ยังแตกร้าง

- 20) เพราะฉะนั้นฉันจึงนึกออกรู้สึกตัวตน
อันความดีไม่มีปนก็เพราะว่าตนมันขาดสาว
- 21) จะลุกขึ้นมารำทำท่าหรือตีหน้าให้สนุก
จะขึ้นมารำทำกระดิกกระตุกก็นึกอายลูกอายเต้า
- 22) ต้องทนฝืนยืนร้องทำไปตามเพลง
ฟังตัวของตัวเองยืนตะเบงแข่งเขา
- 23) นี่ล่ะค่ะทุกขงอนิจจังไม่เที่ยงแท้
อันเกิดตายเจ็บแก่เป็นของแน่นอนคนเรา
- 24) เมื่อยังเป็นสาวก็เปล่งปลั่งเนื้อหนังก็ยงนูน
หันมามองแม่ประยูรตาช้ำกุ่นเป็นน้ำข้าว
- 25) อีกหน่อยก็นั่งดำนไม่มีใครเขามารอ
พินก็หักหลังก็งอต้องนอนรอแต่วันเนา
- 26) มาร้องกลอนถึงตอนนี้ฉันแทบไม่มีแก่ใจ
ไม่อยากจะได้อะไรถ้าท่านไม่ให้ฉันก็ไม่เอา
- 27) อภัยนะคะน้านายจงเห็นใจกับแม่ประยูร
จงเมตตาการุณสนับสนุนไว้สักคราว
- 28) เฮบ้างฮาบ้างพอเป็นกำลังน้ำใจ
จะดีชั่วสักแค่ไหนก็ต้องตะกายกันสุดก้าว
- 29) แม้ท่านผู้ชมเห็นใจหรือให้อภัยตามคำขอ
จะลองภูมิกับนาย... ให้นั่งคอมันออกมายาว

(ประยูรนิทรศน์, 79 – 80)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนเลาเพราะ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึงความซรภาพของผู้แต่งคือแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีการกล่าวถึงอดีตสมัยที่เริ่มแรกเพลงว่ามีทั้งฝีมือและรูปลักษณะที่งดงามในการแสดง แต่เมื่อถึงเวลาซรภาพกลับตรงกันข้ามไป จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "กลอนเลาเพราะ" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“แก้มชกหยอนเป็นกระเป๋าก”

“ตาชกขุนเป็นน้ำข้าว”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ตาชกขุนเป็นน้ำข้าว” (จากบทกลอนที่ 24) ในการกล่าวถึงลักษณะดวงตาของตนที่ฝ้าฟางไปเนื่องจากวัยที่ชรา แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์คือน้ำข้าวเพื่อเปรียบกับลักษณะของดวงตาของแม่เพลง และใช้คำเชื่อมอุปลักษณ์คือคำว่า “เป็น” น้ำข้าวนิยมเป็นความเปรียบกับลักษณะของดวงตาซึ่งหมายถึง “(ปาก) น. คำเรียกคนผิวขาวขาวตะวันตก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 490) เนื่องจากสีของน้ำข้าวเป็นสีขาวขุ่น แต่ในบริบทของการปฏิบัติพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้ลักษณะของน้ำข้าวมาเปรียบเพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพของแววตาที่ฝ้าฟางของแม่เพลงด้วยวัยชราภาพ

1.2 การเลียนเสียงธรรมชาติศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เจ็ยวจ้าว”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ ความว่า “เจ็ยวจ้าว” (จากบทกลอนที่ 17) ในการกล่าวถึงฝ่ายชายที่มีบริวารจำนวนมาก คำว่า “เจ็ยวจ้าว” หมายถึง “(ปาก) ก. ส่งเสียงดังแข็งแซ่กก่อให้เกิดความรำคาญโดยมากเป็นเสียงของผู้หญิงหรือเด็ก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 339) ถ้อยคำดังกล่าวเป็นการเลียนเสียงที่เกิดจากการส่งเสียงดัง แม่เพลงจึงใช้ศัพท์พจน์ดังกล่าวให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพของจำนวนบริวารที่ติดตามฝ่ายชาย ทั้งนี้คำว่า “เจ็ยวจ้าว” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ทำข้าม”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า "ท่าข้าม" (จากบทกลอนที่ 14) ในบริบทของการที่แม่เพลงกล่าวถึงความสามารถในการแสดงและรูปลักษณะที่เคยงดงามของตนในอดีต ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสถานที่ดังกล่าวน่าจะหมายถึง "หมู่ที่ 3 บ้านท่าข้าม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม" (ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, ม.ป.ป.) เนื่องจากแม่เพลงมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดนครปฐม อีกทั้งเสียงของคำว่า "ท่าข้าม" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 เปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาสน

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำสัพวาสน จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ค่อมันออกมายาว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ค่อมออกมายาว" (จากบทกลอนที่ 29) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายในการปฏิพากย์บทเพลง เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงอวัยวะเพศชายของฝ่ายชาย เนื่องจากคำว่า "ค่อ" มีความหมายเดียวกับคำว่า "ควย" ซึ่งหมายถึง "น. อวัยวะสืบพันธุ์ของชายหรือสัตว์เพศผู้บางชนิด." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 240) เนื่องจากแม่เพลงมีการกล่าวถึงลักษณะพื้นฐานของ "ค่อ" ที่ยาวออกมา นับเป็นการเปลี่ยนเสียงสระอัว (-ua:) เป็นเสียงสระออ (-o:) และตัดเสียงตัวสะกด (-j) ออก แต่ยังคงเสียงพยัญชนะต้น (kh-) และเสียงวรรณยุกต์เดิมไว้ การใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระและตัวสะกดเช่นนี้นับเป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารที่สามารถตีความถ้อยคำดังกล่าวได้

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เนื้อหนังก็ย้งนูน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เนื้อหนังก็ย้งนูน" (จากบทกลอนที่ 24) ในการกล่าวถึงความเต่งตึงและอวบอิมของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง

จะเห็นได้ว่า แม่เพลงต้องการกล่าวเน้นไปที่อวัยวะเพศหญิงของสาวรุ่น ซึ่งหากเป็นสาวรุ่น ๆ อวัยวะเพศ ก็จะมีลักษณะที่โหนกนูน เต่งตึง และเป็นที่ต้องการในการร่วมเพศ การกล่าวสัญลักษณ์ สัตว์วาสนี้เป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารที่สามารถตีความสัญลักษณ์ได้

จะเห็นได้ว่าบทเพลงลำตัดกลอนเลาเพราะนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปสรรคณ์ จำนวน 2 แห่ง
2. สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง
5. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.24 กลอนเลา (สอนหญิง)

- 1) (ลูกคู่) ขอเตือนเพื่อนหญิง ด้วยน้ำใสใจจริงแมยอดหญิงรุ่นเยาว์
อย่าหลงคารมที่เขาชมว่างาม แม่จงพยายามอย่าตามใจเรา
- 2) ขอบรรยายขยายความอันความงามของหญิง
ดังเคยเห็นเป็นจริงกับเพศหญิงอย่างเรา
- 3) ถูกหรือผิดคิดดูเถิดหนู ๆ ทั้งหลาย
ถ้าพลาดนิพจน์บทรายการบรรยายจะยี่ดยาว
- 4) ฉันทวังว่าบรรดาน้องคงเห็นพ้องกับพวกพี่
เพราะการรับฟังครั้งนี้จะได้เป็นที่บรรเทา
- 5) ไชเราสวดขอดีแก่ล้างเสียดสีหรือสั่งสอน
ถ้าตามส่วนควรสังวรในเมื่อตอนเป็นสาว
- 6) เพราะความงามจะทำให้จิตใจเราเห่อเหิม
หากมีคนส่งเสริมจะเคลิบเคลิ้มกันหนักเข้า
- 7) การสรรเสริญเยินยออย่าคิดเป็นข้อสำคัญ
สวยอย่างนี้ดีอย่างนั้นเป็นของกำนัลปากเปล่า
- 8) ของกำนัลพรรคนี้มักมากมีในหมู่ชาย

- เราสัมพันธ์กันได้แต่เราอย่าไปเชื่อเขา
- 9) เขาจะชมให้เราเสียเขาจะเชียร์ให้เราซ้ำ
เขาจะหลอกให้เราถลำมันจะเป็นกรรมของเรา
- 10) ด้วยทั้งนี้ที่เตือนเฉพาะเพื่อน ๆ เพศหญิง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเพศหญิงรุ่นเยาว์
- 11) เพศชายเขาชอบชิงแต่เพศหญิงมักอิจฉา
ได้รับแต่คำครหาไม่มีเวลาสร้างเขา
- 12) คนเราทุกวันนะดีต่อกันได้หรือ
ดูแต่ลุง...นี่ฉันนับถือยังไม่ชื่อกับเรา
- 13) เชื่อเถิดน้องตรองใหม่เพราะเรายังไร้เดียงสา
คำโบราณย่อมว่าปากกานั้นหายาว
- 14) ปากกาว่ายาวยังไม่เท่าปากคน
เรื่องนี้ชอบกลเหตุผลของเรา
- 15) ควรฟังพินิจแล้วพิจารณา
เชื่อที่เขาว่าแล้วอย่าใจเบา
- 16) แม่อย่าหลงคารมเขาชมว่างาม
แม่จงพยายามอย่าตามใจเรา
- 17) การเชื่อคนง่ายจะไม่เกิดผล
การไว้ใจคนจะจนใจเรา
- 18) จันทร์พยับอัชฌาไม่โศกเท่าไห
แต่จันทร์พยับนั้นร้ายนักเจ้า
- 19) เกิดมาเป็นหญิงยุ่งยิ่งแสนยาก
จะบอกออกปากลำบากไม่เบา
- 20) ใครรักเรื่องร้ายหลายรายแล้วน้อง
จะมีคู่ครองควรตรองดูให้ยาว
- 21) คนนั้นคนนี้จะดีแค่ไหน
เขารักเราไหมหรือไม่รักเรา
- 22) อันนี้เราต้องทดลองให้รู้
ถึงการเป็นอยู่เจ้าชู้กันหรือเปล่า

- 23) ผู้ชายทุกวันนี้หลายชั้นหลายเชิง
อย่าหลงระเรีงอย่าเพิ่งเชื่อเขา
- 24) อย่าเพิ่งเข้าใกล้หักใจสักนิด
แม่อย่าตีสนิทให้เขาสะกิดสะเกา
- 25) เพราะผู้ชายเจ้าชู้เราควรรู้นิสัย
ใช้ไม้ดี่มือไวระวังไว้นะพวกเรา
- 26) คุณ ๆ ที่มานั่งโปรดรับฟังทางนี้
คงเข้าใจอะไรดีตั้งคำฉันนี้กล่าว
- 27) ความสวานั้นเป็นสื่อทำให้ชื่อเราเสียหาย
ถูกจับจองปองร้ายต่อชนชายชั้นคาว
- 28) ถ้าเปรียบเหมือนดอกไม้หอมก็ย่อมจะรู้
เป็นหน้าที่ของแมลงภูที่คอยมาดูดลาดเลา
- 29) ถ้าชูดอกออกกลิ่นก็ไม่คอยบินมาบ่อย ๆ
เกสรดีมีอยู่หน่อยก็เฝ้าคอยคลั่งเคล้า
- 30) เฝ้าเกาะกินกลิ่นหอมแล้วไต่ตอมตามดอก
พอมดกลิ่นก็บินออกยามเมื่อดอกอับเฉา
- 31) ฉันที่ไต่ใยโบราณจึงผูกประพันธ์คำเพลง
เช่นดอกไม้กับแมลงไ้วจะแจ้งจริงหนอเจ้า
- 32) การทอดกายให้ชายคลั่งเปรียบประหนึ่งดอกไม้
ต้องซ้ำชอกดอกสลายมีกลิ่นไอเหม็นเน่า
- 33) เปรียบเสมือนเดือนใจสาวที่ไร้เดียงสา
อย่าหลงละเมอเชื่อข่าวตบฏญาโง่เขลา
- 34) กว่าจจะรู้ลึกนึกได้เวลาก็สายเกินกว่า
ต้องกล้ำกลืนฝืนดูราทิน้ำตาต่างข่าว
- 35) ชาวศรีโคกรมเถทั้งเดลิเมล์พิมพ์ไทย
ทานยานอนหลับแล้วจับได้มันเรื่องอะไรกันเล่า
- 36) เพราะอกหักรักพลาดจึงหมดโอกาสต่อสู้
ต้องอภัยสอดดูไม่อาจดูหน้าเขา
- 37) ที่ยอมตายหมายความว่าเพราะความงามใช้ไหม

ผลที่สุดจุดใหญ่คือความตายของเจ้า

38) อ่อนแอแพ้รักให้หนักในทรวง

สุดแสนแหงนหวงตั้งดวงใจเจ้า

39) ใจจิตใจจ้อแต่พองามขึ้น

ระทมขมขื่นทุกคืนคอยเขา

40) ชุบชืดผิดสีไม่มีความสุข

มีแต่ความทุกข์ไม่สุขเหมือนเก่า

41) กลัวโน่นกลัวนี่กลัวมีต่างพร้อม

เห็นหน้าเขาหน่อยก็ค่อยบรรเทา

42) คอยหาแลหายเหมือนใช้คอยยา

คอยวันเวลาการมาของเขา

43) เขาไม่ไปมามารุระทม

คิดไว้ไม่สมอารมณ์ร้อนเจ้า

44) ความรักของหญิงเป็นสิ่งประหลาด

เจียมตัวกลัวพลาดไม่อาจใจเบา

45) หลวมตัวชั่วช้าต้องคว่ำให้ติด

แม้แต่ชีวิตยอมอุทิศเพื่อเขา

46) ยอมเสียเลือดเนื้อในเมื่อจำเป็น

เขาหลอกเราเล่นไม่เห็นใจเรา

47) นี่แหละน้อง ๆ ควรตรองให้ดี

มีชั่วหนึ่งที่มีดีหนึ่งคราว

48) ใคร่ครวญพิเคราะห์ให้เหมาะยึดมั่น

ชนชายฉกรรจ์หลายพันหลายเผ่า

49) ชายชั้วก็มีชายดีก็มาก

เลือกฟันคั้นยากลำบากไม่เบา

50) แต่ว่าข้อสำคัญเราควรต้องหมั่นสังเกต

เพราะว่าผู้ชายมีหลายประเภทอยู่ในประเทศไทยเรา

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 80 – 82)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนเลา (สอนหญิง)" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้บทเพลงดังกล่าวในการสั่งสอนฝ่ายหญิงเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นของการไว้วางใจคนที่เป็นเพศชาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"คอยหาแลหายเหมือนคนใช้คอยยา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "คอยหาแลหายเหมือนคนใช้คอยยา" (จากบทกลอนที่ 42) ในการกล่าวถึงฝ่ายหญิงที่มีสามีที่ไม่ดี แม่เพลงใช้คำอุปมาคือคนใช้คอยยา คำอุปมาคือ ผู้หญิงที่คอยสามี และใช้คำเชื่อมอุปมาว่า "เหมือน" ความว่า "คนใช้คอยยา" เป็นบอกลักษณะของคนป่วยไข้ มีไข้ชีวิตชีวา รอแต่ยาที่จะทำให้อาการทุเลาและหายจากอาการ แม่เพลงจึงนำลักษณะดังกล่าวมาเปรียบกับผู้หญิงที่ทุกข์กายและใจจากการที่มีสามีไม่ดีซึ่งจะมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับคำอุปมาที่แม่เพลงกล่าวเปรียบ

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เดลิเมล์"

"พิมพ์ไทย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงหนังสือพิมพ์ ความว่า "เดลิเมล์" (จากบทกลอนที่ 35) ในการอ้างถึงข่าวมิชฌาชีพชายที่ลวงหญิงไปทำอนาจารและข่มขืน หนังสือพิมพ์เดลิเมล์เป็นชื่อหนังสือพิมพ์เดิมของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งเว็บไซต์วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี (2557) ได้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ดังกล่าวไว้ในกระทู้ "เดลินิวส์" ความว่า

เดลินิวส์ (อังกฤษ: Daily News) เป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่มียอดจำหน่ายมากที่สุดเป็นอันดับสองของประเทศ นำเสนอข่าวทั่วไป ก่อตั้งโดยนายแสงเหตระกูล ออกฉบับปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ใช้ชื่อหัวหนังสือพิมพ์ขณะนั้นว่า เดลิเมล์วันจันทร์ จำนวน 16 หน้า ราคาฉบับละ 1.00 บาท โดยมีนายประพันธ์ เหตระกูล เป็นบรรณาธิการบริหาร ปัจจุบันใช้ชื่อ เดลินิวส์ (ตั้งแต่ 22 มกราคม พ.ศ. 2522)

ดังนั้นหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนับเป็นการที่แม่เพลงกล่าวอ้างถึงชาวคราวเพื่อเตือนฝ่ายหญิงให้รู้จักระวังเนื้อระวังตัวมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แม่เพลงยังกล่าวอ้างถึงหนังสือพิมพ์ ความว่า "พิมพ์ไทย" (จากบทกลอนที่ 35) ในการกล่าวถึงชาวมิชฌาซีพชายที่ต้องการลงหญิงไปทำอนาจารและข่มขืน หนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" เป็นบริษัทหนังสือพิมพ์ที่มีอายุยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้เว็บไซต์ Pantip (2560) ได้กล่าวถึงวันที่ก่อตั้งสำนักหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ความว่า

หนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" เป็นหนังสือพิมพ์เก่าฉบับหนึ่งของไทย ก่อตั้งโดย นายอารีย์ ลีวีระ ด้วยการเข้าซื้อกิจการบริษัทไทยพาณิชย์การ เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์สยามครอนิเคิล (Siam Chronicle) สยามนิกร ไทยเสรี และสตรีไทย จากพระยาปริชานุศาสน์ (เดิมคือ บริษัท สยามพาณิชย์การ) แต่กิจการไม่ดีต้องยุบเลิกเหลือเพียงฉบับเดียวคือ สยามนิกร และได้ออกหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่ คือ "พิมพ์ไทย" เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นหนังสือพิมพ์รายวันเข้าฉบับแรกของไทย

ดังนั้นหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนับเป็นการที่แม่เพลงกล่าวอ้างถึงชาวคราวเพื่อเตือนฝ่ายหญิงให้รู้จักระวังเนื้อระวังตัว

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ดูแต่ดูง...นี่นับถือยังไม่ชื่อกับเรา"

"แม่อย่าตีสนิทให้เขาสะกิดสะเกา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ดูแต่ลุง...นี่นับถือยังไม่ชื่อกับเรา” (จากบทกลอนที่ 12) ในการกล่าวเตือนฝ่ายหญิงเรื่องความไว้วางฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวคำว่า “ไม่ชื่อ” เพื่อสื่อความหมายโดยนัยว่าฝ่ายชายที่ถึงแม้จะอายุมาก ทั้งยังเป็นบุคคลที่แม่เพลงนับถือ ยังคิดจะหลอกหลวงฝ่ายหญิงและตนไปร่วมเพศเมื่อมีโอกาส ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในบทเพลง ทั้งนี้คำว่า “เรา” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ในบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลา (สอนหญิง) นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง

1.25 กลอนลอนสอนหญิง

- 1) (ลูกคู่) แม่ลำยังแม่ลำ ไสลำ ยุรยาตร
ฉันมาสนองร้องลำตัด หัวใจจะขาดลงรอนรอน
- 2) ขอคัดคำร่ำสอนของเอาขึ้นมาร้องเสนอ
ต่อท่านผู้ฟังตั้งพะเรือที่มาชะเง้อแลสลอน
- 3) ที่มาสดับกระแสทั้งพ่อแม่หนุ่มสาว
คอยฟังฉันเยื้องเรื่องราวเอาขึ้นมากล่าวเป็นกลอน
- 4) ถ้ากลอนกร่อยน้อยนิดข้อลิขิตขัดขวาง
ขอบพระคุณที่มาฟังช่วยสะสางงานสอน
- 5) ช่วยส่งเสริมเติมตอกันน้องหนอแนะนำ
ถ้าไขข้อไม่คมขำอย่ากล่าวคำขอคัดก่อน
- 6) คอยฟังฉันเยื้องเรื่องราวเอาขึ้นมากล่าวคดี
ไฉ่อนิจจาแม่นารีคอยฟังฉันนี้วิ่งวอน
- 7) ท่านที่เป็นนางสาวคอยฟังฉันกล่าวอภิปราย
ระวังความเสียหายนะจ๊ะแม่ตายสมร
- 8) เราเกิดมาเป็นสตรีย่อมจะมีสุภาพ

กิริยาเป็นทรัพย์สิ่งที่ยาบควรหย่อน

- 9) อันวาจาของนารีราคามีเหลือประมาณ
ถ้าหวานน้ำดั่งน้ำตาลแล้วชนชาวบ้านอวยพร
- 10) อันวาจาสามหาวโบราณท่านกล่าวไว้ว่า
จะเกิดการครหาชาวประชาอดค่อน
- 11) จะเดินเห็นลูกนั่งต้องระวังวางแผน
แม่อย่าเดินสายแขนอย่าแขวนตาช้อน
- 12) การระหกระเหินอย่าเดินเมียงมอง
อย่าเดินทอดน่องอย่าจ้องตาค้อน
- 13) ผู้ใหญ่นั่งพรอดอย่าสอดคำขาน
อย่าคุยเสียงลั่นให้สนั่นสะทอน
- 14) อย่าพูดไฮกฮากลำรากลำรอก
อย่าพูดตะคอกทำล้อหลอกปลิ้นปล้อน
- 15) เพราะเราเป็นผู้หญิงจงฟังสิ่งตักเตือน
ทั้งการบ้านการเรือนอย่าบิดเบือนบั่นทอน
- 16) เคนานอกในต้องดูให้สะอาด
หมั่นบิดหมั่นกวาดทั้งเสื่อเสาดมุ้งหมอน
- 17) ผ้าถุงผ้าห่มอย่าโลมมทิ้งหมัก
เอาออกตากออกซักอย่าทำขยักขย่อน
- 18) แม่อย่าทิ้งเอาไว้ ทั้งผ้าลายผ้าถุง
อย่าปล่อยให้มันยุ่งตลอดทั้งมุ้งและที่นอน
- 19) เพราะเราเป็นผู้หญิงต้องส่องให้รอบทั่ว
การเรือนการครัวดูให้ทั่วทั้งสวน
- 20) ข้าวของเบ็ดเตล็ดต้องมิเสีจทุกสิ่ง
เพราะว่าเราเป็นผู้หญิงอย่าให้มีสิ่งขาดตอน
- 21) พริกหอมกระชายอีกทั้งกระต่ายขูดมะพร้าว
หม้อแกงหม้อข้าวต้องให้เป็นเงางามงอน
- 22) กระบะกระบุงกระบวยไม้ขีดไฟคุ่นฟืน
กระดานขัดเสียดให้ลื่นให้พื้นเหลือองอ่อน

- 23) หม้อเกลือขวิดน้ำปลาอย่าปล่อยเราเลยเถิด
อย่าทิ้งล้างล้างเลือดประเดี๋ยวจะเกิดตัวหนอน
- 24) จงจดจำคำถ้อยวันแม่ช่อมะปริง
ทำให้ถูกแบบหญิงจะได้เป็นสิ่งถาวร
- 25) อีกตอนหนึ่งนะหล่อนฟังคำสอนเอาไว้
คอยฟังคำรำไปของฉันไว้เถอะนะหล่อน
- 26) การคบค้าสมาคมเป็นของขมขื่นหวาน
ถ้าเราไปเจอคนพาลจะพากันเดือดร้อน
- 27) คนรักเท่าผืนหนังคนชังเท่าผืนเสื่อ
คนหน้าเนื้อใจเสืออย่าได้ไปเชื่อคำวอน
- 28) เธอเป็นสาวสมัยใหม่เหมือนดอกไม้แรกหอม
แมลงภู่พริกพร้อมย้อมไต้ตอมเกสร
- 29) ทำดีก็ได้ดีทำชั่วก็ได้ชั่ว
การมีลูกมีผีวต้องดูให้ทั่วเสียก่อน
- 30) อย่าศักดิ์แต่ว่าเป็นคนประเดี๋ยวจะจนใจเจ้า
ตะวันสายป่ายสาวจะโคกเครั้าทับซ้อน
- 31) คนดีนี้มีน้อยคนถ้อยนะมันมาก
ถ้าเราไปหลงลมปากจะเกิดลำบากเดือดร้อน
- 32) หวานลิ้นนะกินตายเมื่อยามชยาเขาจะชม
จงไตร่ตรองในคารมถ้าตกหล่มแล้วยากถอน
- 33) เหมือนลอยทุ่นหมุนคว้างอยู่ท่ามกลางทะเล
ถ้าเจอคนเสเพลจะหันเหหัวใจอ่อน
- 34) จะหันหาทางฟังหรือก็ไม่ถึงระยะ
เพราะเราต้องเสียสละเหมือนขุดสระไว้กลางดอน
- 35) จะเสียสาวคราวหนึ่งตรงให้ถึงการเสีย
เจอคนชั่วนิ้วเนี่ยน้ำตาจะเรียรดหมอน
- 36) ยามรักผักต้มชยาเขาชมกันว่าหวาน
จงตรองไตร่ให้นาน ๆ จึงค่อยสมานผืนผ่อน
- 37) เสียสละก็เพราะรักครั้งจะผลักโดดแผลว

ตะวันก็สายปายเสียแล้วจำต้องแกว้ยอมกร่อน

- 38) ครั้นจะกลับจับจดหรือก็หมดที่หวัง
หากทำชั่วเข้าหลายครั้งก็เท่ากับนางสัญจร
- 39) จงตรองดูให้ตื่นแม่สตรีรุ่นสาว
หากหลงเชื่อคำเขาตัวของเรานี้แหละจะร้อน
- 40) จะเร่ร้อนหันเหจากสถานหลักแหล่ง
ถ้าขาดไม่ดีสีไม่แดงจะดูแสงก็ล่าสอน
- 41) อันแม่สื่อถือสารก็ล้ำคัมภีร์อีกละหนอ
มักส่งเสริมเติมต่อพุดยกยอชอวอน
- 42) อย่าไปเชื่อคำพุดข้อสมมุติปราศรัย
เพราะเขาจะเอาแต่ได้ลำบากใจอยู่ที่หล่อน
- 43) ที่ฉันว่ามานี้จึงพิถีเสียให้ถ้วน
จงใคร่ครวญสำนวนแน่นอน
- 44) หนุ่ม ๆ นาย ๆ เขาได้เพราะดี
มายเดียร์เสียชื่อเขาลือกระฉ่อน
- 45) รอยร่างแรมราไม่มาไม่ไป
ไม่ว่าใกล้หรือไกลไม่ถูกใจเขาก็จร
- 46) พอจิตจางร่างรอยอาดูรโดยสิ้นสาว
จนนั่งระทมชมดาวสะพรั่งพราวอยู่บนอัมพร
- 47) ที่นี้จะกล่าวคดีถึงแม่สตรีที่มีผิว
ย่อมมีดีมีชั่วอย่าเมามัวจับช้อน
- 48) อันสตรีนั้นมีสัตย์ควรปรนนิบัติสามี
ให้ถูกหลักของสตรีจะได้เป็นที่ถาวร
- 49) ควรเคารพบนอบตามระบอบโบราณ
เวลาผิวกลับจากงานควรทำการรับต้อนรับ
- 50) หวานคาวกับแกงจัดแต่งเตรียมไว้
มีเรื่องอะไรอย่าปราศรัยจงนิ่งก่อน
- 51) ไว้ยิ้มช้ายิ้มปลาค่อยปรึกษาหารือ
พุดกันแบบซื่อ ๆ เขาคงไม่ถือสุนทร

- 52) ทำให้ถูกแบบหญิงผัวจะทิ้งก็ยากแท้
ข้าวงของมองแลอย่าปล่อยให้แบกลางปอน
- 53) ถึงเวลาพลบค่ำขันท่านนำมา
เพื่อให้ผัวล้างหน้าเสียเมื่อเวลาตื่นนอน
- 54) ถึงเวลาเข้านอนนะแม่เกสรอุบล
กราบพระเสียดสามหนแล้วสวดมนต์เสียก่อน
- 55) สวดมนต์เสร็จแล้วนะจะแม่แก้วกัลยา
จงนึกถึงคุณครูบาคุณบิดามารดร
- 56) ระวังเสร็จสรรพแล้วจงกลับกายี
มากกราบเท้าอีกหนึ่งที่คือสามีของหล่อน
- 57) เวลาผัวหลับไหลแม่จงระไวระวัง
หมั่นปฏิบัติกัวยังควรนอนหลังแล้วตื่นก่อน
- 58) ถ้านอนก่อนตื่นสายใช้ไม่ได้ข้อนี้
ไม่ถูกต้องของสตรีถึงทำดีก็ยังไม่พอน
- 59) ควรเคารพสามีเอาไว้เป็นที่บูชา
ให้ถูกจรรยาโบราณว่าวิงวอน
- 60) รู้จักสูงรู้จักต่ำอย่าเหยียบย่างล้ำกราย
เราเป็นหญิงเขาเป็นชายอย่างมักง่ายสำส่อน
- 61) ผัวนั่งสั่งสอนอย่าแสดงอนหลีกเฉียง
แม่อย่าทุ้มอย่าเถียงอย่าขึ้นเสียงมองค้อน
- 62) เราจะถูกหรือจะผิดก็ควรคิดกลบเกลื่อน
ผัวเขารักตักเตือนอย่าแซะเขื่อนแสดงอน
- 63) แม่อย่าทำตาคมเที่ยวได้ชมชายอื่น
เดี่ยวผัวเห็นจะหมิ่นห็นจะชมชื่นตัวหล่อน
- 64) เพราะเราเป็นคนมีผัวระวังตัวให้ดี
ถ้าขัดใจกับสามีจะเกิดเป็นที่เดือดร้อน
- 65) คนเราทุกวันนี้รักกันที่ตรงไหน
เรายึดถือชื่อเข้าไว้ผัวคงจะไม่ตัดรอน
- 66) ที่นี้จะกล่าวสุนทรไปถึงตอนมีลูก

- ย่อมมีทุกข์มีสุขความสนุกลดหย่อน
- 67) แม่อย่าทำสกปรกผ้าอ้อมหมกหมักหมม
หมั่นประคบประหงมคอยอบรมลูกอ่อน
- 68) อีกทั้งผ้าอ้อมเปื้อนที่แม่จงขี้น้ำส่าย
จงซักน้ำรำไปอย่าทิ้งไว้ให้เป็นก้อน
- 69) แม่อย่าเดินเปลือยกายไปให้ชายเขาแลเส็ง
ปล່อยนมแห้งเต็งงอนแข็งเป็นงาบุญชร
- 70) ควรหาผ้าปกปิดเสียให้สนิทสนม
อย่าให้มันลอดผ้าห่มปล່อยหัวนมออกมาจน
- 71) อย่าปล່อยนมออกมาไขว้เที่ยวเดินไปเปลือยกาย
แกว่งมาแกว่งไปเดี๋ยวพวกผู้ชายเขาจะค้อน
- 72) อีกทั้งผ้าถุงผ้าถุงอย่าให้มันคลั่งเหินเขี้ยว
เลอะเทอะประอะเยี้ยวเหินเปรี้ยวเปียกปอน
- 73) จงจดจำพาทีนะแม่สตรีชายชวา
ถ้าผิดพลั้งวาจาจงกรุณาผันผ่อน
- 74) เพราะเป็นข้อกระทู้ของคุณครูนักประพันธ์
ท่านเติมแต่งแปลงผันผูกประพันธ์สั่งสอน
- 75) แม่สตรีทั้งหลายจงจำไว้เนะยุบล
จะรุ่งเรืองโฉมงามสิริมงคลทั่วนคร

(ประยูรนิทรรศน์, น. 82 – 85)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนลอนลอนหญิง" จะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาในการกล่าวสอนสตรี ตั้งแต่ยังเป็นสาวแรกรุ่น การไว้กิริยาอาการเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าชาย การคบค้าสมาคมกับชาย ที่เข้ามาจีบ การอยู่กินหลังแต่งงาน จนกระทั่งการปฏิบัติตนของสตรีเมื่อมีบุตรธิดา จาก การวิเคราะห์ถ้อยคำแบบกวีนพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลอนลอนหญิง" ปรากฏการใช้ ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“อันวาจา...ถ้าหวานจ๋าดังน้ำตาล”

“เหมือนลอยทุ่นหมูนคว้างอยู่ท่ามกลางทะเล

ถ้าเจอคนเสเพลจะหันเหหัวใจอ่อน”

“จะหันหาที่พึ่งหรือก็ไม่ถึงระยะ...”

เหมือนขุดสระไว้กลางดอน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “เหมือนลอยทุ่นหมูนคว้างอยู่ท่ามกลางทะเล ถ้าเจอคนเสเพลจะหันเหหัวใจอ่อน” (จากบทกลอนที่ 33) ในการกล่าวเตือนฝ่ายหญิงที่จะเลือกคบชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือทุ่นที่ลอยอยู่กลางทะเล คำอุปไมยคือฝ่ายชายที่เสเพล และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือน” จะเห็นได้ว่าแม่เพลงได้กล่าวถึงลักษณะของทุ่นที่ลอยคว้างท่ามกลางทะเลอันกว้าง เพื่อเปรียบเทียบกับฝ่ายชายที่มีนิสัยเสเพล “ไม่มีความพยายามใฝ่หาสิ่งดี ๆ เพื่ออนาคตที่ดี หากหญิงใดได้แต่งงานหรือใช้ชีวิตคู่กับชายดังกล่าวจะเหมือนกับทุ่นที่ลอยคว้าง ไม่มีเป้าหมายที่ดีในการดำเนินชีวิต

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ปล่อยนมแห้งเต็งงอนแข็งเป็นงากฤษร”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ปล่อยนมแห้งเต็งงอนแข็งเป็นงากฤษร” (จากบทกลอนที่ 69) ในการกล่าวสอนฝ่ายหญิงว่าห้ามเปลือยหน้าอกให้ฝ่ายชายเห็น แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์คืองากฤษรหรืองาช้างในการเปรียบเทียบสัณฐานของเต้านมที่งอนขึ้น ทั้งนี้ เว็บไซต์ MGR ONLINE (2557) ได้อธิบายลักษณะเต้านมของหญิงที่มีลักษณะงามงอนซึ่งเป็นลักษณะที่ดีไว้ในกระทู้ชื่อ “เปิดตำรา ‘หน้าอกสตรี’ ผู้หญิงรู้ได้ ผู้ชายรู้ยิ่งดี!” ความว่า “นมทรงงามงอน จะมีลักษณะคล้ายดอกบัว แต่หัวนมซ้อนขึ้นอย่างตระหงาย หลังคลอดลูกจะยิ่งเต่งตึงสวยงามยิ่งกว่าตอนเป็นสาวเสียอีก นับได้ว่าเป็นทรงอมตะมหาเสน่ห์ทีเดียว” ดังนั้นการกล่าวถึงลักษณะหน้าอกของสตรีดังกล่าวจึงนับเป็นการกล่าวอุปลักษณ์เพื่อให้เห็นถึงลักษณะหน้าอกสตรีที่มีความงอนขึ้นเป็นลักษณะเดียวกันกับงาช้าง

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

"วาจาสามหา"

"คนรักเท่าฝันหนึ่งคนซึ่งเท่าฝันเสือ"

"คนหน้าเนื้อใจเสือ"

"หวานลิ้นกินตาย"

"ยามรักผักต้มขายซมกันว่าหวาน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวนคำฟังเพย ความว่า "คนรักเท่าฝันหนึ่งคนซึ่งเท่าฝันเสือ" (จากบทกลอนที่ 27) ในการกล่าวถึงสองฝ่ายหญิงให้เข้าใจว่าคนที่รักเรามีน้อยกว่าคนที่ไม่ได้รักเรา ในจำนวนว่า "คนรักเท่าฝันหนึ่งคนซึ่งเท่าฝันเสือ" ซึ่งหมายถึง "คนรักมีน้อย คนซึ่งมีมาก หนึ่ง หมายถึง หนึ่งสัตว์ที่มีขนาดเล็กกว่าฝันเสือ" (กรมวิชาการ, 2543, น. 59) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงจำนวนดังกล่าวเพื่อเสนอภาพเชิงสองฝ่ายหญิงให้เข้าใจ สัจธรรมเรื่องการเป็นคนที่ต้องมีทั้งคนที่รักและคนที่เกลียด

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลอนสองหญิงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 3 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง

1.26 กลอนเลี้ยวสองหญิง

- 1) (ลูกคู่) หนาวลมต้องห่มผ้า หนาวฟ้าก้มหน้าอยู่คนเดียว
รักกันหนอรอกันหน่อย ปลูกหอรอยฟอสร์้อยสามเกรียว
- 2) สดับกันหน่อยทางนี้สุภาพสตรีทุกท่าน
เพื่อนร่วมเพศเดียวกันโปรดฟังฉันประเดี๋ยว
- 3) ไขว่คว้าดีดีไวยารหัวโบราณสอดรู้
แต่เป็นบัณฑิตถ้อยกระทำให้คุณหนู ๆ ยึดเหนี่ยว
- 4) ขอแนะนำน้อง ๆ การเลือกคู่ครองชีวิต
หากฉันพูดลั้งผิดคุณ ๆ อย่าคิดขับเคียว
- 5) ชาวสังคมปัจจุบันชอบเย้ยหยันแต่ผู้หญิง

- มีหลอนหลอกกลอกกลิ้งทำให้ผู้หญิงแห้งเหี่ยว
- 6) ชีวิตของลูกผู้หญิงมีแต่สิ่งทางเสียด
ถ้าตัวต่ำเกียรติเตี้ยอย่าเชื่อคน...นักเหี่ยว
 - 7) บรรดาน้อง ๆ เพื่อน ๆ ฉันขอเตือนสติ
เรื่องความรักอย่าเพิ่งรีบประเดี๋ยวจะเปลี่ยนแปลง
 - 8) ถ้ารักดีห้ามจู้ถ้ารักชั่วห้ามเส้า
รักสังคมต้องหมั่นควบคุมสาว ๆ ควรเฉลียว
 - 9) อย่าใจร้อนเหมือนไฟอย่าใจไวเหมือนปลาชิว
พอเจอหวานใจก็หวิดอีกหน่อยจะหิวแห้งเหี่ยว
 - 10) จะมีรักสักครั้งโปรดระวังเอาไว้
อย่ารักง่ายใจง่ายเชื่อคำชายพูดเกี้ยว
 - 11) ควรคำนวณให้แน่เสียก่อนแม่แพรสีเนื้อ
ขึ้นชื่อผู้ชายพ่ายเรือมากเหลือจะลดเลี้ยว
 - 12) ความเป็นสาวควรรักษามันมีราคานับแสน
เราควรจะห่วงแหนให้มันแน่นมันเหนียว
 - 13) ขึ้นหลงลมกันง่าย ๆ เชื่อคำชายพูดเตาะ
เดียวกันกระทะไม้ทันจะเกาะก็พาลทะเลาะกันเกี้ยว
 - 14) เกิดตั้งตงขวางตั้งเราฝ่ายหญิงต้องแยะ
เหมือนล่องเรือลอยแพไปตามกระแสน้ำเหี่ยว
 - 15) คนนิทาพาดูถูกต้องทนทุกข์ไปจนตาย
จะขัดสนบุญทรายก็คงไม่หายหมื่นเหี่ยว
 - 16) คุณผู้ชายเจ้าขาโปรดกรุณาหญิงบ้าง
อย่าทำทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ให้หญิงต้องนั่งหน้าเงี้ยว
 - 17) ไม่ว่าจะหญิงหรือชายก็มีหัวใจด้วยกันทั้งนั้น
ผู้หญิงไม่ใช่ของหวานชนิดน้ำตาลถึง
 - 18) คิดถึงกรรมโมธัมมะกันบ้างนะคะคุณผู้ชาย
อย่าปล่อยยให้หญิงต้องตะกายอยู่เส้นด้ายเส้นเดียว
 - 19) พูดถึงเรื่องความรักกล่าวกันตามหลักโบราณ
มีอยู่สองประการให้ลูกหลานยึดเหนี่ยว

- 20) รักที่หนึ่งคือรักที่เกิดจากเมตตา
มีปรานีกรุณาที่เข้ามาข้องเกี่ยว
- 21) พร้อมทั้งสงสารเอ็นดูหวังอุ้มชูชีวิตเขย
ไม่ทำเป็นคนชอบเคยหรือกินเลยแก่เลี้ยง
- 22) รักหวังเลี้ยงเป็นเมียเพื่อไม่ให้เสียเกียรติหญิง
รักจริง ๆ เลี้ยงจริง ๆ เลิกติดผู้หญิงเลิกเที่ยว
- 23) อยู่กับเหย้าเฝ้าบ้านเสร็จจากงานที่ทำ
รักซุ่มซิ่นหวานฉ่ำยิ่งกว่าถั่วดำข้าวเหนียว
- 24) รักเมียผัวชั่ววินรินทร์หรือรักกันจนแก่
เขาเรียกว่ารักแท้เป็นสิ่งที่แนบรักเที่ยว
- 25) รักของพ่อแม่ปู่ย่ารักของคุณตาคุณยาย
เป็นรักที่เกิดจากใจเป็นรักที่ไม่คดเคี้ยว
- 26) รักที่สองคือรักที่เกิดจากความใคร่
คือความรักของชายที่คิดจะหมายจะเคี้ยว
- 27) รักกลับรักกลอกรักปลอกรักปลิ้น
รักเกาะเกาะกินลูกชิ้นก้วยเตี้ยว
- 28) รักหลอกรักเล่นพอเหม็นก็นึกเปื้อน
ผู้ชายพ่ายเรือเหมือนเสือมีเขี้ยว
- 29) ชมแล้วทิ้งขว้างหาทางคิดตัด
ถ้าขึ้นยืนขัดฮึดฮัดพาลเขี้ยว
- 30) กินเหล้าเมายาพาลด่าดูด้น
รักขาดสะบั้นล่อกันแม่เขี้ยว
- 31) ยามเริ่มแรกรักน้ำผักว่าหวาน
อยู่ไปนาน ๆ น้ำตาลว่าเปรี้ยว
- 32) รักซบรักซ้อนรักย่อนจนยับ
หลอกกินสำรับแล้วสับจนเสี้ยว
- 33) รักจุดรักคร่ำรักพาไปขาย
ผู้หญิงซำใจก็ไม่แลเหลี้ยว
- 34) รักเร่รักร่อนรักด้อนไก่อตุ๋น

- เอาไปทำร้ายทารุณเสียจนหุ่นแห้งเหี่ยว
- 35) นี่แหละเขาเรียกรักเทียมถ้าใครไม่เจียมต้องจอด
เหมือนข้าวผัดน้ำซอสแต่ไม่เอาไปทอดเต้าเจี้ยว
- 36) ทั้งรสทั้งชาติก็ไม่ร่อยกินได้ห่อยแล้วก็หน่าย
เพื่อผู้หญิงทั้งหลายโปรดอย่าได้ข้องเกี่ยว
- 37) หญิงเมื่อเกิดมาเป็นกายย่อมหนีชายไม่พ้น
จะมีคู่สักคนมีหรือจนไม่เกี่ยว
- 38) ขอแต่ในลัยเขาดีร่วมสามภรรยา
ไม่ใช่ทุบตีแข่งคำหรือตีมสุราชอบเที่ยว
- 39) เขาจะรักเราจริงหรือเขาจะทิ้งให้เราอาย
โปรดจงระวังใจชายมืออยู่หลายสิบเสี้ยว
- 40) จนหรือมีไม่สำคัญข้อนั้นนะแล้วแต่
ขอให้รักแม่อยู่กันจนแก่หน้างเหี่ยว
- 41) จะเป็นรักเทียมหรือรักแท้ต้องดูให้แน่สักหน่อย
เดี๋ยวชื่อเสียงจะต่างพร้อยเหมือนโดนด้วยรอยไม้เรียว
- (ประยูรนิทรศน์, น. 85 – 86)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนเลี้ยวสอนหญิง” จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้เนื้อหาของบทเพลงในการสั่งสอนฝ่ายหญิงให้รู้จักความรัก ตั้งแต่การรักตัวเอง รักบิดามารดาครูบาอาจารย์ และการเลือกสามีที่ดีเพื่อชีวิตคู่ที่ดี โดยได้อธิบายลักษณะของชายที่ดีไว้เป็นประเด็นต่าง ๆ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนเลี้ยวสอนหญิง” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 7 แห่ง อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ใจร้อนเหมือนไฟ”

“ใจไวเหมือนปลาชิว”

“เกิดตังตังข่วงทิ้งเราฝ่ายหญิงต้องแยะ เหมือนล่องเรือลอยแพ”

“รักชุ่มชื่นหวานน้ำยิ่งกว่าถั่วดำข้าวเหนียว”

"ผู้ชายพายเรือเหมือนเสือมีเขี้ยว"

"รักเทียม...เหมือนข้าวผัดน้ำซอสแต่ไม่เอาไปทอดเต้าเจี้ยว"

"เดี่ยวที่ชื่อเสียงจะต่างพร้อมเหมือนโดนด้วยรอยไม้เรียว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "ใจร้อนเหมือนไฟ" (จากบทกลอนที่ 9) ในการสั่งสอนฝ่ายหญิงไม่ให้ใจร้อน ผู้แต่งใช้คำอุปมาคือไฟ คำอุปมาไม่ใช่ใจร้อน และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" คำว่า "ไฟ" ที่แม่เพลงกล่าวถึงอาจหมายถึง "ไฟกิเลส" ด้วยซึ่งหมายถึง "น. กิเลส" ที่เปรียบเสมือนไฟเพราะทำให้จิตใจเร่าร้อน" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 863)

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปมาคือความว่า "ผู้ชายพายเรือเหมือนเสือมีเขี้ยว" (จากบทกลอนที่ 28) ในการสั่งสอนฝ่ายหญิงให้ระมัดระวังตัวเมื่อต้องคบหากับฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือเสือมีเขี้ยว คำอุปมาไม่ใช่ผู้ชาย และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" ความว่า "เสือมีเขี้ยว" ที่แม่เพลงกล่าวถึงเป็นการแสดงภาพความอันตรายของฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงจึงต้องระมัดระวังตัวทุกครั้งเมื่อต้องคบหากับฝ่ายชาย ทั้งนี้คำว่า "เขี้ยว" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวอีกด้วย

1.2 อติพจน์ (hyperbole)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"น้ำตาลว่าเปรี้ยว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "น้ำตาลว่าเปรี้ยว" (จากบทกลอนที่ 31) ในการกล่าวถึงความรักแรกเริ่มระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง คำว่า "น้ำตาล" หมายถึง "น. สารประกอบคาร์โบไฮเดรตประเภทโมโนแซ็กคาไรด์และไดแซ็กคาไรด์ ซึ่งมีรสหวาน" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 627) ส่วนคำว่า "หวาน" หมายถึง "ว. ...ที่รัก" ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1318) ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวถึงรสชาติหวานของน้ำตาลจึงหมายถึงคราวแรกรัก ฝ่ายชายจะรักและกระทำดีงามต่อฝ่ายหญิง แต่เมื่อวันเวลาผ่านไปชายที่ไม่ดีก็อาจจะหมดรักฝ่ายหญิงได้อย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับความว่า "น้ำตาลว่าเปรี้ยว" กล่าวคือรสชาติที่หวานฉ่ำของน้ำตาลไม่หวานดังเดิมเมื่อสังเกตจากความเป็นได้ในเรื่องรสชาติของน้ำตาลที่เปรี้ยวแล้วไม่สามารถเป็นไปได้อีก นับว่าการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเป็นการกล่าวเกินไปจากความเป็นจริง ทั้งนี้คำว่า "เปรี้ยว" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวอีกด้วย

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"รักดีห้ามจู้รักชั่วห้ามเสา"

"ผู้ชายพายเรือ"

"ยามเริ่มแรกรักน้ำผักว่าหวาน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า "ผู้ชายพายเรือ" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวถึงฝ่ายชาย ความว่า "ผู้ชายพายเรือ" หมายถึง "(ลำ) น. ผู้ชายทั่วไป เช่น ผู้ชายพายเรืออยู่เต็มไป (ขุนช้างขุนแผน), ผู้ชายพายเรือ ก็ว่า" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 784) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้จำนวนคำพังเพยดังกล่าวในการกล่าวเตือนฝ่ายหญิงให้ระมัดระวังฝ่ายชายที่มีนิสัยคิดไม่ซื่อ อย่างไรก็ตามก็ตีผู้วิจยสันนิษฐานว่าจำนวนดังกล่าวมีนัยของการกล่าวถึงการร่วมเพศ ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของกาญจนา นาคพันธุ์ (จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน, 2553, น. 5) กล่าวไว้ถึงจำนวนดังกล่าวในแบบบทอัศจรรย์ ความว่า "จำนวน 'ผู้ชายพายเรือ ผู้หญิงชิงเรือ' ใช้ในความหมายทั่วไปว่าผู้ชายทั่วไปและผู้หญิงทั่วไป และเป็นจำนวนที่มีความหมายสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีตามความคิดความเชื่อของคนไทยที่นิยมให้ฝ่ายชายเป็นฝ่ายเคลื่อนไหว และฝ่ายหญิงอยู่กับที่" ดังนั้นแม่เพลงจึงกล่าวอ้างถึงจำนวนดังกล่าวเพื่อสื่อว่าฝ่ายชายที่มีนิสัยเจ้าชู้ มีนิสัยที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อภรรยาของตน

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หมายจะเคี้ยว"

"เจาะกินลูกชิ้นก๋วยเตี้ยว"

"หลอกกินสำหรับแล้วก็สับจนเสี้ยว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "หมายจะเคี้ยว" (จากบทกลอนที่ 26) ในการกล่าวเตือนฝ่ายหญิงถึงความต้องกรที่ฝ่ายชายหมายประโยชน์จากฝ่ายหญิง คำว่า "เคี้ยว" หมายถึง "บดให้แหลกด้วยฟัน." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 275) แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะ

เห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “เคี้ยว” เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงของฝ่ายชายที่ต้องการล่วงเกินทางเพศฝ่ายหญิง สอดคล้องกับรชนี ศิริไสยาสน์ (2551, น. 87) ที่ได้กล่าวถึงความหมายใหม่ในพจนานุกรมฉบับมติชน คำว่า “ฟาด” ที่เป็นภาษาปากหมายถึงการรับประทานอาหาร ว่ายังหมายถึง “ร่วมประเวณี” อีกด้วย ทั้งนี้คำว่า “เคี้ยว” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวสอนหญิงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 7 แห่ง
2. อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.27 กลอนเล่าวา

- 1) นีละหนอพอกคุณพืงแม่ประยูรตักเตือน
เรารักกันฐานเพื่อนจึงตักเตือนว่ากล่าว
- 2) อย่าคุดมากปากกล้าอวดปัญญาลิกซึ้ง
อันสมองของเจ้าซึ่งน่ะยังไม่ถึงหัวเสา
- 3) ใ้อีที่เขาว่าตักว่าเจ้าที่เขาเก๋กว่าเข็ง
นักประพันธ์สรรเพลงยังมีเก่งกว่าเจ้า
- 4) จะเปรียบเจ้าให้เข้าที่เพียงแต่ขีที่ค่างตอ
เจ้าขีไคไลได้หอยังไม่พอบรรเทา
- 5) อันเมืองไทยไว้ยศยังไม่หมดหรือคนดี
เสมอเจ้าเท่านี้อาจจะมีแพ้เขา
- 6) โชคไม่เหมาะเคราะห์ของแกอาจจะมีแพ้ฉันก็ได้
เดียวท่านผู้ชมทั้งหลายจะดูยน้ำลายรดเจ้า
- 7) ถ้าคืนนี้แกแพ้ลงจะเปิดกระโปรงให้จูบปลา
แล้วจืดเอาของมีค่าไปถูที่หน้าเล่นเบาเบา
- 8) อุเหมมิ่งทะเลิ่งใหญ่นักพอชายเจ้าขู้

หมิ่นประมาทชาติสูงจะกลบรูแมวเขา

9) แกเรียนคาถาจับงูมาจากครูไหนกันแน่

จึงกล้าเอามือเข้ามาเหยยที่หน้าดวงงูเท่า

10) อันนั้กเล่นเซมกลอนฉันนั้นยังอ่อนกว่าแก

ไ้การชนะหรือแพ้มันแล้วแต่บางคราว

11) จึงจับยามสามดวงดตำราขึ้นมาเปิด

อันคนดีเขาจะมาเกิดดีเลิศยิ่งกว่าเจ้า

12) ฉันคนดีที่มีมาในตำราตรงเผง

ไ้เราก้เื้อขงเบ้งยอมจะเล็งดูดาว

13) ถึงแกจะดีมีภูมิมาขึ้นคุมตีด่าน

ไ้เราก้เื้อชาติทหารยอมรู้ทันเทียมเท่า

14) คีนนี้พ่อตัวหัวหน้าแกไม่ได้คว่าหรงกชชย

ต้องจิกหัวม้ายัดกับไหเอาน้ำโกลชาลาเปา

15) มาถกคาถาว่าเขาที่ตัวของเจ้าไม่ว่า

แกมันเหลวเลวกว่าหมาเสียยิ่งกว่าหลายเท่า

16) คำเฉลยเอ่ยชี้ว่าหมาชี้แทบทุกครั้ง

ไม่มีใครยกหางมันได้อย่างเอียงเจ้า

17) มันได้อย่างเอียงเจ้าเที่ยวหาเท่าแต่ชาวบ้าน

กบาลหัวตัวมันชิปล่อยให้คันทนเกา

18) ถ้าใครไม่ตรองมองให้ซึ่งคิดว่าเจ้าอึ้งนะคนดี

ถ้าใคร่ครวญให้ถ้วนถี่เลวกว่าตรงนี้หลายเท่า

19) ให้นี้กรำคาญหมันไ้มันนำเอาไม้ไปตีดีหู

แล้วตั้งจุมกแกมาถูที่ลิ้นงูแมวเขา

(ประยูรนิทรศน์, น. 86 – 87)

จากเพลงลำตัด “กลอนเลวว่า” จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในบทเพลงเป็นการกล่าวโต้ตอบของแม่เพลงและยังเป็นการกล่าวหาฝ่ายชายในเรื่องต่าง ๆ ลักษณะเด่นของบทเพลงดังกล่าวคือการใช้สัญลักษณ์สังวาส จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงลำตัด “กลอนเลวว่า” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง การใช้คำสังวาส

ชนิดซ้อนโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดซ้อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"จะเปรียบเจ้าให้เข้าที่เพียงแต่ซี้ที่ค่างตอ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "จะเปรียบเจ้าให้เข้าที่เพียงแต่ซี้ที่ค่างตอ" (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือซี้ที่ค่างตอหรือเศษอุจจาระขับถ่ายแต่กลับกระเด็นติดอยู่ตามตอไม้ คำอุปไมยคือฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมคือคำว่า "เพียงแต่" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงกล่าวถึงเศษอุจจาระที่กระเด็นหรือติดค่างตอไม้หรืออาจเป็นเศษอุจจาระที่กระเด็นติดตามเสาไม้ของลั้วม ชัยโรจน์ ชุมมงคล (เล่าเรื่องลั้วมไทย, 2549, น. 36) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของชาวบ้านในการขับถ่ายอุจจาระไว้ว่า

ชาวบ้านจะถ่ายทุกข์ตามสภาพแวดล้อมของตน เช่น ผู้ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำก็จะขับถ่ายลงในแหล่งน้ำนั้น โดยมีธรรมชาติคือน้ำและสัตว์น้ำบางชนิดคอยทำลายและกำจัดสิ่งปฏิกูล ผู้ที่อยู่เล็อกสวนไร่นาก็จะถ่ายทุกข์ตามสมุทุมพุ่มไม้ตามทุ่งนา อย่างที่เรียกกันติดปากว่า "ไปทุ่ง" สิ่งที่ถูกขับถ่ายออกมาก็จะกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติหรืออาหารของสัตว์บางประเภทต่อไป

ดังนั้นการกล่าวถึง "ซี้ค่างตอ" หรืออุจจาระที่ติดค่างอยู่บริเวณตอไม้ในการเปรียบเทียบฝ่ายชาย จึงนับเป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับความอูจาดตาและกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ของอุจจาระ อีกทั้งเป็นการเปรียบฝ่ายชายให้ต่ำต้อยเช่นเดียวกับเศษอุจจาระ นับเป็นการกล่าวเปรียบเพื่อให้ฝ่ายชายเกิดความอับอายจากการล้อเลียนของแม่เพลงทั้งนี้คำว่า "ตอ" ดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสระหว่างวรรคกับคำว่า "หอ" ในวรรคต่อไปตามลักษณะฉันทลักษณ์อีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ขงเบ้ง"

"หมาซี้ไม่มีใครยกหาง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนคำพังเพย ความว่า "หมาขี้ไม่มีใครยกหาง" (จากบทกลอนที่ 16) ในการกล่าวเหยียดหยามฝ่ายชายที่มีนิสัยใช้อวดความเก่งกาจ สำนวนดังกล่าวมีความหมายว่า "(ลำ) น. คนที่ชอบยกย่องตัวเอง, คนใช้อวด." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1299) ทั้งนี้เว็บไซต์ LOVE THAICULTURE กระทรวงวัฒนธรรม (2559) ได้อธิบายที่มาของสำนวนดังกล่าวไว้ในกระทู้ "ภพิต สำนวน คำพังเพย เรื่อง 'หมา' นำชวนคิด" ความว่า

เป็นการนำธรรมชาติของหมาที่เวลามันจะขี้ มันจะยกหางตัวเองขึ้น โดยไม่มีใครต้องช่วยมันยก เขาจึงนำมาเปรียบกับคนที่มีดีหรือมีความสามารถจริง ว่าเขาไม่ต้องใช้อวดว่าเขาเก่งจริง ทำจริงหรือ เพราะใครเก่งจริง คนเขาก็รู้เอง มีแต่คนที่ชอบยกย่องตัวเอง เพราะไม่ดีจริงไม่เก่งจริงเท่านั้นแหละ ที่ต้องใช้อวด เพื่อให้คนอื่นเขาไม่รู้

จะเห็นได้ว่าการใช้แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนคำพังเพยดังกล่าวเพื่อล้อเลียนและต่อว่าฝ่ายชาย เป็นการนำลักษณะธรรมชาติของสุนัขเมื่ออุจจาระที่ไม่ต้องอาศัยบุคคลใดช่วยยกหางมาเปรียบเทียบกับลักษณะของฝ่ายชายที่ขบถยกย่องหรือใช้อวดตนเอง

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เจ้าขี้โคลได้หอยยังไม่พอบรรเทา"

"จิกหัวมายัดกับไผ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เจ้าขี้โคลได้หอยยังไม่พอบรรเทา" (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับปริมาณความสามารถในการปฏิบัติของฝ่ายชายเพื่อล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นว่าผู้แต่งต้องการใช้คำว่า "หอย" เพื่อแทนคำว่า /hi:/ ซึ่งหมายถึง "น. อวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงหรือสัตว์เพศเมียบางชนิด." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1338) เนื่องจากพิจารณาจากการเปลี่ยนเสียงสระจากเสียงสระ /-i:/ เป็นเสียงสระ

ออก แต่ยังคงเสียงพยัญชนะต้น /h-/ และเสียงวรรณยุกต์จัตวาไว้ ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้การเปรียบเทียบระดับความสามารถของฝ่ายชายเพื่อเทียบกับปริมาณคราบโคลบบริเวณอวัยวะเพศหญิงซึ่งเป็นปริมาณที่น้อยอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นการเปรียบเทียบฝ่ายชายให้ต่ำต้อยด้อยค่าเช่นเดียวกับเศษซีโคลตามอวัยวะเพศหญิงเพื่อให้ฝ่ายชายเกิดความอับอายจากการล้อเลียนของแม่เพลง

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

"จะเปิดกระโปรงให้จูบปลา"

"จัดเอาของมีค่าไปถูหน้าเล่นเบา ๆ"

"จะกลบรูแมวเขา"

"เอามือเข้ามาแหยที่หน้าดวงงูเห่า"

"ไม่ได้คว่ำหรือทรงชัย"

"เอาหน้าไถลซาลาเปา"

"ตั้งจุมกแกมมาตุที่ลิ้นงูแมวเขา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "จะเปิดกระโปรงให้จูบปลา" (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้คำว่า "เปิดกระโปรง" ในการเปิดประเด็นการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากกระโปรงเป็นชุดสำหรับสตรี ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของการล้อเลียนฝ่ายชายให้มาจูบอวัยวะเพศหญิง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าปลาดังกล่าวต้องเป็นปลาที่มีลักษณะลำตัวที่แบน ตัวอย่างเช่น ปลาสลิค ปลาตะเพียน เป็นต้น เนื่องจากเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงอวัยวะเพศหญิงมาก นับเป็นการล้อเลียนฝ่ายชายให้ต่ำต้อยเพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "เอาหน้าไถลซาลาเปา" (จากบทกลอนที่ 14) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้คำว่า "ซาลาเปา" ซึ่งหมายถึง "น. ของกินอย่างหนึ่งของจีน ทำด้วยแป้งสาลีปั้นเป็นลูกกลมข้างในใส่ไส้ นึ่งให้สุก มีทั้งไส้หวานและไส้เค็ม. (จ.)" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 400) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเต้านมฝ่ายหญิง เนื่องจากลักษณะพื้นฐานของซาลาเปามีลักษณะคล้ายกับเต้านม ดังนั้นการกล่าวในลักษณะดังกล่าวจึงนับเป็นการล้อเลียนฝ่ายชายด้วยการนำไปหน้า

ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่สูงของฝ่ายชายมาอยู่ในระดับที่ต่ำลงมาคือหน้าอกหรือเต้านมของฝ่ายหญิง เพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลาว่านี่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง

1.28 กลอนเลายกคน

- 1) ได้ฟังกลอนค่อนดิ่งฉันนั่งนิ่งแล้วนึกหน่าย
พระนายพี่ชายช่างปากร้ายสามหา
- 2) ว่าลำตัดสตรีเสียจนไม่มีราคา
แกเหยียบย่ำพวกข้าว่าเลวยิ่งกว่าของเนา
- 3) แกว่าผู้หญิงลำตัดเลวเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน
ฉันรู้สึกนึกรำคาญในคำขานของเขา
- 4) กลอนที่ร้องของเจ้ามันทำให้เรากลุ่มกัลด
ว่าผู้หญิงลำตัดเลวเยี่ยงสัตว์สี่เท้า
- 5) แกเหยียบย่ำให้ต่ำเตี้ยหาว่าเสียไปทั้งวัน
อันความดีของฉันแกไม่รำพันขึ้นมากล่าว
- 6) แกว่าหญิงชั่วช้าเที่ยวขายตาหน้าทน
หันมานี่ซิไอ้สันมาฟังนุสนธิ์น้องสาว
- 7) สมัยนี้เสรีภาพพวกแกทราบกันบ้างไหม
ในขอบเขตประเทศไทยศิวิไลซ์ขึ้นกว่าเก่า
- 8) สมัยหมุนหมุนสมองให้มีนักร้องฝ่ายหญิง
เข้าแข่งขันพนันชิงอย่าค่อนดิ่งเลยไอ้เต่า
- 9) แต่ก่อนเก่าเหล่าลำตัดเขาริหัดแต่ผู้ชาย

ท่านผู้ฟังทั้งหลายเขาเป็นหน่วยในลำเนา

- 10) ชายต่อชายเข้าประชันร้องด่ากันโหมง
พาพรรคพวกมาเต็มโรงกระโดดโหยงยิงเข้า
- 11) ที่ชี้แพ้ชวนตีตีไม่ดีก็ช่วยฮา
ถ้าฝ่ายใดดีออกกว่าก็ซ้ำอุราโคกเศร้า
- 12) ถ้าฝ่ายใดดีออกกว่าก็ซ้ำอุราขุนเคือง
เล่นไปแล้วมักเกิดเรื่องมันไม่ใช่เครื่องแก้เหงา
- 13) ชายต่อชายมาประชันเข้าแข่งขันกลอนคู่
ไม่มีใครเขาอยากดูพวกแกจะรู้กันหรือเปล่า
- 14) ถ้าขาดผู้หญิงนักกลอนสดแกจะต้องอดใบเบงก
เขาไม่หามาแสดงท้องจะแห้งนอนหนาว
- 15) พวกเราไม่มาเล่นจะรู้เช่นเห็นชาติ
ถ้าขาดผู้หญิงลำตัดเอ็งจะต้องกัดหนังเท้า
- 16) อันลำตัดสตรีที่มากมีก็หลายหมู่
ที่กำลังรอดสูก็มีอยู่ไม่เบา
- 17) เพราะความจนทนอายุเพราะอยากได้สตางค์
ถึงใครจะว่าก็ช่างใช้ไม้ขว้างหัวเขา
- 18) ถือว่าเป็นอาชีพจำต้องรับชวนขวาย
หาเสียบึงไว้เลี้ยงกายถ้ารอให้สายนแล้วจะเศร้า
- 19) ถึงฉันจะเป็นสตรีก็นับว่าดีมีราคา
คืนหนึ่งที่เขาหายังมีราคามากกว่าเจ้า
- 20) หนึ่งเดือนที่เขาทำฉันยื่นรำเพียงหนึ่งคืน
จึงจำทนฝันลูกขึ้นยืนมากล่าว
- 21) ถ้าเล่นดีเขาก็ล้อมมีชื่อกันไปไกล
แกว่าจะเสียที่ไหนตรงพูดเฉใจให้อ้อฉาว
- 22) เราอาบเหงื่อต่างน้ำกลับวาระยาหย่าเป
ฉันไม่ได้ไปขายหม้อเหมหรือว่าไปเร่ของเก่า
- 23) แกว่าผู้หญิงรำมะนาเที่ยวขายตาหน้าด้าน
แล้วพวกแกละไส้สันดานข้าราชการทำไมไม่เอา

- 24) มาตีหน้าเป็นลิงให้ผู้หญิงเขาร้องคำ
 ดูเลวทรามต่ำช้ายิ่งกว่าข้าตั้งหลายเท่า
- 25) มาให้ผู้หญิงเขาด่าเล่นเหมือนยังเช่นซี่ครอก
 ตีหน้าได้คล้ายหนอกเหมือนยังกับคอกซี่ไถ่
- 26) รูปร่างก็กำยำทำไมไม่ทำราชการ
 ผลสุดท้ายตัวมันหน้าก็ด้านยิ่งกว่าเก่า
- 27) ถ้าทีหลังมาค้อนตึงหรือว่าผู้หญิงลำตัด
 แม่จะเอาเชือกผูกมัดให้นอนถัดซาลาเปา
- (ประยูรนิทรศร, น. 87 – 88)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนเลายกคน” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่ฝ่ายหญิงใช้ในการปฏิพากย์โต้กลับฝ่ายชาย เนื่องจากฝ่ายชายได้กล่าวหา ล้อเลียน และเสียดสีฝ่ายหญิงด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนเลายกคน” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 6 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เลวยิ่งกว่าของเนา”

“เลวยิ่งสัตว์เดรัจฉาน”

“เลวยิ่งสัตว์สี่เท้า”

“ผู้หญิงเขาด่าเล่นเหมือนยังเช่นซี่ครอก”

“ตีหน้าได้คล้ายหนอก”

“ตีหน้า...เหมือนยังกับคอกซี่ไถ่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ผู้หญิงเขาด่าเล่นเหมือนยังเช่นซี่ครอก” (จากบทกลอนที่ 25) ในการกล่าวเหยียดหยามฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือซี่ครอก คำอุปไมยคือผู้ชายที่ถูกผู้หญิงด่า และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือนยังเช่น” ผู้แต่งใช้คำว่า “ซี่ครอก” ซึ่งหมายถึง

"(โบ) น. คำดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นผู้ที่มีฐานะต่ำต้อยกว่าครอกหรือทาส (ใช้เป็นคำต่ำ)." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 197) ในการต่อว่าและเหยียดหยามฝ่ายชายที่ถูกผู้หญิงตำหนิติฉินในเรื่องต่าง ๆ เนื่องจากลักษณะของฝ่ายชายที่ถูกตำหรือต่อว่านับเป็นลักษณะฐานะที่ต่ำกว่าฝ่ายหญิง สอดคล้องกับลักษณะตามบริบทความหมายของคำต่ำดังกล่าว

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "ตีหน้าได้คล้ายนอก" (จากบทกลอนที่ 25) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือนอก คำอุปไมยคือหน้า และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "คล้าย" คำว่า "นอก" หมายถึง "น. ก้อนเนื้อที่ต้นคอของสัตว์บางชนิด เช่น วัว. ก้อนเนื้อที่นูนขึ้นมาที่ต้นคอของคนบางคน เช่น เธออ้วนจนคอเป็นนอก, เนื้อได้ที่องุ่นย่น เช่น ฝรั่งช้ำนอก." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1283) ส่วนคำว่า "ตีหน้าได้..." หมายถึงการแสดงสีของฝ่ายชายเมื่อถูกฝ่ายหญิงตำหนิต่อว่า เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง จะเห็นได้ว่าฝ่ายหญิงต้องการกล่าวเปรียบเทียบลักษณะการแสดงสีหน้าของฝ่ายชายว่าคล้ายกับนอกหรือเนื้อบริเวณอวัยวะเพศหญิง การเปรียบเทียบดังกล่าวนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะสีหน้าของฝ่ายชายให้ต่ำกว่าด้วยการเปรียบเทียบกับลักษณะของเนื้อบริเวณใกล้เคียงอวัยวะเพศหญิง เพื่อให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

1.2 อุปลักษณะ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ตีหน้าเป็นลิงที่ผู้หญิงเขาร้องต่ำ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณะ ความว่า "ตีหน้าเป็นลิงที่ผู้หญิงเขาร้องต่ำ" (จากบทกลอนที่ 24) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย ผู้แต่งใช้คำอุปลักษณะให้ใบหน้าของฝ่ายชายเป็นเช่นเดียวกับลักษณะใบหน้าของลิง ลิงนับเป็นสัตว์เดรัจฉานที่คล้ายกับมนุษย์มากที่สุด สอดคล้องกับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 1059) ที่ได้อธิบายไว้ว่า "น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมหลายสกุลในอันดับ Primates ลักษณะคล้ายคน" แต่บุคคลใดก็ตามที่ถูกกล่าวเปรียบเทียบกับมีใบหน้าเช่นเดียวกับลิง จะนับว่าเป็นการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีลักษณะใบหน้าที่ดงามน้อยกว่าใบหน้ามนุษย์ปกติ เนื่องจากลิงนับเป็นเพียงสัตว์เดรัจฉาน แต่มนุษย์นับเป็นสัตว์ประเสริฐ

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"สามหาว"

"อาบเหงื่อต่างน้ำ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนคำพังเพย คำว่า "สามหาบ" (จากบทกลอนที่ 1) ในการกล่าวเหยียดหยามฝ่ายชาย คำว่า "สามหาบ" หมายถึง "ว. หยาบคาย, โอบงักว้าวร้ายผู้หลักผู้ใหญ่, (ใช้แก่วาจา) เช่น เด็กพูดจาสามหาบกับผู้ใหญ่" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1217) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้สำนวนคำพังเพยดังกล่าวมาใช้ในงานประพันธ์เพื่อกล่าวต่อว่าฝ่ายชายที่มีลักษณะลามปามผู้ที่อาวุโสกว่าด้วยคำพูดหรือคำร้องในการแสดงเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้ยังเห็นได้ดีกว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นการใช้ถ้อยคำที่มีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ซาลาเปา"

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลาของคนนี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 6 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.29 กลอนเลาหมา

- 1) กระชั้นแจ้วแว่วเสียงฟังสำเนียงสดใส
จะเป็นหนุ่มที่ไหนมาเกี่ยวได้เกี่ยวเอา
- 2) จึงจัดแจงแต่งตัวแล้วหวีหัวผัดหน้า
ไม่ละเฉยเลยซ้ำเพื่อสนทนาตอบเขา
- 3) พอพบพักรตร์ชกสะอึกให้รู้สึกเอียงอาย
พ่อหรือพี่ชายฉันนึกว่าใครเสียอีกเล่า

- 4) ไปเกี่ยวคนอื่นเถิดพี่เอาไว้เป็นที่เคียดข้าง
ที่รุ่นสาวคราวลำอามมีนมตั้งแปดเต้า
- 5) ถึงแขกไปใครมาเป็นทีสง่านาม
ได้เมียงามนามสมแถมมีนมเป็นระนาว
- 6) มันถึงจะสมสกุลของพ่อคุณตัวตั้ง
ได้เมียงามตามหลังที่เอี่ยมลำอามพริ้งพราว
- 7) ทั้งสี่สัณวรรณะได้ระยะตามแปลน
มีแขนตั้งสี่แขนช่างงามแสนสมสาว
- 8) ไบหูตูปรูปผอมสวยพร้อมหมดทั้งกาย
เอวก็กลมสมสมัยไม่มีใครเทียมเท่า
- 9) ขึ้นเตียงเคียดข้างสวาทหวังอาวรณ์
แนบสนิทชิดสมรเมื่อยามนอนโลงเก่า
- 10) เป็นที่ลำราญบานขึ้นตลอดคืนราตรี
เล่าโลมโลมศรีไม่มีที่สร้างเขา
- 11) ถิ่นนำไปไหว้ญาติผู้ที่ไม่ต้องกลัวเขาโกรธ
เพราะรูปร่างเธอหมดจดคงจะไปรดเปล้า
- 12) คงรับรองน้องสะใภ้สนใจไม่เสียนตี
ว่านายเจ้าชู้ดีแรกจะมีเมียกับเขา
- 13) ว่าเซยชมเวิตชูเป็นเจ้าชู้ชาญเชี่ยวชาญ
ได้เมียมิวต่างคางเรียวชื่อนางเชียวนวนขาว
- 14) อันที่จริงเธอกับฉันรู้จักกันมาแท้ ๆ
เธออย่ามาเกี่ยวมาแก้เพราะเธอก็แยกว่าเรา
- 15) เธออยากจะมีเมียสาวเธอรักเขาจริงหรือ
ฉันจะช่วยเป็นแม่สื่อไปหารีอกับแม่เล่า
- 16) ฉันเจอแม่สาวขาวขำรูปกึ่งงามเสียด้วย
บ้านเขาอยู่บางกรวยชื่อนางม่วยมาเก้า
- 17) มิวขาวเท้าแขนอกแอ่นคอย่น
หนุ่ม ๆ จึงติดกันเต็มถนนเพราะหล่อนเป็นคนต่างดาว
- 18) หล่อนเป็นลูกผสมเอวกลมคมสัน

เป็นเชื้อชาติเยอรมันผสมพันธุ์เกรฮาร์ด

19) ญาติข้างพ่อเป็นบูลด็อกกักตาป็อกปากจู๋

เป็นวงศ์วารหลานยายจุกกหลงจู๋ไล่เห่า

20) มีคู่สองคงไม่เสียนี้กว่ามีเมียต่างชาติ

ได้เมียสาวแต่เป็นสัตว์ไว้แก้ขัดชั่วคราว

(ประยูรนิทรศน์, น. 88 – 89)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนเลาหมา" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ล้อเลียนฝ่ายชาย จากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการล้อเลียนฝ่ายชายโดยการกล่าวหาว่าฝ่ายชายเหมาะสมที่จะได้ภรรยาเป็นสุนัขเพศเมีย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเลาหมา" ปรากฏการใช้คำชยานามจำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำชยานาม (epithet)

แม่เพลงใช้คำชยานาม จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"นางมวยมาเก๊า"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "นางมวยมาเก๊า" (จากบทกลอนที่ 16) ในการเรียกชยานามของบุคคลที่อาศัยอยู่เมืองมาเก๊าประเทศจีน แต่เมื่อสังเกตจากการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าชื่อเรียกชยานามดังกล่าว แม่เพลงต้องการกล่าวถึงสุนัขที่ชื่อ "นางมวย" ส่วนคำว่า "มาเก๊า" ที่แม่เพลงกล่าวชยานามนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าถ้อยคำดังกล่าวชยานามดังกล่าวในคำว่า "มา" มีเสียงที่คล้ายกับคำว่า "หมา" หรือสุนัข อีกทั้งยังเป็นความหมายที่สอดคล้องกับบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงซึ่งแม่เพลงต้องการกล่าวถึงสุนัขเพศเมียเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายว่ามีภรรยาเป็นสุนัข ทำให้เกิดความขบขันแก่การแสดง ทั้งนี้คำว่า "มาเก๊า" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

2. ภาพพจน์ (figure of speech)

2.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"บางกรวย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า "บางกรวย" (จากบทกลอนที่ 16) ซึ่งน่าจะหมายถึงอำเภอหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี (เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, 2561) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงภูมิลำเนาของสุนัข ซึ่งจะทาบตามมาให้เป็นภรรยาของฝ่ายชาย ดังนั้นการกล่าวอ้างถึงดังกล่าวจึงเป็นการกล่าวอ้างถึงเพื่อขยายความให้เห็นภูมิลำเนาของสุนัขในล้อเลียนฝ่ายชาย

3. คำสัพเวส (erotic words)

3.1 คำสัพเวสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

3.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพเวสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หนุ่ม ๆ จึ่งติดกันเต็มถนน"

"ได้เมียสาวแต่เป็นสัตว์ไว้แก้งัดกันชั่วคราว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "หนุ่ม ๆ จึ่งติดกันเต็มถนน" (จากบทกลอนที่ 17) ในการกล่าวถึงสตรีที่ตนจะแนะนำให้เป็นภรรยาของฝ่ายชาย คำว่า "ติด" ที่ผู้แต่งใช้ในการประพันธ์มีความหมายว่า "ก. ผูกพันอย่างขาดไม่ได้ เช่น ลูกติดแม่ หมาดิดเจ้าของ ติดผู้หญิง" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 499) ดังนั้นผู้หญิงนางใดที่มีฝ่ายชายติดจะหมายความวาสตรีผู้นั้นมีสิ่งดึงดูดฝ่ายชาย เช่น ความสวย เป็นต้น แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายให้มีภรรยาเป็นสุนัขเพศเมีย เนื่องจากความหมายของถ้อยคำที่แม่เพลงใช้ในงานประพันธ์จะเสนอภาพของสุนัขเพศเมียตัวดังกล่าวมีสุนัขเพศผู้จำนวนมากมาร่วมมีเพศสัมพันธ์ด้วย และจะมีการติดแก้งัดหรือติดเบ้งซึ่งหมายถึงอาการสมจรของสุนัขซึ่งกำลังติดกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 499)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลาหมานี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คำชานานาม จำนวน 1 แห่ง

2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง

1.30 กลอนเลาหวย

- 1) ขอสมากภัยหญิงและชายทุกท่าน
จะฟังลำตัดว่ากันต้องฟังกันเป็นเรื่องราว
- 2) สู้มเสียงฉันก็ไม่กลมพังการมยังห้วน
ยังมีแหบโหยหวนไม่ย้วยวนเหมือนสาว
- 3) ดูสาว ๆ เขาก็มีนคราวจะยิ้มก็สวยเก
ฉันนี้เล่าเค้าเป่ซักไอ้ไอ้ไม่เอาอ่าว
- 4) ถ้าปากร้องก็ไม่ขำยกมือรำก็ยังแย
วานขึ้นไปเล่นบางแคเล่นเอาคนแก่นั่งหา
- 5) มีอย่างเดียวแหละ...ยังเล่นอยู่ได้
ยังเต่งตึงผึ่งผายมีลูกไม้ให้ออกพราว
- 6) ถ้าพูดถึงเรื่องลูกไม้พวกผู้ชายต้องแพ้ฉัน
เท่าที่เคยประชันเคยแพ้ฉันมาหลายคราว
- 7) เคยแพ้ฉันมาหลายครั้งเช่นเจ้าจั่งเป็นต้น
ฉันเคยต่อให้หลายคนแกยังป่นว่าไม่เอา
- 8) ถ้าเล่นประชันกันจริงจิงฉันว่าเจ้าจั่งก็อึดอัด
แกเป็นคนมีประวัติที่เจนจัดยึดตายาว
- 9) แกเป็นคนมีประวัติเสียฉันชอบเชี่ยชอบคู้ย
ไปเล่นที่ไหนฉันชอบคุยจับมาคู้ยให้อายเขา
- 10) ประวัติของนาย...ก็ไม่ไซ่เล่นฉันเคยเห็นมาจั่งหับ
ไอ้คนบ้า ๆ นี่อาภัพนอนหลับแล้วยังเกา
- 11) แกว่าไม่ต้องมากล่าวเล่าบอกฉันคันข้างนอกก็ยังมี
ที่แม่ประยูรคันตะละที่ยังหาที่แอบเกา
- 12) พวกแกนะเกาไม่รู้ตัวเกาไปทั่วเสียด้วย
ไม่กลัวเจ็บไม่กลัวป่วยไม่กลัวชวยเลยนะเจ้า
- 13) ใครจะมีประวัติฉันชอบจับเอาขึ้นมาว่า

เพื่อความสนุกสนานเฮฮาจริงใจให้พวกเรา

- 14) ใครจะเคืองฉันก็ไม่กลัวเพราะไม่ใช่ตัวของฉัน
พูดถึงลำตัดประชันต้องว่ากันแบบเก่า
- 15) ลำตัดสมัยก่อนเขาว่ากลอนกันน่าดู
ใครมีประวัติเหมือนผู้ต้องนั่งหุ้รอนฝาว
- 16) นาย...ก็รู้ชัดมีประวัติไม่ค่อยจะเหมาะ
ทำเป็นหนุ่มรุ่นกระเตาะชอบทะเลาะกับแม่เฒ่า
- 17) นี่นาย...อย่ามัวมองมีลูกน้องไม่กำหราบ
ดูท่าทางก็สุภาพชอบชักดาบเขาเป็นระนาว
- 18) เขาว่าลำตัดด้อย่างแม่หนูแกพอจะรู้เท่านั้น
แม่ประยูรหน้าสั้นแม่...คนนั้นหน้ายาว
- 19) เจ้าตาสิ้นปนสงเจ้าตาข้างสอดส่อง
เจ้าตาชักตามช่องนี้ขอบมองหน้าเรา
- 20) ของมันปิดมิดมั้นแกมองเห็นกันหรือหว่า
ประเดี๋ยวแม่จัดไปตบหน้าให้น้ำตาร่วงกราว
- 21) เมื่อกี้แกว่าอะไรให้ฉันอายชาวบ้าน
แม่ประยูรหน้าสั้นแม่คนนั้นหน้ายาว
- 22) หน้าฉันไม่ยาวไม่ใหญ่ไปสักเท่าไรหรือออกเจ้าจิ้ง
ถ้าเปรียบกันตามปกติจริงจิงกับเจ้าจิ้งเห็นจะทำ
- 23) แม่ไม่เชื่อก็มาลองนั่งมอง ๆ ซิเจ้าจิ้ง
แหมมันเท่ากันจิงทั้งความกว้างความยาว
- 24) เขาว่าแม่ประยูรบุญเรือนแก่ขอเตือนไว้ด้วย
ถ้าขึ้นไปค้างคอยหวยคงถูกรวยสักคราว
- 25) อันที่จริงเรื่องหวยก็อยากจะรวยเหมือนกัน
ฉันเคยเห็นเขาเล่นกันตามชาวบ้านเจ็ยจ้าว
- 26) เวลาเล่นฉันก็แค่ฉันก็เล่นแต่ลือตเตอรั้รัฐบาล
เรื่องหวยเถื่อนตามชาวบ้านตัวฉันไม่เคยเอา
- 27) ถ้าอยากจะคิดรำรวยในทางหวยเห็นจะแย
ฉันไม่เหมือนอย่างกับแกเห็นเหลือแต่ในกระเป่า

- 28) บ้าหวยยังพอว่าพวกแกะน้ำไฮโล
เห็นช่องแข่งเดินโชว์หัวไฮโลลูกเต๋า
- 29) นาย...ก็เหมือนกันชอบพนันแต่หวย
เห็นเขาบ้าแกก็ด้วยอยากจะรวยกับเขา
- 30) งานการไม่ยอมทำนั่งดูบลำแต่หนวด
พอลืตเตอร้ออกขอมานั่งตรวจแต่ถุง...
- 31) บางทีก็หยิบหนังสือพิมพ์ออกไปนอนยิ้มอยู่ในมุ้ง
เมียสะกิดบอกว่าอย่ายุ่งจิ้นกำลังมุงหาข่าว
- 32) เมียเขาบอกศูนย์เก้าอะไม่ดึงวดนี้ต้องศูนย์แปด
เถียงกันนมุ้งอดแอด...
- 33) เห็นที่ไหนเหมาะ ๆ แกเที่ยวได้เสาะแสวง
หวยมีดละชอบแทงที่หวยแฉ่งมันไม่เอา

(ประยูรนิทรรศน์, น. 89 – 90)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนเลาหวย" จะเห็นว่าแม่เพลงได้กล่าวถึงความสามารถในการแสดงลำตัดของตนที่ลดน้อยถอยลงเนื่องจากวัยชรา นอกจากนี้แม่เพลงยังกล่าวคำสังวาสทั้งชนิดตรงและชนิดอ้อมเพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเลาหวย" ปรากฏการใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 3 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ 8 จำนวน ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เจี้ยวจ้าว"

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"บางแค"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า "บางแค" (จากบทกลอนที่ 4) ในการเล่าถึง ประสบการณ์แสดงสถานที่นั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้แต่งน่าจะหมายถึง "บ้านบางแค" เนื่องจาก ในบริบทเนื้อหามีการกล่าวถึงอากัปภิกษาของคนชราที่นั่งหาวเมื่อรับชมการแสดงเพลงพื้นบ้าน ของแม่เพลงที่ไม่สนุกสนาน ทั้งนี้เว็บไซต์บ้านบางแค (2561) ได้อธิบายประวัติความเป็นมา ของสถานสงเคราะห์ดังกล่าว ความว่า

บ้านบางแค เดิมใช้ชื่อว่า สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ได้ก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2496 ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ... นับเป็น สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแห่งแรกของประเทศไทยเพื่อให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุตามนโยบาย สวัสดิการสังคมของรัฐ โดยเริ่มเปิดดำเนินการในสมัยของนายปกรณ อังคุสิงห์ เป็นอธิบดี กรมประชาสงเคราะห์

ดังนั้นการกล่าวถึงสถานที่ดังกล่าวจึงเป็นการเล่าประสบการณ์การไปเล่นซึ่งสถานที่นั้น มีผู้สูงอายุมากมาย แต่การเล่นเพลงของตนไม่สนุกสนานจนกระทั่งผู้สูงอายุเกิดปฏิกิริยาหงุดหงิด หาวนอน

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลียนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาสน

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยการเปลียนสระหรือพยัญชนะแต่เค้า คำศัพท์สัพวาสน จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไอ้คนบ้า ๆ นี้อากัพนอนหลับแล้วยังเกา"

"แม่ประยูรคั้นแต่ละที่ยังหาที่แอบเกา"

"เกาไม่รู้ตัวเกาไปทั่วเสียด้วย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "ไอ้คนบ้า ๆ นี้อากัพนอนหลับแล้วยังเกา" (จากบทกลอนที่ 10) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่ เพลงต้องการใช้คำว่า "เกา" แทนคำว่า "เอา" ซึ่งหมายถึง "มีอะไรกัน มีเพศสัมพันธ์" (อีสานร้อย แปด, 2561) นับเป็นการเปลียนเสียงพยัญชนะต้นจาก /r-/ เป็น /k-/ แต่ยังคงเสียงสระ /-aw/ และ เสียงวรรณยุกต์สามัญไว้ ทั้งเสียงของคำสัพวาสนดังกล่าวยังมีสัมผัสคล้องจองตามฉันทลักษณ์

ของบทเพลงลำตัดกลอนเลา ดังนั้นสามารถตีความหมายในภาพรวมของถ้อยคำได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวหาฝ่ายชายที่ถึงแม้คุณอนจะหลับไปแล้ว ฝ่ายชายดังกล่าวยังสามารถร่วมเพศกับคุณอนได้

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ฉันทันข้างนอกก็ยังมี"

"ไม่กลัวป่วยไม่กลัวชวยเลยนะเจ้า"

"แม่ประยูรหน้าสั้นแม่...คนนั้นหน้ายาว"

"เจ้าตาซึกตามช่องนี้ชอบมองแต่หน้าเรา"

"ของมันปิดมิดมั้นแถมองเห็นกันหรือหว่า"

ประเดี๋ยวแม้งัดไปตบหน้าให้นั่งน้ำตาร่วงกราว"

"หน้าฉันไม่ยาวไม่ใหญ่ไปสักเท่าไรหรือเจ้าจิ้ง"

"บางทีก็หยิบหนังสือพิมพ์ไปนอนยืมอยู่ในมุ้ง"

"หวยมีดสะขอบแทงที่หวยแจ่มมันไม่เอา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ฉันทันข้างนอกก็ยังมี" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวถึงตนเองที่เกิดอาการคัน คำว่า "ฉันทัน" หมายถึง "ก. อาการที่รู้สึกให้อยากเกา" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 250) แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าผู้แต่งต้องการใช้คำว่า "ฉันทัน" เป็นสัญลักษณ์สั่งวาสนิดอ้อมการทางเพศ เนื่องจากคำว่า "เกา" เป็นคำที่ใช้แทนความหมายของคำว่า "เอา" ซึ่งหมายถึงการร่วมเพศกันตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "แม่ประยูรหน้าสั้นแม่...คนนั้นหน้ายาว" (จากบทกลอนที่ 18) ในการกล่าวถึงคำกล่าวของฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงคำกล่าวของฝ่ายชายในการวิพากษ์วิจารณ์ใบหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนหน้าผาก เนื่องจากความนิยมในการทำนายขนาดและลักษณะของอวัยวะเพศหญิงจะนิยมทำนายจากลักษณะของหน้าผากสตรีผู้นั้น ทั้งนี้เว็บไซต์ไทยรัฐทีวี (2561) ได้กล่าวถึงการทำนายขนาดอวัยวะเพศหญิงจากลักษณะสัณฐานของหน้าผากสตรี ความว่า "การดูอวัยวะเพศผู้หญิงสมัยโบราณเขาให้ดูที่หน้าผากสำคัญมาก หน้าผากไหนจะมีขนาดอวบอิม 'คริสตอริส' จะยาว" ทั้งนี้คำว่า "หน้ายาว" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลาเกา...หอยนี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 3 แห่ง

4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ 8 จำนวน

1.31 กลอนเลาว่า

- 1) ได้ฟังข้อลิขิตกระทบจิตหายวับ
ได้เผลอพลังไปฟังสรรพที่เขาขยับว่าเรา
- 2) เราก็รู้อยู่ว่าเชิงวิชาเขาชั้นเยี่ยม
ทันสมัยใหม่เยี่ยมใครล่ะจะเทียมทันเท่า
- 3) เท็ดเช่นแกเป็นอ่องทำนทำงานองหยดย้อย
แต่มีเสียอยู่หน่อยที่แกไม่ค่อยมองเงา
- 4) ว่าอะไรไม่ตริกตรองล้วนแต่ของชายหน้า
หันมานิติไ้อ้บ้างฟังวาจาฉันทกล่าว
- 5) แกเจาะจงเจียรระไนว่าอะไรไม่เหมาะสม
ช่างสกปรกโสมมมาคุดขมพวกเรา
- 6) ว่าหญิงชั่วชายดีที่แกนี้นำเสนอ
มาคุดโวโอเวอร์ชั๊กจะเห่กันไม่เบา
- 7) ชายดีหญิงดีมันก็มีอยู่เหมือนกัน
แกพูดมากปากคั้นว่าแตกตันพวกเรา
- 8) เมื่อหญิงดีชายเด่นควรจะเป็นที่ฟัง
หันมานิติเจ้าอึ้งจะบอกให้ซึ่งถึงเรื่องราว
- 9) จำเรียงถ้อยร้อยคำจะแจ้งลำตามตำรา
อันคนเราเกิดมาฟังฉันว่าเรื่องราว
- 10) ชายเป็นพ่อหญิงเป็นแม่เป็นสิ่งที่แน่นอนนนัก
พวกแกมาเหยียดเกียรติศักดิ์จันลิมหลักของเก่า

- 11) แกนี้หนามาเกิดถือกำเนิดเป็นมนุษย์
แสนลำบากยากที่สุดตอนจะหลุดมาจากเบ้า
- 12) ต้องเริ่มก่อต่อสาขาทอนที่มาอยู่ในห้อง
ก้อนเนื้อน้อยลอยฟองอยู่ในร่องช่องเก่า
- 13) พอหลายเดือนเคลื่อนมามีหูตาทนน้ำสะอาด
ไม่ขาดแคลนแขนมือต่อไปก็คือขาเท้า
- 14) มีทั้งรกพันคองนั่งจ่อปากจู้
แข็งลิ่มบุญคุณกุเสียแล้วให้หนูตะเภา
- 15) มาพูดว่าข้าไว้ช่างไม่ใคร่ไม่ตรอง
เอ็งก็คลอตลอดจากช่องจากใต้ห้องของพวกเรา
- 16) เมื่อตอนแกนนอนอยู่ในอุ้งแกยังไม่รู้ซาบซึ่ม
หันมาขึ้นใช้ลิ้นชิมไม่มาจะลิ้มตัวเต่า
- 17) เอ็งคอยดูตสายรกที่หน้าอกมานมนาน
ลิ้มไปได้ใช้สันดานกลับมาประจานอ้อฉาว
- 18) ตอนเอ็งอยู่ในครรภ์ยังไม่ครบอาการสามสิบสอง
ยังขาดตกบกพร่องฉันจะสนองคอยฟังเอา
- 19) เกศานี้คือผมขึ้นเป็นร่มคลุมหัว
เมื่อตอนเจ้าเกิดมาเป็นตัวขึ้นอยู่ทั่วหัวเจ้า
- 20) โลมาคือขนขึ้นทั่วตัวตนตลอดมา
เนื้อหนังมังสาเป็นกายาตั้งแต่เยาว์
- 21) ขนอ่อนขึ้นนำทางขนขึ้นทีหลังก็เร็วรวดเร็ว
มีมากมายหลายหมวดมีทั้งหมวดและเครา
- 22) ขนหงิก ๆ งอ ๆ นี้แหละเป็นข้อควรวี
ที่เรียกกันทุกวันนี้เขาเรียกว่าขนชี้เต่า
- 23) ขนจุกจุก ขนหุ่ร่องแรง
ขนขาหน้าแข็งอยู่ในตำแหน่งใต้เท้า
- 24) เมื่อเอ็งจะมุดจะมอดเมื่อเอ็งจะคลอตกายา
ต้องโผล่หัวออกมาจากเต้านาของพวกเรา
- 25) นักขาคือเล็บแถมเหน็บเจ็บปล้น

หันตะเขาเรียกว่าฟันสามสิบสองอันโบราณเล่า

26) ตะโจว่าหนังมังสึงเรียกว่าเนื้อ

เสโทว่าเหงื่อเมโทคือไคล

27) ยังมีอยู่มากมายที่เกี่ยวข้องขยายเติมต่อ

กล่าวปฏิสนธิยื่นยอเพียงแต่พอเล่า ๆ

28) มโนคือใจแก่จำไม่ได้หรือหรือ

ไอ้ของข้างในได้สะดือมันสร้างชื่อให้กับเจ้า

29) มีเอ็นใหญ่เก้าร้อยเอ็นน้อยเก้าพัน

พวกเอ็นมีเอ็นเกินมากคนละอันกั้งคืบมาบ้านกันเอา

30) ซีนทะเลิ่งตั้งตั้งจะตบลูกคางเสียให้บิด

แล้วถอนหนองปลาสดเอามาติดแทนเครา

(ประยูรนิทรศน์, น. 90 – 91)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนเล่าวา" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชายที่กล่าวดูถูกล่วงเกินและเหยียดหยามฝ่ายหญิง ทั้งยังเป็นการกล่าวถึงพระคุณของเพศหญิงในฐานะผู้ตั้งครรภและให้กำเนิดมนุษย์ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเล่าวา" ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

1.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หลุดมาจากเน้า"

"ช่องใต้ท้องของพวกเรา"

"เต้านา"

"ของข้างในได้สะดือ"

"มีเอ็นเกินมากคนละอัน"

"ถอนหนองปลาสดเอามาติดแทนเครา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ช่องใต้ท้องของพวกเรา" (จากบทกลอนที่ 15) ในการกล่าวถึง บุญคุณที่เพศหญิงมีต่อฝ่ายชาย เมื่อสังเกตบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงความว่า "ใต้ท้องของเรา" เป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากเมื่อพิจารณาบริบทหน้าที่ถ้อยถ้อยคำดังกล่าวที่สามารถให้กำเนิดมนุษย์ได้ และมีลักษณะที่เป็นช่อง ๆ จะเป็นลักษณะเช่นเดียวกับช่องคลอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณของอวัยวะเพศหญิงซึ่งอยู่ในตำแหน่งใต้ท้องของสตรีผู้นั้น ดังนั้นการใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวจึงนับเป็นการกล่าวเสียง โดยการกล่าวถึงลักษณะที่เป็นช่อง ๆ และตำแหน่งหรือบริเวณของช่องดังกล่าวซึ่งอยู่ใต้ท้องของสตรี

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "มีเอ็นเกิดมาคนละอัน" (จากบทกลอนที่ 29) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีอวัยวะเกินกว่าเพศหญิง กล่าวคือ "เอ็น" ซึ่งหมายถึง "น. กลุ่มหรือมัดเส้นใยเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน ซึ่งเรียงตัวไปในทิศทางเดียวเห็นได้ชัด และไม่มีกล้ามเนื้อยึดที่ปลาย" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1433) แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงคำว่า "เอ็น" เพื่อแทนความหมายของคำว่า "อวัยวะเพศชาย" มากกว่าการที่จะกล่าวตรง ๆ ดังนั้นคำว่า "เอ็น" จึงเป็นคำที่ใช้เรียกแทนอวัยวะเพศชายเนื่องจากอวัยวะเพศชายมีลักษณะคล้ายเอ็นที่ไม่มีกระดูก ทั้งนี้เว็บไซต์ BangkokHealth.com (2557) ได้อธิบายลักษณะทางกายภาพของอวัยวะเพศชายไว้ ความว่า

ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของถุงอัณฑะ ภายนอกปกคลุมด้วยผิวหนัง ภายในเป็นกล้ามเนื้อ ซึ่งมีลักษณะคล้ายฟองน้ำ ซึ่งจะมีท่อปัสสาวะอยู่โดยตลอดและมีช่องเล็ก ๆ เปิดอยู่ที่ตอนปลาย โดยท่อนี้จะเป็นทางผ่านของทั้งน้ำปัสสาวะและน้ำอสุจิ...โดยปกติอวัยวะเพศชายจะอ่อนนุ่มและห้อยลง แต่เมื่อถูกกระตุ้นเร้าทางเพศจนเกิดอารมณ์หรือบางครั้งอาจจะไม่ได้ถูกเร้าอารมณ์ก็ได้ หากถูกสัมผัสตรงส่วนนี้ อวัยวะเพศก็จะแข็งตัวขึ้นมาได้เองในทันที

ดังนั้นการใช้แม่เพลงกล่าวคำว่า "เอ็น" เพื่อเป็นความหมายแฝงของอวัยวะเพศชาย จึงนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในงานประพันธ์เพื่อสร้างความขบขันในการแสดงแก่ผู้รับสาร

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเหล่านี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ คือการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 6 แห่ง

1.32 กลอนลอน

- 1) ลูกคู่ แม่แก้วแกมเกด ชมายชายเนตร สังกัดฟังกลอน
ดึกน้กซักจะง่วง สงสารแม่ดวงจะเป็นห่วงที่นอน
- 2) ญ สดับถ้อยร้อยล้นใครหลงกินแล้วเป็นต้องตาย
ลออเอ๋ยน้องชายแกซ้งเข้าใจอดอ้ออน
- 3) ซ้งเอ๋ยแจ้วจับใจซ้งน้กอะไรเสียยิ่งน้ก
มาเจอเจอคนรู้จ้กมาฝากรักกันในกลอน
- 4) จะรักจริงรักเล่นฉันยังไม่เห็นหัวใจ
เธออย่ามาทำม้กง่ายทำเป็นชายเลือดร้อน
- 5) เธอเป็นชายฝ่ายสนุกหาความสุขใดเสมอ
เห็นเราเป็นหญิงสิ่งบำเรอหรือพาร์ทเนอร์ตามซอลล์
- 6) เท่าที่มากออกปากดูมันซ้งอยากกินเสียสักหน้อย
เรายังรู้จ้กกันน้กมันต้องค่อย ๆ ผัดผ่อน
- 7) แถอย่ามาทำม้กง่ายคิดเอาได้ฝ่ายเดียว
เราไม่ใช่ผู้หญิงทองเที่ยวจะได้มาเกี่ยวกลางป้อน
- 8) ที่น้มน้กที่ซ่มชนทั้งผู้คนที่พลุกพล่าน
แม่น้กเธอรักจงไปบ้านจะจัดการรับต้อนรับ
- 9) ฉันจะคอยต้อนรับต้องบอกให้ทราบล่วงหน้า
จะเตรียมเอาไว้คอยท่าทั้งข้าวปลาปรุงหมอน
- 10) ถ้าหมายปองต้องการขอเชิญที่บ้านถอะพ่อคุณ
จะเตรียมน้ำข้าวไว้คอยชุนกวาดใต้ถุนให้แก่นอน
- 11) ญ จะมากินข้าวร่วมชามจะกินน้ำร่วมขัน
จะผูกสม้ครรักกันต้องพูดกันให้แนนนอน
- 12) เกรงรักง่ายเปื่อง่ายน้กเสียผู้ช่ายโดยมาก
ถ้าพลาดไปแล้วต้องอกหักน้ำตาจะพรากลงหมอน
- 13) การร่วมเรียงเคียงคู่เราต้องดูไปนาน ๆ
ถ้าหมายปองต้องการใช้คำหวานมาวิงวอน
- 14) พ่อเอ๋ยพ่อคุณจะรักแม่ประยูรจริงหรือ
ผลสุดท้ายปลายมือเกรงไม่ซ้อเหมือนคำวอน

- 15) เขาขื่อไหนมาพิสูจน์เอาคำพูดมาพำพรอด
เกรงจะรักกันไม่ตลอดกรรมังพ่อยอดกระท้อน
- 16) ว่ารักปฐนรักนี้มาพาที่ไม่มีกระดาก
ดูท่าจะรักกันมากดูริมฝีปากก็เปียกปอน
- 17) ถ้าพูดคำเขาทุกสิ่งมันจริงเหมือนดังว่า
ฉันจะเก็บเอาไว้บูชาทุก ๆ เวลาเข้านอน
- 18) เรามีเชื้อชาติชายต้องมีรายตลาด
การชิงรักหักสวาทอย่าพรอดพรอดทำใจร้อน
- 19) ทำใจเร็วด่วนได้อีกหน่อยจะไม่สมหวัง
ดูกิริยาท่าทางดูผิดอย่างผู้ใหญ่สอน
- 20) โบราณว่าช้า ๆ จะได้พำเล่มงาม
มันต้องค่อย ๆ ลูบค่อย ๆ คลำและพยายามไปก่อน
- 21) สิบนิ้วตั้งหน้าวันทาเข้าไป
พ่อแม่เขาก็เป็นผู้ใหญ่เขาคงไม่ตีตรอน
- 22) เจ้าลอลนนี่ลูกคนประจักษ์คนไม่เคยพบ
ผู้หญิงที่ไหนเขาจะคบทำล้นตลบปลิ้นปล้อน
- 23) แกอย่ามาทำปากเปราะหวังเต่ากินปลา
ฉันรู้ทันรู้เท่าเชิญแกพาวล้กันไปก่อน
- 24) อย่างผู้ชายล้าตัดฉันไม่สวาทดอกกะแก
อย่ามากระเช้าเข้าเหย้าหรือนั่งแลขาอ่อน
- 25) จงกลับไปกินถิ่นไหนเถอะนะผู้ชายเจ้าชู้
อย่างกับฉันนะเจ้าหนูมันไม่ใช่คู่เคียงนอน
- 26) แกไม่ได้เซยได้ชมของแม่ทรงผมตัดคลื่น
ไปกลับไปหาถิ่นอื่นเจ้าหน้าสีนสองลอน

(ประยูรนิทรศน์, น. 94 – 95)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนลอน” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้โต้กลับฝ่ายชายที่มาจีบฝ่ายหญิง แม่เพลงต้องการให้ฝ่ายชายที่จีบพิสูจน์ความรักแท้ด้วยการให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายมาสู่ขอให้ถูกต้องตามประเพณี จากกรวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบ

กวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลอน" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เจ้าลออนี้ลูกคนประดุดังคนไม่เคยพบ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "เจ้าลออนี้ลูกคนประดุดังคนไม่เคยพบ" (จากบทกลอนที่ 22) ในการกล่าวล้อเลียนพฤติกรรมของฝ่ายชายที่ชื่อว่า "นายลออ" แม่เพลงใช้คำอุปมาคือ คนไม่เคยพบ คำอุปมาเปรียบคืออาการลูกคนของนายลออ และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "ประดุดัง" แม่เพลงต้องการเปรียบเทียบอาการลูกคนของนายลออเมื่อแม่เพลงแนะนำให้ลออพาผู้ใหญ่มาสู่ขอ ฝ่ายหญิง กับอาการลูกคนของคนที่ไม่เคยประสบพบเจอกับเรื่องราวดังกล่าวเนื่องจากหวาดกลัวผู้ปกครองของฝ่ายหญิงที่เขาคบหา

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ข้า ๆ จะได้พำเล้งงาม"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวนสุภาษิต ความว่า "ข้า ๆ จะได้พำเล้งงาม" (จากบทกลอน 20) ในการสั่งสอนฝ่ายชายไม่ให้ใจร้อนเมื่อมีความรัก กรมวิชาการ (2543, น. 97) ได้อธิบายความหมายของสำนวน "ข้า ๆ ได้พำเล้งงาม" ไว้ความว่า "ค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ ทำ จึงจะสำเร็จด้วยดี" ดังนั้นแม่เพลงจึงยกสำนวนดังกล่าวมาสั่งสอนเพื่อให้ฝ่ายชายไม่ล่องเกินทางเพศฝ่ายหญิงที่ตนรักก่อนที่จะสมรสกันตามประเพณี

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เจ้าหน้าสี่นสองลอน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เจ้าหน้าสี่นสองลอน" (จากบทกลอนที่ 26) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากความหมายโดยตรงตามตัวจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่ไม่ล้างและหน้าทาแป้งให้เนียนน้ามอง ทำให้ใบหน้าของฝ่ายชายเกิดลักษณะที่มันวาวเนื่องจากต่อมไขมันบนใบหน้าขับน้ำมันออกมาเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "สองลอน" แทนความหมายของอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากเนื้อบริเวณอวัยวะเพศหญิงมีลักษณะเป็นแคมเนื้อ 2 แคม ดังนั้นการกล่าวของแม่เพลงจึงนับเป็นการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายว่ามีใบหน้าเหมือนกับอวัยวะเพศหญิง ทั้งนี้คำว่า "ลอน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-อ:/ และเสียงตัวสะกด /-จ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลอนอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลอนนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.33 กลอนลอ

- 1) แม่หนูจะแม่หนูจ๋าหน้าไว้ให้ดี

พวกข่มขืนข่มขืนหน้าแบบนี้แหละหนอ

- 2) พวกข่มขืนแล้วฝาเคยมีมาบ่อย ๆ

ท่านผู้ฟังระวังหน่อยมีบ่อย ๆ บ้า ๆ บอ ๆ

- 3) พวกขาดสติขาดสัมปชัญญะเกิดระคะตึกหา

ผิดนุรุษมนุษย์มะนาสิมศีลห้าของหลวงพ่อ

- 4) ไสโครกโรคประสาทเลวชาติชั่วช้า

ไม่เข้าวัดเข้าวาสิมศีลห้าไปหลายข้อ

- 5) ไม่เข้าวัดเข้าวาสิมศีลห้าธรรมะ

ไม่มีหิริโอตตัปปะทำกัฆพะใต้ลงคอ

- 6) ตัณหาราคะอย่าประมาทอย่าให้โอกาสกับมัน
ห้ามพินกับห้ามไฟอยู่ด้วยกันเพียงเท่านั้นก็พอ
- 7) ผู้หญิงเล็กเด็กสาวที่มีข่าวถูกข่มขืน
ได้ฟังกันแล้วดันตื่นถูกข่มขืนยัดท่อ
- 8) เด็กเล็กเด็กน้อยระวังหน่อยเกิดหนาแม่หนา
ถูกผู้ใหญ่ใจหมาข่มขืนแล้วฆ่าบีบคอ
- 9) ผู้หญิงที่เป็นเด็กเล็กมาก ๆ
เรานื้อยากเตือนผู้ปกครองแล้วร้องขอ
- 10) ระวังผู้ใหญ่ชายฉกรรจ์คนนั้นไว้
อาจปากว่าปราศรัยแต่น้ำใจเชือดคอ
- 11) ไว้ใจทางวางใจคนจะจนใจ
คำพังเพยเอ่ยไว้มีหลายข้อ
- 12) มนุษย์สองเพศที่สงวนควรอยู่ห่าง
ที่ถูกผิดคิดดูบ้างเช่นอย่างลูกกับพ่อ
- 13) ถึงพี่น้องท้องเดียวที่เกี่ยวข้องพัน
ต้องแยกกันตอนหนุ่มสาวทุกเหล่ากอ
- 14) ทุกเชื้อชาติศาสนาว่าไว้ก่อน
เป็นขั้นตอนมาคิดประติดประต่อ
- 15) ถ้าคนอื่นคนไกลให้ระวัง
จะเดินเห็นลูกนั่งให้ระวังหนอ
- 16) แต่งเนื้อแต่งตัวอย่ายั่ววันัก
ชายชั่วไซ้หัวหลักและหัวตอ
- 17) ชายชั่วชายดีมีปะปน
เขาก็คนไม่รู้นิสัยเรื่องใจคอ
- 18) มีลูกหญิงอย่าปล่อยเพลินไปเดินเล่น
เชื้อฉันเถิดที่เกิดมาเป็นแม่และพ่อ
- 19) เช่นพ่อณรงค์คนนี้มีพิรุณ
ร้ายที่สุดมันน่าชั๊ดสะบัดช่อ
- 20) เธอร้องอะไรใครก็รู้เธอพูดขึ้น

ว่าเมียเก่าเขายังพันด้วยมีดขอ

- 21) เธอยังมาเล่าให้ฟังครั้งอดีต
ว่าจับหน้าห้องร้องกรีดหวดด้วยมีดบังตอ
- 22) จะขมขื่นบีบคอแล้วก็ฆ่า
จะลากพวกเราเข้าป่าหนามพุงตอ
- 23) คนใจดำอำมหิตคิดให้ดี
ถ้าได้ทีจะเอามีดฟันแล้วหันคอ
- 24) ผู้ชายอย่างนายต๋อยคนนี้ไม่น่าจะมีกำเนิด
ควรจะตายไปเสียเถิดแล้วกลับไปเกิดเป็นคณยอ
- 25) ใช้อแม่สาวรูปงามลงมาหยามชื่อฉัน
พวกคุณไม้ทั้งนั้นอย่าหาว่าฉันขี้ดคอ
- 26) อือฮือฮือโฮมันคุณไม้กันชะมัด
จะให้แหวนเพชรเจ็ดกระรัตหิ้งเข็มขัดสร้อยคอ
- 27) คนไม้มากยากชะมัดฟังขี้ดหู
แหมอือฮือฮือฮือฮือฮือ
- 28) ในเรื่องความเป็นส่วนตัวรัฐทุกสิ่ง
แหมไม้มากจริง ๆ เจ้าลิงจ๋อ
- 29) งานการไม่มีทำเดินย่ำต๊อก
ทำตุกติกก๊กกักขบขี้กอ
- 30) ทำขี้กอลนั่งอายุใครเขากี่รู้
ฮือฮาเล็กกระเป่าลู่เลกตั้งม้อ
- 31) เจ้าหน้าไม้หนีบจะจับสาว ๆ
ถ้ารู้เรื่องราวมันนำหัวร่อ
- 32) งานหนักก็ไม่เอางานเบาที่ไม่สู้
เรื่องความเป็นอยู่เขารู้ฮือฮือ
- 33) ฉันไม่ต้องการสันดานขี้เกียจ
เราารู้ละเอียดขี้เกียจขี้ดคอ
- 34) แต่งตัวของเจ้ายังเอาไม่รอด
ได้เมียไปกอดเดี่ยวก็ทอดสมอ

35) ความเป็นอยู่ดูแลเอาใจใส่ดูแลขอแนะนำ

ไม่ใช่มีมึงคำกู่คำเหมือนส้มตำมะละกอ

(ประยูรนิทรศน์, น. 95 – 96)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนล่อ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการตักเตือนฝ่ายหญิงให้รู้จักระมัดระวังตัวเมื่อต้องอยู่ใกล้กับฝ่ายชายในที่เปลี่ยวเปลี่ยว แม่เพลงยกข่าวสารการข่มขืนที่ชายชั่วกระทำต่อหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆาตกรรมอำพรางคดีจากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงลำตัด "กลอนล่อ" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไม่ใช่มีมึงคำกู่คำเหมือนส้มตำมะละกอ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "ไม่ใช่มีมึงคำกู่คำเหมือนส้มตำมะละกอ" (จากบทกลอนที่ 35) ในการกล่าวสั่งสอนฝ่ายหญิงให้รู้จักเลือกคบหากับฝ่ายชายที่สามารถเลี้ยงดูฝ่ายหญิงได้ แม่เพลงใช้คำอุปมาคือการรับประทานครบถ้วนส้มตำมะละกอ คำอุปมาไม่ยั้งคือการกินแบบมีมึงคำกู่คำซึ่งหมายถึงการอยู่กินกันแบบอด ๆ อยาก ๆ และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" แม่เพลงต้องการนำลักษณะการรับประทานครบถ้วนคือการร่วมรับประทานกันได้ มาเปรียบกับความเป็นอยู่แบบอด ๆ อยาก ๆ ของฝ่ายหญิงที่มีสามีที่ยากจน ทั้งนี้คำว่า "มะละกอ" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-อ:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนล่ออีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ปากว่าปราศรัยแต่น้ำใจเหือดคอก"

"ไว้ใจทางวางใจคนจะจนใจ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า "ไว้ใจทางวางใจคนจะจนใจ" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวสั่งสอนฝ่ายหญิงเรื่องการระแวงระวังตนเมื่อต้องคบหากับฝ่ายชาย ความว่า

"ไว้ใจทางวางใจคนจะจนใจ" สอดคล้องกับสำนวนสุภาษิตความว่า "ไว้ใจทาง วางใจคน จนใจเอง" ซึ่งเว็บไซต์รวมสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย (ม.ป.ป.) ได้อธิบายความหมายของสำนวนดังกล่าวไว้ว่า "สำนวนสุภาษิตนี้ได้เพี้ยนไปเป็น 'อย่าไว้ใจทาง อย่าวางใจคน จะจนใจเอง' หมายถึง หากไว้ใจคนอื่นมากเกินไป อาจจะทำให้ได้รับเคราะห์ได้" ดังนั้นสำนวนที่ปรากฏในบทเพลงดังกล่าวจึงนับเป็นการกล่าวอ้างถึงสำนวนเพื่อขยายคำสอนฝ่ายหญิงเรื่องการเลือกคบเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชาย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัด "กลอนล่อ" นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง

1.34 กลอนล่อ

- 1) ญ. ที่แก่มากกล่าวกระทำฉันฟังดูจะไม่เหมาะ
อย่าพูดมากปากเปราะมาค่อนเคาะรำคาญหู
- 2) คุยว่าเตรียมมาพร้อมสอข้อมมาเต็มที
แหมจะล่องดีก็เอาชิลองดู.
- 3) ฉันกลัวว่าจะไม่จริงถ้าเจอผู้หญิงตัวเต็ง
เขาว่าฉันพิตเบรียะตึงเป้งกลัวจะเก่งกันชั่วครู่
- 4) เขาจะว่าให้โลดโผนมีลำโคนลำหัก
ถ้าแม่ใครเปลี่ยเสียหลักแกจะผลักเข้าประตู
- 5) จะผลักเข้าประตูให้เข้าไปสู่ข้างใน
เอ๊ะเจ้ากรรมนี้เคราะห์ร้ายประเดี๋ยวจะตายร้องอู้
- 6) จะผลักเข้าไปในประตูจะบอกให้รู้เสียด้วย
ฉันไม่ใช่กล้วย ๆ มีหมัดมวยหรือโยดู
- 7) ทำชุ่มซำมเชอซาเดียวจะว่าไม่บอก
ผู้ชายออกสามศอกยังจับมาลือคเสียอยู่
- 8) ยังไม่รู้จักอะไรพวกนี้ยังไม่เคยเจอ
อย่า ๆ มาพะเยื่อเจ้ามีตเทอคมพู่

- 9) พอหมดสิทธิผิดหวังจะลงไปนั่งคอตก
แม่จะเอาเช่าตอกให้ร้องไ้กเป็นไก่คู
- 10) ญ. นักรักรุ่นแกนี้มันยังแต่หัวเช่า
อย่าพูดมากปากเบามาขึ้นเท่าให้หนวทงู
- 11) แกจะมาว่าฉันกลัวไม่ทันก็เพลง
ประเดี๋ยวจ้อปอเอ็งหมดเพลงพะงู
- 12) เห็นคุยกันนักกันหนาว่าพิตวิขามาทั้งพร้อม
กินไปไก่หลายชะลอมจะสอบซ่อมเข้ามาสู้
- 13) คำคีนก็คอยจอตองแต่บทแต่กลอน
ไม่ค่อยได้หลับได้นอนไปจนตอนเช้าตรู
- 14) เฝ้าแต่พิตคิดกลอนจะหลับจะนอนก็ยังได้
ที่อืดอนไก่ให้ยังลูกโยงโยให้หัวครู
- 15) หัวครูอะไรหัวครูแบบไหนกันแน่
ถึงมีโยงโยยังแยหรือแกให้แม่อีหนู
- 16) เรื่องหัวครูเขาชำนาญนับว่าขยันไม่ย่อย
เมียดถึงห้องโตกันบ่อย ๆ ก็เพราะปล่อยลำครู
- 17) ญ. ชะเจ้าชายนี้ร้ายกาจหมิ่นประมาทพาดพิง
ชอบกล่าวหาว่าหญิงฟังแล้วยิ่งอดสู
- 18) มันจะมากไปหน่อยในน้ำถ้อยคำแถลง
ว่าหญิงอะไรไฟแรงเหมือนยังกับแสงมฤตยู
- 19) แกเอาหญิงมาเหยียดหยามกล่าวประณามป็นี่
อันผู้ชายที่ดีเขาก็มีให้ออกสู้
- 20) ฉันว่าแต่ชายชั่วประพุดิตัวไม่ดี
ระคายไสตขอโทษที่ผู้ชายดีขอเชิดชู
- 21) ความชั่วของผู้ชายก็มากมายหลายอย่าง
บ้างหากินสิ้นทางเอาคูกตารางมาเป็นที่อยู่
- 22) บ้างก็เที่ยวฉกชิงบ้างพากผู้หญิงชายชอง
ไ้บ้างก็ทำเขาท้องแล้วก็ไม่มองไม่ดู
- 23) บ้างการงานไม่ทำเอาแต่ความสนุก

บ้างก็อาศัยแลกลงสู่ไม่มีที่ซุกหัวนอน

24) พวกผู้ชายและทะเลสาบะปะสะปะ

เขาเรียกว่าชายสระเที่ยวลอยคละอุยริมคลอง

(ประยูรจิตรธรรม, น. 99 – 100)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนลู" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการปฏิพากย์เพื่อโต้กลับฝ่ายชาย แม่เพลงได้กล่าวหาฝ่ายชายว่ามีความสามารถในการเล่นเพลงที่น้อยกว่าฝ่ายหญิง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลู" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หญิงอะไรไฟแรงเหมือนยังกับแสงมฤตยู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "หญิงอะไรไฟแรงเหมือนยังกับแสงมฤตยู" (จากบทกลอนที่ 18) ซึ่งเป็นคำต่อว่าจากฝ่ายชาย ฝ่ายชายใช้คำอุปมาคือแสงมฤตยู คำอุปมาคือไฟแรงของฝ่ายหญิง และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือนยังกับ" ความว่า "มฤตยู" หมายถึง "ความตาย" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 882) หรือในความหมายว่า "สิ่งที่เป็นเหตุให้คนตายจำนวนมาก" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, น. 83) ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบความมีหวัหิตันสมัยหรือตัดสินใจอะไร ๆ ที่รวดเร็ว กับความเร็วของลำแสงมฤตยู ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบกับลำเสียงแห่งความตายหรือลำแสงที่สามารถทำให้ผู้คนตายได้จำนวนมาก ทั้งนี้คำว่า "มฤตยู" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลู

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ร้องโอดเป็นไก่อู"

"เฮาคูกตารางเป็นบ้านอยู่"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ร้องไอ้กเป็นไก่กู” (จากบทกลอนที่ 9) ในการกล่าวล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชายที่ถูกฝ่ายตนตีเข้าใส่บริเวณหน้าอก แม่เพลงใช้ความเปรียบระหว่างเสียงที่ร้องของฝ่ายชายเมื่อถูกตีเข้า เป็นเสียงลักษณะเดียวกันกับเสียงของไก่กูที่ร้องว่า “ไอ้ก” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 161) ได้อธิบายความหมายของไก่กูหรือ ไก่ชน ความว่า “น. ชื่อไก่ Gallus gallus (Linn.) เป็นไก่กูพันธุ์ที่มีรูปร่างสูงใหญ่ซึ่งเลี้ยงไว้ชนกัน.” ดังนั้นการเปรียบเทียบฝ่ายชายที่ส่งเสียงร้องว่า “ไอ้ก” เมื่อถูกฝ่ายหญิงตีเข้า จึงเป็นการเปรียบเทียบเป็นลักษณะเดียวกันกับเสียงร้องของไก่กูหรือไก่ชนซึ่งเปล่งเสียงร้องดังกล่าวออกมาเมื่อถูกคู่ตรงข้ามตีให้เกิดความเจ็บปวด ทั้งนี้คำว่า “ไก่กู” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนดู

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“กั๊ว ๗ ”

“ชายอกสามศอก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า “กั๊ว ๗ ” (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวถึงความสามารถที่มากมายของตนที่ไม่ใช่กั๊ว ๗ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 74) ได้อธิบายความหมายของจำนวนดังกล่าวไว้ว่า “(ปาก) ว. ง่ายมาก” จำนวนดังกล่าวมาจากสำนวนไทย ความว่า “ปอกกั๊วเข้าปาก” ซึ่งหมายถึง “ทำได้ง่ายหรือสะดวก” (กรมวิชาการ , 2543, น. 186) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้จำนวนดังกล่าวในการกล่าวโต้ตอบฝ่ายชายว่าไม่สามารถที่จะข่มขืนตนได้โดยง่าย อีกทั้งถ้อยคำดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ua:/ คล้องจองกับวรรคแรกตามหลักฉันทลักษณ์ของงานประพันธ์อีกด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฉันทพิตเบรียะตึงเป้ง”

“แม่นใครเปลี่ยเสียหลักแกก็ผลักเข้าประตู่”

“กินไข่ไก่มาหลายทะเลอมจะสอบซ่อมเข้ามาสู้”

“จะนอนดึกก็ยังไม่ได้อ”

“มาอีกทีตอนไก่โหยยังลูกโยงโยให้หัวครู”

“ถึงมีโยงโยแยหรือแกให้หัวแม่อีหนู”

“เมื่อยถึงท้องโตกันบ่อย ๆ ก็เพราะแกปล่อยลำครู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “กินไข่ไก่มาหลายชะลอมจะสอบซ่อมเข้ามาสู้” (จากบทกลอนที่ 12) ในการกล่าวถึงพฤติกรรมของฝ่ายชายที่เตรียมฝึกซ้อมเพื่อประชันเพลงพื้นบ้าน แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้พฤติกรรมการรับประทานไข่ไก่ของฝ่ายชายเพื่อแสดงนัยของการเตรียมความพร้อมทางเพศชาย ทั้งนี้เว็บไซต์เดลินิวส์ (2556) ได้กล่าวถึงความนิยมในการรับประทานไข่ของชาย ความว่า

ชายที่ต้องการพลังงานทางเพศมักจะนิยมสั่งไข่ลวกกินทุกวัน วันละหนึ่งฟองก็จะสบายอกสบายใจที่ได้มีตัวโตปึกที่ดูหาซื้อง่าย และไม่ต้องกลัวไขมันสูงอย่างที่เคยเข้าใจ ไข่ลวกกับการออกกำลังกาย 30 นาทีทุกวันจึงเป็นอาหารยอดเยี่ยม ไม่มีอันตรายต่อหัวใจและมีประโยชน์แก่สมรรถภาพทางเพศด้วย

ดังนั้นความนิยมรับประทานไข่ของฝ่ายชายจึงนับเป็นการบริโภคเพื่อประโยชน์แก่การสร้างสมรรถภาพทางเพศ การใช้ถ้อยคำดังกล่าวในบทเพลงจึงนับเป็นการกล่าวถึงสัญลักษณ์ลึงวาของแม่เพลง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า “ถึงมีโยงโยแยหรือแกให้หัวแม่อีหนู” (จากบทกลอนที่ 15) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีอกกับกิริยาดังกล่าวเพื่อให้ครูบาอาจารย์ของการแสดงเพลงพื้นบ้าน แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “โยงโย” ซึ่งเป็นอกกับกิริยาของฝ่ายชาย เป็นนัยของอวัยวะเพศชายที่แข็งตัวขึ้นเนื่องจากมีอารมณ์ทางเพศเพราะเห็นสาวรุ่น ๆ เนื่องจากอวัยวะเพศชายมักจะมีลักษณะดังกล่าวเมื่อประสบพบเจอสิ่งเร้าทางเพศ

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง

3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง

1.35 กลอนผู้หญิง

- 1) เป็นชายที่ป้างเกี้ยวพวกเสียดจัญไร
คือพวกบักกามวิสัยเป็นพวกผู้ชายเจ้าชู้
- 2) เทียวเซยชิดพิศวาสแล้วเปลี่ยนรชชาติต่าง ๆ
บ้านช่องไม่ยอมค้ำชอนนอนตามอ้างตามอู้
- 3) นี่คือพวกเจ้าชู้ที่ไม่รู้จักพอ
มีเมียลับ ๆ ล่อ ๆ ไม่ต้องไปขอไปสู
- 4) ที่พวกผู้ชายทำเสียมมาหาว่าเมียขี้หึง
บ้างก็ล่อกันอึ่งเสียงขึ้นมิ่งขึ้นกู
- 5) จะเสียดทองสักเท่าหัวไม่ยอมเสียดผัวให้ใคร
จะแยงอะไรก็แยงไปจะไม่ให้ใครเข้ามาชู้
- 6) ของที่รักบักใจไม่ยอมให้ใครเซยชิด
แต่พวกผู้ชายเขาไม่คิดแบบชนิดเจ้าชู้
- 7) พวกเจ้าชู้ไม่รู้จะหายระวังกายไว้ให้ดี
ระวังเถอะดอกจำปีเองจะไม่มีเหลืออยู่
- 8) ถ้าโดนเชือดเลือดซุ่มจะวังกุมกระบวย
เดี๋ยวจะร้องว่าช่วยด้วยเปิดแผลที่ป่วยให้หมอดู
- 9) ก่อนอื่นที่ฉันจะกล่าวขอกราบเท้าอภัย
ที่ฟังกันอยู่ทั่วไปทั้งญาติสหายมิตรหมู่
- 10) ท่านเคยฟังสำเนียงหากซุ่มเสียงฉันไม่เพราะ
กรุณาอย่ายิ้มเยาะหากฟังไม่เพราะเพลินหู
- 11) กลเม็ดเด็ดพรายลวดลายร้องกลอน
ยังมีเด็ดเผ็ดร้อนในบทกลอนกระทุ้
- 12) ถึงแม่ประยูรจะแก่แก่ก็เชิงเขาว์เชี่ยวชาญ
เคยได้มีผลงานในเรื่องการต่อสู้
- 13) ฉันแก่คร่ำรำมะนาหลักวิชาเชิงเขาว์

ไซเก๋ร้างค้ำเตาเป็นของเก๋เก็บตู้

14) มาตรฐานการร้องทำนิตานองยังแน่ชัด

มีคำคมเป็นสมบัติเพราะฝึกหัดมาจากครู

15) ยิ่งแก่เก๋เข้าเกณฑ์วิธีเล่นยังชยัน

ถ้าเจอผู้ชายที่ทันกันก็พอจะทานกันอยู่

16) อย่างผู้ชายขนาดเจ้าพอเจอกับเราจะถอยหลัง

โดนฉินดำว่ไม่กี่ตั้งจะลงไปในง่หุดหู่

17) พอหน้าอ่อนเฟิ่งสอนชั้นเดียวจะไม่ทันรอบดึก

ฉินมันมีอารมณ์ก็กพอตกดึกนี้่นาดู

18) ฟังพี่ร้องเถิดน้องหญิงมันไม่ไ้สิ่งเสียหาย

บอกให้ทราบไม่หยาบคายให้ละอายอดสู

19) หญิงที่ดีมีทุนเขาเรียกว่ากุลสตรี

ไม่ปากกล้าด่าสามีเอาความดีเข้าสู่

20) เมียเป็นน้ำผึ้งเป็นไฟอยู่กันได้ไม่หม่นหมอง

ถือไม้เท้าขอดทองถือกระบองยอดหู่

21) บางครอบครัวผัวเมียพอได้เสียกันແหลก

ตีดาทอหม้อข้าวแตกจำเป็นต้องแยกกันอยู่

22) เมียฉินนั้นอยู่กันได้เพราะรู้ใจรู้จิต

พอเมียฉินเริ่มหงุดหงิดมันรีบไปปิดประตู

(ประยูรนิทรศน์, น. 100 – 101)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนลู่ผู้หญิง” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชาย แม่เพลงกล่าวต่อว่าฝ่ายชายในเรื่องของนิสัยที่เจ้าชู้จึงมักที่จะมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับภรรยา จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนลู่ผู้หญิง” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ จำนวน 4 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดซ้อนโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of soeech)

1.1 อุปสรรคณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ใช่เก๋าร้างค่างเตาเป็นของเก๋ากับตู้"

"มีคำคมเป็นสมบัติ"

"เมียเป็นน้ำ"

"ผิวเป็นไฟ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "ใช่เก๋าร้างค่างเตาเป็นของเก๋ากับตู้" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวถึงตนเองเชิงชมเชย แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างความซรภาพของตนกับของที่เก๋าค้างตู้ ความว่า "ของเก๋าค้างตู้" ที่ผู้แต่งกล่าวถึงจะหมายถึงกับข้าวเนื่องจากกับข้าวที่รสชาติไม่อร่อยหรือไม่มารับประทานจะถูกปล่อยร้างค่างเตาหรือเก็บไว้ในตู้ ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวความเปรียบอุปลักษณ์ดังกล่าวให้ฝ่ายชายเห็นว่าตนไม่ใช่หญิงที่ไร้ความสามารถ ทั้งนี้คำว่า "ตู้" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-u:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำดับกลอนอีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"จะเสียทองสักเท่าหัวไม่ยอมเสียตัวให้ใคร"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวน ความว่า "จะเสียทองสักเท่าหัวไม่ยอมเสียตัวให้ใคร" (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวถึงความคิดของภรรยาที่สามีนอกใจ สำนวนดังกล่าวสอดคล้องกับสำนวนว่า "เสียทองเท่าหัว ไม่ยอมเสียตัวให้ใคร" ซึ่งหมายถึง "ก. ไม่ยอมยกสามีให้หญิงอื่นแม้จะแลกกับทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากก็ตาม." (ราชบัณฑิตยสภา, 2558, น. 87) ดังนั้นแม่เพลงจึงยกเอาสำนวนดังกล่าวมาแทนมโนทัศน์ของหญิงส่วนใหญ่ที่เป็นภรรยาแม้สามีของตนจะกระทำสิ่งที่ไม่ดีต่อภรรยา แต่ฝ่ายภรณาก็มักจะไม่ยอมหย่าร้างหรือปล่อยให้สามีแยกไปอยู่กับหญิงอื่น

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำ คำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ถ้าโดนเชือดเลือดชุ่มจะวิ่งกุมกระบวย”

“เดี๋ยวจะร้องว่าช่วยด้วยเปิดแผลที่ป่วยให้หมดดู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ถ้าโดนเชือดเลือดชุ่มจะวิ่งกุมกระบวย” (จากบทกลอนที่ 8) ในการล้อเลียนฝ่ายชายที่ถูกภรรยาทำร้ายร่างกายด้วยการใช้มีดเชือดอวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “กระบวย” เพื่อแทนคำเดิมว่า “ควย” ซึ่งหมายถึง “น. อวัยวะสืบพันธุ์ของชายหรือสัตว์เพศผู้บางชนิด.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 240) นับเป็นการใช้คำใหม่โดยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /kh-/ เป็น /kr-, b-/ แต่ยังคงเสียงสระและตัวสะกดคือ /-ua:/ /-j/ และคงเสียงวรรณยุกต์สามัญไว้

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ดอกจำปี”

“มีอารมณ์ตีกพอดตีกี่น่าดู”

“พอเมี่ยมันเริ่มหงุดหงิดมันรีบไปปิดประตู”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ดอกจำปี” (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่นิยมนอกใจภรรยา เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “ดอกจำปี” เป็นสัญลักษณ์สังวาสแทนอวัยวะเพศชาย เนื่องจากลักษณะของดอกจำปีมีลักษณะภายนอกที่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศชายของเด็ก สอดคล้องกับความคิดของเว็บไซต์หมอลำบ้าน (2543) ได้กล่าวถึงความหมายเชิงสัญลักษณ์ของถ้อยคำดังกล่าวไว้ ความว่า “คำว่า ‘เจ้าจำปี’ เป็นศัพท์เฉพาะ หมายถึง อวัยวะเพศของเด็กชาย” ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่จะต้องถูกภรรยาของตนทำร้ายร่างกายโดยการตัดอวัยวะเพศชาย ทั้งนี้แม่เพลงยังล้อเลียนขนาดของอวัยวะเพศชายว่ามีขนาดเล็กเท่ากับดอกจำปีหรือเด็กอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลุ่มผู้หญิงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ
กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปสรรคณ์ จำนวน 4 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส
จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.36 กลอนล่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย

- 1) (ลูกคู่) เกิดแก่เจ็บตาย คำพระกล่าวไว้ หญิงชายควรตรอง
อันความดีนั้นเล่า ไม่สูญหายตายเปล่า ประดุจตั้งเสาธงทอง
- 2) มนุษย์สัตว์อุบัติขึ้นในภาคพื้นจักรวาล
กำเนิดกายมาคล้ายกันทุกเธอท่านทั้งผอง
- 3) ไม่ผิดแปลกแตกต่างนับแต่เมื่อตั้งครรภ์มา
ถึงยามปลอดคลอดกายาด้วยมารดาอุ้มท้อง
- 4) เป็นทารกตกฟากย่อมประจักษ์แจ้งจิต
ทั้งผองผ้าภูษิตมิมีปิดปกบ้อง
- 5) ล้วนเปลือยเปล่าชาวดำรงปรกรรมต่างกัน
แต่ไม่เป็นการสำคัญในข้อนั้นหรือที่น้อง
- 6) ไม่ปรากฏยศศักดิ์ล้วนน้ำหนักเท่า ๆ กัน
มาภายหลังจึงสร้างสรรค์แล้วพากันยกย่อง
- 7) ถ้าลูกป่าวเขาเรียกไ้อ้ถ้าลูกนายเขาเรียกคุณ
แบ่งชั้นชั้นตระกูลแล้วแต่บุญจะสนอง
- 8) บ้างบุญหนักศักดิ์ใหญ่เลยลืมหายพิกล
เริ่มเห็นคนไม่ใช่คนตระนงตนชนพอง
- 9) ลืมสภาพตราบหลังเมื่อคราวครั้งยังแบเบาะ
ที่เขาเหยียบย่ำหยามเยาะนั่นก็เพราะเงินทอง
- 10) ต่างมีหู มีตา มีหน้า มีหัว
มีแขน มีตัว มีหัวคิดตรอง

- 11) มีปาก มีลิ้น มีตีน มีมือ
แต่เหตุไฉนใยหรือจึงยึดถือทำคะนอง
- 12) อันหนังเนื้อเชื้อไขในกายเราทุกหยด
ย่อมแดงฉานเหมือนกันหมดอย่าถือยศทำผยอง
- 13) มารักใคร่กันไว้เถิดเพราะเราเกิดมาคล้ายกัน
อย่ายกตนข่มท่านด้วยหลักฐานเงินทอง
- 14) เมื่อสาวหนุ่มกระชุ่มกระชวยรูปสักรวยสวยแท้
ตกตอนปลายกายแก่ไม่น่าแลน้ามอง
- 15) ชักหมดงามไปตามวัยไม่เหมือนสมัยหนุ่มสาว
แก้มก็ตบสอบเข้าทั้งผมเฝ้าก็ขาวผ่อง
- 16) ชักผิดแตกแตกไปกำลังกายก็ถดถอย
ปล่อยหนดครายาวย่อยเพราะไม่ค่อยแตะต้อง
- 17) ท่านผู้ชายที่กายแก่แม่ผู้หญิงก็ค่อนข้างต่าง ๆ
ที่แก่แต่กายหัวใจยังมีอยู่ตั้งเป็นกอง
- 18) หน้ำทำหน้าอ่อนไม่ชอบบนอนเลนตม
ที่แก่แก้วก็มีถมชอบนิยมยาดอง
- 19) ไขปีเดือน เคลื่อนผ่านไปตามกาลเวลา
ทั้งเนื้อหนังสังขารจะก้าวขาก็ไม่คล่อง
- 20) ขาดทุกสิ่งจริงแท้ในยามแก่นี้แหละกรรม
หมดรักสวयरักงามมีแต่ความเศร้าหมอง
- 21) หมดสมัยเที่ยวเตร่การธาเฮ้ไม่ค่อยได้ผ่าน
คิดแต่จะสร้างบุญทานหมายสวรรค์มุ่งมอง
- 22) เมื่อหนุ่มสาวไม่เอาถ่านริแต่การทุจริต
พอแก่กายกลับได้คิดเห็นแต่ความผิดเป็นช่อง ๆ
- 23) ละพยศหมดไปเปลี่ยนนิสัยกว่าแต่ก่อน
เพราะสังขารยานหย่อนพินก็คอนไปเป็นกอง
- 24) เช่นเครื่องใช้ในกายเราก็เก่าแก่ก็ชักกร่อน
ถูกสนิมซึมซอนไม่งามองนุศผ่อง
- 25) หูตาฝ้าฟางทุกซ่งเข้ามาเยือน

ชักหลงไหลลุ่มเลื่อนให้พินเพื่อนในสมอง

- 26) แหกจะไปใครจะมาก็จำหน้าไม่ถนัด
พอกแก่กายใกล้วิบัติให้อึดอัดขัดข้อง
- 27) เกิดก็แม่แก่ก็จริงนี่แหละเป็นสังเวียนวน
อย่าทำใจเอนโอนให้อกุศลเข้าครอบครอง
- 28) ต่อจากทำกายชราก็โรคเข้าครอบงำ
ต้องโศกเศร้าเข้าค้ำมีแต่ความเศร้าหมอง
- 29) เดี่ยวมีดหน้าตามัวเดี่ยวยวดหัวปวดหลัง
เดี่ยวยวดแก้มปวดคางปวดสีข้างปวดท้อง
- 30) ชักถอดแอดแพทย์มา...เยื่อเนเคหาคอยชูช่วย
ถ้าญาติเขาร่ำรวยพอหยิบฉวยเงินทอง
- 31) การรักษาพยาบาลก็ถูกการอนามัย
พอดันแปรแก้ไขเรื่องโรคร้ายทั้งผอง
- 32) อนาคตแท้ก็แต่คนที่ยากจนสมบัติ
จะตามหมอกก็ติดขัดเพราะอึดคึดเงินทอง
- 33) ถ้าคนป่วยรวยสดางค์เพียงแต่สิ่งด้วยปากเปล่า
ไม่ต้องเดินไปเชิญเขาหรือบอกเล่าเป็นคำล่อง
- 34) ผู้รวบรวมสวดยามาตามเวลานัดหมาย
ถึงทางจะไกลแสนไกลหมอกก็ไม่ขัดข้อง
- 35) ถ้าคนจนขันขัดบอกรัดไปทุกวัน
ถึงอยู่บันไดติดกันเขาก็ไม่หันหน้ามอง
- 36) มักจะเป็นอย่างนี้เรื่องคนมีกับคนยาก
ยังถือยศถือศักดิ์กันมากนักระพี่น้อง
- 37) สมัยนี้ดีขึ้นบ้างในเรื่องการโรค
เพราะรัฐบาลท่านจัดหาสุขศาลาไว้รับรอง
- 38) คนยากไร้ใช้หนักก็ยอมประจักษ์ทั่วกัน
ท่านรักษาพยาบาลโดยไม่มีกรเรียกร้อง
- 39) การเจ็บไข้ได้พยาธิเราไม่อาจหลีกเลี่ยง
ควรจดจำนำไปคิดในดุลยพินิจตรึกตรอง

- 40) เจ็บตนพอทนได้แต่เจ็บใจนี้มันยาก
การข่มขู่ด้วยลมปากนี่มันขี้มักมัวหมอง
- 41) การเกิดแก่เจ็บไข้ เมื่อยามใกล้จะดับขันธ์
ก็คล้ายกับเห็นยมบาล มาแหวกม่านยื่นมือ
- 42) ใช้มนุษย์ปฤชณกำเนิดตนแล้วเล่า
ต้องผันแปรแก่เต่ามาเหี่ยวเฉาเศร้าหมอง
- 43) มีหน้าซำฮามเผาโรคาภิเข้ามารังควาน
ความเจ็บป่วยช่วยกันพาสังหารขัดข้อง
- 44) พอสุดขั้นนั้นปลายก็ความตายละแน่ชัด
ย่อมสิ้นสุดมนุษย์สัตว์ความวิบัติมาสนอง
- 45) เจ้านายไพร่ผู้ดีจะเศรษฐกิจหรือขอทาน
มาและไปคล้ายกันครบอาการสามสิบสอง
- 46) ผิดก็แต่แห่แหนชนิดแน่น้องพี่
ทั้งโทษทัณฑ์บีบโหดให้รับร้อง
- 47) ป่าวไพร่ใช้สอยมีนับร้อยนับสิบ
นำผู้ตายวายชีพบรรจุนับรับร้อง
- 48) อนาคตแท้ก็แต่คนที่ยากจนชั้นขัด
เป็นศพผีไม่มีญาติออกเกลื่อนกลาดกำยกอง
- 49) นันตายผู้เดียวเปลี่ยวเปล่าไม่มีใครเขามาดูใจ
ต้องสูญเปล่าเนาไปไม่มีใครเขาแตะต้อง
- 50) ที่รอดวายกายเนาแล้วไม่ได้เข้าเขตวัด
เราดูไปก็คล้ายสัตว์เพราะไรญาติพี่น้อง
- 51) ถ้าคนรวยเขามัวมรดกผู้อวอร์ดมากมาย
ต่างครวญคร่ำร่ำให้น้ำตาไหลเนืองนอง
- 52) ทำโศกเศร้าเฝ้าปนด้วยเล่ห์กลมารยา
ถึงจะไม่มีน้ำตาก็ยังอุตสาห์แกล้งร้อง
- 53) ส่วนคนยากซากศพถ้าใครได้พบได้เห็น
ต่างก็เบือนหน้าเบนไม่อยากจะเห็นไม่อยากจะมอง
- 54) เมื่อชีพเราครวญยังอย่าคิดสร้างเลยสิ่งอื่น

ถึงสร้างทรัพย์สินนับแสนนับหมื่นก็คนอื่นแหละครอบครอง

- 55) มาแต่กายไปแต่ตัวทิ้งดีชั่วไว้เบื้องหลัง
พื้นพิภพกลบร่างเนื้อก็ฟุ้งหนึ่งพอง
- 56) จงสร้างทานบารมีและความดีประดับตน
ถึงตัวเราตายวายชนม์ก็ยังมีคนเขายกย่อง
- 57) ชื่อยังอยู่ชูขึ้นให้ท่านอื่นเขาป่นหา
ประดับอยู่คู่หล้าทั่วดินฟ้าเขายังมอง
- 58) ฉันมีกรรมรำไต้เป็นเชื้อเช่นเชิงชน
อาศัยเสียงเสียงตนเพื่อหวังผลเพื่อทอง
- 59) ฉันดับขันธนานไปถ้าใคร ๆ เขายังจำ
คงเหลือบ้างก็ทางรำและถ้อยคำที่เคยร้อง
- 60) บทฉันนำลำนี้อันความดีทั้งหลายแหล่
อุทิศไว้ให้แก่พ่อแม่และพี่น้อง
- 61) ตอนใดทราบความดีถ้าจะมีคนชื่น
สิ่งชั่วช้าราคะฉันทิ้งสิ้นขอรับรอง
- 62) แถลงลำคำทำยเพื่อเตือนใจชาวชน
เกรงว่าจะปลื้มลืมตนหรือเสียผลบกพร่อง
- 63) เพราะความจริงสิ่งแน่เรื่องเกิดแก่เจ็บตาย
ย่อมผลัดเปลี่ยนเวียนวายหลักไม่ได้ตั้งใจปอง
- 64) เพราะไตรโลกโชคชัยย่อมหมุนไปคำเข้า
ส่วนความดีนั้นเล่าสร้างกันหรือเปล่าพี่น้อง
- 65) อันน้ำใสไหลเลาะก็คอยเขาจะริมตลิ่ง
เหมือนไม้แก่นักกิ่งกิ่งร้างแต่กลิ้งลงคลอง

(ประยูรนิทรศน์, น. 101 – 104)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนลง เกิด แก่ เจ็บ ตาย” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าว เป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการสั่งสอนผู้รับสารในแง่ของความแปรเปลี่ยนไปและไม่เพียงแท้ของ สังขารมนุษย์ ประกอบด้วยการเกิด แก่ เจ็บ และตาย โดยที่แม่เพลงจำแนกอธิบายเป็น 4 ส่วน ให้เห็นภาพของการเกิด แก่ เจ็บ และตาย ตามลำดับ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนหลง เกิด แก่ เจ็บ และตาย" ปรากฏภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง บุคลาธิษฐาน จำนวน 3 แห่ง อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

"อันความดีนั้นเล่าประดุจตั้งเสาธงทอง"

"การเกิดแก่เจ็บไข้เมื่อยามใกล้จะดับขันธ์"

คล้ายกับเห็นยมบาลมาแหวกมานยืนมอง"

"ที่วอดวายกายเนาแล้วไม่ได้เข้าเขตวัด"

เราดูไปก็คล้ายสัตว์เพราะไร้ญาติพี่น้อง"

"อันน้ำใสไหลสะอาดก็คอยจะเซาะริมตลิ่ง"

เหมือนไม้แก่นหูกิ่งกิ่งแต่กลิ้งลงคลอง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "การเกิดแก่เจ็บไข้เมื่อยามใกล้จะดับขันธ์ คล้ายกับเห็นยมบาลมาแหวกมานยืนมอง" (จากบทกลอนที่ 41) ในการกล่าวสั่งสอนผู้รับสารให้เข้าใจเรื่องความตาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือการได้เห็นยมบาลที่จะมาแหวกมานยืนมอง คำอุปมาคือการเกิดแก่เจ็บป่วยของมนุษย์ที่กำลังจะเสียชีวิต และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "คล้ายกับ" คำว่า "ยมบาล" หมายถึง "น. เจ้าพนักงานเมืองนรก มีหน้าที่ลงโทษทรมานคนที่ตกนรกตามคำสั่งของพญายม." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 939) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวมาเป็นคำอุปมาเพื่อเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเห็นว่าเมื่อยามที่มนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้ใกล้เสียชีวิตจะคล้ายกับการได้เห็นยมบาลมาแหวกมานยืนมองเพื่อนำดวงวิญญาณไปยังยมโลก ทั้งนี้คำว่า "มอง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-อ:/ และเสียงตัวสะกด /-ง/ คล้องจองกับฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนหลงอีกด้วย

1.2 อุปลักษณะ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ความผิดเป็นช่อง ๆ"

"บอกเล่าเป็นคำล่อง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "บอกเล่าเป็นคำล่อง" (จากบทกลอนที่ 33) ในการกล่าวถึงคนที่ร่ำรวยซึ่งไม่ต้องออกปากเชิญแพทย์มารักษาอาการป่วย แต่แพทย์เหล่านั้นก็เต็มใจให้การรักษาพยาบาล แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างถ้อยคำเชิญชวนของคนี่ร่ำรวยให้เป็นเช่นเดียวกับคำล่อง จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงคนเมื่อถึงช่วงวัยที่เจ็บป่วยว่าหากเป็นคนที่มั่งมีฐานะร่ำรวย มักจะได้รับการปรนนิบัติรักษาจากแพทย์ง่ายกว่าคนที่มั่งมีฐานะยากจน แม้ไม่ต้องไปเชิญหรือขอร้องแพทย์ผู้รักษาแพทย์ก็ยินดีรักษาให้ เมื่อสังเกตถ้อยคำอุปลักษณ์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำว่า "ล่อง" น่าจะเป็นนัยเชิงการกล่าวถึงชนชั้นวรรณะในสังคมไทย เพราะในคำว่า "ล่อง" เป็นคำที่มีความหมายว่า "... โดยปริยายหมายความว่า ดันดันไป ...ว. อาการที่แล่นไปตามทางจากเหนือลงใต้" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1041) ดังนั้นการที่แม่เพลงใช้คำว่า "คำล่อง" เป็นอุปลักษณ์ของคำเชิญแพทย์ นับเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมไทยสมัยนั้นนิยมมองแพทย์ผู้รักษาพยาบาลว่าสูงส่งกว่าคนธรรมดา การเรียนเชิญแพทย์มารักษาพยาบาลจึงเป็นเช่นเดียวกับการเรียนเชิญให้ลงมาเพื่อรักษาพยาบาล ทั้งนี้คำว่า "ล่อง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-อ:/ และเสียงตัวสะกด /-ง/) คล้องจองกับฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลงอีกด้วย

1.3 บุคลาธิษฐาน (personification)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ถูกสนิมซึมซอน"

"ทุกซังเข้ามาเยียน"

"โรคเข้ามารังควาน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ความว่า "ถูกสนิมซึมซอน" (จากบทกลอนที่ 24) ในการกล่าวถึงความเสื่อมโทรมไปของสังขารมนุษย์เมื่อถึงวัยที่ชราภาพ คำว่า "ซึม" นับเป็นอากัปภิกขัยของมนุษย์ หมายถึง "ก. ลอกลิ่มรสด้วยปลายลิ้น, ทดลองให้รูรส." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 381) ส่วนคำว่า "ซอน" จะหมายถึงซอนไซ ซึ่งมีความหมายว่า "ก. ไซไปมาในสิ่งอื่น" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 363) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้คำว่า "ซึม" ซึ่งเป็นอากัปภิกขัยของมนุษย์มาเป็นการกระทำของคำว่า "สนิม" ให้มีความหมายของความเสื่อมโทรมทั้งหลายที่เข้ามากัดกินสังขารของคนที่อยู่ในวัยที่ชราภาพ

1.4 อติพจน์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
 "พินก็คลอนไปเป็นกอง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อติพจน์ ความว่า "พินก็คลอนไปเป็นกอง" (จากบทกลอนที่ 23) ในการกล่าวถึงที่พินที่โยกคลอนและหลุดร่วงไปของคนในวัยชราภาพ การที่แม่เพลงกล่าวถึงพินที่โยกคลอนและหลุดร่วงไปของคนในวัยชราภาพนับเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่เมื่อสังเกตจากคำว่า "เป็นกอง" จะเห็นได้ว่าพินดังกล่าวมีจำนวนมากเกินกว่าความเป็นจริง แต่การเปรียบเทียบเพื่อให้เกินไปจากความเป็นจริงดังกล่าวนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพ ความเสื่อมโทรมของสังขารให้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้คำว่า "กอง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-อ:/ และเสียงตัวสะกด /-ง/ คล้องจองกับฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลงอีกด้วย

1.5 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
 "อย่ายกตนข่มท่าน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวน ความว่า "อย่ายกตนข่มท่าน" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวสั่งสอนผู้รับสาร ความว่า "อย่ายกตนข่มท่าน" สอดคล้องกับสำนวนคำพังเพยความว่า "ยกตนข่มท่าน" ซึ่งหมายถึง "พูดจาทับถมผู้อื่นให้เห็นว่าตนเหนือกว่า" (กรมวิชาการ, 2545, น. 233) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้สำนวนดังกล่าวในการห้ามปรามผู้รับสารเพื่อให้รู้จักรักใคร่กันเพราะทุกคนล้วนเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ไม่ควรที่จะพูดจาทับถมหรือดูถูกผู้อื่นให้ด้อยหรือต่ำกว่าตนเอง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลง เกิด แก่ เจ็บ ตายนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 4 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง
3. บุคลาธิษฐาน จำนวน 3 แห่ง
4. อติพจน์ จำนวน 1 แห่ง
5. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.37 กลอนสั้นเพราะ

- 1) ใ้อใจโลกไซค์ชะตาที่เกิดมาเป็นชีวิต
มันขึ้นชมพรหมลิขิตชะตาขีดให้แก่ฉัน
- 2) ไม่เคยได้รับความสุขมีแต่ความทุกข์สิ้นเหลือ
มันแข็ง ๆ เปื่อ ๆ คิดแล้วเหลือจะรำคาญ
- 3) จะเป็นลูกน้องก็ไม่ดีจะเป็นลูกพี่ก็ลำบาก
เห็นมีแต่ตัวกาฝากดีแต่ปากเท่านั้น
- 4) เขาปากว่าปราศรัยแต่ข้างในดูไม่ออก
ชมข้างในหวานข้างนอกเดาไม่ออกว่าก็ขึ้น
- 5) เมื่อแรกพบประจบดีเดี๋ยวเรียกพี่เรียกน้ำ
ต่อไปชักกลายเป็นเพื่อนแล้วพานึกหวน
- 6) ชักหมั่นหมั่นตาดูแล้วมันน่าหมั่นได้
เดี๋ยวทำเป็นหมาหยอกไก่ชักคว่าไขว่ปล้วน
- 7) ฉันมักเจอแบบนี้จะมีดีที่แรก
พอหนัก ๆ ก็ชักแปลกเขาเล่นแหกตากัน
- 8) เมื่อที่แรกเป็นลูกน้องประคับประคองอย่างดี
พอหนัก ๆ ชักอับรึยคิดเป็นรุ่นพี่ตัวฉัน
- 9) อุตส่าห์ปลื้มหลีกตนเที่ยวหาคนช่วยเหลือ
ก็หนีไม่พ้นคนเกสือคิดตกเถื่อน้ำหั้น
- 10) ฉันว่าเหวอเภาให้ดวงชะตาพาไป
เปรียบเหมือนเรือไม่พายเที่ยวลอยไปตามธาร
- 11) ให้อ้าวุ่นครุ่นคิดนึกถึงอดีตความเก่า
หวังยึดดึงพึ่งเขากลับถูกเผาถูกผลาญ
- 12) อะไรนอกอ้อให้ที่ฉันได้กระทำ
ต้องใช้เวรใช้กรรมมีแต่ความทรมาน
- 13) นึกมานะอดทนเกิดเป็นคนมีหวัง
คงมีผู้ใดใครบ้างที่เขายังสงสาร
- 14) ได้รับความเชื่อบุญจากพระคุณครูบา
ไม่มีอะไรดีกว่าเท่าครูบาอาจารย์

- 15) และยังอาศัยเสียงสำเนียงกระแสเสียงจ้ำร้อง
จนกว่าจะสิ้นเสียงกลองพอลเสียงห้องไปวัน ๆ
- 16) ใ้อั้ที่จะคิดฟุ้งใครระอย่าไปหมายเขาคึกกว่า
ฟุ้งตัวเราณะเข้าตำราสู้กั้หน้ากั้ดพัน
- 17) ตัวของเราฟุ้งตัวไม่ต้องกลัวใครมาดูด
ใกล้หรือไกลไปไม่หยุดสู้จนสุดแรงคัน
- 18) อาศัยมานะอดทนเอาตนของตนเป็นที่ตั้ง
กลัวอย่างเดียวท่านผู้ฟังจะพากันนั่งรำคาญ
- 19) ใ้อั้สู้มเสียงเรียวแรงยังพอตะเบ็งไหวแน่
กลัวท่านจะปนว่าแยะใ้อั้เรื่องแก่นี้สำคัญ
- 20) ใ้อั้จะทำที่หาวางกิริยายังอ่อนช้อย
เสียแต่แกไปสักหน่อยมันไม่ร่อยที่ตรงนั้น
- 21) จะทำหน้าที่ทำตาให้คนเขาสาครันครอง
กั้นี้กายตัวเองเลยพาให้เซ็งไปตั้งนาน
- 22) หันไปดูแม่สาว ๆ ทำให้เรานึกอิจฉา
ไม่ทันจะร้องเลยคนฮาเพราะลูกนัยน์ตาเขาหวาน
- 23) ก็เพราะว่าตัวของเรามันผิดกับเขาตั้งเป็นกอง
พอลุกขึ้นยืนร้องถึงเขาจะมองก็ฝ่าน ๆ
- 24) ไปรดเมตตาอภัยเห็นใจเถอะนายจ๋า
ใ้อั้คนเก่าเฒ่าชรามันมีราคาไม่เหมือนกัน
- 25) ถ้าฉันเป็นเรือหรือรถจะเปลี่ยนให้หมดเครื่องเครา
อีฉันไหนมันเก่าฉันจะไม่เอาเลยสักอัน
- 26) จะเปลี่ยนล้อเปลี่ยนเกียร์อะไรเสียก็ทิ้งไป
ยกเครื่องตั้งวางใหม่ไม่ยอมให้ใครวิ่งทัน
- 27) ถ้าเปลี่ยนเครื่องได้เหมือนรถพวกเธอทั้งหมดจะรู้ตัว
จะสวยหรือสาวเราไม่กลัวยี่ห่อท้าวอินทวัธร์รัน
- 28) แต่ตัวฉันนั้นเป็นคนไม่ใช่เครื่องยนต์เหมือนดังคิด
เลยไม่ได้ถอดเครื่องพิทมันซั้กติด ๆ ตัน ๆ
- 29) ให้ฉันตั้งยี่นคิดในเรื่องชีวิตต้องหากิน

- ถ้าหมดดีไม่มีศิลป์ก็หมดสิ้นกันเท่านั้น
- 30) เมื่อยังเป็นสาวเป็นแซ่เขาก็ยังแลยังมีมอง
พอแก่เฒ่าเข้ากระป๋องก็สุดจะร้องรำกััน
- 31) ก็ได้แต่วิ่งวอนร้องขอพรท่านผู้ดู
ขอให้ท่านอุ้มชูให้ฉันได้อยู่ไปนาน ๆ
- 32) ขอให้อยู่ไปนาน ๆ ช่วยสงสารไว้สักคน
เพื่อรับใช้ประชาชนให้เป็นกุศลสร้างสรรค์

- 33) จะไหวหรือไม่ไหวต้องอาศัยแรงใจสู้
ถ้าหมดสิ้นคนดูก็ลาครูเลิกกัน

(ประยูรนิทรวรณีย์, 104 – 105)

จากบทเพลงลำตัด “กลอนล้นเพราะ” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการตัดพ้อต่อว่าโชคชะตา กล่าวคือแม่เพลงประสบกับความผิดหวังในชีวิตเรื่องของการแสดงเพลงพื้นบ้าน ถูกทีมงานหักหลัง ทั้งยังประสบเรื่องของความนิยมจากผู้ชมที่น้อยลง เนื่องจากตนมีความซพรภาพ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ลำตัด “กลอนล้นเพราะ” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฉันว่าเหวเภา...เปรียบเหมือนเรือไม่มีพาย”

“เปลี่ยนเครื่องได้เหมือนรถ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ฉันว่าเหวเภา...เปรียบเหมือนเรือไม่มีพาย” (จากบทกลอนที่ 10) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับความโดดเดี่ยวอ้างว้างของตน แม่เพลงใช้คำอุปมาคือเรือที่ไม่มีพาย คำอุปมาคือความเปล่าเปลี่ยวเภาของแม่เพลง และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เปรียบเหมือน” ความว่า “เรือไม่มีพาย” ที่แม่เพลงกล่าวถึงเป็นการเสนาภาพเรือที่ลอยคว้าง

ไม่มีหนทางหรือเป้าหมายในการเดินทางเนื่องจากไม่มีพายเพื่อแจวไปที่ต่าง ๆ ดังนั้นแม่เพลงจึงนำลักษณะดังกล่าวมาใช้ในการเปรียบเทียบลักษณะของชีวิตที่เปล่าเปลี่ยวและล่องลอยสะเปะสะปะ ไม่มีจุดหมาย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฉันเป็นเรือหรือรถ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ฉันเป็นเรือหรือรถ” (จากบทกลอนที่ 25) ในการกล่าวเปรียบเทียบความต้องการของตนเอง แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างคุณประโยชน์ของรถหรือเรือที่สามารถเปลี่ยนเครื่องหรืออะไหล่ได้เมื่อเกิดสภาพชำรุดทรุดโทรมกับความต้องการของผู้แต่งที่อยากจะเปลี่ยนสังขารของตนเองให้กลับมามีสมรรถภาพสามารถประชันและแสดงเพลงพื้นบ้านได้อย่างอดีต

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หมาหยอกไก่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า “หมาหยอกไก่” (จากบทกลอนที่ 6) ในการต่อว่าทีมงานฝ่ายหญิงที่ใช้ความสาวของตนในทางมิชอบกับชายหัวหน้าคณะ ความว่า “หมาหยอกไก่” หมายถึง “ชายที่ชอบหยอกล้อหญิงสาวในเชิงผู้สาวเป็นที่เล่นที่จริง” (กรมวิชาการ, 2545, น. 305) ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้จำนวนดังกล่าวเพื่อกล่าวหาและต่อว่าหญิงสาวเพลงที่มีพฤติกรรมให้ทำหัวหน้าคณะการแสดงโดยการใช้อำนาจและความสาวเข้าแลกคณะที่เป็นผู้ชายจนสามารถแสดงเพลงพื้นบ้านได้หลายงาน ทั้ง ๆ ที่บุคคลดังกล่าวมีความสามารถในการแสดงเพลงพื้นบ้านเพียงน้อยนิด

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนสั้นเพราะนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง

2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.38 กลอนล้างอกตัว

- 1) ท่านผู้ชมที่นี้สวัสดิ์คะคุณ ๆ
ที่มาสนับสนุนขอขอบคุณอีกสักครั้ง
- 2) ดิฉันต้องขอขอบคุณเพราะยังไม่คืนไม่เคย
เกรงถ้อยคำที่เจตนาจะเกินเลยไปบ้าง
- 3) หากเกินเลยจงเฉยไว้ไม่เป็นไรหรอกพี่น้อง
เพราะถ้อยคำที่มาสนองมันไม่ใช่ของจริงจัง
- 4) ขออภัยทุกท่านที่มีการหยาบช้า
นี่มันเป็นเรื่องธรรมดาฉันนำมาว่าให้ท่านฟัง
- 5) เพื่อความบันเทิงเริงรมย์ต่อท่านผู้ชมแท้ ๆ
ดีไม่ดีก็แล้วแต่อันนี้ก็แค่สต่างค์
- 6) แต่ในขณะที่เดียวกันอยากให้ทุกท่านมีความสุข
แต่ตัวดิฉันก็ยังเป็นทุกข์ในเรื่องลูกเรื่องน้อง
- 7) มันเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าก็เพราะว่าไม่ค่อยได้เว้น
มีดลงเล่น ๆ ไม่ค่อยได้เว้นได้ว่าง
- 8) ไม่ค่อยได้ว่างได้เว้นดิฉันมันเล่นแบบทุกคืน
จึงไม่รู้สึกรักครั้นบ้างครั้งก็ฝันเอาบ้าง
- 9) ต้องหักอารมณ์ข่มสติเพราะมันริมาทางนี้
บางคืนดีบางคืนไม่ดีเป็นเสียอย่างนี้แหละท่านผู้ฟัง
- 10) จันอดตาหลับขับตานอนไต่บทกลอนก็ซึกกร่อย
ล้าที่ร้องก็ไม่อร่อยรู้สึกละอายชิงชัง
- 11) มันไม่ค่อยจะชิงชังสู้เสียงไม่ดังหวานโยย
จันร้องขอก็แต่โดยเพราะอดโรยเหลือกำลัง
- 12) ไร้เรื่องกำลังวังชานี้แหละมันพาให้มีชื่อ
แต่ฉันอาศัยความดีใช้ความดีอดทนทุ้ง
- 13) ดีไม่ดีไม่สำคัญอันนี้ต้องตันตะแบง

แต่พอรู้สึกนึกถึงเบงก็ก็พอมิแรงขึ้นมาบ้าง

14) ฉันคนจนทนสู้กับต่อสู้เศรษฐกิจ

ไ้เรื่องถูกหรือผิดเราเก็บไปคิดวันหลัง

15) พวกเขาจะไม่เอาไหนฉันเห็นว่ามันไม่เอาถ่าน

พอดนอนลงส่งงานไม่นึกถึงงานข้างหลัง

16) อะไรยังสาวยังแล้วผู้คนแก่ก็ไม่ได้

ไ้ฉันมันแก่ก็แต่กายแต่ว่าหัวใจฉันมันยังดัง

17) เสียใจมาเพราะมาเจอนาย...เข้าอีกแล้ว

ดูหน้าตาบ้องแสบเหมือนยังกับแมวฝรั่ง

18) ผมก็ยุ่งหยอกหยอยยังกับปอยข้าวโพด

ดูสีหน้าท่าจะโกรธฉันขอโทษเถอะนะบั้ง

19) ว่าเสียเฉยเสีย...ฉันขอโทษจงเต็ม ๆ

ฉันตั้งใจไว้เต็มเปี่ยมแล้วเตรียมหลายอย่าง

20) ฉันตั้งใจไว้เต็มทีเมื่อรู้ว่าพี่จะมา

พอได้ประสบพบหน้าอยากสนทนากันบ้าง

21) พอได้ประสบพบเห็นหัวใจเต้นตึก ๆ

พอเห็นหน้าพานึกให้รู้สึกผิดหวัง

22) ตัวก็เล็กแขนขาที่เล็กยังกับเด็กหัดใหม่

ไ้ฉันมันหญิงขนาดใหญ่คงจะไม่ไหวกรรมัง

23) มันไม่ใช่คู่แข่งขั้นถ้าพูดกันตามหลักนักเลง

เล่นกับพวกนี้ชักแข็ง ๆ มันโหดเหี้ยมเหลือกำลัง

24) มีคารมคมคายก็ต้องตะกายกันขาขวิด

ไ้อย่างล่าตัดตัวนิด ๆ ออย่ามาสะกิดสี่ข้าง

25) เตียวจะต้องดิ้นกระแด้ว ๆ ยังกับแมวเจอหนู

รูปร่างไม่น่าดูฉันมองเหมือนงูกระด้าง

26) ได้งูกระด้างทางซีไม่ทันบุญหรือหมดมวน

ต้องหยุดพักกระอักกระอ่วนมาเจออีชั่ววจอาจ

27) บรรจงจัดวางขึ้นบนระหว่างแสงหน้า

โยกทางซ้ายทางขวาตามครูบาสอนสั่ง

- 28) ว่าคาถาบัดมัจฉาก็ตั้งนะโม
สามครั้งตั้งนะโมว่าอิติปิโสถอยหลัง
- 29) ว่าเสร็จสรรพแล้วหลับตาฉันค่อย ๆ ว่าเบา ๆ
มาพบศัตรูดำเป็นเงาต้องเสกเป่าหลาย ๆ ครั้ง
- 30) เสกให้ตรงวงชายที่มุ่งหมายแม่นมั่น
ให้ชู้ซาตัวสั้นไม่เป็นอันที่จะนั่ง
- 31) ให้วงยงหลงไหลร่องอะไรผิดจิ้งหะ
ให้ขึ้นมาตันสะเปะสะปะเหมือนโดนนะจิ้งจิ้ง
- 32) ให้วงผู้ชายฝ่ายนายต่อนั่งหัวรอกันเป็นเบื้อ
ให้รู้สึกนึกเบื้อเหมือนเล่นเสือตัวถั่ง
- 33) ให้แพ้ฤทธิ์ผิดพลาดด้วยอำนาจคาถา
ให้รู้สึกนึกประหม่าให้ได้หน้าลืมหหลัง
- 34) ให้ได้หลังลืมหหน้าไม่มีปัญญาได้เถียง
โอมพ้วงโอมเพียงขอให้เสียงแกไม่ดัง
- 35) ให้เสียงแหบเครือให้เสียงเหลือนิดเดียว
ให้หน้าบูดหน้าเบี้ยวหน้าเขียวหน้าพัง
- 36) เพราะถูกอำนาจคาถาที่ฉันว่าฉันเป่า
แต่พอมันนั่งซึมเซาเอ็งโดดเข้าข้างหลัง
- 37) เอ็งโดดเข้าไปข้างหลังอย่าได้รุ่งรอ
ไปแขกหัวนายต่อแล้วข้าจะล่อเจ้าคนกลาง
- 38) คนตีกลองนะไม่เกี่ยวเป็นพวกเดียวกับฉัน
เราช่วยเหลือเชือกกันเดี่ยวมีรางวัลให้บ้าง
- 39) เรายรวมหัวกันเข้าไว้ไม่เป็นไรหรอกพวกพ้อง
พอผู้ชายขึ้นมาร้องเราตีกลองอย่าให้ดัง
- 40) เรื่องคำตัวนะไม่เป็นไรถ้าเขาไม่ให้เอาที่ฉัน
เรื่องรางวัลรางวัลให้พุดกันตอนหลัง
- 41) ตัวฉันนะคือปราชญ์ฉันเปรียบเป็นสิงโต
จะให้นาย...หัวโตนะเปรียบเป็นโคเขากาง
- 42) สมมุติตามตามบทฉันเป็นแม่มดเจ้าเสน่ห์

ยื่นกรูมกริมยิ้มเปลี่ใช้เหลี่ยมเล่ห์ต่าง ๆ

- 43) แต่งตัวเสียดวยปร้อออกมาจากจอโทรทัศน์
บรรดาพวกนักล่าตัดฉันท้ามขัดคำสั่ง
- 44) เล็งอย่ามายุ่นล้อหลอกฉันทจะไม่บอกให้รู้
เดี๋ยวจันสาปให้กลายเป็นงูเลื้อยไปอยู่ข้างล่าง
- 45) ฉันทนะมีฤทธิ์เดชฉันทมีเวทย์มีมนตร์
เคยสาปคนให้เป็นสองคนมาหลายครั้ง
- 46) สาปปู่ให้รักย่าสาปตาให้รักยาย
สาปปาวให้กลัวนายสาปควายให้มีหาง
- 47) สาปลิงให้เล่นละครสาปค้อนให้ตีตะปู
สาปใบหูให้มีสองหูแล้วให้มีูทั้งสองข้าง
- 48) สาปข้างให้งัดขลุ่ยสาปลุงให้มีหนวด
สาปเหล่าให้อยู่ในขวดสาปหมอนวดให้เป็นปาง
- 49) ขอสาปนาย...ที่ข้างปวดแกชอบนวดเหลือเกิน
ตอนขากลับให้ยับเยินขอสาปให้เดินขาทาง

(ประยูรนิทรศรี, น. 105 – 107)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนล้งออกตัว" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชาย ทั้งนี้แม่เพลงยังได้กล่าวถึงการบูชาครูบาอาจารย์ด้วยคาถาอาคมต่าง ๆ รวมทั้งยังใช้โอกาสดังกล่าวในการสาปแช่งชาวเพลงคู่ตรงข้าม จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนล้งออกตัว" ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์อุปมา จำนวน 6 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 3 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้าตาบ้องแสบเหมือนยังกับแมวฝรั่ง"

"ผมก็ยุ่งหยอกหยอยยังกับปอยข้าวโพด"

"แขนขาที่เล็กยังกับเด็กหัดใหม่"

"ดินกระแด้ว ๆ ยังกับแมวเจอหนู"

“รูปร่างไม่น่าดูจนมองเหมือนงูกระด้าง”
 “รู้สึกนึกเบื่อเหมือนเล่นเสือตัวถั่ง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “หน้าตาบ้องแบ้วเหมือนยังกับแมวฝรั่ง” (จากบทกลอนที่ 17) ในการกล่าวถึงลักษณะของฝ่ายหญิงที่ยังอยู่ในวัยสาวรุ่น แม่เพลงใช้คำอุปมาคือตาของแมวฝรั่ง คำอุปไมยคือแววตาของฝ่ายหญิงที่กล่าวถึง และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือนยังกับ” คำว่า “บ้องแบ้ว” หมายถึง “ว. มีสีหน้าและแววตาใสซื่อบริสุทธิ์อย่างเด็กไร้เดียงสาและน่ารัก.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 658) แต่ในทำนองกลับกันราชบัณฑิตยสถาน (2538, น. 466) ให้ความหมายของคำว่า “บ้องแบ้ว” ว่าหมายถึง “ว. มีหน้าตาพิลึก.” เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคำว่า “บ้องแบ้ว” น่าจะหมายถึงมีหน้าตาพิลึกมากกว่าที่จะมีสีหน้าและแววตาใสซื่อบริสุทธิ์อย่างเด็กไร้เดียงสาและน่ารัก เนื่องจากแม่เพลงมีเจตนาล้อเลียนลักษณะภายนอกของฝ่ายชาย เช่น ทรงผมที่ยุ่งเหยิงเหมือนกับปอยข้าวโพด เป็นต้น ส่วนคำอุปมาว่า “แมวฝรั่ง” หมายถึงแมวที่มีสายพันธุ์จากชาติตะวันตก น่าจะหมายถึงแมวสายพันธุ์เปอร์เซีย (persian) เนื่องจากลักษณะนิสัยตาของแมวสายพันธุ์ดังกล่าวที่เป็นประกายและไม่ดุร้าย การกล่าวเปรียบเทียบลักษณะของแววตาฝ่ายชายจึงนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารต่อการแสดง ทั้งนี้คำว่า “แมวฝรั่ง” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกดแม่ /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลึงอีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ผมก็ยุ่งหยอกหยอยซังกับปอยข้าวโพด” (จากบทกลอนที่ 18) ในการกล่าวล้อเลียนทรงผมของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือลักษณะของปอยข้าวโพด คำอุปไมยคือลักษณะของทรงผมฝ่ายชายที่ยุ่งหยอกหยอย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “ซังกับ” จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ลักษณะความยุ่งหยอกของปอยข้าวโพดมาเป็นความเปรียบอุปมากับทรงผมของฝ่ายชายที่ไม่สง่าให้เรียบร้อย ความว่า “ปอยข้าวโพด” หรือ “หมอยข้าวโพด” หมายถึง “น. เรียกสิ่งที่มีลักษณะเป็นเส้นเป็นฝอยที่ปลายฝักข้าวโพด ว่า หมอยข้าวโพด.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1298) ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวเปรียบเทียบลักษณะทรงผมของฝ่ายชายให้เหมือนกับปอยข้าวโพดจึงนับเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพความไม่เรียบหรือไม่งดงาม ทั้งยังเปรียบเทียบให้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับขนที่ขึ้นบริเวณอวัยวะเพศหญิงอีกด้วย การเปรียบดังกล่าวนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารต่อการแสดง

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ศัตรูดำเป็นเงา"

"ฉันทเปรียบเป็นราชสิงโต"

"นาย... หัวโตนะเปรียบเป็นโคเขากาง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "ฉันทเปรียบเป็นราชสิงโต" (จากบทกลอนที่ 41) ในการกล่าวเปรียบความเหนือกว่าฝ่ายชาย แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างตนเองให้ เป็นสิงโตซึ่งเป็นเจ้าป่า ความว่า "สิงโต" หมายถึง "น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกชนิด Panthera leo (Linn.) ในวงศ์ Felidae รูปร่างคล้ายแมวแต่มีขนาดไล่เลี่ยกับเสือโคร่ง ตัวสีน้ำตาล ไม่มีลาย ขนปลายหาง เป็นพู่ ตัวผู้เมื่อโตเต็มทีจะมีขนสร้อยคอยาว...ตัวเมียมักทำหน้าที่ล่าเหยื่อ" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1231) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการเปรียบตนเองเป็นสิงโตโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิงโต เพศเมียที่จะมีความสามารถในการล่าเหยื่อที่ดีกว่าเพศผู้

1.3 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ตึกตึก"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ ความว่า "ตึกตึก" (จากบทกลอนที่ 21) ในการกล่าวถึงเสียง ของจังหวะหัวใจที่เต้นเร็วเมื่อตนได้ประสบพบเจอกับฝ่ายชาย ทั้งนี้เว็บไซต์ physiology of circulatory system (2555) ได้อธิบายลักษณะการเต้นของหัวใจไว้ความว่า

เสียงหัวใจ (heart sounds) เสียงหัวใจที่เกิดขึ้นในรอบทำงานของหัวใจนั้นส่วนใหญ่ เกิดจากการสั่นสะเทือนของลิ้นหัวใจรวมทั้งการโป่งขยายของหัวใจ (Cardiac filling) และกำลัง การหดตัวของหัวใจ (Force of contraction) ซึ่งการสั่นนี้จะกระจายออกมาด้วยความถี่ที่ต่ำ มากอาจต่ำถึง 0-10 ครั้ง/วินาที

จากการสั่นสะเทือนของหัวใจดังกล่าวทำให้เกิดเสียงขึ้นมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ต้องประสบกับเรื่องราวที่น่าตื่นเต้นหรือน่าตกใจ เสียงและความแรงของการสั่นสะเทือนจะเร็วและ

ตั้งขึ้นกว่าปกติ แม่เพลงจึงใช้คำว่า “ตึกตึก” ซึ่งเป็นเสียงของหัวใจฝ่ายชายที่เต้นแรงจนได้ผู้คนได้ยิน เพื่อแสดงให้เห็นว่าฝ่ายชายวิตกว่าจะไม่สามารถเอาชนะฝ่ายหญิงได้

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ได้งูกระด้างหางซีไม่ทันบุหรือหมดมวน

ต้องหยุดพักกระอักกระอ่วนมาเจออี้อ้วนจงอาจ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ได้งูกระด้างหางซีไม่ทันบุหรือหมดมวน ต้องหยุดพักกระอักกระอ่วนมาเจออี้อ้วนจงอาจ” (จากบทกลอนที่ 26) ในการกล่าวถึงลักษณะของฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ลักษณะของงูทั้ง 2 สายพันธุ์เพื่อเป็นสัญลักษณ์สังวาสแทนอวัยวะเพศชายและอวัยวะเพศหญิง โดยที่งูกระด้างคือ “งูน้ำชนิดหนึ่ง ลำตัวมีสีน้ำตาลและดำ มีหนวดสั้น 2 เส้นหุ้มด้วยเกร็ดเล็ก ๆ อาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำจืดทั่วไป มีพิษอ่อนมาก ไม่ปรากฏอันตรายต่อมนุษย์ ชอบทำตัวแข็งทื่อ จึงเรียกว่างูกระด้าง” (บัวกันต์ วิลามาศ, 2545, น. 10) นับเป็นสัญลักษณ์สังวาสแทนอวัยวะเพศชาย ส่วนงูจงอาจคือ “งูชนิดหนึ่ง เป็นงูพิษที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก โตเต็มวัยยาวประมาณ 4 – 5 เมตร ตัวสีเขียวอมเทาหรือสีคล้ำ ชูคอแผ่แม่เบี้ยได้ พบทั้งในป่าโปร่งและป่าทึบ บางทีเรียกว่าบองหลา” (บัวกันต์ วิลามาศ, 2545, น. 44) นอกจากนี้งูจงอาจยังนับเป็นงูที่มีพฤติกรรมการกินงูด้วยกันเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลักษณะความพิเศษของงูจงอาจจะเป็นลักษณะของงูที่มีขนาดลำตัวที่ใหญ่ เมื่อตีความจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงงูจงอาจหรืออวัยวะเพศหญิงที่ใหญ่กว่าและสามารถกลืนกินงูกระด้างหรืออวัยวะเพศชายได้ ดังนั้นแม่เพลงจึงกล่าวสังวาสชนิดอ้อมโดยใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงให้ผู้รับสารเกิดความขบขันและเห็นสมรรถภาพทางเพศของฝ่ายหญิงที่เหนือกว่าฝ่ายชาย ทั้งนี้คำว่า “จงอาจ” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกดแม่ /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลังอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนล่องออกตัวนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ
กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 6 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 3 แห่ง
3. สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.39 กลอนลาออกตัว

- 1) (ลูกคู่) มาละเหวยมาละวา มาละเหวยมาละวา
ฉันนี่หรือชื่อประยูร ขอคุณคุณ จงโปรดเมตตา
- 2) ท่านผู้ชมพร้อมหน้าที่ท่านได้มาสืบสนุน
ฉันเป็นลำตัดด้วยรุ่นนะพระคุณเจ้าชา
- 3) ถ้าผิดบ้างพลั้งบ้างขอท่านผู้ฟังจงอภัย
อายุของฉันยังไม่เท่าไหนนับมานับไปเพ็งจะสิบห้า
- 4) ฉันเพ็งสิบห้าหก ๆ ย่างเข้าสิบหกหย่อน ๆ
การร้อยกรองเป็นกลอนรู้สึกว่าคุณข้างประหม่า
- 5) พูดถึงท่านองลำตัดยังไม่ถนัดถนี่
เพราะนาน ๆ จะเล่นที่ยังไม่ประสีประสา
- 6) จึงออกตัวกลัวผิดแต่ญาติมิตรหม่อมมาก
แต่วันนี้ฉันไม่อยากเพราะ...ไปลากเอาฉันมา
- 7) ความจริงฉันก็อยากมาเล่นท่านไม่ได้ขู่เชิญบังคับ
อันนี้ฉันเห็นแก่ทรัพย์จึงได้รับอาสา
- 8) เพราะท่านโทรไปแค้นบอกว่าแฟน ๆ ยังสนใจ
งั้นฉันจะมาทำไมอยู่เล่นไฟฉันดีกว่า
- 9) เท่าที่มาวันนี้รู้สึกว่ามีแฟนเยอะ
ที่ได้มาเจอมาเจอเอาเหอะอย่างว่า
- 10) เชิญท่านชมกันให้จ๋าทั้งการรำการร้อง
ฉันยินดีจะสนองจิ้งหะกลองรำมะนา
- 11) พวกดิฉันเป็นฝ่ายร้องคนตีกลองเป็นฝ่ายรับ

เราต่างคนต่างขยับพอแห่งทรัพย์ดิฉันก็ลา

(ประยูรนิทรศรี, น. 107)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลาออกตัว" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการร้องเพื่อปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร แม่เพลงมีการแฝงเรื่องราวที่ซับซ้อนในการว่าเพลงไว้ด้วย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลาออกตัว" ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เชิญท่านชมกันให้ฉ่ำ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เชิญชมกันให้ฉ่ำ" (จากบทกลอนที่ 10) ในการกล่าวเชิญชวนผู้รับสารเพื่อรับชมการแสดง คำว่า "ฉ่ำ" หมายถึง "ว. ชุ่มชื้น ชุ่มน้ำในตัว" (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในลักษณะความหมายของคำว่า "ชื่นฉ่ำหัวใจ" แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่เพลงน่าจะต้องการใช้คำว่า "ฉ่ำ" ดังกล่าวเพื่อเรียกแทนลักษณะอวัยวะเพศของผู้รับสารในการแสดงโดยเฉพาะเพศชาย เนื่องจากรับชมการแสดงจากแม่เพลงที่มีลักษณะงดงามเป็นที่หมายปองสำหรับฝ่ายชาย เมื่อฝ่ายชายประสบพบเจอแม่เพลงในครั้งที่แสดง ฝ่ายชายที่รับชมก็ต้องเกิดความชุ่มฉ่ำที่บริเวณอวัยวะเพศ ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ อีกทั้งถ้อยคำว่า "ฉ่ำ" ดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองกับคำว่า "จำ" ในวรรคเดียวกันอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัด "กลอนลาออกตัว" นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ คือ คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.40 กลอนลั้งกลัว

1) ให้มีดมนอนธการทั่วทุกด้านทิศา

หันมาดูหมูปัจจาฉันให้ละล้าละลั้ง

- 2) หันมาดูหม่อมมิตรเข้ามาประชิดเชิงชน
ให้รู้สึกนึกสงวนเพราะฉันทันคนรุ่นหลัง
- 3) ให้นึกพรันหวั่นไหวตึกใจสั่นระรัว
ความฉันทันเกรงฉันทันกลัวสั่นไปทั่วสรรพางค์
- 4) ความฉันทันกลัวคุณที่แทบวิ่งหนีไปหลังวัด
ฉันทันกลัวพอ...นักล่าตัดเขาจะมากัดเอาข้างหลัง
- 5) ความฉันทันกลัวแสนกลัวจนเนื้อตัวสั่นเทา
ฉันทันกลัวจิ้งนึ่งแจกกลัวตัวเจ้าเสียดัง
- 6) ทั้งโลมาขาแข้งให้นึกแสงหวาดเสียว
ฉันทันกลัวพอขร้วตัวเปรียบเสียดังเสียดัง
- 7) จวนตัวกลัวแท้กลัวจะแพ้ครวพลอด
เกรงจะไปไม่ตลอดเสียแล้วพอยอดฝรั่ง
- 8) แต่ไหน ๆ ได้มาผู้ต้องลองดูกับคนดี
กับคนดีมีชื่อที่เลื่องลือโด่งดัง
- 9) โมหะจิตคิดมาฉันทันผู้สละความอาย
ความฉันทันกลัวพอเสื่อร้อยเสียดังแทบจะวายชีวัง
- 10) ความฉันทันกลัวแสนกลัวจนเนื้อตัวเป็นสปริง
เพราะเขาเป็นชายเราเป็นหญิงฉันทันกลัวเสียดังผู้ฟัง
- 11) ผู้อุตสาห์นึกถึงคุณครูที่เป็นผู้ประพันธ์
จิตใจไหวหวั่นให้นึกพรันหมดหวัง...

(ประยูรนิทรศน์, น. 107 – 108)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนลั้งกลัว" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการล้อเลียนฝ่ายชายเพื่อแสดงลักษณะต่าง ๆ ให้ตนเกิดความหวาดกลัว ไม่ว่าจะเป็นการล้อเลียนฝ่ายชายเป็นสุนัขหรือหมาวัด มีกลิ่นกายที่ไม่พึงประสงค์หรือมีกลิ่นที่เหม็นเปรี้ยว มีลำตัวเตี้ยเท่ายอดฝรั่ง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงลำตัด "กลอนลั้งกลัว" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“กลัวจนเนื้อเป็นสปริง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “กลัวจนเนื้อเป็นสปริง” (จากบทกลอนที่ 10) ในการกล่าวเปรียบเทียบความสั่นกลัวของตน แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างอาการสั่นกลัวของตนเป็นการสั่นของสปริง ความว่า “สปริง” หมายถึง “น. สิ่งที่ยืดหรือหดแล้วคืนตัวได้เอง มักทำด้วยโลหะ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1164) ดังนั้นแม่เพลงจึงนำลักษณะการสั่นและคืนตัวของสปริงมาเป็นลักษณะเดียวกับอาการสั่นกลัวของผู้ฝ่ายหญิงเมื่อต้องประชันกับฝ่ายชาย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลึงกลัวนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ คือการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.41 กลอนลา (ขอเผยแพร่)

- 1) (ลูกคู่) ราตรีสวัสดิ์ มีลำตัด มาให้ท่านทัศนาศนา
มีทั้งผอมมีทั้งอ้วน จิ้มลิ้มมีมนวล ได้ชักชวนกันมา
- 2) ขอเผยแพร่บทกล่าเริ่มอารัมภบท
พวกเราทั้งหมดมาปรากฏตามเวลา
- 3) ฝ่ายชายชื่อดังกำลังนั่งอยู่นี้
แจ๊กหนอชาติทั้งหมดนี้รวมกันมา
- 4) มาด้วยกันทั้งหมดนั่งรถมาพร้อมกัน
มาแสดงแข่งขันให้ทุกท่านได้ทัศนาศนา
- 5) ทุก ๆ ท่านที่นับถือช่วยตบมือให้ซักครั้ง
ขอบพระคุณท่านผู้ฟังที่ท่านนั่งอยู่ข้างหน้า
- 6) ท่านให้เกียรติกันเยียดัดขอน้อมหัวตักขึ้นเหนือหู
เอาละคะท่านผู้ดูคือนี่ต้องสู้ยิบตา
- 7) ธรรมดาลำตัดต้องเลือกคัดมาแข่งขัน
ใช้วาจาประชันต้องว่ากันเข้าทา
- 8) ฝ่ายชายพวกนั้นคงไม่ทันผู้หญิง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายหญิงเขาเหนือกว่า

- 9) ฝ่ายชายต้องยำแยะเพราะมีคนแก่มารวมด้วย
ยิ่งพ่อพระเอกก็ไม่สวยหน้าเหมือนกล้วยน้ำว้า
- 10) ลักษณะแบบนี้ดูให้ดิ้นะคะคุณ ๆ
ผอมเหมือนผีไม่มีสกุลรูปเหมือนหุ่นไล่กา
- 11) ดูตา...นั่งเต๊ะและเตะไม่เอาไหน
แกมีชื่อมาได้ยังไงฉันสงสัยจริงผับผ่า
- 12) แกมีชื่อโชติช่วงคงเกี่ยวกับดวงมันดี
ไม่ปีหน้าก็ปีนี้คงจะไม่มีใครหา
- 13) ตามหลักนักแสดงฉันมิได้แกลิ่งดูหมิ่น
แกไม่ใช่หน้าศิลปินนำชุดดินถางหญ้า
- 14) พ่อพระเอกก็ได้อยู่หน่อยแต่ไม่ค่อยนำมามอง
รูปร่างผอมกระห่องแขนยังกับบ้องกัญชา
- 15) ว่าขอโทษอย่าโกรธน้องพ่อทองคำ
หากเจ็บใจจงจดจำนะพี่จ๋า
- 16) หากจดจำคำร้องทำนองนี้
หากพวกพี่นี่กสนุกก็ลูกมา
- 17) หากจะลุกขึ้นมาแก้ต้องแน่นอน
เธอนักกลอนฉันนักกลอนใครเหนือกว่า
- 18) ยุคนี้นั้นยุคอรุณพ่อคุณเอ๋ย
เจ้าหนุ่มมานผ่านไปเลยหลบเข้าป่า
- 19) อย่านึกว่าเราเป็นเจ้าของตำรับ
อย่า ๆ ขยับไม่มีน้ำยา
- 20) ฉันคนมีนะฉันจะบอกเล่า
อย่านั่งซึมเซาเดี่ยวฉันเป่าคาถา
- 21) คนนี้หน้าवलคนอ้วนอยู่ที่นี่
เขามีของดีธรรมดา...ธรรมดา
- 22) ฉันมีคาถามหานิยม
ฉันมีลูกอมของท่านมหา
- 23) เรามีของป้องกันตัวเราจึงไม่กลัวพวกผู้ชาย

ใครคิดอาฆาตมาดร้าย...มาเชิญได้ทุกเวลา

(ประยูรนิทรศรี, น. 108 – 109)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลา (ขอเผยแพร่)" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าว เป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชายเพื่อให้เกิดความสนุกสนานต่อการปฏิพากย์ใน บทเพลง ทั้งยังเป็นการกล่าวเพื่ออวดอ้างความเหนือกว่าของความสามารถในการประชันเพลง พื้นบ้านกับฝ่ายชาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลา (ขอเผยแพร่)" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้าเหมือนกล้วยน้ำว้า"

"หอมเหมือนผี"

"รูปเหมือนหุ่นไล่กา"

"แขนยังกับบ้องกัญชา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "หน้าเหมือนกล้วยน้ำว้า" (จากบทกลอนที่ 9) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือกล้วยน้ำว้า คำอุปมาคือ ใบหน้าของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" กรมอนามัย (2558, น. 10) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของผลกล้วยน้ำว้าไว้ว่า "ก้านผลยาว เปลือกหนาสุกมีสีเหลือง เนื้อมีสีขาว" เมื่อสังเกตจากริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ความเปรียบอุปมาระหว่างลักษณะใบหน้าของฝ่ายชายให้เหมือนกับลักษณะสีน้ำตาลของกล้วยน้ำว้า ผู้วิจัยสันนิษฐานต่อไปอีกว่าแม่เพลงน่าจะใช้ลักษณะของกล้วยน้ำว้าดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ของ ลักษณะอวัยวะเพศชาย ดังนั้นการเปรียบเทียบดังกล่าวจึงเป็นการเปรียบเทียบใบหน้ากับอวัยวะเพศชาย นับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนต่อว่าฝ่ายชายโดยการเปรียบเทียบใบหน้าที่อยู่ในระดับสูงกับอวัยวะเพศชายที่อยู่ในระดับที่ต่ำลงมา ทั้งนี้คำว่า "กล้วยน้ำว้า" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลาอีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หนูมาน”

“ไม่มีน้ำยา”

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลา (ขอเผยแพร่) นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 4 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง

1.42 แก่เกี่ยวกลอนลิ

- 1) (ลูกคู่) ครีกรี่ครื้น ครื้นเครง เสนาะวังเวงคล้ายเพลงดนตรี
วิเวกวังวานแว่วหวานคำวอน ได้ฟังสุนทร นักร้องตัวดี
- 2) ได้ยินผู้ชายเขามาเกี่ยวรู้สึกให้เสียวสยอง
เส้นกระดูกขนลุกพองที่เขาร้องมาเมื่อตะกี้
- 3) มาพูดเสียวเกี่ยวก่ายก็ฉันอายุมิใช่เหรอ
ชายแบบนี้มีเสมอฉันเคยเจอมาแทบทุกที่
- 4) พอเจอหน้าก็แหกตาหลอกไ้อปากก็บอกว่ารัก
ทำที่ท่าทีกักทำให้ฉันจ๊กกะจี๋
- 5) ใ้อฉันคนใจเป็นใครพูดเล่นฉันไม่ค่อยชอบ
อันความรักที่ฉันมอบฉันต้องชอบเสียด้วยที
- 6) ถ้าฉันไม่ชอบแล้วฉันเข็ดไม่อยากจะเวทนา
ฉันชอบเร็วไม่ชอบช้าเรื่องเกี่ยวพาราตี
- 7) ทำอ้อยสร้อยคอยจับเตี๊ยมแม่ปิบเข้าให้
ฉันชอบคนว่องไวไม่ชอบให้ใครเข้าที่
- 8) อย่างนาย...ก็ยี้ดขาดช่างอืดอาดน่าเบื่อ
มาพูดซ้ำ ๆ พร้าเพื่อฉันแสนจะเบื่อเต็มที
- 9) ฉันแสนจะเบื่อเหลือระอาคนบ้า ๆ บอ ๆ
รูปร่างก็ไม่หล่อหน้าล่งงอเหมือนไ้อนี้
- 10) หน้างอนหน้างำ หน้าดำ ๆ ต่าง ๆ

หน้านาย...ก็กว้างยังกับอ่างเบ็งจี

11) ฝ่ายนาย...ก็ตูกตึกทำหลุกหลิกเหลาะแหละ

เวลาร้องก็ปากเบะหน้ายังกะแพะบังลิ

12) รูปร่างสกปรกยังกับคางคกเดือนห้า

พอพบผู้หญิงทำทิงตาพวกแกนะบ้าโลกีย์

13) นาย...แก่เลี้ยวทำเกี้ยวเกาะเกาะ

พูดจาอ่อนแคะคนนั้นคนนี่

14) พอเห็นสาว ๆ ทำปากยาวปากยื่น

ลุกขึ้นมายื่นขำขี้

15) ขยับจังหวะ...เอาปะตูปเท่ง

นิกกันเอาเองแล้วกันคีนนี้

16) นิกกันไนใจกับฉันไม่ข้องเกี่ยว

ให้เธอนิกข้างเดียวตามใจพี่

17) จะรักแม่ประยูรหรือจะรักอุ้นเรือน

แต่อย่าได้กระเทือนไปนอกเวที

18) ถึงขึ้นทำท่าเต้นมาราธอน

เดี่ยวจะเดือดร้อนไปถึงเจ้าหน้าที

19) นิกกันไนใจฉันไม่ขอยุ่ง

แต่แก่ขนาดคุณลุงจะยอมให้แก่นิกฟรี

20) นีกรักใครก็รักได้ตามกฎหมายเขาไม่ห้าม

แต่ไม่เกิดตัวยุ้ยรอยความเข้าพยายามนิกซี

21) ผู้ชายล้าตัดฉันไม่สนฉันชอบคนชื่อดัง

อย่างกับพวกพระเอกหนังฉันว่ายังจะเข้าที่

22) ผู้ชายล้าตัดกระจอกยิงลูกจ๊อกละนั่งจ๊อ

กระเป่าคู่สต่างคืบอแบ่มือขอแต่ลูกพี่

23) คำตัวก็ไม่เท่าไหรจะเอาอะไรไปเหลือ

วานขึ้นไปเล่นท่าเรือแกยังไปเชือกะหรี

24) แล้วยังริเจ้าชู้แกช่างไม่รู้เงาหัว

โรคภัยก็ไม่กลัวอีตาขรัวพวกนี้

- 25) เพราะแกเป็นคนทนทานไม่มีการหยุดยั้ง
ไปเล่นที่ไหนยอมเสียสละต่างก็เกือว่าหนังของแกดี
- 26) อย่างมาเกี่ยวฉันเลยเกลอเดี่ยวจะเจอศอกกลับ
อย่าขยับ ๆ เดี่ยวมาจับมาขยี้
- 27) ขยี้เสียด้วยศอกตอกเสียให้อาน
พอแกลงไปคลานแม่จะกระโดดตี
- 28) จะขึ้นที่หลังแล้วนั่งขย่ม
พอแกเป็นลมจะให้ดมไฉน
- 29) ต้องตัดสันดานโทษฐานที่ทะเล้น
อย่ามาล้อเล่นฉันเป็นจิกก็
- 30) จิกก็บางกอกจะบอกให้รู้
ผู้เป็นผู้หนีเป็นหนี
- 31) กอดเป็นกอดปล้ำก็เป็นปล้ำ
ถึงตัวฉันจะดำแต่ว่าน้ำใจดี
- 32) ฉันมีเลือดนักสู้ตั้งแต่ปู่ย่า
คุณลุงคุณตาฉันเป็นกระบี่
- 33) แกอย่ามาไม้มาไฉ้มาอวด
ประเดี๋ยวฉันจะหวดเสียด้วยหวดเป็บตี
- 34) อย่างผู้ชายอกสามศอกฉันเคยตอกเสียตาด้าง
แกอย่ามาขัดขวางเพราะเครื่องรางของฉันมันมี
- 35) ได้ยินผู้ชายกลับกลอกมาว่าอย่าอย่าขยี้
ไฉ้ฉันก็ลูกนักกลอนต้องแก้เขาก่อนที่
- 36) เขาบอกเขาอย่างนี้ดีกว่าไม่ต้องมาว่าให้เมื่อยปาก
ถ้าวันไหนเขาอดอยากก็บริจาคให้ฟรี
- 37) การทำบุญทำทานเขาทำด้วยอาหารหรือกเจ้าเวร
ถ้าบริจาคเรื่องเล่นไม่เคยเห็นเลยสักที
- 38) จะให้ฉันบริจาคมันซักจะมากเกินไป
บอกเมียแกซีฟี่ชายไปเดินให้เขาฟรี ๆ
- 39) ให้ฉันทำทานฟรี ๆ พวกฉันนั้นมีราคา

ชักพุดมากได้ปากหมาประเดี้ยวแม่ค้าเสียนี้

40) ของฟรี ๆ มีมากมายก็วัวควายไถละ

ไปฟันสักสามสี่ห้ารับรองว่าสบายดี

41) เมื่อกี้เขาวาмаอีกข้อฉันก็พอจำแม่น

ว่าเครื่องรางฉันมันแบนยังกับแผ่นโรตี

42) ถึงฉันจะเป็นโรตีมันก็ต้องมีลีลา

ต้องร่อนซ้ายกระท่ายขวานี่แหละลีลาการลี

43) ต้องร่อนขวาร่อนซ้ายคนทั้งหลายจะได้ซื้อ

ถ้าไปยื่นแข็งทื่อเดี้ยวคนซื้อเดินหนี

44) โรตีของฉันนะหวานมันกว่าร้านไหน

มีหน้าขำยังแผ่นใหญ่จะติดใจนะคุณพี่

45) มาชิมมาดูกันใกล้ ๆ จะติดใจและติดตา

เพราะโรตีน้องยาแผ่นเท่าหน้าแกพอดี

(ประยูรนิทรศรี, น. 109 – 110)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “แก้เกี้ยวกลอนลี” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชายในประเด็นต่าง ๆ นานา ไม่ว่าจะเป็นการต่อว่าฝ่ายชายที่มาอวดเก่งกว่าฝ่ายหญิง การต่อว่าฝ่ายชายที่มีลักษณะนิสัยที่เจ้าชู้ชอบใช้บริการทางเพศกับโสเภณี เป็นต้น จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำในบทเพลงลำตัด “แก้เกี้ยวกลอนลี” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หน้านาย...ก็กว้างยังกับอ่างแป้งจี”

“รูปร่างสกปรกยังกับคางคกเดือนห้า”

“ปากเบะยังกับแพะบังลี”

“เครื่องรางจันแบนยังกับแผ่นโรตี”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “รูปร่างสกปรกยังกับคางคกเดือนห้า” (จากบทกลอนที่ 12) ในการล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือคางคกเดือนห้า คำอุปไมยคือรูปร่างของฝ่ายชายที่สกปรก และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “ยังกับ” คำว่า “คางคก” ที่แม่เพลงใช้มีความหมายว่า “น. ชื่อสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในสกุล Bufo วงศ์ Bufonidae รูปร่างคล้ายกบ ผิวหนึ่งเป็นตุ่มขรุขระบางขาว เคลื่อนที่โดยการย่างเดินและกระโดดหยง ๆ ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 254) ส่วนความว่า “เดือนห้า” หมายถึง “ช่วงเดือนเมษายน” ซึ่งเป็นช่วงฤดูร้อนเป็นช่วงฤดูที่คางคกและกบไม่ต้องจำศีลเหมือนช่วงฤดูหนาว ผู้คนจึงสามารถพบเห็นคางคกได้ง่าย แม่เพลงจึงนำเอาลักษณะของคางคกซึ่งเต็มไปด้วยตุ่มขรุขระและมียางสีขาวมาเปรียบเทียบกับลักษณะความสกปรกของผิวหนึ่งฝ่ายชาย

1.2 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ปะตูปเพ่ง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ ความว่า “ปะตูปเพ่ง” (จากบทกลอนที่ 15) ในการกล่าวเลียนเสียงเครื่องดนตรีที่ได้ยินมาจากการแสดงเพลงพื้นบ้าน จะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้ถ้อยคำดังกล่าวในการเลียนเสียงกลองตะโพน เนื่องจากเสียงของเครื่องดนตรีไทยดังกล่าวมีเสียงทั้งหมด 12 เสียง ซึ่งวิโรจน์ เวชชะ (2540, น. 133) ได้กล่าวไว้ในงานศึกษาเรื่อง “เสียงตะโพนไทย” ได้แก่ “เพ่ง เทิด ณะ ป๊ะ ติง ตืด ตูป พริง เพร็ง เพร็ด ผรีด ปลั่ง” ดังนั้นแม่เพลงจึงได้นำเสียงของตะโพนไทยดังกล่าวมาใช้ในงานประพันธ์เพื่อให้เข้ากับการปฏิบัติกันในการแสดงเพลงพื้นบ้าน

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“อุ้นเวื่อน”

“ผู้ชายอกสามศอก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคล ความว่า "อู่เรือ" (จากบทกลอนที่ 17) เพื่อให้ฝ่ายชายเลือกที่จะรัก ความว่า "อู่เรือ" ที่แม่เพลงกล่าวถึงบุคคล หมายถึงนางอู่เรือ ยมเยี่ยม น้องสาวแท้ ๆ ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ซึ่งเป็นผู้แต่งบทเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้นางอู่เรือ ยมเยี่ยม ยังเป็นแม่เพลงที่มีความสามารถในคณะของแม่ประยูร ยมเยี่ยมสมัยที่แม่ประยูรยังมีชีวิตอยู่นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม่อู่เรือ ยมเยี่ยม มีลีลาในการขับร้องและท่าทางในแสดงเพลงพื้นบ้านที่ดูดี จริงจัง และใช้ถ้อยคำที่ตรงไปตรงมาในการต่อว่าตำหนิฝ่ายตรงข้าม ซึ่งนับเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้ใครในรุ่นเดียวกันสามารถเปรียบได้ ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้การกล่าวถึงบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับตนเองมากที่สุดในการปฏิพากย์ในบทเพลงพื้นบ้าน

2. คำสรวล (erotic words)

2.1 คำสรวลชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สรวล

แม่เพลงใช้คำสรวลชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สรวล จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“พอแกเป็นลมจะให้ดมไฉนี้”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า “พอแกเป็นลมจะให้ดมไฉนี้” (จากบทกลอนที่ 28) ในการกล่าวล้อเลียนสมรรถภาพหรือศักยภาพทางร่างกายของฝ่ายชายที่ไม่ดีพร้อมในการประชันเพลง แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ความว่า “ไฉนี้” เพื่อเป็นการเลี่ยงใช้คำว่า “หี” หรืออวัยวะเพศหญิง เนื่องจากแม่เพลงมีเจตนาล้อเลียนฝ่ายชายเพื่อสร้างความขบขันในการแสดง แม่เพลงจึงใช้กลิ้งของอวัยวะเพศหญิงซึ่งเป็นกลิ้งที่ไม่พึงประสงค์มาใช้เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ฝ่ายชายตื่นตัวในยามที่เป็นลมล้มพับไป นับเป็นการใช้คำสรวลชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /h-/ เป็นเสียงพยัญชนะต้น /n-/ และเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จากเสียงจัตวาเป็นเสียงโท แต่ยังคงเสียงสระ /i:/ ไว้ ทั้งนี้คำว่า “ไฉนี้” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสี่อีกด้วย

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสรวลชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เครื่องราง”

“โรตี”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เครื่องราง" (จากบทกลอนที่ 34) ในการกล่าวถึงสิ่งที่ตนสามารถใช้ในการป้องกันตัว คำว่า "เครื่องราง" หมายถึง "น. ของที่นับถือว่าป้องกันอันตราย ยิงไม่ออก ฟันไม่เข้า" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 271) แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศหญิงของตนเอง เนื่องจากแม่เพลงนับว่าอวัยวะเพศหญิงของตนคือสิ่งวิเศษที่สามารถเอาชนะฝ่ายชายได้ในการร่วมเพศ เช่นเดียวกับเครื่องรางที่สามารถใช้ป้องกันอันตราย ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวได้ฝ่ายชายเพื่อการแสดงความเหนือกว่าในด้านสมรรถภาพทางเพศ โดยยกเอาประสบการณ์ที่ตนเคยสามารถเอาชนะฝ่ายชายหลากหลายคน

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดแก้เกี่ยวกับกลอนสี่นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 4 แห่ง
2. สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโยมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง
5. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโยมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง

1.43 กลอนเสียง

- 1) (ลูกคู่) ไม่พูดอ่อนค้อม ชักข้อมกันมาพร้อมเพรียง
ท่านที่มาขานังหัวเราะ สุ่มเสียงไม่เพราะ เสนาะสำเนียง
- 2) ท่านสนุกครึกครื้นจันสดชื่นสุรา
ท่านเลื่อมใสศรัทธาคืนนี้ได้ว่ากันสุดเหวี่ยง
- 3) แกไม่ต้องมานั่งมองคืนนี้ต้องสบายป้อ
คืนนี้ต้องเล่นให้เอาชื่อเอาเสียง
- 4) อย่าชักช้าอยู่เฉยว่ามาเลยที่รัก
อย่ามานั่งลอยหน้าประเดี้ยวฉันท่าไม่มีเสียง
- 5) จันมีเลือดนักสู้เรื่องทนู้ไม่ต้องถาม
ไอ้อย่างลำตัดงาม ๆ จันต่อให้สามคนเสียง

- 6) ช้างลุงยากี่ไม่ไหวร้องอะไรก็ไม่ซ้ำ
ลงไปนั่งคว่ำตัววี้งดำเป็นเหนียง
- 7) แกเป็นคนซี้ขลาดระบบประสาทไม่ร้องไว
บางทีแกร้องกลอนไล่ดันไล่ไปกลอนเสียง
- 8) แกลุ่ม ๆ หลง ๆ ไม่ค่อยจะตรงต่อเวลา
นัดกับเราไว้ดีห้าเลือกมาเอาตอนเที่ยง
- 9) แกบ้า ๆ เป๋อ ๆ วานขึ้นไปเจอกันเที่ยงใหม่
บอกจะไปซื้อผ้าไหมดันไปซื้อเสื้อเมือง
- 10) จะกินกาแพขนมปังก็ดันไปสั่งไวตามิลค์
จะล่อกล้วยเดี่ยวลูกขึ้นก็ฝ่าไปกินกุนเชียง
- 11) นาย...ก็ชอบกลเหมือนกับคนปัญญาอ่อน
ทะเลาะกับเมียสะหอบหมอนลงไปนอนใต้เตียง
- 12) ฉันพอจะรู้ประวัติเพื่อนักล่าตัดรูปราม
แกขึ้นชื่อลือนามไปในความไม่พอเพียง
- 13) ไม่เต็มบาทไม่เต็มหุนมองดูหน้าก็น่าฮา
พี่ชายนายถมยามองดูหน้าเหมือนพวกกะเหรี่ยง
- 14) แล้วแกยังคุยว่าลูกน้องเขานำมอมน่าเหลือ
รูปร่างก็เรียมเรี่ยมกับเดวิดเจียง
- 15) นางเอกของฉันถึงงามหน้ายังกะขามกล้วยเดี่ยว
รูปร่างก็หล่อเฟี้ยวเหมือนหม้อเหี้ยวหัวเตียง
- 16) ผู้ชายพวกนี้ไม่มีปัญญา
คืนนี้ได้ทำต้องว่าสุดเหวี่ยง
- 17) ไล่เต่าหัวงูฉันรู้นิสัย
ฉันลงมือไล่แล้วไม่มีเสียง
- 18) แกคนซื่อ ๆ ซี้เท่อบัดขบ
ฉันเงื้อมมือตบไม่หลบไม่เสียง
- 19) ไม่ร้องไวไม่ไหวเสียละมั้ง
ฉันว่าเข้าบ้างทำนั่งสายเหนียง
- 20) หน้าตานายต่อเหมือนกับสังขยา

ข้างอุณมยาหรือก็เป็นเพรียง

21) สะลิมสะลือยกมือขอร้อง

เห็นปนเจ็บคอไม่ได้สอโอเลี้ยง

22) พวกนี้ชอบกลเป็นคนชี้ขลาด

เราต้องอาฆาตเอาคอพาดกับเขียง

23) ต้องยื้อยุดต้องจุดกระซาก

ได้ทำต้องลากไปสับให้เป็นเสียง ๆ

24) ผู้หญิงเขามีที่เด็ดมีกลเม็ดเด็ดพราย

คืนนี้ต้องจะพวกผู้ชายให้นอนหงายตีกรรเขียง

(ประยูรนิทรศน์, น. 111)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเสียง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าและกล่าวหาฝ่ายในประเด็นต่าง ๆ เช่น รูปร่างหน้าตา สติปัญญา เป็นต้น จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเสียง" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 5 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

"นาย...ก็ชอบกลเหมือนคนปัญญาอ่อน"

"หน้าเหมือนพวกกะเหรียง"

"รูปร่างก็เรียมเรี้ยงกับเดวิดเจียง"

"รูปร่างก็หล่อเฟี้ยวเหมือนหม้อเยียวหัวเตียง"

"หน้านายต่อเหมือนกับสังขยา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "นาย...ก็ชอบกลเหมือนคนปัญญาอ่อน" (จากบทกลอนที่ 11) ในท่อนกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือคนปัญญาอ่อน คำอุปมาไม่ยคือลักษณะของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" ความว่า "ปัญญาอ่อน" หมายถึง "ว. มีระดับสติปัญญาด้อยหรือต่ำกว่าปกติ." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 933) ดังนั้นจะเห็นได้

ว่าแม่เพลงต้องการนำลักษณะของคนปัญญาอ่อนมาให้เปรียบกับฝ่ายชายเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายว่ามีความอ่อนด้อยทางสติปัญญา

1.2 คำอุปมาอุปไมย (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาอุปไมย จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ตัวดำเป็นเหนียง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาอุปไมย ความว่า “ตัวดำเป็นเหนียง” (จากบทกลอนที่ 6) ในการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปมาอุปไมยระหว่างลักษณะสีผิวของฝ่ายชายที่ดำให้เป็นลักษณะเดียวกับเหนียง คำว่า “เหนียง” ที่แม่เพลงกล่าวถึงในบทเพลง หมายถึง “น. ชื่อด้วงปีกแข็งชนิด *Hydrophilus bilineatus* Macleay ในวงศ์ Hydrophilidea ลำตัวรูปไข่ แบนเล็กน้อย ตัวยาวประมาณ 3.5 เซนติเมตร สีดำตลอดตัว...; โดยปริยายใช้เรียกผู้ที่มีผิวดำคล้ำโดยธรรมชาติเพราะถูกแดดลมมาก ว่า ดำเป็นเหนียง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1345) ดังนั้นการเปรียบเทียบดังกล่าวจึงนับเป็นการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยระหว่างสีดำของแมลงเหนียงให้เป็นลักษณะเดียวกับสีผิวของฝ่ายชายเพื่อล้อเลียนลักษณะที่ไม่งดงามของสีผิวฝ่ายชาย ทั้งนี้ คำว่า “เหนียง” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเสียงอีกด้วย

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เฒ่าหิ้วงู”

“กะเหรี่ยง”

“เดวิดเจียง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “กะเหรี่ยง” (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวอ้างถึงบุคคลเพื่อล้อเลียนลักษณะรูปลักษณ์ของฝ่ายชายว่าเหมือนกับกะเหรี่ยง คำว่า “กะเหรี่ยง” หมายถึง “น. ชื่อชนชาวเขาเผ่าหนึ่ง ปรกติกอาศัยอยู่ทางพรมแดนทิศตะวันตกของประเทศไทย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 100) นอกจากนี้พจนานุกรมศัพท์และคณะ (2555, น. 14) ยังได้กล่าวว่า “คำว่า กะเหรี่ยงนั้น บางท่านนับว่าเป็นคำไม่เหมาะสม” อาจเป็นเพราะคนส่วนใหญ่มองเชิงเหยียดหยามกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวว่าเป็นอื่นหรือแตกต่างไปจากกลุ่มตน ดังนั้นการกล่าวถึงคำว่า “กะเหรี่ยง” ในงานประพันธ์

จึงนับเป็นการกล่าวถึงเพื่อล้อเลียนลักษณะฝ่ายชายที่คล้ายคลึงกับกะเหรี่ยง กล่าวคือลักษณะทางชาติพันธุ์ที่ผิดแปลกไปจากชาติพันธุ์ของตนเอง ทั้งนี้คำว่า "กะเหรี่ยง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเสียงอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเสียงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 5 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง

1.44 กลอนเลี้ยวสัมผัส

- 1) ได้ยินผู้ชายใจบังอาจมาร้องตราดกู่ก้อง
ทั้งคอบหนึ่งคอบสองพาพวกพ้องมาราวเกรียว
- 2) สังเกตดูผู้ชายพวกนี้ฝีปากดีเสียไม่เบา
ส่งเสียงมากกระเช้าทำให้เรานึกเสียว
- 3) มาเห็นหน้าเห็นแล้วนึกหนายมาเจอชายพวกนี้
ขอหลบไปหลังเวทีไปแอบขี้สั๊กประเดี้ยว
- 4) เขาคงข้อมมาพร้อมพรั่งมานั่งฟังกันหน้าหลิม
พ่อ...หัวหน้าเขาพาทีมมานั่งยิ้มแยกเขี้ยว
- 5) ยิ้มแบบนี้ละยิ้มแห่งนี้เคลือบแคลงอยู่ในใจ
พ่อ...จำเข้ามาใกล้ ๆ ฉันจะให้ซักคนละเสี้ยว
- 6) หรืออยากจะทานอาหารดีของฉันมีไว้ประจำ
ขอให้บอกสักคำว่าชอบน้ำหรือชอบเหนียว
- 7) หรืออยากจะทานสัมผัสที่ลูกโตใบตึง
ขอให้บอกสักคำหนึ่งว่าชอบลูกตึงหรือลูกเหี้ยว
- 8) ชอบลูกเล็กหรือลูกใหญ่ก็ตามใจนะคะคุณพี่
หรืออยากจะทานแม่ทองดีใช้อย่างที่มีอยู่เม็ดเดียว
- 9) มาส่งเสียงแข็งแซ่เหมือนคนแก่ตีกริ
นี่หรือลำตัดตัวดีที่มีเด็ดเดี่ยว

- 10) ดูเดินปร๋อซ้อกางทำเป็นวางอำนาจ
ถึงเธอจะฉลาดแต่ก็ยังขาดเฉลียว
- 11) ทั้งลูกพี่ลูกน้องฉันเฝ้าแต่มองเพ่งพิศ
คล้ายกับพวกเสพติดดูผิวซัดหน้าเขียว
- 12) คล้ายกับคนแก่งานที่ขาดอาหารบริโภค
ดูผมเฝ้าเศร้าโศกคงเป็นโรคแก่เขียว
- 13) เธอคงเที่ยวกันเต็มทั้งนารีและสุรา
นุ่งแกไปโดนอะไรมาขอบตาถึงได้เขียว
- 14) ฤทธิที่แกชอบเที่ยวจ้าวเจียววอดแกง
แกคงเมาแล้ววอดเบ่งเลยโดยนักเลงมันเขียว
- 15) ฝ่ายนาย...พระเอกก็โหวกเหวกวุ่นวาย
ข้างนาย...ก็ตัวร้ายเมาที่ไรและยืนเขียว
- 16) พอเข้าร้านละไอ้อ่าสั่งเหล้ายาสารพัด
เจ้าของร้านมาเก็บอัฐแกบอกผิดว่าประเดี้ยว
- 17) แกกล้วหมดกแล้วเปลืองกันในเรื่องอาหาร
พอไปถึงภาคอีสานแกชอบทานข้าวเหนียว
- 18) เจอข้าวเหนียวปั้นจิ้มนั้งยืมไม่บอกใคร
ว่าอย่างงี้เป็นไงไม่ถูกใจหรือบักเขียว
- 19) ดูไม่มีส่วนสัดมาเล่นลำตัดทำไม
รูปร่างก็ไม่ให้หน้าเหมือนไข่ม้าเขียว
- 20) ใ้รูปร่างอย่างพี่ไม่มีดีอะไรสักอย่าง
จะเปรียบเป็นแมวก็เสียปลายางเพราะปลายางแกไม่เขียว
- 21) ใ้ลำตัดประชันมาว่ากันคนละที่
เธอก็เสียฉันทราชสีห์ต่างก็มีเล็บเขียว
- 22) ใครมาทำราววินยินดีทุกเมื่อ
ใ้ฉันก็สาวนาเกลือมาเจอเอาเชื้อดินเหนียว
- 23) ใ้้อย่างคารมคมฝิปากฉันเองก็อยากจะลอง
จะเล่นสองต่อสองหรือว่าจะลองไล่เดี่ยว
- 24) บอกใ้รู้เสียด้วยฉันนี้สะมวยหมัดหนัก

มะรามาต่อยกกันสักพักเรื่องน้ำหนักฉันไม่เกี่ยว

25) เขาแย้ปมาค่อย ๆ เราก็ถอยคอยซัด

เขาโดดเข้ามาอัดเราตวัดตัวเอี้ยว

26) เขาโดดตีเข้าเราเอาเท้าถีบยัน

จะถูกที่สำคัญอย่าให้มันเข้าเกี่ยว

27) เขานุกหาช่องเราก็จ้องคอยถีบ

ซุกหัวตัวลิบแม่จะบีบให้หน้าเซียว

28) เธอจะสู้ฉันได้ที่ตอนเพราะจุดอ่อนของแกมี

น้ำหน้าอย่างพวกนี้จะได้สักทีประเดี๋ยว

29) ถ้าพูดถึงมวยกันล่ะก็อย่างนาย...ล่ะก็ไม่แน่

อย่างนาย...นะมวยแก่ออย่างมากที่สุดก็แค่ยกเดียว

(ประยูรนิทรธรรม์, น. 112 – 113)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเลี้ยวส้มโอ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการเชิญชวนฝ่ายชายให้รับประทานอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งส้มโอ แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติภายในบทเพลงจะเห็นได้ว่าผู้แต่งต้องการใช้ลักษณะการเชิญชวนดังกล่าวเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเชิญชวนฝ่ายชายให้ร่วมเพศกับตน นอกจากนี้แม่เพลงยังมีการกล่าวหาและต่อว่าฝ่ายชายในลักษณะรูปลักษณะที่ไม่งดงาม รวมถึงการดูหมิ่นล้อเลียนสมรรถภาพทางเพศของฝ่ายชายให้ด้อยกว่า จากการวิเคราะห์บทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเลี้ยวส้มโอ" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“มาส่งเสียงแข็งแซ่เหมือนคนแก่ดีกรี”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "มาส่งเสียงแข็งแซ่เหมือนคนแก่ดีกรี" (จากบทกลอนที่ 9) ในการล้อเลียนลักษณะการใช้คำพูดของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือคนแก่ดีกรี คำอุปมาคือการส่งเสียงแข็งแซ่ของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" ความว่า "คนแก่ดีกรี" ที่

แม่เพลงกล่าวเป็นคำอุปมาในบทเพลง ซึ่งในความว่า "แก่ดีกรี" หมายถึง "(ปาก) ว. ต้มสุราเมรัยมาก." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 151) ดังนั้นอาการแก่ดีกรีดังกล่าวจึงนับเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการปฏิกิริยาที่ไม่สามารถยับยั้งได้โดยสติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องมารยาทในการพูด ผู้ที่มีอาการเมาสวนใหญ่จะพูดเสียงที่ดังแข็งแะ

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ขอบน้ำหรือขอบเหนียว"

"ส้มโอที่ลูกโตใบตึง"

"ขอบลูกตึงหรือลูกเหี่ยว"

"ทานแม่ของดีไอ้ที่มีอยู่เม็ดเดียว"

"แม่จะบิบให้หน้าเขียว"

"อย่างมากก็แคยกเดียว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ทานแม่ของดีไอ้ที่มีอยู่เม็ดเดียว" (จากบทกลอนที่ 8) ในการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายในการรับประทานส้มโอพื้นเมืองชื่อ "แม่ของดี" ทั้งนี้เว็บไซต์ศูนย์เพาะกล้าไม้สุพรรณบุรี (2561) ได้กล่าวถึงลักษณะของส้มโอพื้นเมืองดังกล่าว ความว่า "ส้มโอของดีเป็นส้มโออีกพันธุ์หนึ่งที่มีคนรับประทานมาก ด้วยรสชาติที่หวานถูกปาก เนื้อกึ่งฉ่ำน้ำ แต่ไม่ละ ลักษณะของส้มโอของดี ผลจะใหญ่มาก หนึ่งผลก็จะหนักเป็นกิโลกรัมทีเดียว เมล็ดข้างในเล็กมาก" เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ส้มโอของดีเป็นสัญลักษณ์สังวาสของอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากเนื้อด้านในของส้มโอมีลักษณะเป็นกลีบคล้ายกับเนื้อที่บริเวณแคมนอกของอวัยวะเพศหญิง และส้มโอของดีส่วนมากจะมีเม็ดด้านในเพียงเม็ดเดียวคล้ายกับครีตอริส การเชิญชวนดังกล่าวจึงนับเป็นการเชิญชวนเพื่อให้เกิดความขบขันต่อการแสดงเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้คำว่า "เดียว" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวอีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังได้ใช้คำว่า "แม่จะบิบให้หน้าเขียว" (จากบทกลอนที่ 27) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่ถูกตนเองทำร้ายร่างกาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อเป็นสัญลักษณ์สังวาสของการที่ตนบีบ

อักษระของฝ่ายชาย เว็บไซต์คมชัดลึก (2558) ได้อธิบายผลจากการถูกบีบอักษระไว้ว่า "ถูกอักษระนั้นมีเส้นประสาทมาเลี้ยงมาก เมื่อถูกทำร้ายจะเจ็บปวดอย่างรุนแรง ถึงขั้นหน้าเขียว แขนขาไม่มีแรง ล้มไปกองกับพื้น" ดังนั้นใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้สัญลักษณ์สัจวาสในบทเพลงเพื่อเลี่ยงการกล่าวถึงการบีบอักษระด้วยถ้อยคำตรง ๆ ทั้งนี้คำว่า "หน้าเขียว" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ia:/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเลี้ยวสัมผัสอินีปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 6 แห่ง

1.45 กลอนเลี้ยว

- 1) ใครมาเกี่ยวกันเมื่อตะกี้พ่อคนนี้หรือคนไหน
ฉันยืนจ้องมองไปว่าตกใจอุยตาเถน
- 2) ฉันเห็นแกแย ๆ นี่กว่าแกไม่เกี่ยว
เห็นแกหน้าเขียว ๆ ฉันนึกว่าเกี่ยวไม่เป็น
- 3) แกอย่ามาเกี่ยวตัวพี่เพราะฉันไม่มีอะไร
ต่อให้เธอเข้ามาใกล้ ๆ จ้างหัวใจฉันก็ไม่เดิน
- 4) ชายพวกนั้นฉันไม่ก็มีความรู้สึกคล้ายกัน
ฉันพอจะรู้เท่าทันพอแยมไรพินก็มองเห็น
- 5) ไก่เห็นตีนงูงูมันรู้มันไม่
คำโบราณขานไขกับไก่เป็นเพื่อนเล่น
- 6) เพราะฉะนั้นวันนี้ขอเสียที่เถอะน้องชาย
เธอเป็นงูฉันเป็นไก่ควรทำใจเย็น ๆ
- 7) ใจเย็นไว้เถอะพวกคงจะสะดวกรอย่างไร
เพราะรูปร่างแกไม่เข้าท่ามองดูหน้ายังกับอึเห็น
- 8) ฉันตัวใหญ่กว่าแกตั้งเยอะอย่าเชื่อเชอะเข้ามาสิ
ยังเล็กนักนะปี่นี้ไอ้หมอนี่จะหาเวร
- 9) จะขอเตือนไว้สักหน่อยเจ้ารุ่นย่อยรุ่นเยาว์

ไฉนน้องชายคิดไต่เต้าจะเป็นเขาพระสุเมรุ

- 10) ฉันทว่าผู้ชายพวกนี้มองอีกที่ไม่เข้าท่า
นึกว่าสวดยจะตายห้ามองดูหน้าอย่างกับอึเห็น
- 11) ผอมกระห่องท้องหิวมองดูผิวไม่ผุดผาด
ทำอวดอ้างวางมาดฉันทรู้ชาติรู้ชน
- 12) ฉันทรู้ชนเห็นชาติความสามารถแก่ไม่มี
ไฉนยินแก่คุยเมื่อตะกี้ว่าเป็นเศรษฐีไม่ใช่เล่น
- 13) คุยว่าเป็นเศรษฐีมีเงินทอง
คุยว่าเป็นเจ้าของห้างเซเว่นอีเลฟเว่น
- 14) คุยทำไมไม่ขายหน้ามันเข้าไปหน่อย
เห็นเด็กวัดมะขามตามมาคอยเรื่องสายสร้อยสองเส้น
- 15) ที่เธอร้องเมื่อตะกี้ขอเสียที่เถอะพ่อคุณ
จะชวนฉันไปฮันนีมูนกันที่เมืองเขมร
- 16) ชวนขึ้นเครื่องบินแต่ต้องกินขนมปัง
แต่อาหารฝรั่งเสือกแตกไม่เป็น
- 17) ไม่มาเลยพี่ชายที่มาขายชีเท้า
ชอบทำตนเป็นคนเสล่อไม่เคยเจอไม่เคยเห็น
- 18) ไม่เคยเห็นไม่เคยเจอคนเสล่อแหลกลาน
แก้วออกนอกบ้านหมอลำทวนปลากระเบน
- 19) ก็เป็นโรคเรื้อรังเหมือนคนข้าง ๆ ไม่มีผิด
มันน่าจะปกปิดเสียให้มันมิดมันมัน
- 20) เรื่องนี้ไม่ดีหรือมาร้องเพลงบอกผู้หญิง
ฟังไพเราะเพราะพริ้งเธอพูดจริงหรือพูดเล่น
- 21) เอนี่นายต่อฉันขอเสียที่
การพูดแบบนี้ไม่ดีไม่เด่น
- 22) ออย่าหาว่าสอนเธอยังอ่อนสังคม
เขาไม่นิยมสังคมเขมร
- 23) คารมคมคายมาขายชีเท้า
พูดจาเพื่อเจ้าโอเวอร์ไม่เว้น

- 24) แก่คิดอย่างไรก็ร้องไปซู่ซู่ ๆ
ฉันฟังแกคุยบอกว่าซู่ซู่ตาเถน
- 25) พุดออกมาได้ไม่อายพรรคพวก
พุดจาลวก ๆ จำพวกปากเหม็น
- 26) พุดแบบคนเมาไม่เอาไหนเลย
พุดหน้าตาเฉยไม่เคยพบเห็น
- 27) ผู้ชายหน้าด้านไร้การศึกษา
ผู้หญิงเขาวางยังหน้าทะเล้น
- 28) ทะลึ่งบัดซบเคยพบหลายราย
ไม่มีความหมายพวกชายกระเบน
- 29) ชายบึ้งชายหนองชายคลองชายคา
โบราณท่านว่าชายป่าชายเลน
- 30) อย่าเชื้ออย่าถือชายชื่อดังว่า
ถ้าหลงวาจจะพามีเวร
- 31) ผู้ชายที่ดีก็มีมากมาย
ที่ชั่วก็หลายจะบรรยายให้เห็น
- 32) โบราณกำหนดเป็นกฎย่อ ๆ
ไม่บ้า ๆ บอ ๆ พุดล้อพุดเล่น
- 33) ให้เกียรติผู้ใหญ่ตามใจผู้น้อย
ไม่พุดพล้อย ๆ ไม่ค่อยทะเล้น
- 34) อดทนชื่อสัตย์ระมัดระวัง
ไม่ทะเล้งตึงตังเหมือนดังที่เห็น
- 35) ไม่ทะเล้งตึงตังเหมือนดังที่พบ
เจ้าล้าตัดบัดซบเดียวแม่ตบตากระเด็น
- 36) ช่วยกันตบให้หัวดำแล้วช่วยกันซ้ำหลาย ๆ หน
ฉันร้องเท่าไรก็ไม่สนทำตนเป็นเด็กเล่น
- 37) นี้นายต่อพันกระต่ายนี้หรือลูกชายหวังเต๊ะ
ถ้าขึ้นมาร้องละทะเลต้องรุมเตะให้กระเด็น

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนเส้น” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการปฏิพากย์ฝ่ายชาย ทั้งนี้แม่เพลงยังมีการล้อเลียนฝ่ายชายว่าเป็นกามโรค เนื่องจากพฤติกรรมความนิยมในการให้บริการทางเพศกับโสเภณี จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนเส้น” ปรากฏการใช้คำฉายานาม จำนวน 1 แห่ง ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 4 แห่ง และ การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำฉายานาม (archaism)

แม่เพลงใช้คำฉายานาม จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“นายต่อพินกระต่าย”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “นายต่อพินกระต่าย” (จากบทกลอนที่ 37) ในการกล่าวถึงลักษณะของฝ่ายชายที่ชื่อต่อ คำว่า “พินกระต่าย” ที่แม่เพลงใช้ในบทเพลงจะหมายถึงพินหน้า 2 ที่คู่บนของนายต่อที่มีลักษณะใหญ่กว่าปกติ เนื่องจากกระต่ายเป็นสัตว์ที่มีลักษณะเด่นตรงที่พินหน้าคู่บนและล่างใหญ่กว่าทุกซี่ ดังนั้นการที่แม่เพลงใช้คำเรียกว่า “พินกระต่าย” เพื่อเป็นฉายานามของนายต่อ จะทำให้เห็นภาพของนายต่อคนดังกล่าวที่มีพินหน้าคู่บนใหญ่อย่างโดดเด่น

2. ภาพพจน์ (figure of speech)

2.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หน้ายังกับอ๊ะเห็น”

2.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เธอเป็นงู”

“ฉันเป็นไก่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “เธอเป็นงู” (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับฝ่ายชายในบริบทของสำนวนคำพังเพยว่า “ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่” ซึ่งมีความหมายว่า

“พวกเดียวกันย่อมรู้เท่าทัน” (กรมวิชาการ, 2545, น. 36 – 37) ดังนั้นการที่แม่เพลงเปรียบอุปลักษณะฝ่ายชายให้เป็นงูจึงเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพของกาสรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของฝ่ายหญิงทั้งหมด เช่นเดียวกับการที่งูเห็นว่ามีนมซึ่งไม่มีใครมองเห็นได้ ในทำนองเดียวกันแม่เพลงยังได้ใช้ภาพพจน์อุปลักษณะ ความว่า “ฉันทเป็นไก่อ” (จากบทกลอนที่ 6) เพื่อกล่าวเปรียบเทียบอุปลักษณะให้ตนเป็นไก่อ ซึ่งสามารถมองเห็นตีนของงูทั้ง ๆ ที่ใครก็ตามไม่สามารถมองเห็นได้ ดังนั้นการเปรียบอุปลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการกล่าวเปรียบเทียบโดยอ้างถึงเรื่องราวในจำนวนเพื่ออธิบายลักษณะของการเปรียบเทียบตนเองและฝ่ายชายมิให้บอกความลับอะไรบางอย่างให้คนอื่นรับรู้

2.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ไก่อเห็นตีนงูงูรู้นมไก่อ”

“รู้เช่นเห็นชาติ”

“เซเว่นอีเลฟเว่น”

“หวังเต๊ะ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า “เซเว่นอีเลฟเว่น” (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวถึงคำอวดอ้างของฝ่ายชายว่าเป็นเจ้าของสถานที่ดังกล่าว เว็บไซต์ CPALL (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่ดังกล่าวไว้ ความว่า

บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2531 โดยบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ประกอบธุรกิจหลัก คือ ธุรกิจค้าปลีกประเภทร้านค้าสะดวกซื้อ ภายใต้เครื่องหมายการค้า “7-Eleven” ในประเทศไทย โดยบริษัทได้รับสิทธิการใช้เครื่องหมายการค้าดังกล่าวจาก 7-Eleven, Inc. สหรัฐอเมริกา

ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวอวดอ้างของฝ่ายชายว่าเป็นเจ้าของสถานที่ดังกล่าว จึงนับเป็นการกล่าวแสดงความเหนือกว่าฝ่ายหญิงเพื่อให้รู้ว่าฝ่ายชายมีความร่ำรวย เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและมั่งคั่งทางด้านผลกำไรอย่างยิ่ง ทั้งนี้คำว่า

“เซเว่นอีเลฟเว่น” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-e/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของ บทเพลงลำตัดกลอนเส้นอีกด้วย

3. คำสัองวาส (erotic words)

3.1 คำสัองวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

3.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัองวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ได้น้องชายคิดได้เต้าจะป็นเขาพระสุเมรุ”

“สายสร้อยสองเส้น”

“ห้ามทานปลากระเบน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ห้ามทานปลากระเบน” (จากบทกลอนที่ 18) ในการกล่าวล้อเลียน ฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำ ดังกล่าวเพื่อกล่าวหาและล้อเลียนฝ่ายชายที่เป็นกามโรค เนื่องจากในสมัยของแม่เพลงมีความเชื่อ ร่วมกัน ทั้งนี้เว็บไซต์ Narak (2549) ได้กล่าวถึงความเชื่อผิด ๆ ไว้ในกระทู้ “ความเชื่อและ ความเข้าใจที่ผิด” ความว่า

14. คนที่เป็นกามโรคห้ามรับประทานปลากระเบน สาเก หัวหมู และหูดลาม ฯลฯ เพราะ จะทำให้โรคหัวใจกำเริบ ... ไม่เคยปรากฏว่าอาหารดังกล่าวทำให้ความต้านทานของโรคต่ำเลย อาจมีบางคนที่แพ้เมื่อรับประทานอาหารเหล่านี้เข้าไปในขณะที่เป็นกามโรคและเกิด อาการแพ้อาหาร (Allergic reaction) ขึ้นจึงทำให้เข้าใจว่ากามโรคกำเริบ

ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้คำสัองวาสชนิดอ้อมตามความเข้าใจของ แม่เพลงเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายว่าเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือกามโรค โดยมีสาเหตุมาจาก ความนิยมมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นนอกเหนือจากภรรยา ทั้งนี้คำว่า “กระเบน” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-e/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเส้นอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเส้นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. คำฉายานาม จำนวน 1 แห่ง

2. ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง
3. อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 4 แห่ง
5. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.46 ลำตัดอวยพร (ทำนองเสนาะหรือทำนองโศก)

- 1) (ลูกคู่) ฤกษ์งามยามดี ดิฉันเหล่านี้ จะมาอวยชัย
ไชยเจ้าเอ๋ยไชโย ขอให้ท่านสุข สุขอันขอโมทนา
- 2) สวัสดิ์ปีใหม่หญิงชายมองเมียง
หน้าหลังข้างเคียงฟังเสียงรำมะนา
- 3) ปีเก่าผ่านไปทุกขีรายผ่านพ้น
เป็นศิริมงคลทั่วทุกคนถ้วนหน้า
- 4) บรรจงจับสิบนิ้วขึ้นหว่างคิ้วเหนือเคียร
จำนงเนียรบทบาทของค้พระศาสดา
- 5) อัญเชิญพระพุทธรูปที่เลิศล้ำทั้งพระธรรมที่เลิศ
ทั้งพระสงฆ์องค์ประเสริฐผู้ทรงศีลสิกขา
- 6) อัญเชิญพระพุทธรูปมาเป็นตาข่ายกางกันป้องกันอันตราย
ทุกขีโศกโรคภัยอย่าเบียดกายกายา
- 7) นิราศร้างห่างหายนิราศร้ายทุกขีร้อน
นิราศร้อนผอนคลายสุขสบายอุรา
- 8) ขึ้นปีใหม่สบายจิตจะนึกคิดสิ่งใด
สำเร็จได้สมมาดสมดังปรารถนา
- 9) จะทำนาค้ำขายให้ซึ่งง่ายขายคล่อง
มีกำไรกำยกองสมปองทุกทิวา
- 10) ผู้ที่ทำเงินเดือนให้ได้เดือนทุกปี
ทีละชั้นสองชั้นช่วยไซ้คบบันดาลข้ามชั้นอัตรา
- 11) ผู้ที่ทำการเพราะปลูกให้เกิดลูกเกิดผล
เกิดผลดอกออกอุดมสมดังเจตนา
- 12) ผู้ที่เลี้ยงหมูเบ็ดไก่เจริญวัยเติบโต

ขายได้กำไรมากโขสมมโนปรารธนา

- 13) ผู้ที่ขอบเสียงโชคให้โลกโชคดี
ได้รับรางวัลดี ๆ เกิดน้องพี่น้อง
- 14) ขอให้มียศิรีโชคโชคช่วยชักนำ
ทำให้ได้ใคร่มีเจตนาศรีวัฒนา
- 15) ถ้าท่านโชคดีมีแม่อย่าลืมแม่ประยูร
พาลำตัดฉลองบุญเกิดเจ้าข้า
- 16) ช่วยส่งเสริมแม่ประยูรช่วยอุดหนุนเจ้าจาน
เชิญไปติดต่อหางานวันเสียด่างงานวันฉัตรอันอุรา
- 17) การทำบุญมีลำตัดจัดว่าเป็นทาน
ให้เกิดความเบิกบานเป็นอาหารหูดา
- 18) ช่วยส่งเสริมเพิ่มพูนแม่ประยูรลำตัด
แสดงได้สารพัดเชิญหาไปทัศนา

(ประยูรนิทรรศน์, น. 114 – 115)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดอวยพร (ทำนองเสนาะหรือทำนองโคก)" จะเห็นได้ว่า บทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวแก่ผู้รับสาร เพื่อแสดงความเคารพ และ อารธนาพระรัตนตรัยให้ปกปักรักษาผู้แสดง ทั้งนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้รับสาร จ้างไปทำการแสดงตามที่ต่าง ๆ และมีการอวยพรแก่ผู้รับสารด้วย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำ แบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดอวยพร (ทำนองเสนาะหรือทำนองโคก)" ปรากฏ การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"อัญเชิญพระพุทธจงมาเป็นตาข่ายกางกันป้องกันอันตราย"

"ให้ความเบิกบานเป็นอาหารหูดา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "อัญเชิญพระพุทธจงมาเป็นตาข่ายกางกัน ป้องกันอันตราย" (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับระหว่างคุณพระพุทธเจ้าเป็นตาข่าย

- ไม่ก็ไปอยู่ที่อุดรไปปลุกหมอนเสียงไหม
- 11) ว่าเธออย่าเป็นเลยคิดปิ่นไปชุดดินดึกว่า
ไปจับรถขั้วราหรือเป็นแมงดากก็ยังได้
 - 12) ชุ่มเสียงก็ไม่เสนาะฟังไม่เพราะไม่พริ้ง
มันไม่แน่มันไม่นิ่งเหมือนดังหิ่งห้อย
 - 13) ก็แกเป็นคนเสียงแปลกเสียงแตก ๆ พิกล
มันน่าจะรู้มาตั้งแต่ต้นว่าเราเป็นคนเสียงใหญ่
 - 14) เสียงใหญ่มันไม่เพราะมันไม่เหมาะกับนักร้อง
ไอ้แบบนี้มันต้องไปเป็นเจ้าของบ่อนไก่
 - 15) นี่ลุงหวังฟังหนูว่าอย่าทำหน้าอย่างงั้น
เรื่องมันจริงทั้งนั้นถามทุกท่านดูก็ได้

(ประยูรนิทรศน์, น. 114 – 115)

จากบทเพลงลำตัด "กลอนไฉ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวหารูปร่างหน้าตาและผิวพรรณของฝ่ายชาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนไฉ" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 8 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดข้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

"สารรูปอาจารย์เหมือนดังกับผ่านอาจม"

"รูปร่างเหมือนหมี่ควาย"

"ใบหน้าเหมือนคนโบราณ"

"หน้ายังกับผานรดไถ"

"หัวนี้ใหญ่เหมือนไหกระเทียม"

"ลูกมารำไยเฝ้ายังกับตะเข้จะปักไข่"

"ใบหน้าเหมือนคนโบราณ"

"ชุ่มเสียงก็ไม่เสนาะฟังไม่เพราะไม่พริ้ง มันไม่แน่มันไม่นิ่งเหมือนดังหิ่งห้อย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "สารรูปอาจารย์เหมือดงกับผ่านอาจม" (จากบทกลอนที่ 2) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือผ่านอาจม คำอุปมาไม่ใช่สารรูปหรือรูปร่างของอาจารย์ และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือดงกับ" คำว่า "อาจม" ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์ หมายถึง "น. ชี (ของคน)." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1402) ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องการนำลักษณะของคนที่ผ่านหรือเปราะอะเปื้อนอุจจาระมาใช้เป็นความเปรียบอุปมาเปรียบกับรูปร่างของฝ่ายชายที่ไม่น่ามอง นอกจากนี้แม่เพลงยังต้องการกล่าวเปรียบเทียบให้ผู้รับสารและฝ่ายชายเห็นว่าตนเหม็นหรือเปื้อนชี้หน้าบุคคลดังกล่าวในลักษณะเดียวกับอุจจาระ

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "รูปร่างเหมือนหมีควาย" (จากบทกลอนที่ 3) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือหมีควาย คำอุปมาไม่ใช่รูปร่างของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" คำว่า "หมีควาย" ที่แม่เพลงกล่าวเปรียบเทียบอุปมาในงานประพันธ์ มีความหมายว่า "หมีควาย [*Selenaictos thibetanus* (G.Cuvier)] ตัวใหญ่ ขนยาวดำ ที่อกมีขนสีขาวยูปร่างงาม" (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1304) ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวเปรียบเทียบอุปมาลักษณะรูปร่างของฝ่ายชายกับหมีควายจึงเป็นการเปรียบเทียบเพื่อเสียดภาพความใหญ่และไม่งดงามของฝ่ายชายเหมือนกับลักษณะรูปร่างที่ใหญ่และดำของหมีควาย ทั้งนี้คำว่า "ควาย" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-j/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนโล่อีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เธอ...เป็นแมงดาที่ยังได้"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เธอ...เป็นแมงดาที่ยังได้" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชาย แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างลักษณะบุคลิกภาพและการไร้ความสามารถทางการแสดงเพลงพื้นบ้านของฝ่ายชายให้ไปเป็นแมงดา คำว่า "แมงดา" ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์มีความหมายว่า "(ปาก) ชายที่อาศัยน้ำพักน้ำแรงของผู้หญิงโสเภณีดำรงชีวิต." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 925) ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบอุปลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายให้เป็นคนที่ไม่มีความสามารถทำมาหากินต้องอาศัยและกินอยู่กับโสเภณีเพื่อประโยชน์แก่ตน ทั้งนี้คำว่า "ได้" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-j/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนโล่อีกด้วย

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“อุดร”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า “อุดร” (จากบทกลอนที่ 10) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย หมายถึง “จังหวัดอุดรธานี” ซึ่งเป็นจังหวัดทางภาคอีสานของประเทศไทย แม่เพลงต้องการล้อเลียนฝ่ายชายที่ไร้ความสามารถในการแสดงเพลงพื้นบ้าน ไม่มีความสามารถพอที่จะประชันกับตนเองได้ แม่เพลงจึงต้องการผลักไสไล่ส่งให้ฝ่ายชายไปประกอบอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่จังหวัดอุดรธานี แทนการเล่นเพลงพื้นบ้าน นอกจากนี้การกล่าวอ้างถึงดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสคล้องจองกับคำว่า “หม่อน” ซึ่งนับว่าเพิ่มความไพเราะให้มากขึ้นด้วย

2. คำสัพวาสน (erotics word)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“แบกอวัยวะอันชรามาอวดบรรดาแขกเหวหรือ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า “แบกอวัยวะอันชรามาอวดบรรดาแขกเหวหรือ” (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่ชราภาพ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ความว่า “อวัยวะอันชรา” เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนภาพของอวัยวะเพศชายของบุคคลดังกล่าว แม่เพลงเจตนาล้อเลียนการไร้สมรรถภาพทางเพศของฝ่ายชายที่เป็นผลมาจากความชราภาพ ทั้งนี้เว็บไซต์ MDX MEN D – Expert (2550) ได้อธิบายการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศของชาย ความว่า “อาการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศในผู้ชาย หรือที่เราเรียกว่า ‘อีดี (ED: Erectile Dysfunction)’ โดยจากข้อมูลของสมาคมศัลยแพทย์ระบบปัสสาวะ พบว่า 30% ของชายไทยที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีอาการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ โดยเริ่มพบมากขึ้นในผู้ชายที่อายุน้อยลง เช่น 22 ปี เป็นต้นไป” เพราะฉะนั้นการกล่าวถึงนายหวังหรือนายหวังดี นิมา (หวังเต๊ะ) ซึ่งน่าจะมีอายุมากกว่า 40 ปี จึงเป็นการกล่าวถึงเพื่อล้อเลียนสมรรถภาพทางเพศที่ด้อยลงของฝ่ายชายบุคคลดังกล่าวเนื่องจากอยู่ในวัยที่ใกล้ชราภาพ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดงด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำดับดกลอนไลน์ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 8 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.48 เลือกตั้ง

- 1) วันที่สี่สิบสองเมษาเป็นวันเวลาเลือกตั้ง
ให้คนไทยรวมพลังกันอีกครั้งในวันนี้
- 2) ตามหน่วยเลือกตั้งนะพี่น้องเปิดแต่สองโมงเช้า
อย่าเลยปายสามโมงกันเล่าเดี๋ยวสิทธิเราจะไม่
- 3) ไม่เสียเวลาหรือพี่น้องวันที่สี่สิบสองก็วันอาทิตย์
หรือเราจะสละสิทธิเราควรคิดกันให้ดี
- 4) เพราะเราไม่ไปใช้สิทธิจึงเกิดผิดพลาด
เป็นโชคอำนวยจวบโอกาสใช้อำนาจคะแนน
- 5) พูดถึงคะแนนพี่เขาเคยมีเคยมี
ชื่อมีในสำมะโนครัวแต่ว่าตัวเขาไม่มี
- 6) ขอเชิญด้วยช่วยกันเถิดครับอย่าอนหลับทับสิทธิ
วันที่สี่สิบสองก็วันอาทิตย์ไปใช้สิทธิให้เต็มที่
- 7) เมื่อท่านพอใจใครจงตัดสินใจเลือกเขา
ให้เป็นผู้แทนของเราใช้เขาทำหน้าที่
- 8) อายุท่านครบสี่สิบปีมีสิทธิเต็มที่เลือกใคร
คนไทยสัญชาติไทยซึ่งอยู่ในท้องที่
- 9) อย่าลืมบัตรประชาชนต้องติดตนไปให้เขาดู
แล้วตรวจรายชื่อเสียให้รู้ว่าชื่อมีอยู่ในบัญชี
- 10) รายชื่อผู้มีสิทธิเขาจะติดไว้ล่วงหน้า
ก่อนวันที่เจ็ดเมษาท่านจงมาดูอีกที

- 11) เมื่อชื่อท่านหายหกตกหล่นก็ให้คนเขาค้นแก้ไข
เขาจะเพิ่มเติมชื่อให้ขอท่านอย่าได้รีรอ
- 12) หากพบชื่อใครก็ไม่รู้เข้ามาอยู่ในบ้าน
ขอจงรีบจัดการคัดค้านต่อเจ้าหน้าที่
- 13) บอกให้เขาคัดชื่อทิ้งตามความจริงให้แน่ชัด
แบบนี้ต้องรีบกำจัดเขาเรียกว่าบัตระคะแนณผี
- 14) ถึงวันเลือกตั้งที่เขาจัดขอรับบัตรเข้าดูหา
จะเลือกเบอร์ไหนเราก็ไปตามปรารถนาทันที
- 15) ให้เลือกโดยใช้กากบาทในกระดาษเลือกตั้ง
แล้วพับบัตรเสียอีกครั้งนำส่งยังเจ้าหน้าที่
- 16) เราเลือกผู้แทนเข้าสภาเหมือนซื้อผ้าต้องดูเนื้อ
เราควรพิจารณาเห็นว่าเหมาะเหลือต่อที่จะเชื่อว่าเขาดี
- 17) ใครกราบเรียนท่านผู้ฟังได้โปรดระวังกันสักนิด
ก่อนตัดสินใจใช้สิทธิ์ควรจะคิดให้ถี่ถ้วนถี่
- 18) เราเลือกคนดีที่พบง่ายที่เขาไม่ขายพวกพ้อง
คอยดูแลสอดส่องและมันสมองเขาดี
- 19) มีความรู้รอบตัวและมีหัวฉลาด
มีปัญญาสามารถรักชาติเท่าชีวิต
- 20) รู้จักรับผิดชอบตามระบอบนโยบาย
แก้กฎหมายร่างกฎหมายต้องทำได้เป็นอย่างดี
- 21) ต้องชื่อสัตย์สุจริตเป็นมิตรประชาชน
เคารพเหตุผล ไม่เป็นคนถือดี
- 22) ต้องเทิดทูนองค์ราชันด้วยนะท่านที่รัก
และเป็นที่รู้จักมีความจงรักภักดี

(ประยูรนิทรธรม์, น. 116 – 117)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "เลือกตั้ง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการรณรงค์แก่ผู้รับสารให้ไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีการกล่าวเตือนเพื่อให้ผู้รับสารตระหนักเรื่องการถูกลักลอบใช้สิทธิ์จากผู้ทุจริต ตลอดจนรณรงค์ให้ผู้รับสารเลือก

ผู้สมัครที่มีความสามารถ ชื่อสัตย์สุจริต เป็นมิตรกับประชาชน และเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "เลือกตั้ง" ปรากฏการใช้ ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และอุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เราเลือกผู้แทนเข้าสภาเหมือนซื้อผ้าต้องดูเนื้อ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "เราเลือกผู้แทนเข้าสภาเหมือนซื้อผ้าต้องดูเนื้อ" (จากบทกลอนที่ 16) ในการกล่าวเปรียบเทียบให้ผู้รับสารตระหนักในการเลือกคนดีมีความสามารถ และชื่อสัตย์ต่อประชาชนให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม่เพลงใช้คำอุปมาคือการเลือกซื้อผ้าที่มีเนื้อดี ๆ คำอุปมาคือการเลือกผู้แทนเข้าสภา และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงความสำคัญของการเลือกคนที่ดีให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า เหมือนกันกับการเลือกซื้อผ้า ผู้ที่เลือกผ้าที่มีคุณภาพดีจะทำให้ผู้สวมใส่หรือผู้อุปโภคเกิดความ คุ่มค่ามาก

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เพราะเราไม่ไปใช้สิทธิ์จึงเกิดผิดพลาด

เป็นโชคอำนวยพวกฉวยโอกาสใช้อำนาจคะแนนผี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เพราะเราไม่ไปใช้สิทธิ์จึงเกิดผิดพลาด เป็นโชคอำนวยพวกฉวยโอกาสใช้อำนาจคะแนนผี" (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวตักเตือน ผู้รับสารให้ตระหนักเรื่องการไปใช้และรักษาสิทธิในการเลือกตั้ง แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ ระหว่างความผิดพลาดเมื่อไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ให้เป็นเช่นเดียวกับโชคหรือโอกาสที่ดีแก่ผู้ที่ ฉวยโอกาสใช้อำนาจใช้สิทธิ์ในทางมิชอบ ทั้งนี้คำว่า "ผี" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i:/ คล้องจอง ตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสี่อีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดเลือกตั้งนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง

1.49 ลำตัดออมสิน

- 1) คินเอยคนนี้เป็นไซคคือดมยี่ง
คณะลำตัดชายหญิงได้รับแต่สิ่งมีศรี
- 2) นับเป็นวาสนาบุญพบบันดาล
นับเป็นเกียรติสำคัญที่มารายการคินนี้
- 3) เป็นวันสถาปนาที่ชาวประชาชื่นชอบ
จึงมีงานประกอบครบรอบ 67 ปี
- 4) ธนาคารอมสินใครได้ยี่งรู้ทั่ว
สร้างตั้งแต่สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคนรู้ทั่วถ้วนถี่
- 5) ท่านรัชกาลที่ 6 ทรงหีบยกมาตรฐาน
มีรัฐบาลเป็นประกันทรัพย์สินของท่านทุกวิถี
- 6) กิจการก้าวหน้าเจริญมาทุกสมัย
ประชาชนคนไทยต่างปลื้มใจเต็มที
- 7) เพื่อปลุกฝังประชาชนทุกคนให้มียศฐา
รู้จักการประหยัดลดอัฐที่เรามี
- 8) เงินท่านฝากอมสินท่านจะได้กินดอกเบี่ย
มีรายได้ไม่มีรายเสียตัวเจ็ยตลอดหนึ่งปี
- 9) หนึ่งถึงเจ็ดเมษายนท่านทุกคนโปรดทราบ
เป็นสัปดาห์แห่งการออมทรัพย์เรียนให้ท่านทราบตามนี้
- 10) สำหรับเด็กที่เกิดวันที่หนึ่งเมษาท่านอย่าได้รำไร
เงินทุนจากธนาคารจะมอบให้นำหลักฐานไปให้ถ้วนถี่
- 11) สรุปลความตามการธนาคารอมสิน
สะดวกสบายทั้งสิ้นทั่วทุกถิ่นธานี
- 12) จะอมสินออมทรัพย์เรื่องนี้รับรองได้

มีรัฐบาลประกันให้สะดวกสบายเร็วจี

13) หนังสือเจ็ดเมษาเป็นสัปดาห์แห่งการออมทรัพย์

ขอให้ท่านนั่งนับท่านจะได้รับโชคดี

(ประยูรนิทรศน์, น. 118 – 119)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดออมสิน" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการนำเสนอความสำคัญของการออมเงินหรือออมทรัพย์ มีการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ที่มีพระราชประสงค์ให้ก่อตั้งธนาคารออมสินขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีนิสัยรักการออมเงิน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดออมสิน" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปสรรคณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"รัฐบาลเป็นประกัน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ ความว่า "รัฐบาลเป็นประกัน" (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเห็นว่ารัฐบาลเป็นผู้รับประกันเงินต่าง ๆ ของประชาชน แม่เพลงใช้ความเปรียบระหว่างหน้าที่หลักของรัฐบาล เป็นเช่นเดียวกับผู้รับประกันความปลอดภัยและมั่นคงของธนาคารออมสิน

1.2: การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ธนาคารออมสิน"

"สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า "ธนาคารออมสิน" (จากบทกลอนที่ 4) ในการอธิบายลักษณะความเป็นมาของการจัดงานคล้ายวันสถาปนาธนาคารในบทเพลง เพื่อเสนอภาพของความสำคัญในการจัดงานดังกล่าว อีกทั้งยังมีการกล่าวอ้างถึงพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ คำว่า "สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" (จากบทกลอนที่ 4) ในการอธิบายความเป็นมาของการสถาปนาธนาคารออมสินด้วย ทั้งนี้เว็บไซต์ธนาคารออมสิน (2558) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการสถาปนาธนาคารออมสิน ความว่า

ธนาคารออมสิน ถือกำเนิดโดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ที่ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการเก็บรักษาทรัพย์สินให้ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย โดยทรงตราพระราชบัญญัติจัดตั้งคลังออมสินขึ้น เมื่อวันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2456 ด้วยพระราชปณิธานที่จะให้คลังออมสินเป็นที่เก็บรักษาทรัพย์สินอย่างปลอดภัย และฝึกฝนให้ราษฎรรู้จักเก็บออมทรัพย์อย่างถูกวิธี

ดังนั้นแม่เพลงจึงกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อบรรยายประวัติความเป็นมาของธนาคารให้ผู้รับสารได้เห็นถึงความสำคัญของการจัดงานวันคล้ายวันสถาปนาธนาคารออมสิน

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดธนาคารออมสินนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง

1.50 กลอนลิม

- 1) ยืนพิจารณาพิจารณาหน้าหน้าหน่อยเถอะน้อง
อ้อเจ้าเหนาะพี่ชายแม่สอนองมีน้องชื่อนายสนิม
- 2) มาส่งภาษาแต่จิวมองคูผิวพิลึก ๆ
ฉันนั่งฟังนั่งนึกแล้วแม่รู้สี่กขยิม
- 3) อ้ออยากจะส่งภาษาพูดจากับเขาบ้าง
อ้อเฒ่าแก่เนี้ยเมียอาหวังเป็นคนดังในบูดิม
- 4) อยากจะส่งภาษาไปไหนมาชื่อตีก่อ
อ้อเป็นอาม้าของอาต่อลือเป็นพ่อของอาติม
- 5) อาเฮียเหนาะลือจ้อแข็งลิมั่งมีมากมาย
บังคับเมียบังคับแม่ยายให้เดินขายขนมปลากริม
- 6) แหม หอเจ้าจะเฮียเหนาะจะมาพูดจาเสียงเจียว

ดูกะกะมาข้องเกี่ยวหนอยจะมาเกี่ยวอาซิม

- 7) เอรักฉันจริงจะวิ่งมาราบนิสัยสุภาพจริงหรือแก
นับถือดิฉันแท้เสมือนเจ้าแม่กวณอิม
- 8) อย่าเข้ามากราบอย่าเข้ามากัมฉันไม่นิยมหรือกอย่างนั้น
ขึ้นเขามาซบฉันหลบไม่ทันเดี๋ยวจันก็ยันเอาหัวทิ่ม
- 9) ใ้อันเป็นคนบ้า ๆ ประเดี๋ยวจะหาว่าไม่บอก
ถ้าวิ่งเซอมาเจอศอกเดี๋ยวลือดจะออกเป็นลิม ๆ
- 10) เสียเหนาะเลยอ้วจะบอกเลือดจะออกมาอั้ง ๆ
จงเจียมตัวกลัวไว้บ้างไม่ต้องมานั่งอมอิม
- 11) จะอมอิมไปทำไมอิมเท่าไรก็ไม่สำเร็จ
ผิวคำขลับเป็นดับเปิดหน้าเหมือนเห็ดยายอิม
- 12) นิสัยไม่ดีชี้เหล่ามีนเมาจนตัวเหม็น
คนอะไรไม่เคยเห็นแล้วคุยว่าเป็นมุสลิม

(ประยูรนิทรศรี, น. 119)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลิม" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวต่อว่าฝ่ายชายประเด็นต่าง ๆ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลิม" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"นับถือดิฉันแท้เสมือนเจ้าแม่กวณอิม"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "นับถือดิฉันแท้เสมือนเจ้าแม่กวณอิม" (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับตนเอง แม่เพลงใช้คำอุปมาคือเจ้าแม่กวณอิม คำอุปมาคือ การที่ฝ่ายชายนับถือตนเอง และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เสมือน" คำว่า "เจ้าแม่กวณอิม" ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์ มีความหมายว่า

เจ้าแม่กวณโณมีนับเป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งตามคติพุทธศาสนาหายาน เพราะเจ้าแม่กวณโณมีความเมตตาปราณี มีความตั้งใจในการที่จะนำสรรพสัตว์ทั้งหลายข้ามห้วงแห่งความทุกข์ไปสู่ดินแดนสุขาวดี อันจะได้หลุดพ้นจากสังสารวัฏไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก

(พรปิยะ ขวัญบุญจันทร์, 2537, น. 18)

ทั้งนี้พรปิยะ ขวัญบุญจันทร์ (2537, น. 60) ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า "...เจ้าแม่กวณโณจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ค่อนข้างจะมีความใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุดองค์หนึ่ง เพราะมนุษย์สามารถอ่อนวอนขอความช่วยเหลือได้" ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวถึงเจ้าแม่กวณโณเพื่อเป็นคำอุปมา จึงนับเป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะความน่านับถือของตนเหมือนกับผู้ที่นิยมนับถือเจ้าแม่กวณโณ อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตามคำว่า "เจ้าแม่กวณโณ" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนนิมิตอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"มิดำขลับเป็นตบเปิด"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "มิดำขลับเป็นตบเปิด" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเพื่อล้อเลียนสีผิวที่ดำขลับของฝ่ายชาย ความเปรียบอุปลักษณ์ว่า "ตบเปิด" ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์ มีความหมายว่า "น. ชื่อหินชนิดหนึ่งสีดำ เนื้อแข็ง, เรียกสีดำแจ๋แดง ว่า สีตบเปิด หรือ ดำตบเปิด." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 486) จะเห็นได้ว่าการที่แม่เพลงเปรียบเทียบสีผิวฝ่ายชายว่าดำเป็นตบเปิด จึงนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าฝ่ายชายมีผิวที่ดำมากไม่ดงามน่ามอง

1.3 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เสียงเจียว"

1.4 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"บู้ลิ้ม"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า "มู๋ลิม" (จากบทกลอนที่ 3) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะของหัวหน้าฝ่ายชายชื่อนายหวัง ความว่า "มู๋ลิม" ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์ หมายถึง "น. โลกของผู้ใช้ศิลปะในการต่อสู้ (ใช้นวนิยายจีน)" (วิกิพจนานุกรม สารานุกรมเสรี, 2560) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงถ้อยคำดังกล่าวเพื่อแสดงภาพของความสามารถในการประชันของหัวหน้าฝ่ายชายเช่นเดียวกับการเป็นคนที่มีชื่อเสียงในเวทีการต่อสู้หรือมู๋ลิม ทั้งนี้คำว่า "มู๋ลิม" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i/ และเสียงตัวสะกด /-m/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลิมอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลิมนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง
4. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.51 กลอนสองไหว้ครู

- 1) ก่อนที่ฉันจะเอ่ยแรกเฉลยกลอนคู่
ขอน้อมค่านับกราบครูพร้อมด้วยผู้ดูทั้งผอง
- 2) พระคุณครูผู้เฒ่าสอนข้าพเจ้าเข้าคำ
วิธีร้องทำนองรำช่วยแนะนำทำนอง
- 3) ทิวสมชมพู่ให้ภูมิรู้ในคำรับ
ด้วยดัดแปลงแต่งดับทั้งครูรับครูกลอง
- 4) ครูปีพาทย์ราชตะโพนทั้งครูโขมครูรำ
ทั้งครูพักลักจำทั้งครูรำครูร้อง
- 5) พระครูวิษณุกรรมเป็นผู้นำสอนหัด
ลิเกลำตัดบอกบทบาทที่ของ
- 6) ทั้งปู่เจ้าเขาเงินสำนักเนินศิรี
ตลอดพระภูมิเจ้าที่สำนักมีห้วยหนอง

- 7) ทั้งฤๅษีนารอดทั้งฤๅษีนารายณ์
ทั้งดาวัวและตาไฟของจงได้คุ้มครอง
- 8) ทั้งเจ้าที่เจ้าทางทั้งผีสงเทวดา
รักษาเฝ้าเจ้าว่าหมู่ฤๅษาล้าคลอง
- 9) จงคุ้มครองป้องกันขออย่าให้อันตราย
มีศัตรูหมู่ภัยให้แพ้พ่ายหมดทั้งผอง
- 10) ประนมกลอนวอนไหว้ด้วยน้ำใจและวาจา
แทนรูปเทียนที่บูชาต่างมาลาร้อยกรอง
- 11) ขอดลบันดาลท่านผู้ดูแลให้ถูกเหตุตา
ช่วยปกป้องรักษาโปรดช่วยมาคุ้มครอง
- 12) ลูกยกมือขึ้นยี่สิบนิ้วหว่านคิ้วบนกบาล
ไหว้ครูบาอาจารย์ที่ไม่มีบ้านมีช่อง
- 13) ไหว้พระพุทธที่คอกหักที่สำนักนอกวัด
ขอไหว้พระสงฆ์ที่ศีลชาติที่ชีราดรดร้อง
- 14) ไหว้ครูชิงจิงราวลั้งวงระเป่าบนรอรวง
ครูตาบอดตาฟางเดินขวางทางเตะกระป๋อง
- 15) ไหว้ฤๅษีฤๅเลือกชอบกินข้าวเปลือกข้าวเหนียว
ครูขาหักปากเบี้ยวที่นั่งเยี่ยวมิดร้อง
- 16) ทั้งครูแปงครูปล้นทั้งครูโจรบ้านกอไผ่
ครูปลาร้าอยู่ในไหครูเกี่ยมไฉ่ผักดอง
- 17) ครูหม้อข้าวปากแหวงครูหม้อแกงไม่มีฝา
ครูพริกแห้งแดงกว่าครูน้ำปลาเมืองระยอง
- 18) ทั้งครูกล้องบ้องกัญชาทั้งครูขี้ยาขี้เหล้า
ให้เมาเย็นเมาเช้าให้นั่งเมาตาบ้อง
- 19) ช่วยปกป้องรักษาเมื่อลูกจะมาเล่นงาน
ช่วยคุ้มครองป้องกันอย่าให้ลูกหลานเป็นรอง
- 20) ไหว้ครูบิดามารดาที่เลี้ยงมาตั้งแต่เยาว์
พระคุณท่านล้นพันประมาณนับอนันต์ที่จะสนอง
- 21) จะหาสิ่งเปรียบเทียบเท่าผู้เขาก็กยิ่งกว่า

ตามบัญญัติที่ตรัสมายิ่งใหญ่ถ่ายทอด

22) ขอคุณบิดามารดาจงรักษาลูกไว้

กับศัตรูหมู่อำนาจของเจ้าได้ปกครอง

23) ถ้าศัตรูหมู่อำนาจให้แพ้ยัยทั้งหมด

ให้ลือชาปรากฏกันทั้งหมดทั้งผอง

24) ขอประณมกัมกราบอีกทั้งเจ้าภาพผู้ดู

ช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูอย่าปล่อยให้หนูนี้เป็นรอง

25) ช่วยเมตตาปราณีกับหนูคนนี้ไว้สักครั้ง

ขอยึดคุณเป็นที่หวังเพื่อพลาดพลังบงพร่อง

26) ขอยึดตั้งพึงบุญขออบอุ้มแอบอิง

คุณน่านายชายหญิงอย่าได้มีสิ่งขัดข้อง

27) ขอฝากกายฝากใจให้ปลอดภัยไว้สักครั้ง

ถ้าท่านต้องการฉันจะมาสมนาสนอง

28) ดิฉันไม่คิดมูลค่าจะสมนาให้ทุกงาน

เกรงไม่ถูกใจท่านเจ้าของงานท่านจะไม่มอง

(ประยูรนิทรศน์, น. 119 – 120)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนล่องไห้วครู” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการไหว้ครูบาอาจารย์ ทั้งคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดาและครูบาอาจารย์ในการแสดงเพลงพื้นบ้าน ในช่วงต่อมาผู้แต่งใช้เนื้อหาล้อเลียนคุณครูบาอาจารย์และคุณพระรัตนตรัย เพื่อสร้างความขบขันให้เกิดขึ้นในการแสดง และจบท้ายด้วยการกลับไปสรรเสริญคุณครูบาอาจารย์ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนล่องไห้วครู” ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 6 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ครูวิษณุกรรม”

“ฤาษีนารอด”

“ฤาษีนารายณ์”

“ฤาษีตาวัว”

“ฤๅชีตาไฟ”

“ระยอง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงครูบาอาจารย์ด้านการแสดงเพลงพื้นบ้านที่เป็นเทพเทวดา ความว่า “ครูวิชณุกรม” (จากบทกลอนที่ 5) ในการยกย่องฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดการแสดงต่าง ๆ ทั้งนี้ สุรินทร์ อยู่คงดี (2561, น. 11) ได้อธิบายความสำคัญของความว่า “ครูวิชณุกรม” ซึ่งสอดคล้องกับถ้อยคำที่แม่เพลงกล่าวอ้างถึงเทพในบทเพลงเพื่อสักการะและสรรเสริญก่อนที่ตน จะเริ่มการแสดงเพลงพื้นบ้านไว้ใหม่บทความวิชาการเรื่อง “การไหว้ครู” ว่าหมายถึง “ครูหรือเทพเจ้า แห่งการช่างทั้งหลายทั้งปวง” นอกจากนี้บทความดังกล่าวยังได้อธิบายบทบาทของครูวิชณุกรม ไว้ว่าเป็น “ครูช่างองค์สำคัญครูชำนาญการช่างทั้งปวง การไหว้ครูสายวิชาที่พาทิศสิบ ดนตรี นาฏศิลป์ โขน ละคร” (2561, น. 8) จะเห็นได้ว่าการแสดงเพลงพื้นบ้านนับเป็นการแสดง ทางดนตรีและนาฏศิลป์อย่างหนึ่ง ดังนั้นแม่เพลงจึงต้องกล่าวอ้างถึงครูวิชณุกรมเพื่อสักการะและ สรรเสริญก่อนที่จะเริ่มแสดง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ความว่า “ระยอง” (จากบทกลอนที่ 17) ในการกล่าวล้อเลียนการ สักการะครู จากบริบทของการปฏิพากย์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงกล่าวน้ำปลาเมืองระยองในฐานะ ที่เป็นครูท่านหนึ่งก่อนการแสดงเพลงพื้นบ้าน น้ำปลาเมืองระยองเป็นของขึ้นชื่อในจังหวัดระยองดัง ปรากฏในคำขวัญของจังหวัดระยองว่า “ผลไม้รสล้ำ อุตสาหกรรมก้าวหน้า น้ำปลารสเด็ด เกาะเสม็ดสวยหรู สุนทรภู่กวีเอก” ทั้งนี้สมภพ มีบุญ (2558, น. 37) ได้กล่าวเกี่ยวกับการทำน้ำปลา ในจังหวัดระยองไว้ ความว่า “การทำน้ำปลาในจังหวัดระยองเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่พัฒนาปรับปรุงเป็นลำดับ...คุณภาพที่ดีเกิดจากการพิถีพิถันในขั้นตอนการผลิตและวัตถุดิบที่มี คุณภาพดีมากกว่าแหล่งอื่น จนสามารถส่งไปขายได้ทั่วประเทศและทั่วโลก” ดังนั้นการกล่าวถึง จังหวัดระยองโดยใช้ของดีประจำจังหวัดอย่าง “น้ำปลา” ในบริบทของการปฏิพากย์ของบทเพลง เป็นเพราะถ้อยคำดังกล่าวมีเสียงสัมผัสระหว่างบทตามฉันทลักษณ์ของบทเพลง อีกทั้งเป็นการ กล่าวถึงเพื่อล้อเลียนให้เกิดอารมณ์ขันในการแสดงเพลงพื้นบ้าน

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนดองไหว้ครูนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 6 แห่ง

1.52 ตาเบ๊ะ

1) ลูกคู่ ตาเบ๊ะตาเบ๊ะอาเต๊ะเอ๋ยลาตวนกู
พอดะวันรอน ๆ (ถูกจำจริงจำ) พอดะวันรอน ๆ สาวน้อยก็จร
ลงไปคอนเรือพลู

2) ขอสมากภัยผิดพลั้งอย่างไรจะได้เอ็นดู
ฉันเป็นคนก็ยาเฮ (ถูกจำจริงจำ)

3) ฉันเป็นคนยาเฮ
ได้นำพวกลีกะพวกหันหมาเล่นลิเกมลายู

4) หนุยอกรประสานนศิโรราบกราบกราบ
อภิวันท์คุณครูจงมาสิงสู่ใจศิษย์ (ถูกจำจริงจำ)

5) จงมาสิงสู่ใจศิษย์
ถ้า मैंใครคิดคิดให้แพ้ฤทธิ์คุณครู

6) ลำตัดประชันทั้งสองว่ากัน
เข้าแข่งขันพันดูให้อันอันจนจิต (ถูกจำจริงจำ)

7) ให้อันอันจนจิต
วันนี้ต้องใช้หัวคิดเพราะเราก็คิษย์มีครู

(ประยูรนิทรรศน์, น. 124)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดตาเบ๊ะนี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

1.53 กลอนลั่น

1) พ่อคุณจำว่าอย่างไรฉันฟังไปจะไม่เหมาะ
มาเปรียบเปรยเย้ยเยาะมาค่อนเคาะพวกฉัน

2) จะฟังเฉยไม่เอาตอบก็ผิดระบอบแบบแผน
ฟังว่าก็น่าแค้นให้สุดแสนจะอัดอั้น

3) เอาถ้อยคำมาย้ายี้จะให้สตรีเสียหาย
เริ่มดัดแปลงแต่งกายพูดใส่ร้ายจำพัน

4) เรื่องแต่งกายของฝ่ายหญิงมาพาดพิงพูดว่า
ว่าก่อกรนวนวนตาช่างพรรณนาเสกสรร

5) การเสกสรรเป็นเรื่องให้เป็นเครื่องรานรำว

สัญญาติโคโงเสียเปล่าไม่รู้เท่าเทียมทัน

- 6) มัวซุดดินกินหญ้าหาว่าอะไรไม่
มองดูสิสมัยใหม่เจริญวัยเข้าทุกวัน
- 7) ความเจริญมันแคไหนส่วนสมัยก็หมุนตาม
จะต้องแต่งให้มันงามหมุนไปตามแฟชั่น
- 8) อย่างแฟชั่นแฟชั่นพวกที่ไปเปลือยกาย
ถึงจะมีก็บางรายเพราะกฎหมายเขามีขัดคั้น
- 9) เขาไม่ได้ออกโชว์หรือเที่ยวได้ไปกลางแปลง
เขามีสถานการณแสดงที่แอบแฝงต่างชั้น
- 10) ทำปากบอนค้อนหญิงให้เป็นสิ่งเสียหาย
เห็นอะไรไม่ได้ทำเป็นชายปากคั้น
- 11) ทำปากบอนก่อกวนทำลายลวงผู้หญิง
ปากชั่วร้ายหลายสิ่งพอน้ำลึงนี้สำคัญ
- 12) มันเสียหายหลายสิ่งหรือที่ผู้หญิงแต่งตัว
แต่หาว่าเป็นของยวนยั่วชั่วเสียทั้งนั้น
- 13) เรื่องดัดแปลงแต่งตัวเห็นชั่วที่ตรงไหน
เราก็เป็นหญิงไทยที่อยู่ในสมัยปัจจุบัน
- 14) ต้องอุตสาหะพยายามอันความงามของสตรี
ต้องหมั่นขัดหมั่นสีให้มันจวีผิวพรรณ
- 15) ให้สมกับเป็นหญิงไทยที่เป็นดอกไม้ของชาติ
ทั้งกรรมมารยาทให้เลสะอาดสะอ้าน
- 16) นานาชาติออกกลาดเคลื่อนที่เขามาเยือนประเทศไทย
เขาจะว่าเราล้ำสมัยผู้หญิงไทยเราทำกัน
- 17) หญิงใดไม่แต่งตัวทำเหมียวโสมม
ไม่ปรับปรุงนุ่งห่มซึ่งโสมมดักดาน
- 18) ฉะนั้นการแต่งตัวเห็นชั่วหรือโฉน
แกมองผิดจงคิดเสียใหม่อย่าปากไววิจารณ์
- 19) ปากคอกแกไม้ดีจะให้สตรีนี้เกลียดหน้า
ทำเป็นคนชั่วช้าการศึกษาคงไม่ได้ผ่าน

- 20) ดีแต่ว่าผู้หญิงไม่เอาความจริงมาพิสูจน์
พ่อชายชั่วหัวชูดอย่ามาพูดให้รำคาญ
- 21) อย่าเพิ่งเห็นเป็นชั่วการแต่งตัวของสตรี
ยอมมีชั่วมีดีไปตามวิถีชนชั้น
- 22) บ้างก็สำอางเรียบ ๆ ไปตามระเบียบเรียบร้อย
บ้างนุ่งน้อยห่มน้อยเดินลอยสวรรค์
- 23) พุดตามความจริงเรื่องของผู้หญิงมันหลายอย่าง
ที่แต่งเกินไปบ้างมีตามที่อย่างพุดกัน
- 24) ไล้ไซร์แฟชั่นเขาพุดกันออกอื้อ
ช่างอวดท้องอวดสะคือผู้ชายเขาสือกันลั่น
- 25) แต่ก็ไม่มีมากที่มีก็จำมาจากพวกฝรั่ง
ตามโรงละครโรงหนังก็มีบ้างเหมือนกัน
- 26) เรื่องนี้ก็มีจริงแต่ถ้าเป็นผู้หญิงบางคน
จะเอาไปร่วมปะปนมันก็คนละชั้น
- 27) ตามไนบาร์หรือในคลับที่พวกหาทรัพย์ออกมากมาย
แต่อย่ามาตีความหมายที่ผู้ชายเขาพัวพัน
- 28) รายนี้แกชอบประกอบการมีนเมา
ตามร้านกาแฟร้านเหล้าแกนั่งเฝ้าอยู่ทั้งวัน
- 29) แกจงเก็บเอามาว่าพรธมน่าได้ถ้วนถี่
ว่ายิ่งอย่างนั้นอย่างนี้เที่ยวพาที่สังสรรค์
- 30) เขาสตรีเป็นชีปากมาถากถากพูดเล่น
เจ้าชายบ้านน้ำทะเลเดินเดียวจะประเคนให้หน้ามัน
- 31) ถ้าทีหลังยังชั่วซ้ำมาหมยมน้ำสตรี
แล้วแม่จะจิกเกศเฝ้ามาขยี้ให้หวั่น

(ประยูรนิทรศน์, น. 124 – 125)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนสั้น" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการโต้กลับฝ่ายชายที่กล่าวหาฝ่ายหญิงเรื่องความแตกต่างจากสตรีไทยที่ดีงาม กล่าวคือประเด็นของการแต่งกายโป้เปลือย และประเด็นของการไว้กิริยาให้งามสมดังกุลสตรี

จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลั่น" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะ แต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปสรรคณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ทำเป็นชายปากคั่น"

"หญิงไทยที่เป็นดอกไม้ของชาติ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ ความว่า "หญิงไทยที่เป็นดอกไม้ของชาติ" (จากบทกลอนที่ 15) ในการกล่าวเปรียบเทียบหญิงไทย จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการเปรียบเทียบความงามของหญิงไทยเป็นเช่นเดียวกับความงามของดอกไม้ของชาติ กล่าวคือดอกไม้ของชาติต้องมีความงดงามเพื่อภาพลักษณ์ของประเทศชาติ ทั้งนี้ถ้อยคำดังกล่าวมาจากส่วนหนึ่งของบทเพลงดอกไม้ของชาติ ซึ่งศิริวัฒน์ ฉัตรเมธี (2547, น. 73) ได้กล่าวถึงที่มาของเพลงดอกไม้ของชาติไว้ว่า "เป็นเพลงที่ได้ประพันธ์โดยมนตรี ตราโมท และผู้ที่เขียนบทร้องคือท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม" ความว่า

เพลงดอกไม้ของชาติ

(สร้อย) ชวัญใจดอกไม้ของชาติ	งามวิลาสนวยนาดร้ายรำ (ซ้ำ)
เควงค้ออ่อนงาม	ตามแบบนาฏศิลป์
ชีชาติไทยเนาว์ถิ่น	เจริญวัฒนธรรม
(สร้อย)	
งานทุกสิ่งสามารถ	สร้างชาติช่วยชาย
ดำเนินตามนโยบาย	ผู้ทนเหนื่อยยากตรากตรำ
(สร้อย)	

ดังนั้นผู้วิจัยสันนิษฐานว่าความเปรียบดังกล่าวในถ้อยคำน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากชื่อเพลงดอกไม้ของชาติซึ่งเป็นรางวัลมาตรฐานที่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งสำหรับประชาชน เนื่องจาก

เป็นเพลงที่ได้รับการสนับสนุนให้เผยแพร่จากรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อให้ประเทศชาติเกิดความเจริญรุ่งเรือง

2. คำสัพวาส (erotic words)

2.1 คำสัพวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สัพวาส

แม่เพลงใช้คำสัพวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สัพวาส คำศัพท์สัพวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“แล้วแม่จะจิกเกศีเอามาขยี้ให้ห้วบาน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สัพวาส ความว่า “แล้วแม่จะจิกเกศีเอามาขยี้ให้ห้วบาน” (จากบทกลอนที่ 31) ในการกล่าวล้อเลียนและเหยียดหยามฝ่ายชาย ความว่า “เกศี” หมายถึง “(กลอน) น. ห้ว; ผม.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 146) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงพฤติกรรมของตนเองที่จะจับศีรษะของฝ่ายมาขยี้กับอวัยวะเพศหญิงของตน โดยการให้คำศัพท์สัพวาสเสียงว่า “ห้ว” แทนคำศัพท์สัพวาสว่า “หี” ซึ่งหมายถึงอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากคำว่า /hi:/ มีเสียงสัมผัสสระในวรรคกับเสียงสัมผัสสระอื่นในคำว่า “ขยี้” ดังนั้นจากการใช้คำเสียงดังกล่าวจึงนับเป็นการเปลี่ยนเสียงสระจาก /-i:/ เป็น /-ua:/ แต่ยังคงเสียงพยัญชนะต้น /h-/ และเสียงวรรณยุกต์จัตวาไว้ ทั้งนี้คำว่า “บาน” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนล้านอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนล้านนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปลักษณะ จำนวน 2 แห่ง
2. การใช้คำสัพวาสชนิดอ้อมโดยเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สัพวาส จำนวน 1 แห่ง

1.54 กลอนเลิง

1) พวกผู้ชายลำตัดนี้ปากจืดเสียจริง

ยื่นอดรนทนนิ่งจะยากยิ่งยุ่งเหยิง

- 2) จะยอมแพ้แก่ก็ยากฉันก็มีปากเหมือนกัน
ในเชิงชนประชันพ้อมีชั้นมีเชิง
- 3) เธอช่วงชิงมาเสียจนข้าคงขยำมาหลายวง
ไฉ่อย่างผู้ชายทะนงต้องหลงให้หลงระเริง
- 4) สัญชาติผู้ชายล้าตม้นต้องดัดสันดาน
ใช้ไม้ตะพดกดกบาลเพื่อเป็นการบันเทิง
- 5) กระที่บข้ำย่างอนให้ลงไปนอนพิงพาบ
แล้วจิกหัวแกมกราบกลีบกุหลาบเหมาะลำเลิง
- 6) เห็นฉันเป็นเด็กเล็กกว่าทำที่ท่าทีกัก
พ่อทวยจำข้ารู้จักแกเคยพักอยู่ริมเพิง
- 7) ใ้อพ่อทวยเขานอนจมปลักแบกเปรี๊ยว
มีเขาได้อยู่ข้างเดียวชอบแยกเดี่ยวเดินเบิง
- 8) พ่อตาสอนนอนตรมอย่าคิดมาชมพวกข้า
ทำมาล่าออยล่อหน้าเดี่ยวแม่ดำให้กระเจิง
- 9) จะจับแพะชนแกะหวังจะแพะเนื้อแท้
ชายสกุลคุณแก่มันต้องแย ๆ เหมือนยายเพ็ง
- 10) มันคนละชั้นคนละรุ่นไม่สมดุกันดอก
เดี่ยวแม่ตบให้เสียดอกให้หัวปอกเปิดเบิง
- 11) ทำอวดอ้างวางก้ามนี้กว้างามโลภา
นึกว่าสวยจะตายท่าปากงี่หนายังจวนเชิง
- 12) นุ่งม่วงห่มไหม้แถมยังใส่เสื้อแพร
พอดอดเสื้อฉันเบือแลขนจักกะแร้เป็นกระเชิง
- 13) นางเล็งสะพานขาวเขามีสาวสวย ๆ
เขามีหัวหน้าคุมหน่วยถือกระบวยยื่นเบิง
- 14) บ้า ๆ บ๊อง ๆ จนญาติพี่น้องเขาเสยหัว
ใครคบค้าก็พาชั่วนี้แหละไฉ่ตัวเพลิง

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเลิง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการโต้ตอบฝ่ายชายในการปฏิพากย์ในการแสดงเพลงพื้นบ้าน นอกจากนี้แม่เพลงก็ยังถ้อยคำเพื่อแสดงความเหนือกว่าในการประชัน เช่น การจะตีศีรษะฝ่ายชายด้วยไม้ตะพด การต่อว่าฝ่ายชายว่าควาย ต่อว่าชาติกำเนิดที่ต่ำต้อยว่าชาติสกุล ตลอดจนการมีรูปร่างที่ไม่งดงาม เป็นต้น จากที่วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนเลิง" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ชายสกุลคุณแก่มันต้องแย ๆ เหมือนยายเพ็ง"

"ปากจี่หนายังจางแข็ง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "ชายสกุลคุณแก่มันต้องแย ๆ เหมือนยายเพ็ง" (จากบทกลอนที่ 9) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีรูปลักษณ์ทรากภาพ แม่เพลงใช้คำอุปมาคือ ยายเพ็ง คำอุปมาคือฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" คำว่า "ยายเพ็ง" มาจากชื่อตัวละครเรื่อง "คุณย่าเพ็ง" ของเขี้ยวหวาน นามปากกาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ทั้งนี้สุदारัตน์ เสรีวัฒน์ (2520, น. 212) ได้อธิบายลักษณะของตัวละครคุณย่าเพ็งไว้ว่า "ย่าเพ็งเป็นคนสุภาพ ถ่อมตน เจียมตนว่าเป็นคนโง่ ไม่รู้ประสีประสาอะไร" แต่เมื่อสังเกตจากบริบทการนำคำอุปมามาใช้เพื่อเปรียบเทียบในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า "ยายเพ็ง" เป็นถ้อยคำที่สื่อภาพของหญิงแก่ที่มีรูปลักษณ์ไม่งดงาม ทรงผมกระเซอะกระเซิงแต่แม่เพลงให้ความเปรียบอุปมาว่า "ยายเพ็ง" ดังกล่าว ในการสื่อภาพของฝ่ายชายที่ทรากภาพและผมเผ้าไม่เรียบร้อยงดงาม ทั้งนี้ คำว่า "ยายเพ็ง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ฯ:/ และเสียงตัวสะกด /-ง/ คล้องจองตาม ฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลิงอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ชนจ๊กะแร่เป็นกระเจิง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปสรรคณ์ ความว่า "ชนจ๊กกะแ้วเป็นกระเจิง" (จากบทกลอนที่ 12) ในการกล่าวล้อเลียนลักษณะร่างกายของฝ่ายชายเมื่อถอดเสื้อ แม่เพลงใช้คำอุปสรรคณ์ว่ากระเจิง ซึ่งหมายถึง "ว. เลยไป, หลงไป, แตกจากหมู่ไป" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 25) เพื่อเปรียบชนรักแ้วที่มีจำนวนมากของฝ่ายชายให้เป็นไปเช่นเดียวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดการกระเจิง ทั้งนี้เมื่อสังเกตจากเสียงสัมผัสของคำอุปสรรคณ์ว่า "กระเจิง" จะเห็นได้ว่าถ้อยคำดังกล่าว มีเสียงสัมผัสสระ /-๙:/ และเสียงตัวสะกด /-๗/ คล้องจองกับฉันทลักษณ์ของลำตัดกลอนเลิง ดังนั้นแม่เพลงจึงนำถ้อยคำนี้มาใช้เป็นคำอุปสรรคณ์ในงานประพันธ์

1.3 การกล่าวอ้างถึง

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"จับแพะชนแกะ"

"นางเลิ้ง"

"สะพานขาว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงได้ใช้การกล่าวอ้างถึง ความว่า "นางเลิ้ง" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวถึงสถานที่ที่ฝ่ายชายนิยมไปท่องเที่ยวและถือโอกาสพบปะกับสตรี ทั้งนี้เว็บไซต์ TTM VARIETY (2555) ได้กล่าวถึงที่มาของสถานที่ดังกล่าวไว้ ความว่า

ในอดีตสะพานนี้เปรียบได้กับย่านสยามสแควร์ในปัจจุบันอย่างไรอย่างนั้น เนื่องจากย่านนี้นับเป็นศูนย์รวมความบันเทิงใจกลางกรุงเลยทีเดียวนับตั้งแต่ 'ราชตฤณมัยสมาคม' (สนามม้านางเลิ้ง) 'โรงหนังเฉลิมธานี' ที่ชาวบ้านมักเรียกกันว่า 'โรงหนังนางเลิ้ง' ที่เปิดฉายกันตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นหนังเงียบก่อนที่จะปิดตัวลงไป เมื่อปี 2536

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสถานที่ดังกล่าวมีความรุ่งเรืองและทันสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของแม่เพลงและผู้ละเล่นเพลงพื้นบ้าน แม่เพลงจึงใช้การกล่าวถึงสถานที่ดังกล่าวเพื่อกล่าวถึงฝ่ายชายว่านิยมไปสถานที่นั้นเนื่องจากสถานที่ดังกล่าวมีชายหญิงนิยมไปเที่ยวชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์แห่งนั้น ทั้งนี้เสียงของคำว่า "นางเลิ้ง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-๙:/ และเสียงตัวสะกด /-๗/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลิงอีกด้วย แม่เพลงจึงเลือกถ้อยคำดังกล่าวมาใช้กล่าวอ้างถึงในงานประพันธ์

2. คำสั้ววส (erotic words)

2.1 คำสั้ววสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่ำม

2.1.1 เปลี่ยนเสี่ยงสระหรือพยัญชนะแต่เค้ำคำศัพท์สั้ววส

แม่เพลงใช้คำศัพท์สั้ววสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสี่ยงสระหรือพยัญชนะแต่เค้ำคำศัพท์สั้ววส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ปกอ"

"กระบวย"

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสั้ววสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

"กลีบกุหลาบเมาะลำเล้ง"

"เขาไต่"

"เนื้อแท้"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "กลีบกุหลาบเมาะลำเล้ง" (จากบทกลอนที่ 5) ในการล้อเลียนฝ่ายชายที่ถูกตนจิกศีรษะมากราบ ความว่า "กลีบกุหลาบเมาะลำเล้ง" ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์ หมายถึงกลีบของดอกกุหลาบเมาะลำเล้ง ซึ่งเว็บไซต์วิกิพีเดียสารานุกรม (2561) ได้อธิบายความหมายและลักษณะของพืชดอกดังกล่าวไว้ว่า "กุหลาบเมาะลำเล้งมีหลายพันธุ์พันธุ์ grandifolia มีหัวประดับสีเขียวและดอกสีชมพู เป็นไม้พื้นเมืองของบราซิลตะวันออกและแพร่หลายไปทั่วเขตร้อนของทวีปอเมริกาพันธุ์ violacea มีสีม่วงอมชมพูหรือสีม่วง" เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ความว่า "กลีบกุหลาบเมาะลำเล้ง" เพื่อเป็นคำสัญลักษณ์สั้ววสแทนเนื้อบริเวณอวัยวะเพศหญิงของตนโดยใช้ลักษณะของกลีบดอกกุหลาบเมาะลำเล้ง ทั้งนี้คำว่า "กุหลาบเมาะลำเล้ง" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ฯ:/ และเสียงตัวสะกด /-ง/) คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเล้งอีกด้วย แม่เพลงจึงนำถ้อยคำดังกล่าวมาใช้ในงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนเล้งนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 3 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส
จำนวน 2 แห่ง
5. คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

1.55 กลอนลี

- 1) ได้ฟังล่ำลัมผัสของพ่อลำตัดรูปหล่อ
เขาชื่อนายล่อไหนบ้างแบบนี่
- 2) จะให้ฉันแก้หรือไม่ให้แก้คะพ่อแม่ที่มาฟัง
แหมของลูกน้องของลูกพี่นายหวังดันทุรังสิ้นดี
- 3) เกี่ยวผู้หญิงเขาไม่รักขึ้นมาซักนิยาย
นี่แหละเขาเรียกว่าผู้ชายมีลูกไม่ร้อยสี่
- 4) ให้อย่างลูกไม้ตีนอย่าเอามายื่นให้พวกดิฉัน
ฉันรู้ทำชั่วทำดีมานานแล้วคะคุณพี่
- 5) มาซักขวนเนื้อเย็นให้เลิกเล่นลำตัด
อวดมีวิชาสารพัดให้ไปหัดดนตรี
- 6) ไปชวนคนอื่นเถิดพ่อชื่นหัวใจ
ไปกับเขาไปฉันไม่ใช่จ๊กกี้
- 7) เพลงฝรั่งฉันฟังไม่ถนัด
ฉันเป็นลำตัดไม่ใช่หัดวาตูซี่
- 8) ฉันเป็นคนไทยไม่ใช่อิงลิช
ภาษาอังกฤษฉันไม่รู้ไม่ชี้
- 9) ถ้าเป็นเพลงไทยพอไปกับเขา
เพลงดับเพลงเถาพวกเราสู้ดี
- 10) แกเป็นศิลปินชอบศิลป์ตะวันตก
ตายไปขอให้ตกนรกเวจี

- 11) คนไม่รักชาติไม่รักศาสนา
 เซ่อ ๆ ซ่า ๆ ลืมตาบ้างซี
- 12) เรื่องเดินเรื่องรำไรจะนำแต่เขา
 จังหวะเขย่าของเรากี่มี
- 13) แก่ไม่ส่งแก่ไม่เสริมไม่เพิ่มไม่พูล
 ไม่ซำก็สูญเขากองกฐนซ์อัคคี
- 14) เรื่องดนตรีไทยแก่ไม่เหลียวแล
 ไม่เฉยไม่แผ่มีแต่ย่ำยี
- 15) เราเป็นคนไทยมาแต่โบราณทำไมไม่ทานข้าวเจ้า
 ชอบเห่อห้ามสามท้าวไปแดกข้าวสาลี
- 16) ข้อสองเขาร้องว่าก็ขายหน้าอยู่เหมือนกัน
 เออนายลอดนี่สำคัญเคื่องว่าอย่างนั้นอย่างนี้
- 17) ว่าฉันมีแฟนแก่เฒ่าแก่ถ้าจะบ้า
 ดูไม่เข้าทำคงอิจฉาเขาละซี
- 18) แฟนหนุ่มหรือแฟนแก่มันของแม่เสียเมื่อไหร่
 เรื่องรักเรื่องใคร่แล้วแต่ใครจะเห็นดี
- 19) แต่ฉันชอบแฟนแก่เพราะรักแท้คงทน
 พวกหนุ่มไม่ได้ผลไปไหนไปนี่
- 20) หนุ่ม ๆ เลื่อยเปื่อยฟุ่มเฟือยเรื่องความรัก
 คนแก่แน่นักเพราะแก่รู้จักนาที่
- 21) ถึงจะออกจากบ้านก็รู้กาลเวลา
 ไม่เที่ยวเสาะหาสุรานารี
- 22) เขาเคยผ่านมาชนโลกเขาเห็นโลกมาก่อน
 ไม่มีแง่มองเดี้ยวก็อนหลับบี้
- 23) ยิ่งเราเป็นสาวเขายิ่งเอาใจใส่
 ต้องการอะไรเป็นได้ทันที
- 24) มันมีตัวอย่างอยู่ข้างบ้านฉัน
 ผิวแก่เหมือนกันเมียท่านสุชี
- 25) เมียท่านสุชียังมีลูกสาม

ชงนมต้มน้ำดื่มสามดีสี่

26) อดีตข้าราชการบ้านาญเสียด้วย

แต่เมื่อยังสวดยอายุสิบสี่

27) เพราะฉะนั้นพวกเราคิดมีเหย้ามีเรือน

มีผิวแก่เหมือนมีเพื่อนกับผีเรือนด้วยซี

(ประยูรนิทรศรณ, น. 126 – 127)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนสี่" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการปฏิพากย์เพื่อโต้กลับฝ่ายชาย แม่เพลงกล่าวหาฝ่ายชายที่นิยมวัฒนธรรมจากตะวันตก ไม่นิยมศิลปวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้แม่เพลงยังกล่าวถึงคำกล่าวหาจากฝ่ายชายที่ล้อเลียนตนไว้ว่ามีสามีชราภาพกว่าตน แม่เพลงจึงกล่าวถึงประโยชน์ของการมีสามีสูงอายุเพื่อโต้แย้งฝ่ายชาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนสี่" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"มีผิวแก่เหมือนมีเพื่อนกับผีเรือนด้วยซี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "มีผิวแก่เหมือนมีเพื่อนกับผีเรือนด้วยซี" (จากบทกลอนที่ 27) ในการเปรียบเทียบการมีสามีสี่ที่สูงอายุกว่าตนเองมาก แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาคือมีผีเรือนเป็นเพื่อน คำอุปไมยคือผิวแก่ และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" จากคำอุปมาที่แม่เพลงยกมากล่าวเพื่อเปรียบเทียบในบทประพันธ์จะเห็นได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นถ้อยคำที่มาจากความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ กล่าวคือ "ผีบ้านผีเรือน" สอดคล้องกับความคิดของร้อยตำรวจตรีหญิงกชกร โพธิ์กล้า (2555, น. 45) ที่ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์" ซึ่งได้กล่าวเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษไว้ว่า

ความเชื่อพื้นฐานของสังคมไทยที่นับถือพระพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องผีที่สืบต่อกันมา และมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมการนับถือผีหรือวิญญาณของบรรพบุรุษ

มีทั่วประเทศไทย เช่น ฝั่บ้านฝั่เรือน ภาคเหนือเรียกฝั่บรรพบุรุษว่า ฝั่ปู่ฝั่ย่า ภาคอีสานเรียกว่า ฝั่ปู่ฝั่ตา ภาคใต้เรียกว่าฝั่ตาฝั่ยาย

เมื่อพิจารณาจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้อีกว่าแม่เพลงต้องการกล่าวแฝงเพื่อล้อเลียนสามีที่สูงอายุมากกว่าตนให้เหมือนกับการเป็นเพื่อนของฝั่บ้านฝั่เรือน ทำให้ผู้รับสารเห็นภาพของความชราภาพที่แม่เพลงต้องการล้อเลียนฝ่ายชายที่เป็นสามี โดยการเปรียบเทียบรูปลักษณะและวัยที่ชราภาพมากเหมือนกับฝั่บ้านฝั่เรือนที่อายุมาก

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“สามท้าว”

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนสั้นนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.56 กลอนสั้นแกกกลอนสอนหญิง

- 1) ท่านผู้ฟังช่วยว่าที่มาหัดศานาลำตัด

ดูจ้อแจแออัดมาชมลำตัดประชัน

- 2) ทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชายทั้งสองฝ่ายอย่างดี

ต้องแสดงให้เต็มที่ว่าใครจะดีกว่ากัน

- 3) ถ้าหยาบไลน์ไม่เล่นเพราะฉันเป็นผู้หญิง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งฉันอายุผู้หญิงด้วยกัน

- 4) ว่าสองง่ามสองกลอนอย่าเฝ้าร้อนนักษี

ท่านผู้ฟังคืนนี้ก็ลั่นแต่หูดี ๆ ด้วยกันทั้งนั้น

- 5) จงยับยั้งซึ่งสติอย่าอุตรีหยาบคาย

เพราะฉันเป็นผู้หญิงเธอเป็นชายความอับอายมันผิดกัน

- 6) ต้องเล่นสองง่ามเพื่อความสนุก

บ้ำเรอความสุขให้ทุก ๆ ท่าน

- 7) ประเภทนักกลอนที่ค่อนข้างหยาบ

เธอก็ทราบอยู่ทุก ๆ วัน

8) ถูกดูหมิ่นทุกถิ่นเหยียดหยาม

เราจึงพยายามอย่าให้เป็นอย่างนั้น

9) เราเป็นศิลปินต้องมีศิลปะ

ต้องรู้ระยะถึงจะเข้าขั้น

10) เราค่อย ๆ ร้องคอยมองหาแง่

ดีหรือไม่ดีก็ตามแต่ชนะหรือแพ้ก็สำคัญ

11) ได้ฟังลำคำขานเสนาะปานเสียงสังข์

พอลอกกับพ่หวังแหมซึ่งเอาการ

12) ยกกระทู้เข้ามาถามพยายามจะให้ฉันแพ้

เรื่องพระคุณพ่อพระคุณแม่เรื่องของแกเหลือประมาณ

13) จงเลี้ยงหมูมาเถิดเจ้าฟังข้อเค้าคดี

ตามที่บาสี่เขาปงขึ้นมาแต่โบราณ

14) พระคุณของบิดาท่านบอกมาเบ็ดเสร็จ

มีอยู่สี่สิบเอ็ดให้มดเท็จหลอกท่าน

15) พระคุณของมารดาท่านว่าไว้ถูกต้อง

มีอยู่สิบสองที่ตั้งห้องทรมาน

16) พุดถึงของมารดาารู้สึกว่าน้อยไป

แต่เอาเถอะนะไม่เป็นไรเพราะท่านว่าไว้เช่นนั้น

17) พุดถึงของมารดาที่เห็นมาส่วนมาก

ต้องชอกขำลำบากอดอยากเหลือประมาณ

18) เมื่อยามท่านแย่งแพ้ท้องต้องอดของเปรี้ยวเผ็ด

ไม่ค้อยอรร้อยเอ็ดต้องอดเผ็ดอดหวาน

19) ต้องตรมตรอมผอมผ่าย

เพราะว่าร่างกายไม่ต้องการ

20) อยากกินหวานกินเปรี้ยวอยากไปเที่ยวดูหนัง

มันร้อนรุ่มกั้มคุ้งไม่อยากจะนั่งอยู่กับบ้าน

21) พอครบกำหนดเก้าเดือนก็เจ็บเดือนอีกแล้วซี

เดี่ยวเจ็บห่างเดี่ยวเจ็บถี่ฮือตอนนี้ก็น่าสงสาร

- 22) กลัวต่าง ๆ นานากลัวชีวิตรวดววาย
นั่งตาหลับกระสับกระส่ายหาที่หมายยึดมั่น
- 23) เฝ้าวอดมนต์วิงวอนขอพรหวังพึ่ง
เฝ้าระลึกรู้ถึงมันค้ำนึ่งต่อเหตุการณ์
- 24) เหมือนอยู่ระหว่างกลางทะเลต้องชวนเซในนที
เรื่องเป็นตายร้ายดีสุดที่จะชู่ชาน
- 25) พุดถึงพระคุณของมารดา ดู ๆ ก็น่าเห็นใจ
พอถูกตลอดตลอดภัยก็มีจิตใจเบิกบาน
- 26) ข้อสองลงลงมาฉันขอว่าอีกตอน
ต้องอดรนทนร้อนต้องนอนอยู่บนกระดาน
- 27) กระดานไฟใช้กว้างเอาท้องอย่างอัศจรรย์
จนครบเจ็ดราตรีเป็นอย่างนี้มาแต่โบราณ
- 28) การอยู่ไฟอยู่ที่พื้นต้องทนพื้นไฟที่
เอาอึ่งผิงไฟหน้าอกให้อาหาร
- 29) นี่แหละพระคุณของแม่เราควรเลี้ยวแลดูบ้าง
เมื่อมีกำเนิดเกิดนายหวังเหม่มั่นช่างทรमान
- 30) เอนแถมายลอลอเอาพระคุณพ่อขึ้นมาอ้าง
เรื่องชั่วดีที่ห่างเอาขึ้นมาอ้างจำพัน
- 31) ว่าพ่อดีอย่างนั้นมันสำคัญอย่างนี้
มาใส่ร้ายป้ายสีทำให้น้องนี้อดอัน
- 32) ยกแต่บุญคุณพ่อเจ้าลอลอที่ซ้ำแท้
หน่อย ๆ แน่ ๆ เจ้าหาว่าแม่ไม่สำคัญ
- 33) แม่ก็เลี้ยงลูกชายมาจนได้เล่นลำตัด
แม่มก็เพิ่งรู้ชัดว่าลูกเป็นลำตัดอันธพาล
- 34) มาลีมนุญคุณของมารดาที่เลี้ยงเจ้ามาจนเติบโตใหญ่
เจ้าอยู่ในท้องใครเจ้ารู้ไหมเจ้าสันดาน
- 35) เมื่อเจ้ากำเนิดก่อกองจากท้องพ่อหรือท้องแม่
หรือเจ้าไม่รู้แน่ไปตามหมอดำแยก็แล้วกัน
- 36) เอาแต่คุณพ่อนำหัวรอจริงผับผ่า

พระองค์แม่เ็นหน้าไม่เห็นเอามารำพัน

- 37) เธอว่าพ่อนั้นมีคุณได้เจือจนครอบครัว
หารายได้เข้ามาทั่วเลี้ยงครอบครัวเลี้ยงบ้าน
- 38) ไหนค่าเทอมลูกชายคนโตค่านมโคของลูกอ่อน
ค่ากระโปรงของงามงอนมันเดือดร้อนไปทั้งนั้น
- 39) ไม่จริงเสมอไปมันไม่ใช่หรือหนา
สมัยนี้มารดาที่ช่วยหาด้วยเหมือนกัน
- 40) แม่ก็มีวิชาแม่ก็ศึกษาฝึกฝน
เช่นแม่ทุกคนก็ตื่นทำงาน
- 41) สมัยนี้เมืองไทยเป็นสมัยพัฒนา
ผู้หญิงได้ศึกษาได้เรียนวิชาจบชั้น
- 42) เรียนเท่ากับผู้ชายเงินเดือนก็ได้ไม่ใช่บ่อย
ที่เรียนสูงหน่อยก็ได้มากน้อยไม่เท่ากัน
- 43) ภรรยาสมัยนี้ช่วยสามีได้มากมาย
เธอตื่นนอนชวนขายหารายได้เข้าบ้าน
- 44) ค่ากระโปรงค่าเสื้อผ้าของฉันหาของตัวเอง
ค่ารองเท้ากางเกงต้องหาเองทั้งนั้น
- 45) เรื่องสวยเรื่องงามต้องพยายามเอาใจใส่
อย่ามัวเมาอยู่ทำไมต้องตามสมัยแฟชั่น
- 46) ฉันขอเตือนคุณพี่ที่จะมีครอบครัว
อย่าปล่อยตาปล่อยตัวเดี่ยวลูกพี่จะแปรผัน
- 47) ต้องหมั่นสร้างหมั่นเสริมเพิ่มเติมให้ผุดผ่อง
ผัดให้ขาวสล่องช่องผัวจะได้มองตาเป็นมัน
- 48) ถึงเขาจะไปเจอของใหม่เขาก็ไม่เหลียวแล
ถึงจะเลื่อนเชือกแซกนี้ก็ถึงยายแก่ในบ้าน
- 49) เพราะผู้ชายสมัยนี้เขาชอบมีเมียมาก
มันนุ่งถุงยุงยากฉันจึงไม่อยากจะแต่งงาน

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลั่นแก้สอหญิง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าว เป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการโต้กลับฝ่ายชายเรื่องพระคุณของมารดา เนื่องจากฝ่ายชาย ได้กล่าวถึงพระคุณของบิดาที่มีมากถึง 21 ประการ แต่พระคุณแม่มีน้อยกว่าเพียง 12 ประการ ดังนั้นแม่เพลงจึงได้ยกเอาความลำบากของฝ่ายหญิงที่ต้องตั้งครรรภ์ และอ้างถึงความลำบากในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดียวกันกับฝ่ายชายในปัจจุบัน นอกจากนี้แม่เพลงยังได้กล่าวถึง ฝ่ายหญิงให้รู้จักแต่งกายให้งดงามแม้ว่าจะมีสามีแล้ว เนื่องจากสามีจะได้พึงใจไม่ไปหาภรรยาใหม่ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลั่นแก้สอหญิง" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง และอุปลักษณ์ 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ได้ฟังคำรำชานเสนาะปานเสียงสังข์"

"พอครบกำหนดเก้าเดือนก็เจ็บเดือนอีกแล้วซี...

เหมือนอยู่ระหว่างกลางทะเล"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "ได้ฟังคำรำชานเสนาะปานเสียงสังข์" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเสียงร้องอันไพเราะของตน แม่เพลงใช้คำอุปมาคือเสียงสังข์ คำอุปไมยคือเสียงร้องอันไพเราะของตน และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "ปาน" คำอุปมาว่า "เสียงสังข์" ที่แม่เพลงกล่าวในงานประพันธ์ คือ "แตรสังข์" ซึ่งหมายถึง "หอยสังข์ในวงศ์ Cymatiidae เปลือกมีสีและลวดลายสวยงาม ใช้เป่าในงานพิธีของชาวเกาะแถบมหาสมุทรแปซิฟิก ตอนใต้, ลักษณะนามว่า ขอน" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1199) ทั้งนี้บุญทิวา เจริญชินวุฒิ (2559, น. 289) ได้อธิบายความสำคัญของสังข์ไว้ในบทความวิชาการเรื่อง "'สังข์' เครื่องดนตรี ในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์" ความว่า "สังข์ที่ใช้เป่าเป็นวิธีการใช้งานตั้งแต่โบราณ โดยการเป่าให้เกิดเสียง ก้องกังวาน ใช้เป็นทั้งเครื่องดนตรีและการส่งสัญญาณ ตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์นับเป็นเสียงมงคล ด้วยเสียงที่ดังคล้าย 'โอม' ซึ่งเป็นคำศักดิ์สิทธิ์" ดังนั้นการที่แม่เพลงใช้คำอุปมาคือสังข์ จึงเป็นการเปรียบเทียบลักษณะของเสียงอันไพเราะของสังข์ ในฐานะที่เป็นเครื่องดนตรีและเป็นสิ่ง ที่ทำให้เกิดเสียงอันมงคล เพื่อเปรียบเทียบกับเสียงร้องของตนเองในขณะที่เล่นเพลงพื้นบ้าน

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“มองตาเป็นมัน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “มองตาเป็นมัน” (จากบทกลอนที่ 47) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะแววตาของฝ่ายชายที่มองภรรยาของตนซึ่งตกแต่งอย่างหน้างองาม เป็นเช่นเดียวกับความมันวาวของสิ่งของวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าแววตาที่เป็นมันหรือเป็นประกายในบริบทของการปฏิพากย์จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลดังกล่าวมีความรู้สึกชอบใจประทับใจ สอดคล้องกับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 490) ที่ได้อธิบายความหมายของความว่า “ตาเป็นมัน” ว่าหมายถึง “(ลำ) ว. อาการที่จับตามองจ้องดูสิ่งที่ต้องใจอย่างจดจ่อ.” ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้ความเปรียบดังกล่าวเพื่อเสนอภาพของฝ่ายชายที่มองภรรยาของตนอย่างภาคภูมิใจ เนื่องจากภรรยาของตนตกแต่งหน้าตาอย่างงดงาม ทั้งนี้คำว่า “มัน” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลั่นอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัด “กลอนลั่นแก้สอหนิง” นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนรินทร์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง
2. อุปลักษณ์ 1 แห่ง

1.57 กลอนลั่น

- 1) ท่านผู้ชมที่นี้สวัสดิ์คะคุณ ๆ
ท่านสนับสนุนขอขอบพระคุณอีกครั้ง
- 2) ดิฉันขอขอบพระคุณเพราะยังไม่คืนไม่เคย
เกรงถ้อยคำที่นำเฉลยจะเกินเลยไปบ้าง
- 3) หากเกินเลยไปไม่เป็นไรหรอกพี่น้อง
เนื่องถ้อยคำที่นำสนองมันไม่ใช่ของทิ้งขว้าง
- 4) อภัยทุก ๆ ท่านหากมีการหยาบช้า
มันเป็นของธรรมดาฉันเอามาว่าให้ท่านฟัง
- 5) เพื่อความบันเทิงเริงรมย์ต่อท่านผู้ชมแท้ ๆ
ดีไม่ดีก็แล้วแต่วันนี้เพื่อแค่สตาจค์
- 6) แต่ขณะเดียวกันอยากให้ทุกท่านมีความสุข

- 21) ชนิดนายนี้่อยากดังทางแอบดู
เอ๊ะคนอะไรไม่รู้ชอบแอบดูแอบฟัง
- 22) เขาดูเขาเล่าไม่อายุดูมาหลายคนะ
ดีไม่ดีดูตะทั้งพระเคาะระฆัง
- 23) แอบดูเขาไม่เข้าตำรา
จะหมดค่านะคะเจ้าจ้ง
- 24) ลำตัดแสดงชอบแปลงชอบเปลี่ยน
ไม่แนบไม่เนียนเพราะเรียนที่หลัง
- 25) ไร่ไถเดียวเสียศักดิ์ศรี
ถึงโดยจะดีก็มีคำต่าง
- 26) แอบดูเขาแล้วเอาไปคิด
อยากเป็นศิษย์อยู่ไม่สร้าง
- 27) ไม่ว่าจะไม่เลือกไม่รู้ไม่ดูไม่เห็น
ถ้าเราไม่ทำก็ไม่เป็นเล่นก็ไม่ขลัง
- 28) แกดูเขาเล่าไม่ออกแกดูมาหลายคนะ
ดีไม่ดีแกดูตะเหมมมานะดูจ้ง
- 29) พุดถึงนาย ก นี้ชอบกลแกเป็นคนมุมานะ
สมัยก่อนแกเกาะกะอยู่กะคณะตาหวัง
- 30) ก่อนจะเป็นลำตัดแกเที่ยวดูหัดดูเหว
อยู่กับคณะลิเกก่อนเร่มาจ้ง
- 31) ชอบเป็นตัวแบกจากอย่างมากแค่เสนา
หรือก็เป็นคนหันกัฎษาตามหัวหน้าเขาตั้ง
- 32) ชอบเป็นลูกน้องได้ไผเหมไอ้โฮไม่เบา
คอยลบแข้งลบเข่าถือกระบี่ตามหลัง
- 33) มาอยู่ที่มีชื่อเหมอ้อเอ็งไม่เหมื่อนก่อน
แกช่วยสั่งช่วยสอนมาคอดค้อนฉันทหลายครั้ง

(ประยูรนิทรรศน์, น. 132 – 134)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนล้ง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารในการแสดง มีการแสดงความพยายามและความสามารถในการเล่นเพลงพื้นบ้านเพื่อต้องการขอกำลังใจ และที่สำคัญที่สุดก็คือความต้องการรางวัลการแสดงจากผู้รับสาร ทั้งนี้แม่เพลงยังมีการโต้กลับฝ่ายชายเพื่อให้เป็นรองกว่าตนแก่ความสามารถในการแสดงเพลงพื้นบ้าน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนล้ง" ปรากฏการใช้ภาพจรรย์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไม่เอาถ่าน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวนคำพังเพย ความว่า "ไม่เอาถ่าน" (จากบทกลอนที่ 15) ในการต่อว่าฝ่ายชาย ถ้อยคำดังกล่าวหมายความว่า "ก. ไม่รักดี" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 931) ทั้งนี้อารยา ภิรมงคลจิต (2556) ได้กล่าวถึงที่มาของสำนวนดังกล่าวไว้ในเว็บไซต์สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ความว่า

บางคนสันนิษฐานว่า สิ่งที่ไม่เอาถ่านคือเหล็ก ในการถลุงเหล็กใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง ถ่านจะปล่อยคาร์บอนออกมาในเตาเผาและเข้าไปผสมอยู่ในเนื้อเหล็ก เหล็กที่มีคาร์บอนหรือถ่านเข้าไปปนอยู่ในเนื้อในปริมาณที่เหมาะสมหลังจากการถลุง เป็นเหล็กที่มีคุณภาพดี ส่วนเหล็กที่ไม่มีถ่านผสมอยู่ด้วยเป็นเหล็กคุณภาพต่ำกว่า เป็นเหล็กไม่เอาถ่าน บางคนสันนิษฐานว่า สิ่งที่ไม่เอาถ่านคือแร่ที่เอามาถลุงให้กลายเป็นทองแร่บางอย่างถลุงยาก ใช้ถ่านเผาเท่าไรก็ไม่ละลาย เรียกว่า ไม่เอาถ่าน.

ดังนั้นแม่เพลงจึงใช้สำนวนดังกล่าวในการต่อว่าฝ่ายชายที่มีนิสัยไม่รักดี ไม่เอาใจใส่หรือไม่จริงจังกับการแสดงเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้คำว่า "ถ่าน" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-n/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนล้งอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนล้งนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ดังต่อไปนี้คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.58 กลอนไลตบมือ

- 1) ลูกคู่ สาลิกา ไผมาทางไหนแน่
สองตาคอยแล แล้แลแม่แพรสไฟพร
- 2) กรพนมก้มศีรษะขอคารวะท่านผู้ฟัง
ทั้งซ้ายขวาน้ำหลังถ้าผิดพลั้งขอภัย
- 3) ทัวทุกท่านที่นั่งถือช่วยตบมือให้ผมสักที
ท่านให้เกียรติกันแบบนี้รู้สึกว่ามีกำลังใจ
- 4) ท่านให้เกียรติกันแบบนี้รู้สึกว่ามีกำลัง
ท่านตบมือยังไม่ค่อยดังขออีกสักครั้งจะได้ใหม่
- 5) พวกเรารู้สึกครึกครื้นสดชื่นกระฉับกระเฉง
ท่านให้ความเป็นกันเองอาการเกร็งก็หมดไป
- 6) นี่พวกเราทุกคนจะเริ่มตบกันได้หรือยัง
เพราะท่านผู้ชมท่านผู้ฟังท่านกำลังสนใจ
- 7) ท่านตบมือตั้งสองหนพวกเราทุกคนต้องพยายาม
อยากให้ตบเป็นครั้งที่สามตบเพื่อความแน่ใจ

(ประยูรนิทรธณี, น. 136)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยไม่พบเพลงลำตัดกลอนไลตบมือนี้นับปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ
กวีนิพนธ์

1.59 กลอนสี่

- 1) ลูกคู่ ตะอินมะลูมายินดี จะอินมะลูมายินดี
เรือนไม่มีฝา ลมพัดมาเย็นดี
- 2) ณ. นายหวังจำว่าอย่างไรจะเอาอย่างไรก็ขอให้บอก
อย่าพูดหยิกแกมหยอกไปเลยพอดอกกำมะหยี่
- 3) แหมคุยว่าเล่นมาเก๋อวดมีเซาวิเซิงชั้น
ว่าดวงดาวเด็กฉันว่าเล่นมานานไม่กี่ปี
- 4) จะเล่นน้อยเล่นมากหวังเฉยไม่อยากจะพูด
ไม่มีอะไรจะมาพิสูจน์ปวยการมาพูดเรื่องนี้

- 5) เล่นก่อนหรือเล่นทีหลังท่านผู้ฟังไม่สนใจ
ข้อสำคัญว่าอยู่ที่ใครว่าคนไหนจะเล่นดี
- 6) บางคนเล่นมาจนแก่ก็มีแต่ตะพืดตะพือ
แต่ก็อาศัยความดีเอาความดีเข้าชูชู้
- 7) เรื่องวิชานาฏราชเจตียวฉลาดทันกัน
เว้นไว้แต่ปฏิภาณใครจะชำนาญเวที
- 8) ถึงดวงดาวเป็นเด็กทีหลังมันก็ยังว่องไว
อายุอานามก็ไม่เท่าไรแต่อาศัยเล่นดี
- 9) โดยเฉพาะนายหวังที่ชื่อเขาดังเพราะเล่นบ่อย
แต่กำลังแก่ก็ชักถอยเคยแพ้ฉันทบ่อยนะปีนี้
- 10) ถึงแก่จะแพ้แก่ก็ยังสู้เพราะแก่เป็นผู้ขยัน
พออย่างเข้าวงประชันละแพ้ฉันทแทบทุกที
- 11) ญ. แก่เคยแพ้ฉันทบ่อยเพราะไม่ค่อยจะได้พืด
แกมัวแต่ไปหัดลูกศิษย์เลยไม่คิดจะราวี
- 12) ถ้าเรื่องคุณละถนัดขอตัวเป็นลำตัดชั้นครู
ไปเล่นที่ไหนใครไม่รู้ก็คิดว่าผู้ใหญ่ดี
- 13) รูปร่างก็เหลว ๆ ไม่มีเอวไม่มีไหล่
ดำเหมือนอย่างกับควายชักอ้วนใหญ่ขึ้นทุกที
- 14) ฉันทว่าอย่างมากรูปหน้านายหวังก็ไม่กล้าเล่นลำตัด
แกกลัวสุนัขกัดเพราะรูปสมบัติแก่ไม่มี
- 15) ตัวนี้ละดำบื้อต่อน้ำชุดตอเผาถ่าน
จะพิศดูสังขารหน้าจะไปทำงานภูลี
- 16) เล่นลำตัดหรือก็ไม่ชำนาญจะไปทำการค้า
ข้อแก่ก็ไม่รู้ภาษาใบ้เลขห่านาที่
- 17) เมื่อวานขึ้นนั้นไปเล่นงานทานอาหารมือเข้า
พออิ่มแล้วคิดคำข้าวแปดกับเก้าบอกลีบสี่
- 18) แล้วแก่เป็นคนพิลึกฉันทนึกแล้วก็สงสาร
พองวงนอนรุ่งน่านให้ทานอาหารละจู้จู้
- 19) แกงหมูแก่ก็ไม่แกงไก่ก็ไม่ชอบ

พอแม่คำถามแกก็ตอบว่าแกชอบแกงกะหรี่

- 20) เมื่อวานไปเล่นที่ในสวนนายหวังก็ชวนชายหน้า
ไปถามหาแกงอย่างว่าเกือบโดนป่าด้วยสารภี
- 21) เรื่องผัวหนุ่มผัวแก่มันก็ไอ้แค่นั้นแหละ
อย่าพูดจาซ่องแวงหรือค่อนแคะเสียดสี
- 22) แม่ดวงดาวนี่ก็เหมือนกันจงเชื่อฉันเสียดีกว่า
อย่าไปโมโหโกรธาที่ล่อลวงมาเมื่อตะกี
- 23) เรื่องแฟนหนุ่มหรือแก่แฟนเก่าหรือแฟนฉัน
ขอให้เขามีก็แล้วกันจงเชื่อฉันเถอะโฉมศรี
- 24) มีเงินให้เราใช้มีอะไรให้เราชอบ
เมื่อขาดสนจนกรอบเราก็อย่าหอบผ้าหนี
- 25) พุดกันเินทางที่ถูกเราเกิดมาเป็นลูกผู้หญิง
ต้องพอใจอย่างยิ่งพอใจในสิ่งที่มี
- 26) เรามีอยู่อย่างไรรออยู่นั้นไปอย่างนั้น
ดีและชั่วกลัวกันอยู่ทุกวันทุกวี่
- 27) โบราณว่าสตรีจะชั่วดีก็หนึ่งหน
ถึงมีผัวไม่ได้ผลเราก็ต้องทนให้ถึงที่
- 28) ทนมันให้ถึงที่สุดทนให้ถึงจุดมหาประลัย
เมื่อเลิกร้างห่างไปเราก็ไม่คืนดี
- 29) ฉันอยากจะได้อนแม่สตรีที่ยังไม่มีครอบครัว
ต้องดูให้แน่แลให้ทั่วก่อนที่จะมีผัวทั้งที่
- 30) ต้องดูไอ้ที่ใจหนัก ๆ เอาที่เขารักเราแท้ ๆ
ต้องสืบเสาะเบาะแสร้อยาเลือกแค่ต้องมี
- 31) เราเป็นเรือเขาเป็นพายร่วมพายจมหัว
ไปเจอเอาชายไม่ดีแบบผีกะหรู้ได้มาเป็นผัวมันก็ไม่ดี
- 32) เรื่องนี้มันยุ่งยากแสนลำบากนักนะน้อง
ยิ่งเจ้าหนุ่มคะนองเราต้องมองให้ถ้วนถี่
- 33) ต้องสืบต้นคั้นปลายเรื่องผู้ชายนี้มันลำบาก
ชู้ก็มีดีก็มากฉันเองไม่อยากจะพาที่

- 34) เกรงจะกระทบกระทั่งท่านผู้ฟังที่เป็นผู้ชาย
ฉะนั้นจึงขออธิบายว่าแต่ผู้ชายที่ดี ๆ
- 35) ถ้าผู้ชายที่ดี ๆ เขาต้องมีสัจจะ
มีจิตใจเป็นธรรมะมีสัจจะวดี
- 36) พุดจริงทำจริงเห็นผู้หญิงไม่เหยียดหยาม
รักชอบสอบถามว่ากันตามประเพณี
- 37) ให้เกียรติกับผู้ใหญ่และมีน้ำใจอดทน
เขาไม่ลุดลี้ลุดจนเหมือนยังกับสองคนนี่
- 38) มาถึงก็จะมาชวนเขาจะให้ดวงดาวไปร่วมห้อง
สวจะตายแล้วเจ้าต้องหน้ายังกับกระป๋องลื่นี่
- 39) เกี่ยวผู้หญิงเขาไม่รักทำที่กักกักทำ
ทำเป็นโมโหโกรธาเดี๋ยวเถอะด่ากันปนปี
- 40) ลอเอี้ยเจ้าหนุ่มน้อยเป็นข้าพลอยเขาดีกว่า
ยังเซ่อ ๆ ซ่า ๆ ไม่รู้ภาษาตาสี
- 41) ประเดี๋ยวว่าจะหาว่าน้ำสอนคิดดูก่อนเถอะไอ้หนุ่ม
อย่าทำตะกรามตะกรุมเลือดจะชุ่มเกศ
- 42) เดี่ยวหัวจะแตกเสียเปล่า ๆ ถูกลงข่าวประกาศ
ว่าพวกลำตัดกับลำตัดเกิดมาขัดกันบนเวที
- 43) ไอ้ที่ฉันทึบฉันทักนี่เพราะรักและนับถือ
ถ้ามีเรื่องเลื่องลือจะเสียชื่อกันปนปี
- 44) นี้นายหวังอย่านั่งมองห้ามลูกน้องของแกไว้
ไอ้เด็กคนนี้นั้นไม่วายชู้ไ้มีนิสัยไม่ค่อยดี
- 45) มีนิสัยใจน้อยฉันทักเข้าหน่อยทำเป็นโมโห
มีสันดานพาลพาโลเจ้าหัวโตตาดี่
- 46) เธอจะเล่นลำตัดไปทำไมถึงเล่นไปก็ไม่ขำ
เพราะผีเจาะตาแกมาต้ายืนหน้าคว่ำเหมือนปลาชี่

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนลี” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการโต้ตอบฝ่ายชายประเด็นการกล่าวหาฝ่ายหญิงเรื่องประสพการณ์การแสดงเพลงพื้นบ้านน้อยกว่าฝ่ายชาย แม่เพลงพยายามอธิบายส่วนดีของฝ่ายหญิงเรื่องความสามารถในการแสดงที่ไม่เป็นรอง ทั้งนี้แม่เพลงยังได้กลับประเด็นกล่าวหาที่ฝ่ายชายกล่าวล้อเลียนฝ่ายหญิงเรื่องการมีสามีที่สูงอายุมาก แม่เพลงให้การอธิบายส่วนดีของการมีสามีที่รักจริงแม้ว่าสามีจะมีอายุหรือชราภาพแล้วก็ตาม จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “กลอนลี” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโยมโดยการพวนคำ จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโยมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ดำเหมือนยังกับควาย”

“หน้ายังกับประป่องลิ้นจี่”

“หน้าคว่ำเหมือนฝาชี”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ดำเหมือนยังกับควาย” (จากบทกลอนที่ 13) ในการล้อเลียนฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือควาย คำอุปไมยคือผิวของฝ่ายชายที่ดำ และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือนยังกับ” กิตติ กุบแก้ว (2553, น. 20) ได้กล่าวถึงลักษณะของสีผิวกระปือไว้ในหนังสือ “ภูมิปัญญาการคัดเลือกควาย” ความว่า “ผิวหนัง จะเปลี่ยนสีเป็นสีดำภายใน 1 – 2 สัปดาห์ ลักษณะเด่นของควายไทยจะมีขนสีขาวยูปร่างตัววีเหมือนบั้งทหารนายสิบ (V Chevron) ขวางระหว่างส่วนคอกับส่วนอก” ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวถึงสีของควายหรือกระปือในความเปรียบเชิงอุปมาจึงเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะผิวที่ดำกร้านของฝ่ายชาย ทั้งนี้ คำว่า “ควาย” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลีอีกด้วย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เจ้าหนุ่มน้อยเป็นข้าพลอยเขาไปดีกว่า”

“เราเป็นเรือเป็นพายร่วมท้ายจมหัว”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เจ้าหนุ่มน้อยเป็นข้าพลอยเขาไปดีกว่า" (จากบทกลอนที่ 40) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่เป็นลูกน้อง จากคำอุปลักษณ์ว่า "ข้าพลอย" ที่แม่เพลงกล่าวในงานประพันธ์ ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะหมายถึง "ข้าพลอย" ซึ่งตัดคำมาจากสำนวนที่ว่า "นายว่าข้าพลอย" ซึ่งหมายถึง "ทำหรือพูดอย่างประจบสอพลอตามผู้มีอำนาจ" (กรมวิชาการ, 2543, น. 156) เนื่องจากแม่เพลงต้องการล้อเลียนลักษณะที่ไม่เป็นผู้นำของบุคคลดังกล่าว จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อประจบประแจงหัวหน้าคนละเท่านั้น ความเปรียบอุปลักษณ์ดังกล่าว จึงเป็นไปเพื่อการเสียดสีและล้อเลียนฝ่ายชายที่เป็นลูกน้อง

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
"ผู้ใหญ่ลี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคล ความว่า "ผู้ใหญ่ลี" (จากบทกลอนที่ 12) ในการกล่าวล้อเลียนลักษณะของฝ่ายชายที่รูปร่างอ้วน จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงผู้ใหญ่ลีซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าบุคคลดังกล่าวน่าจะเป็นบุคคลในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากกาญจนา นาคินทร์ (2542, น. 5) ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเล่าผู้ใหญ่ลีจากประสบการณ์ของตนไว้ความว่า

เมื่อ พ.ศ. 2486 ดิฉันออกไปเป็นครูที่จังหวัดชัยภูมิ อยากรเป็นนักเขียนเหลือเกิน ... ได้มีผู้เล่าให้ฟังว่าข้าราชการฝ่ายปกครองผู้หนึ่งออกตรวจพื้นที่ ไปถึงหมู่บ้านของผู้ใหญ่ลี เห็นมีลูกสุนัขมากมาย ... ยังเสียใจจนบัดนี้ที่ไม่ได้ซักถามว่าผู้ใหญ่ลีคนนี้เป็นคนชัยภูมิหรือเปล่า แต่คิดเอาเองว่าเป็นชาวชัยภูมิแน่ ๆ

ทั้งนี้ชื่อของบุคคลดังกล่าวยังปรากฏไว้ในบทเพลง "ผู้ใหญ่ลี" ซึ่งเป็นผลงานประพันธ์ของศักดิ์ศรี ศรีอักษร ได้รับความนิยมนอย่างยิ่ง โดยเจตน์ คุชฤทธิ์ (2556, น. 196) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของเพลงผู้ใหญ่ลี ความว่า

เนื้อหาของเพลงสะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของรัฐผ่านตัวแทนประชาชนที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งยังไม่มีความเข้าใจนโยบายตามที่รัฐสั่งอย่างถ่องแท้ ในที่นี้คือรัฐมนตรีมีนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนเลี้ยงเบ็ดและสุกรในครัวเรือน แต่เนื่องจากผู้ใหญ่ลีไม่เข้าใจความหมายของคำว่า สุกร (หมู) จึงแจ้งต่อชาวบ้านว่า ทางกรมมีคำสั่งให้ทุกคนเลี้ยงสุนัข (หมา)

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่าลักษณะรูปร่างของผู้ใหญ่ลีซึ่งนับเป็นตัวละครในบทเพลง "ผู้ใหญ่ลี" มีลักษณะที่อ้วน มีพุงเป็นชั้น ๆ ผิวดำสนิท และใบหน้าลักษณะกลมแบน สังเกตได้จากเนื้อหาตอนหนึ่ง ความว่า "คอกลมเหมือนดังคอกช้าง เหวบางเหมือนยางรถยนต์ รูปหล่อเหมือนตอไพลน หน้ามนเหมือนเขียงน้อยชอยซา" ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบลักษณะของฝ่ายชายกับผู้ใหญ่ลีจึงนับเป็นการเปรียบเทียบโดยการนำลักษณะรูปร่างของผู้ใหญ่ลีมาเปรียบกับลักษณะของฝ่ายชาย และถ้อยคำดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระ /-/ ตรงตามสัมผัสระหว่างบทตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสี่อีกด้วย

2. คำสัจวาสน (erotic words)

2.1 คำสัจวาสนิตอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ผวนคำ

แม่เพลงใช้คำสัจวาสนิตอ้อมโดยการผวนคำ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
"ผัวกะหรีว"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ผัวกะหรีว" (จากบทกลอนที่ 31) ในการกล่าวถึงผู้ชายที่ไม่ดี เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวแทนคำว่า "ผัวกะหรี" ซึ่งหมายถึงสามีของหญิงโสเภณี การใช้คำแทนดังกล่าวนับเป็นลักษณะของการใช้คำผวนในงานประพันธ์ แต่อย่างไรก็ดี หากตีความต่อไปอีกขั้นจะพบว่า "สามีของกะหรี" ตามที่แม่เพลงเจตนากล่าวถึงในงานประพันธ์จะมีความหมายรวมเพื่อเรียกบรรดาบุรุษที่นิยมมีเพศสัมพันธ์หรือ นิยมให้บริการทางเพศกับโสเภณี จึงนับได้ว่าบุรุษกลุ่มดังกล่าวเป็นบุรุษที่ไม่ดีหรือดั่งามและไม่ดั่งามเท่ากับบุรุษที่ตั้งใจทำมาหากินเพื่อครอบครัว ทั้งนี้จากภาพลักษณ์ของโสเภณีที่ไม่ดี สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2537, น. 97) ได้กล่าวเกี่ยวกับประเด็นภาพลักษณ์แง่ลบของโสเภณีไว้ความว่า

การที่โสภณีได้รับตราประทับว่าชั่ว...เลว ก็เพราะเหตุว่าละเมิดกฎกติกาความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งมีทั้งกฎหมายและศีลธรรม โสภณีจึงเป็นคนนอกคอกและด้วยศีลธรรมที่คนทั่วไปมองว่าควรได้รับการลงโทษตามกฎหมายในฐานะเป็นหญิงค้าประเวณี ในทางศีลธรรม ผู้หญิงเหล่านี้ก็ทำผิดบรรทัดฐานทางเพศ จึงต้องถูกลงโทษโดยการประณาม ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม

2.1.2. ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“อย่างว่า”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “อย่างว่า” (จากบทกลอนที่ 20) ในการแทนอาหารที่ฝ่ายชายสั่งเพื่อรับประทาน เมื่อสังเกตจากริบทของกรกฎาภิบาลในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อแทนชื่ออาหารประเภทแกงกะหรี่ ซึ่งคำว่า “กะหรี่” มีเสียงที่พ้องกับคำที่สื่อความหมายว่าโสภณี ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นใช้เรียกอย่างเลียด ๆ เพื่อเสนอภาพความต้องการโดยแท้ของฝ่ายชาย กล่าวคือมีความต้องการใช้บริการทางเพศกับโสภณี นับเป็นการกล่าวเพื่อล้อเลียนความหมกมุ่นทางเพศและความนิยมใช้บริการทางเพศกับโสภณี

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนสี่นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 3 แห่ง
2. อุปลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการผวนคำ จำนวน 1 แห่ง
5. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.60 ลำตัดเพื่อเยาวชน

- 1) (ลูกคู่) สวัสดิ์มีชัย พี่น้องชาวไทยทั่วทั้งพารา

ให้ท่านโชคดีมีความสุข เจริญรามาสนุก ลำตัดยุคพัฒนา

- 2) สวัสดิ์มีชัยหญิงและชายที่มาชม

- เชิญพักผ่อนหย่อนอารมณ์กันให้สมอุรา
- 3) เชิญพักผ่อนหย่อนอารมณ์เชิญมาชมนักประชัน
ที่ใช้กลอนเข้าแก้กันด้วยเชิงชั้นของวิชา
 - 4) อันวิชาเชิงชั้นอยู่โหมชั้นคมคาย
ทุกข้อขออดคำไขท่านจะไม่กังขา
 - 5) ไม่กังขาให้ต้องคิดไม่มีผิดบกพร่อง
มีข้อขออดสอคล้องมีทำนองนำหน้า
 - 6) เรานำหน้าด้วยทำนองให้สอคล้องใกล้เคียง
ให้เสนาะด้วยสำเนียงทั้งสัมผัสและภาษา
 - 7) ภาษาเราต้องเป็นหลักพร้อมทั้งอักขระ
บ้างอวดดีด้นตะใช้วาทะไม่เข้าท่า
 - 8) ใช้วาทะไม่สันทัดพูดไม่ชัดภาษาไทย
ไม่ฝึกฝนฝึกฝนเอาใจใส่เรื่องภาษา
 - 9) ถือว่าเล่นแล้วเล่นไปไม่มีอะไรให้เป็นหลัก
ถ้าเป็นอย่างนี้เข้าหนัก ๆ เอกลักษณ์คงโรยรา

(ประยูรนิทรศรณ, น. 146 – 147)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดเพื่อเยาวชนนี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ

กวีนิพนธ์

1.61 ลำตัดกลอนแสง

- 1) (ลูกคู่) มายลำตัดมามายลา สัญญาว่าดี ในคำคืนนี้
ท่าที่แข็งแรง ผิดไปบ้างพลั้งวาจา ได้โปรดเมตตาติฉันได้มาแสดง
- 2) สวัสดิ์พี่น้องมาฟังหนุ่มร้องอีกสักที
ด้วยสัจจะจจะจให้ท่านที่นี้เห็นแจ้ง
- 3) ท่านที่สัดรับฟังถ้าผิดพลั้งขอภัย
มันอัดอั้นตันใจดิฉันจึงใคร่ขอแถลง
- 4) ขอแถลงแจ้งข่าวในเรื่องราวของลำตัด
ดิฉันไม่ค่อยสันทัดเพิ่งเริ่มหัดแสดง

- 5) แรกประเดิมเริ่มหัดได้รู้ประวัติเป็นมา
สมัยก่อนนี้หยาบข้าชอบว่ากันรุนแรง
- 6) ชอบว่ากันรุนแรงชอบแสดงกันสว่าง
จนฟ้าแจ่มจางปางแทบทุกครั้งแทบทุกแห่ง
- 7) เขาชอบหาลำตัดคนละจังหวัดคนละตำบล
แหมทรหดอดทนว่าเสียจนตะวันแดง

(ลูกคู่)

- 8) ตกมาสมัยนี้ไม่ค่อยมีอย่างนั้น
เพราะผู้ชมทุกท่านไม่ชมกันถึงแจ้ง
- 9) ลำตัดสมัยนั้นเขาว่ากันน่ากลัว
ยิ่งคนดูยั่ว ๆ ยิ่งมีหัวพลิกแพลง
- 10) เขาว่ากันจริง ๆ ทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชาย
เขาไม่อับไม่อายเขาไม่มีหน่ายไม่มีแหวง
- 11) ยิ่งหนุ่ม ๆ รุมหา ยิ่งว่ากันสะบัด
ไ้ออย่างผีปากจืด ๆ ซึ่งท่องคึดท่องแจ้ง
- 12) เป็นของสนุกในยุคนั้นแค่มืดกันกับยุคนี้
อันฟังเขาเล่ามาอีกทีจึงได้มาขึ้นมาแจ้ง

(ลูกคู่)

- 13) ลำตัดปัจจุบันเขาเล่นกันสนุก
เพราะเป็นสมัยประยุกต์ทุก ๆ การแสดง
- 14) ภาพยนตร์ดนตรีทุกเวทีทุกฉาก
ถ้าไม่ประยุกต์แล้วดีมากเกินไปต้องพลิกแพลง
- 15) คนตรีมีโฆษกทั้งตกลงลับ
สปอร์ตไลท์ไฟสดับมีผู้กำกับการแสดง
- 16) มีบางคณะอยากให้โก๋เอาฟลอร์โชว์เข้ามาเต้น
คุณลุงคุณป้าไม่เคยเห็นว่ามันเล่นกันແฉง ๆ
- 17) ศิลปะตะวันตกเข้ามาหมกม้ามัว
ต้องตื่นตาตื่นตัวไปทั่วทุกระแวง
- 18) เหตุการณ์นี้ได้ผ่านมามากยังสืบหน้าศตวรรษ

พวงลิเกพวงลำตัดต้องอึดอึดแอ็งแอ็ง

19) ตามที่ดิฉันสังเกตทั่วทั้งประเทศเมืองไทย

ของเก่า ๆ ถูกลงไปของใหม่ ๆ ราคาแพง

(ลูกคู่)

20) ฉันทขอกัยพี่น้องที่ฉันทมาร้องครวญคร่ำ

หากผิดพลาดบางคำที่ฉันทนำมาแสดง

21) ไม่เพราะโสดโปรดอภัยเราคนไทยด้วยกัน

เพราะศิลปะดึกดำบรรพ์นับวันจะอับแสง

22) รู้เขาไม่ได้ตายแน่ถ้าไม่แก้เห็นต้องกลุ่ม

เหมือนโพระดกนกตะกุ่มน้อยกว่ากลุ่มอีแร้ง

23) นี่ฉันทร้องไปตามเรื่องการรุ่งเรืองของศิลปะ

ถ้าสิ่งไหนเป็นอมตะก็ไม่ขยะแขยง

24) ฟังกันได้ชมกันได้ทั้งคุณยายคุณย่า

ไม่พอหูพอดตาไม่เคยด่าเคยแข่ง

25) นี่มันเป็นของธรรมดาอย่าว่าฉันทล้ำสมัย

เพราะฉันทเกิดในยุคใหม่ในยุคสมัยเปลี่ยนแปลง

26) เก่าหรือใหม่ไม่สำคัญเพราะดิฉันรู้หลัก

เคยประสบอุปสรรคเพราะเป็นนักแสดง

27) ถูกก่อนถูกว่าถูกต่อก็ยังเคย

เพราะฉะนั้นดิฉันเฉย ๆ เรื่องชมเชยด่าแข่ง

28) ดีหัวถั่วกันข้อสำคัญอยู่ที่เงิน

ขอให้คณะจงเจริญเราไม่ต้องเดินหน้าแห้ง

29) เรื่องอะไรไม่ต้องห่วงขึ้นอยู่กับดวงทั้งสิ้น

เพราะเป็นพวกศิลปินที่เดินดินกินข้าวแกง

(ลูกคู่)

(ประยูรนิทรศรณี, น. 151 – 153)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดกลอนแดง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหา
ที่แม่เพลงกล่าวถึงการแสดงเพลงพื้นบ้านลำตัดสมัยใหม่หรือสมัยของแม่เพลงที่มีความแตกต่างไป

จากการแสดงเพลงพื้นบ้านในอดีต กล่าวคือในการแสดงเพลงพื้นบ้านลำตัดสมัยใหม่มีการประยุกต์ โดยการนำจากแสงสีและเครื่องดนตรีสมัยใหม่มาประกอบการแสดง เช่น มีการโฆษณา มีนักแสดง ตลก มีแสงสี มีทางเครื่อง เป็นต้น ทำให้การแสดงเพลงพื้นบ้านสมัยใหม่ดังกล่าวมีราคาค่าการแสดงที่แพงขึ้น ในทางกลับกันการแสดงเพลงพื้นบ้านสมัยเก่ากลับมีราคาค่าการแสดงที่ถูกลงตามความคิดเห็นของแม่เพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการเสนอคุณค่าทางศิลปะการแสดงแก่ผู้รับสาร ให้ร่วมอนุรักษ์แม้ว่ายุคสมัยจะเกิดความเปลี่ยนแปลงไป จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด “ลำตัดกลอนแดง” ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เพราะศิลปะดีดำบรรพ์...ผู้เขาไม่ได้แน่

...เหมือนโพระดกนกกตะกรุม น้อยกว่ากลุ่มอีแร้ง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “เพราะศิลปะดีดำบรรพ์...ผู้เขาไม่ได้แน่ ...เหมือนโพระดกนกกตะกรุม น้อยกว่ากลุ่มอีแร้ง” (จากบทกลอนที่ 21 – 22) ในการเปรียบเทียบ ศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านสมัยเก่าและการแสดงเพลงพื้นบ้านสมัยใหม่ แม่เพลงใช้คำอุปมาคือ จำนวนที่น้อยลงของนกโพระดกและนกกตะกรุม คำอุปมาคือจำนวนที่มากขึ้นของนกอีแร้ง และใช้ คำเชื่อมอุปมาว่า “เหมือน” จากการที่แม่เพลงกล่าวถึงจำนวนที่น้อยลงของนกทั้ง 2 ชนิด ที่น้อยลง ได้แก่ นกโพระดก และนกกตะกรุม เพื่อเปรียบเทียบกับกรลดลงของการแสดงเพลงพื้นบ้านสมัยเก่า นั้น อาจเป็นเพราะนกดังกล่าวเป็นนกหายากและเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กฎกระทรวงกำหนดให้ สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง, 2546, น. 58) ซึ่งนกโพระดกธรรมดาเป็นนกที่มีขนาดเล็ก มีลายขีดสีน้ำตาลอ่อน บริเวณหัว คอหอย และอก ปากเหลืองขีด สีสันของร่างกายส่วนอื่น ๆ เป็นสีเขียว (ธรรมชาติสรรพสิ่งสาละยา นก 4, 2553, น. 13) และนกกตะกรุมหมายถึงชื่อนกขนาดใหญ่...รูปร่างคล้ายนกกตะกราม แต่ขนาดเล็กกว่า หัวและคอสีเหลือง ไม่มีถุงหนังและพู่ขนสีขาวที่คอ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 471) ส่วนนกอีแร้งหมายถึงนกขนาดใหญ่หลายชนิด ในวงศ์ Accipitridae หัวเล็ก ลำคอไม่มีขนหรือเป็นอุยห่าง ๆ ปีกกว้างหางสั้น ทำรังแบบง่าย ๆ ... กินซาก สัตว์ ไม่ล่าเหยื่อเหมือนเหยี่ยวและอินทรีทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1023) จะเห็นได้ว่า

ความเปรียบอุปมาการแสดงเพลงพื้นบ้านกับบททั้งสามชนิดนั้น บทนี้จะเน้นที่ผู้ร้องรำว่าไม่ดงามและพฤติกรรมการกินซากสัตว์ ซึ่งนับเป็นภาพลักษณ์ของบทที่ด้อยค่ากว่าบทโหรดกและบทละครที่เป็นบทอนุรักษ์เนื่องจากจำนวนที่น้อยลงเรื่อย ๆ แม้เพลงจึงต้องการเปรียบเทียบบทอนุรักษ์ว่าเหมือนกับศิลปะการแสดงสมัยเก่าที่ต้องได้รับการอนุรักษ์ มิเช่นนั้นการแสดงจะน้อยลงเรื่อย ๆ และเปรียบเทียบความไม่ดงามและด้อยคุณค่ากว่าของการแสดงเพลงพื้นบ้านสมัยใหม่ให้เหมือนกับบทเร่ ทั้งนี้คำว่า "เร่" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ะ:/ และเสียงตัวสะกด /-ก/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนแกลงอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนแกลงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้ คือ การใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง

1.62 ลำตัดอาหารควหาวน 1

- 1) ช. มีกับแก้มอะไรบ้างหล่อนที่ยกมาต้อนรับแขก
ญ. วันนี้ฉันมีของแปลกไว้เลี้ยงแขกที่บ้าน
- 2) เชิญคุณทานกันเสียก่อนไม่ต้องร้อรีบเร่ง
ไอ้เรามั่นคนกันเองไม่ต้องเกรงใจกัน
- 3) เชิญคุณทานให้เต็มทีกับข้าวฉันมีสารพัด
ถ้วยนี้ยาสดถ้วยนี้ก็ผัดเปรี้ยวหวาน
- 4) นี่แกงคั่วหอยโข่งนี่ต้มโคล้งคางคก
นี่แกงจืดปลาชุกถ้วยนี้หอมกปลาฉวี
- 5) ถ้วยนี้ปลาไหลผัดหน่อไม้ปลิงทะเล
ต้มข่าเนื้อจะเข้รสก็เก๋ดีเหมือนกัน
- 6) ถ้วยนี้ผัดกะหล่ำปลีนี่ก็ชูปลากะแยง
ถ้วยนี้ผัดพะแนงถ้วยนี้แกงมัสมั่น
- 7) ฝีมือแม่ครัวโบราณมาเลี้ยงกันให้ทั่ว
ถ้วยนี้ผัดไข่ตันวัวฉันผัดกับถั่วฝักสั้น
- 8) กับข้าวที่ฉันเลี้ยงพอเพียงใหม่เล่าจะ
แถมยังมีหมวยชะถ้าเธอจะรับประทาน
- 9) จะต้องการก็ได้จะยกมาให้เป็นพิเศษ

ยังปลาไหลต้มเปรตรสก็เด็ดดีเหมือนกัน

10) นีแกลงส้มผักบุ้งมีทั้งกุ้งทั้งปลา

แถมยังเหาะปลาร้าแทนน้ำปลาได้ต้น

11) ต้มส้มปลาตะเพียนถ้วยนี้มะเจียนปลาจิบ

ถ้วยนั้นหนามมีฝาปิดคือปลาสลิดทอดมัน

12) เชิญคุณทานกับข้าวด้วยของควาอย่างดี

รอประเดี่ยวนะคุณพี่ฉันยังมีของหวาน

(ประยูรนิทรศน์, น. 153 – 154)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำดับอาหารควาหวาน 1 นี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

1.63 ลำดับอาหารควาหวาน 3

1) ญ. ใส่กระทงที่ลอยซึ่งแล้วก็นึ่งแบบหอมหมก

แรงไฟให้จัดเอาพัดโบกเดี๋ยวก็โหมกเท่า ๆ นั้น

2) ใฉนี้เขาเรียกหลัว ไรยถั่วแต่พอเหมาะ

ที่ตรงกลางน้ำตาลเกาะเขาเรียกกะเปาะลอนตาล

3) ที่ขยุ่มกลม ๆ เขาเรียกขนมอะไร

ช. ขนมนี้พี่ชายไม่ค่อยได้รับประทาน

4) ญ. หน้าสวย ๆ ถ้วยกลม ๆ เขาเรียกขนมตะโก้

แช่ส้มเปลือกส้มโอยังอยู่ในโหลอีกสองอัน

5) ช. ขนมอะไรหรือนั้นที่ใส่จานปากจิบ

ญ. โป้ตรงกลางข้างเป็นจิบเขาเรียกทองหยิบโงะทาน

6) ช. ใฉที่ลูกแหลม ๆ ที่มีแถมอยู่ถม

ลูกรี ๆ ที่กลม ๆ เราเรียกขนมอะไรกัน

7) ญ. เรียกทองหยอดรู้ไหม

มีสีทองผ่องอำไพผสมไขกับน้ำตาล

8) นีสังขยาน้ำขนุนเชิญพวกคุณลิ้มลอง

เส้นหยิกหยองหยอยคือฝอยทองเชิญมาลองรับประทาน

(ประยูรนิทรศน์, น. 154 – 155)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดอาหารควาวหวาน 3" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายเพื่อรับประทานอาหารทั้งควาวและหวาน เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ลักษณะของอาหารควาวหวานในบทเพลงเพื่อเป็นสัญลักษณ์สังวาส จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "ลำตัดอาหารควาวหวาน 3" ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 9 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

1.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 9 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ห่อหมก"
 "กะเปาะลอนตาล"
 "ขนมเรไร"
 "ขนมตะโก้"
 "เซอิมเปลือกส้มโอ"
 "ทองหยิบ"
 "ทองหยอด"
 "สังขยาน้ำขนุน"
 "ฝอยทอง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ห่อหมก" (จากบทกลอนที่ 1) ในการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายให้รับประทาน เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ลักษณะของห่อหมก กล่าวคือการโหมกหรือขยายตัวขึ้นเมื่อได้รับความร้อนที่เหมาะสม แทนการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิงโดยตรง ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของห่อหมกมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะบริเวณอวัยวะเพศหญิง แม่เพลงจึงกล่าวถึงอาหารดังกล่าวโดยมีนัยเพื่อเชิญชวนฝ่ายชายให้จินตนาการถึงอวัยวะเพศหญิงให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้รับสารต่อการแสดง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "เซอิมเปลือกส้มโอ" (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายให้รับประทาน เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่า

แม่เพลงต้องหารใช้ลักษณะของแซ่ฮิมเป็ลือกส้มโอซึ่งเป็นอาหารหวาน เพื่อแทนการกล่าวถึงอวัยวะเพศหญิงโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความต่อมาที่ผู้แต่งกล่าวในงานประพันธ์ว่า "ยังอยู่ในไหล่อีกสองอัน" (จากบทกลอนที่ 4) ที่นับเป็นการกล่าวถึงลักษณะเนินผิวของส้มโอ 2 ชิ้น ซึ่งเหมือนและคล้ายคลึงกับเนื้อบริเวณอวัยวะเพศหญิงที่มีลักษณะเป็น 2 แคม แม่เพลงจึงกล่าวถึงอาหารดังกล่าวโดยมีนัยเพื่อเชิญชวนฝ่ายชายให้จินตนาการถึงอวัยวะเพศหญิงให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้รับสารต่อการแสดง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดอาหารคาวหวาน 3 นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์โดยการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 9 แห่ง

1.64 กลอนหลอกแก่ผู้ชาย

- 1) พวกผู้ชายลำตัด
ปากจัดกันไม่หยอก
- 2) อย่าทำล้าออยลอยหน้า
ประเดี้ยวจะหาว่าไม่บอก
- 3) เราเป็นคนไม่โห่ร้าย
เกลียดผู้ชายกลับกลอก
- 4) พุดจาส์บปลับ
เดี้ยวแม่จับเขามาตอก
- 5) จับมาตอกให้หน้าหัน
ล้มถลันแล้วพินด้วยศอก
- 6) เขี่ยบท้องให้ร้องว่าพอ
บีบคอให้ร้องไม่ออก
- 7) บีบคอแล้วจับขา
ได้ทำแล้วช่วยกันลอก
- 8) ลอกคราบแล้วฉาบด้วยแฮ้
จับพวกแกมาถอนหงอก
- 9) ถอนหงอกให้นั่งหงอย
ให้ป่นอ้อยแล้วพุดไม่ออก

10) จับมานี้แล้วตีด้วยศอก

ให้หัวถลอกปอกเปิกเออย

(ประยูรนิทรศรี, น. 155 – 156)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนหลอกแก้ผู้ชาย" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าว เป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชายในบทเพลง แม่เพลงกล่าวถึงการทำร้ายร่างกาย ฝ่ายชายด้วยท่วงท่าต่าง ๆ ทั้งยังสอดแทรกความสับสนเชิงสัญลักษณ์อีก จากการวิเคราะห์การใช้ ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนหลอกแก้ผู้ชาย" ปรากฏการใช้คำสังวาส ชนิดอ่อนมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ่อนหรือกลอนสองงาม

1.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ช่วยกันลอก”

“หัวถลอกปอกเปิก”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ช่วยกันลอก” (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวถึงการทำร้ายร่างกาย ฝ่ายชายด้วยวิธีการลอกหนัง แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่า แม่เพลงต้องการใช้คำว่า “ลอก” ซึ่งหมายถึง “ก. เอาเปลือกหรือผิวออกมาเป็นแผ่น ๆ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1040) เพื่อแทนคำว่า “ลอก” ที่หมายถึง “ก. รัน, ร่นเข้าไป” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 526) ซึ่งเป็นการใช้คำสังวาสโดยเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /th-/ เป็นเสียงพยัญชนะต้น /l-/ และเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์จากเสียงเอกเป็นเสียงวรรณยุกต์โท แต่ยังคงเสียงสระอาและเสียงตัวสะกดแมกไว้ดังเดิม ดังนั้นเมื่อพิจารณาความหมายตามบริบท ของการใช้คำว่า “ช่วยกันลอก” ที่แม่เพลงกล่าวถึงการกระทำของตนต่อฝ่ายชาย จะเห็นได้ว่า ถ้อยคำดังกล่าวมีความหมายว่าฝ่ายหญิงจะช่วยจับฝ่ายชายแล้วถลอกอวัยวะเพศชาย ซึ่งการกระทำ ดังกล่าวนับเป็นการกล่าวถึงเพื่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารต่อการแสดง ทั้งนี้คำว่า “ลอก” ยังมี เสียงสัมผัสสระ /-อ:/ และตัวสะกด /-ก/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลอก อีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนหลอกแก่ผู้ชายนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ คือการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาสจำนวน 2 แห่ง

1.65 กลอนลึง

- 1) ญ. จะตบหน้ากันเขียวหรือแหม่อ้อฮือหน้ากลัว
พ่อเจ้าประคุณทูนหัวแหม่น่ากลัวจริง ๆ
- 2) มันน่ากลัวน่าเกรงคิดจะข่มเหงพวกฉัน
เอาอย่างไรก็เอากันแม่จะย่นเสียให้กลิ้ง
- 3) อย่างพวกฉันอินขัวร์ไม่เคยกลัวไม่เคยเกรง
ทำอวดเอ็กซ์เป็นนักร้องคิดจะข่มเหงผู้หญิง
- 4) ฉันไม่ใช่ผู้หญิงธรรมดาอย่า ๆ มายั่ว
เดี๋ยวแม่เอาของแปลก ๆ กระแทกหัวให้โดดเป็นวัวกระทิง
- 5) ญ. อย่าคุยไม้ไปทำไมฉันรู้ไตรู้แต่้ม
อย่ามาแหยมฉันไฟแหม่มเธอไฟคิง
- 6) เธอไฟคิงนั้นอย่างพิ้งฉันไฟหนึ่งโพธิ์ดำ
ใหญ่กว่าเธอเสียด้วยซ้ำฉันยังทำนึ่ง ๆ
- 7) แคะไฟคิงอย่ามาขูฉันเปิดให้ดูจะตกใจ
หลบไป ๆ เพราะตัวในของฉันมันนึ่ง
- 8) หลบไป ๆ เองเล่นไฟยังไม่เป็น
ถ้าฉันเปิดหนึ่งให้แกลเห็นเดี๋ยวตาจะเป็นกุ้งยิง

(ประยูรนิทรศน์, น. 165 – 166)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลึง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการปฏิพากย์กับฝ่ายชาย ทั้งยังมีการกล่าวถึงสมรรถภาพทางเพศที่เหนือกว่าของตน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนลึง" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ให้โดดเป็นวัวกระทิง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ให้โดดเป็นวัวกระทิง” (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวถึงท่าทางของฝ่ายชายเมื่อถูกฝ่ายหญิงนำของแปลก ๆ กระแทกหัว แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์คืออาการกระโดดของวัวกระทิง เพื่อเปรียบกับอาการกระโดดหนีของฝ่ายชายเมื่อถูกฝ่ายหญิงนำของบางอย่างตีหัว ความว่า “วัวกระทิง” ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์ หมายถึง

น. ชื่อวัวป่าขนาดใหญ่ที่สุดชนิด *Bos gaurus* Smith ในวงศ์ Bovidae ขนสีดำ แกมน้ำตาลแซมด้วยขนยาวสีเทาหรือเทาอมดำ ยกเว้นบริเวณหน้าผากมีขนสีเทา และครึ่งล่างของขาทั้ง 4 เป็นขนสีขาวอมเหลือง ขนเหล่านี้อาจเป็นสีเหลืองทองเนื่องจากเหงื่อที่เป็นน้ำมันที่ขับออกมา.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 43)

การกล่าวถึงอากัปกริยาของฝ่ายชายที่กระโดดเมื่อถูกฝ่ายหญิงตีให้เป็นเช่นเดียวกับพฤติกรรมของวัวกระทิงเมื่อถูกกระทำหรือถูกกระตุ้น ทั้งนี้คำว่า “วัวกระทิง” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i/ และเสียงตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลึงอีกด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ของแปลก ๆ ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ของแปลก ๆ" (จากบทกลอนที่ 4) เพื่อใช้ตีหัวฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "ของ" ซึ่งหมายถึง "สิ่งต่าง ๆ" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 179) และคำว่า "แปลก ๆ" ที่หมายถึง "ว. แตกต่างไปจากที่เคยคิดเคยรู้ เคยเห็น" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 762) เพื่อเป็นการใช้สัญลักษณ์สังวาสแทนความหมายของเต้านมหรือหน้าอกของฝ่ายหญิงในการตีหรือฟาดหัวของฝ่ายชาย เนื่องจากอวัยวะในร่างกายส่วนเดียวที่จะสามารถจะใช้ตีหัวฝ่ายชายในบริบทของการสังวาสจะมีเพียงหน้าอกหรือเต้านมของสตรี แม่เพลงจึงเพียงต้องการใช้ถ้อยคำสังวาสดังกล่าวเพื่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารต่อการแสดง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนลึงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง
2. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.66 กลอนแฉง

- 1) ญ. แม่ทวิเพื่อฉันเอาใจกันบอกมา
พวกผู้ชายเขามาว่าเธอเป็นแม่ค้าข้าวแกง
- 2) เธอเป็นจริงหรือเปล่าที่เขากล่าวโจษขาน
ฉันเลิกขายมานานเพราะฉันรำคาญคนแก่ง
- 3) มันกินเชื้อแล้วไม่เงงฉันเจิงเพราะเจ้าหมอนี่
ไปกินหลายครั้งสต่างค์ไม่มีเจ้าลูกหนีข้าวแกง
- 4) วันนี้มาเจอลูกหนีต้องทวงเสียทีเงินที่ติด
ขอโทษนะพี่ที่ติดวันนี้ต้องคิดกันด้วยแข็ง
- 5) คิดทวงหนี้กันแบบใหม่เป็นไงเป็นกัน
เธอทวงคนนี่ฉันทวงคนนั้นเราช่วยกันสองแรง
- 6) ทวงแบบนี้สักลคนทุกคนเขาจะได้ทราบ
ว่าลูกน้องหวังเต๊ะถูกเตะชานาบเรื่องชักดาบแม่ค้าข้าวแกง

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 168)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนแดง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวถึงคำกล่าวหาของฝ่ายชายที่กล่าวหาฝ่ายหญิงว่าเป็นแม่ค้าขายข้าวแกง ทั้งยังแสดงให้เห็นต่อไปอีกว่าตนเคยทำอาชีพดังกล่าว แต่ด้วยสาเหตุที่ฝ่ายชายมารับประทานอาหารของตนแล้วไม่จ่ายค่าอาหาร ตนจึงล้มเลิกกิจการในการประกอบอาชีพดังกล่าว จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "กลอนแดง" ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หวังเต๊ะ"

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดกลอนแดงนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้ คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

1.67 นางหงส์ กลอนสูง

1) พังเจ้าหนุ่มแล้วมันกลุ้มกลัด	พ่อนักลำตัดดาวรุ่ง
2) จะคุยกันหนักไปนะเจ้าหนู	ฉันทิงดูแล้วชักสะดุ้ง
3) จะเล่นอะไรยังไม่ลั่นทัด	หรรอกพอลำตัดลูกทุ่ง
4) เพิ่งเล่นลำตัดเพิ่งหัดหยก ๆ	เขาช่วยยกเขาช่วยพยุง
5) ไม่รู้ภาษาไม่รู้ภาษา	ทำเชอซ่าหัวสูง
6) เอ็งไม้ซีกเดียวโดนซัด	อย่าเลือกมาจัดไม้ซุง
7) ฉันทมองหน้าตาไม่หลบ	ประเดี๋ยวแม่ตบเข้าอุ้ง
8) ประเดี๋ยวแม่ล่อให้คอเคล็ด	แล้วจับมาเด็ดยอดผักบุง
9) ทำคุยผลอเยอหยิ่ง	ว่าพวกผู้หญิงไม่อยากยุ่ง
10) ว่าแม่..ดีหน่อย	แต่ชีฝอยน้ำลายพุ่ง
11) ลูกน้องเจ้าจิ้งนี่ช่างพูด	เดี๋ยวแม่จับไกองตูดเอาไม้กระทุ้ง
12) ว่าแม่ประยูรไม่เหมือนคนอื่น	ชอบยื่นแล้วส่ายพุง
13) หน้อยเจ้า..มาว่าประวัติ	เรื่องที่วัดท้องคั่ง
14) ว่าตอนฉันทเลิกลำตัด	แล้วฉันทก็ผลัดผ้าพุ่ง
15) แกว่าอุ๊ยอุ๊ยอื้ออื้อ	แกเห็นสะดือแล้วแทบสะดุ้ง

- 16) กลัวสะดือนักหรือไอ้บ้า เดียวคลุมหน้าเสียด้วยผ้าถุง
 17) ดึงหน้ามาขยี้ตีด้วยพุง แล้วฟาดด้วยตุ๊กกาแพเอย

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 173 – 174)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนลุง" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการโต้ตอบฝ่ายชายอย่างดุเดือดเผ็ดร้อน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนลุง" ปรากฏการใช้ภาพพจน์ชนิดการกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เอ็งไม้ซีกเดียวโดนซัด อย่าเลือกมางัดไม้ซุง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า "เอ็งไม้ซีกเดียวโดนซัด อย่าเลือกมางัดไม้ซุง" (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวเปรียบเทียบและเหยียดหยามฝ่ายชาย จำนวนดังกล่าวสอดคล้องกับจำนวนว่า "ไม้ซีกงัดไม้ซุง" ซึ่งหมายถึง "เป็นผู้น้อยหรือมีฐานะต่ำไปคัดค้านอำนาจย่อมไม่สำเร็จ มีแต่จะเป็นอันตราย" (กรมวิชาการ, 2544 , น. 230) เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่แม่เพลงเลือกจำนวนดังกล่าวมาใช้ในงานประพันธ์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้จำนวนดังกล่าวเพื่อเปรียบเทียบความสามารถของตนที่เหนือกว่าฝ่ายชาย กล่าวคือกล่าวเปรียบเทียบฝ่ายตนเป็นไม้ซุงที่มีขนาดใหญ่กว่าฝ่ายชายที่เป็นไม้ซีกซึ่งไม่สามารถงัดหรือต่อสู้กับตนได้ ทั้งนี้จำนวนดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระอุและตัวสะกดแม่กง /-uŋ/ ซึ่งเป็นเสียงสัมผัสสระหว่างบทตามฉันทลักษณ์ของลำตัดนางหงส์กลอนลุง

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เต็ดยอดผักนึ่ง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เด็ดยอดผักนึ่ง" (จากบทกลอนที่ 8) ในการกล่าวถึงพฤติกรรม การทำร้ายร่างกายฝ่ายชายเพื่อแสดงความเหนือกว่าทางความสามารถของตน เมื่อสังเกตจาก บริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "เด็ด" ซึ่งหมายถึง "ก. ทำให้ขาดด้วยเล็บหรือนิ้ว" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 442) เพื่อแทนความหมายเชิงสังวาส ว่า "เย็ด" ซึ่งหมายถึง "(ปาก) ก. ร่วมประเวณี." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 960) นับว่าเป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสโดยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้นจาก /j-/ เป็นเสียงพยัญชนะต้น /d-/ และเปลี่ยน เสียงวรรณยุกต์จากเสียงตรีเป็นเสียงวรรณยุกต์เอก แต่ยังคงเสียงสระ /-e:/ และตัวสะกด /-v/ ไว้ นอกจากนี้ถ้อยคำดังกล่าวยังนับเป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์อีก กล่าวคือ ความว่า "เด็ดยอดผักนึ่ง" ในบริบทของการปฏิพากย์สามารถตีความได้ว่าแม่เพลงสามารถเอาชนะ ฝ่ายชายหรือมีสมรรถภาพทางเพศเหนือกว่าฝ่ายชาย เนื่องจากความว่า "เด็ดยอดผักนึ่ง" ใน ความหมายโดยตรงว่าทำให้ยอดผักนึ่งขาดจากต้น สามารถตีความหมายโดยนัยได้ โดยความว่า "ยอดผักนึ่ง" แทนอวัยวะเพศชายที่มีขนาดเล็กกว่าบุคคลทั่วไป กล่าวคือมีขนาดที่เท่ากันกับยอด ของผักนึ่งที่นอกจากจะเล็กแล้วยังมีความสั้นอีก ส่วนคำว่า "เด็ด" ก็เป็นการแทนความสามารถด้าน สมรรถภาพทางเพศของตนที่สามารถเอาชนะฝ่ายชายได้ ทั้งนี้คำว่า "ยอดผักนึ่ง" ยังมีเสียง สัมผัสสระ /-u/ และเสียงตัวสะกด /-ŋ/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนลุง อีกด้วย

2.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
"ฟาดด้วยตุ๊กกาแพ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "ฟาดด้วยตุ๊กกาแพ" (จากบทกลอนที่ 17) ในการทำร้ายร่างกาย ฝ่ายชายด้วยวิธีการนำตุ๊กกาแพฟาดฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลง จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "ตุ๊กกาแพ" เพื่อแทนหน้าอกหรือเต้านมของตน เนื่องจาก ตุ๊กกาแพมีลักษณะที่ห้อยคล้ายกับหน้าอก ดังนั้นการที่แม่เพลงพูดว่าจะใช้เต้านมหรือหน้าอกของตน ที่ยานคล้ายตุ๊กกาแพฟาดฝ่ายชาย จึงเป็นการกล่าวเพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้รับสารในการแสดง เพลงพื้นบ้าน

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดนางหงส์ กลอนลุง นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
2. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.68 นางหงส์ กลอนลิ

1) ได้มาประสบพบภาพ	ให้ชิมชาบในอินทรีย์
2) ดูท่าทางก็ชั่วนท้วน	ลองทบทวนดูอีกที
3) ดูหน้าก็ใหญ่ใหญ่ก็กว้าง	มองข้าง ๆ เหมือนโลงผี
4) ต้องขอโทษอีกสักครั้ง	ข้อที่หวังหรือกหรือนี้
5) มันดับคล้ายดับคธา	ข้ออ้า สวัสดิ์
6) ไม่เจอหน้ากันนานนม	ไม่ค่อยได้ชมทางทีวี
7) เขาใจกันอ้อเขาลือกันจ้ง	เขาว่านายหวังนะหลบภาชี
8) ลูกน้องหลายคนต้องอลหม่าน	งานการไม่ค่อยมี
9) ไม่มีงานไม่มีการ	ฉันไปที่บ้านตั้งหลายที
10) ฉันไปบ่อย ๆ ไม่ค่อยได้พบ	เขาลือว่าหลบเจ้าหนี
11) ต้องขอโทษอีกสักครั้ง	เพราะว่าสตางค์แกไม่ค่อยมี
12) ไม่มีสตางค์ไม่มีสตัง	เลยไม่ได้ยุ่งกะรงกะหรี
13) ฉันเห็นหลายหนที่นันทบุรี	แกไปกับอีตาแว่นเอย

(ประยูรนิทรศน์, น. 175)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนลิ" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าและล้อเลียนฝ่ายชายที่มีรูปร่างไม่งดงาม ตลอดจนการล้อเลียนฝ่ายชายที่มีฐานะยากจน นิยมการกู้ยืมเงินจากผู้อื่น อีกทั้งยังมีนิสัยนิยมใช้บริการทางเพศกับโสเภณี จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนลิ" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"มองข้าง ๆ เหมือนโลงผี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "มองข้าง ๆ เหมือนโลงผี" (จากบทกลอนที่ 3) ในการกล่าวเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนความไม่งดงามของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือโลงผี คำอุปมาไม่ใช่ลักษณะของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" ความว่า "โลงผี" ที่แม่เพลงกล่าวเปรียบเทียบในงานประพันธ์ มีความหมายว่า "น. หีบสำหรับบรรจุศพ" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1091) ดังนั้นการเปรียบลักษณะรูปร่างของฝ่ายชายกับลักษณะของโลงผีหรือโลงศพจึงนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนฝ่ายชาย เนื่องจากโลงศพเป็นหีบที่บรรจุศพหรือสังขารที่ไม่งดงามเหมือนกับสังขารหรือรูปลักษณ์ของมนุษย์ที่ยังมีชีวิต ทั้งนี้คำว่า "ผี" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสี่อีกด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ไม่มีสต่างค์ไม่มีสตั้ง เลยไม่ยุ่งกะลงกะหรี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า "ไม่มีสต่างค์ไม่มีสตั้ง เลยไม่ยุ่งกะลงกะหรี" (จากบทกลอนที่ 12) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายเรื่องความขัดสนทุนทรัพย์ เมื่อสังเกตจากริบทของการปฏิบัติภายในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่มีพฤติกรรมมักมากทางกามอารมณ์ กล่าวคือการกล่าวหาฝ่ายชายที่ขัดสนทุนทรัพย์จนไม่สามารถใช้บริการทางเพศกับโสเภณีได้ตามความต้องการและความนิยมทางเพศของตนได้เช่นครั้งที่มีทุนทรัพย์บริบูรณ์ การกล่าวถึงดังกล่าวอาจไม่เป็นความจริงก็ได้ แต่แม่เพลงใช้กล่าวล้อเลียนฝ่ายชายในการแสดงเพื่อสร้างอารมณ์ขันต่อผู้รับสารในการแสดงเท่านั้น ทั้งนี้คำว่า "กะหรี" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-i:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนสี่อีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดนางหงส์ กลอนสี่ นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.69 นางหงส์ กลอนเสา

1) จะเอาอย่างไรกันแน่	พ่อควายแก่เกวียนเก่า
2) จะเอาอย่างนี้จะเอาอย่างไร	ไฉ่แกมันคนเง่า
3) โง่ง่านักก็ต่าง	ไม่ซำกั้บั้งหงอยเหงา
4) ควรตักน้ำใส่กะโหลก	ก้มชะโงกมองเงา
5) หน้าก็ดำเหมือนกับดินหม้อ	ปากคอกเหมือนกับปลาข้าว
6) ลูกขึ้นมารำทำกระดูกกระดูก	นึกว่าบุคลิกแก่หล่อเหล่า
7) ดูบุคลิกลักษณะ	คงกั๊กพะฉั้นคิดคร่าว ๆ
8) ฉันมิได้ดูภูมิได้ดูหมิ่น	แก่เป็นศิลปินกันจริงหรือเปล่า
9) เป็นศิลปินไม่มีศิลปะ	ดูลักษณะที่แก่เอนน่าว
10) แกเอนน่าวไม่เข้าประเด็น	ฟังดูรู้เห็นแล้วอยากจะหา
11) อารมณ์ของคุณไม่สุนทรีย์	ชอบเสียดสีกับพวกสาว ๆ
12) พวกสาว ๆ เขาไม่แยแส	เพราะอีตาแก่แกชอบก้าวร้าว
13) ไม่มีใครเขาคบหา	เพราะแก่พูดสามหา
14) ถ้าเปรียบเป็นแจ็กก็ไม่มีศาล	เปรียบเป็นบ้านก็ไม่มีเสา
15) เป็นข้าวเปลือกก็ไม่มีรำ	เป็นโต๊ะอหามาก็ไม่มีสุหร่า
16) เป็นคนก็ไม่คมคาย	เป็นควายก็ไม่มีเขา
17) จะพูดกับใครก็ไร่น้ำหนัก	ถ้าเป็นสุนัขก็หัวเฝ้า
18) เปรียบเป็นมิดก็ไม่มีคม	ถึงจะเป็นนมก็ไม่มีเต้า
19) เป็นกระทะก็ไม่ทนทาน	เป็นถ่านก็ไม่มีขี้เถ้า
20) เป็นผ้าก็ไม่อยากเรียกพี่	เป็นผีก็ไม่อยากจะเผา
21) คนอะไรไม่ได้รับความ	แก่ชอบตรงข้ามกับคนอื่นเขา
22) จิตใจแก่ก็ไม่แน่นอน	เขาชอบหน้าร้อนแก่ชอบหน้าหนาว
23) แกไปคนเดียวไปเที่ยวตามตรอก	เขาจะเดินออกแกจะเดินเข้า

- 24) เขามีขนมเด็กแกจะกินขนมครก เขามีข้าวหมกแกจะกินข้าวเฒ่า
 25) เขามีซองควาแจะเอาของหวาน เขาเล่นร่านแกจะเล่นร่าว
 26) แกไปคนเดียวไปเที่ยวตามช่อง เขามีลูกน้องแกจะล่อแม่เฒ่า
 27) นำจับมาขยี้ตีด้วยเขา แล้วควักขี้เต่าให้มันดมเอย

(ประยูรนิทรศรี, น. 174 – 175)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนเลา" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชายที่ด้อยความสามารถในการแสดงกว่าตน ทั้งยังได้เปรียบเทียบฝ่ายชายไว้ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพความซบเซาและไร้ความสามารถในด้านต่าง ๆ จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนเลา" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 13 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หน้าดำเหมือนดินหม้อ”

“ปากคอกเหมือนปลาข้าว”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาความว่า “หน้าดำเหมือนดินหม้อ” (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะผิวพรรณส่วนใบหน้าของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือ ดินหม้อ คำอุปไมยคือผิวพรรณส่วนใบหน้าของฝ่ายชาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือน” ความเปรียบอุปมาว่า “ดินหม้อ” หรือ “มินหม้อ” หมายถึง “น. เขมาดำที่ติดกันหม้อ, มักพูดเพี้ยนเป็นมินหม้อ ก็มี.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 907) เพราะฉะนั้นแม่เพลงจึงต้องการกล่าวคำอุปมาเพื่อเปรียบเทียบลักษณะความดำขลับของผิวหนังของฝ่ายชายเพื่อล้อเลียนให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 13 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ถ้าเปรียบเป็นเจ้าก็ไม่มีศาล”

“เปรียบเป็นบ้านก็ไม่มีเสา”

“เป็นข้าวเปลือกก็ไม่มีรำ”
 “เป็นโต๊ะหินม้ามก็ไม่มีสุเหว่า”
 “เป็นคนก็ไม่คมคาย”
 “เป็นควายก็ไม่มีเขา”
 “เป็นสุนัขก็หัวเฝ้า”
 “เป็นมิดก็ไม่มีคม”
 “เป็นนมก็ไม่มีเต้า”
 “เป็นกระทะก็ไม่ทนทาน”
 “เป็นด่านก็ไม่มีขี้เถ้า”
 “เป็นผัวก็ไม่อยากเรียกพี่”
 “เป็นผีก็ไม่อยากจะเผา”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ถ้าเปรียบเป็นเจ้าก็ไม่มีศาล” (จากบทกลอนที่ 14) ในการกล่าวล้อเลียนและเสียดสีฝ่ายชาย แม่เพลงใช้อุปลักษณ์คือเจ้าที่ไม่มีศาลอยู่ให้เป็นเช่นเดียวกับลักษณะของฝ่ายชาย ความว่า “เจ้าไม่มีศาล” ที่แม่เพลงกล่าวถึงในงานประพันธ์มาจากสำนวนสุภาษิตว่า “เจ้าไม่มีศาล สมารไม่มีวัด” ซึ่งหมายถึง “ผู้ที่เร่ร่อนจรจัดไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง” (กองทัพ เคลือบพณิชกุล, 2542, น. 15) ดังนั้นการกล่าวเปรียบอุปลักษณ์ฝ่ายชายให้เป็นเช่นเดียวกับความหมายของสำนวนสุภาษิตว่า “เจ้าไม่มีศาล” จึงนับเป็นการเสียดภาพความไร้หลักแหล่งที่อยู่อันมั่นคงของฝ่ายชาย ทั้งนี้คำว่า “ศาล” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “เปรียบเป็นบ้านก็ไม่มีเสา” (จากบทกลอนที่ 14) ในการกล่าวเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนและเสียดสีฝ่ายชาย แม่เพลงใช้อุปลักษณ์คือบ้านที่ไม่มีเสว่าเป็นเช่นเดียวกับความไม่มั่นคงในด้านต่าง ๆ ของฝ่ายชาย เนื่องจากบ้านที่ขาดเสา ค้ำจุนจะขาดความคงทนแข็งแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีภัยพิบัติทางธรรมชาติมาเยือนบ้านหลังดังกล่าวก็จะพังลงเพราะขาดเสาหรือโครงสร้างในการค้ำจุน ต่างจากบ้านเรือนที่มีเสาหรือโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่มั่นคง ทั้งนี้คำว่า “เสา” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเลาอีกด้วย

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ควรตักน้ำใส่กะโหลกกำชะงอกมองเงา"

"พูดจาสามหา"

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"แกไปคนเดียวไปเที่ยวตามช่อง เขามีลูกน้องแกจะล่อแม่เล่า"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "แกไปคนเดียวไปเที่ยวตามช่อง เขามีลูกน้องแกจะล่อแม่เล่า" (จากบทกลอนที่ 26) ในการกล่าวล้อเลียนลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของฝ่ายชายที่นิยมใช้บริการทางเพศกับโสเภณี เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงกล่าวถึงช่องซึ่งหมายถึง "น. ที่มีวสุมซุ่มนุมนันลับ ๆ (มักใช้ในทางที่ไม่ดี) เช่น ช่องการพนัน ช่องโจร ช่องโสเภณี." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 395) และคำว่าแม่เล่าซึ่งหมายถึง "(ปาก) น. หญิงผู้เป็นหัวหน้าช่องโสเภณี, ผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าควบคุมดูแลเลี้ยงหญิงสาวไว้บำเรอชาย." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 923) ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวหาฝ่ายชายว่าชอบเที่ยวใช้บริการทางเพศตามช่องโสเภณีโดยนิยมใช้บริการทางเพศกับแม่เล่าหรือหญิงคุมช่อง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแม่เพลงน่าจะต้องการกล่าวเสียดสีของฝ่ายชายที่นิยมใช้บริการทางเพศกับหญิงที่มีประสบการณ์ทางเพศและมีสมรรถภาพทางเพศดีเยี่ยมกว่าโสเภณีทั่วไป เนื่องจากแม่เล่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความชำนาญและความเชี่ยวชาญเหมาะสมกับการเป็นผู้นำของโสเภณีทั้งหลายได้ ทั้งนี้คำว่า "แม่เล่า" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a/ และเสียงตัวสะกด /-w/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงลำตัดกลอนเล่าอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดนางหงส์ กลอนเล่านี้นำปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง
2. อุปลักษณ์ จำนวน 13 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
4. การใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

1.70 นางหงส์ กลอนโล

1) วันนี้เรามาประชัน	เราต้องว่ากันให้ท่านเห็นใจ
2) ท่านเสียเงินไปเชิญเรามา	มัวนั่งประหม่ากันอยู่ทำไม
3) มัวนั่งประหม่าที่ทำไมเหมาะ	เจอรุ่นกระเตาะไม่ต้องตกใจ
4) เมื่อรักจะเล่นให้เดินเข้ามา	อย่ามัวยักทำรำร่ำไร
5) หรือพวกของท่านเห็นฉันเป็นเด็ก	ถึงตัวมันเล็กแต่หัวใจใหญ่
6) ไม่ต้องมาหย่อนผ่อนฝีมือ	เข้ากันชื่อ ๆ ไม่ต้องสงสัย
7) เพราะเราเป็นสาวด้วยกันทั้งสอง	แกลจะมามองเขาอยู่ทำไม
8) แกลอย่ามามองทำจ้องมาก ๆ	เดี๋ยวฉันกระตักไม่ยอมออกไป
9) ผู้ชายเจ้าชู้ผู้สุพิลึก	ใจเดินตึก ๆ รู้สี่กร้อนใน
10) ใช้น่องก็ลั่นไข้วัวญกัชนี	ผู้ชายพวกนี้อะไรไว้ใจ
11) หน้าก็เหี้ยมเหมือนพระราหู	ถ้าถึงบ้านหนูน่ากลัวต้องไล่
12) ถ้าให้ขึ้นบ้านเดี่ยวจะพาลพาไล	เจ้า...หัวโตฉันเคยรู้ได้
13) อ้อ...นายนั้นยังพอดบ	แต่เซ่อซ่าบัดชบฉันรู้ได้
14) แต่งตัวสมาร์ทสะอาดสะอาด	ไอ้โสหัวล้านไปบานตะไท
15) พวกเจ้าเอ๊ย...ลำไย	เหม็นเขียวอะไรที่ไหนเอ๋ย

(ประยูรนิทรศน์, น. 176)

จากบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนโล" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าและล้อเลียนฝ่ายชายทั้งในเรื่องรูปลักษณ์ อากัปกริยา และความสามารถในการแสดงที่อ่อนด้อยกว่าฝ่ายตน จากกรณีวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัด "นางหงส์ กลอนโล" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หน้าก็เหี้ยมเหมือนพระราหู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "หน้าก็เหี่ยมเหมือนพระราหู" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะรูปลักษณ์ใบหน้าของฝ่ายชาย แม่เพลงใช้คำอุปมา คือ พระราหู คำอุปมาไม่ใช่นำตาของฝ่ายชายที่โหดเหี้ยม และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" ความเปรียบอุปมาว่า "พระราหู" ที่แม่เพลงกล่าวในงานประพันธ์เป็นนอสุรแต่เพียงผู้เดียวที่มีความเป็นอมรหรืออมตะในบรรดาหมู่สุรทั้งหมด จึงได้รับการยกย่องจากพระพรหมให้เป็นเทพองค์หนึ่งด้วย (วิมล คำศรี, 2538, น. 83) ดังนั้นพระราหูนับว่ามีลักษณะเป็นนอสุรหรือ "ยักษ์" ซึ่งหมายถึง "ว. โดยปริยายหมายความว่า มีลักษณะหรืออาการอย่างยักษ์ เช่น ไฉยักษ์ หน้ายักษ์" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 943) การเปรียบเทียบใบหน้าของฝ่ายชายให้เหมือนกับพระราหูจึงนับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อเสียดสีภาพความไม่งดงาม และความโหดร้ายของใบหน้าฝ่ายชาย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงนางหงส์ กลอนไฉนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ กวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้ คือ การใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง

1.71 นางหงส์ กลอนแล

1) ฝ่ายเป็นต่อเขาขอให้ร้อง	เราเป็นฝ่ายร้องก็ต้องตามแก้
2) พุดถึงเรื่องแก้ตัวฉันก็เก่ง	เฮ้ยฉันกับเอ็งใครเก่งกันแน่
3) ถ้าใครเก่งแน่เจิญแก้ให้เห็น	เฮ้ยอย่า ๆ เล่นเดี๋ยวจนเหนื่อย
4) ฉันพุดแก้กลอนหรือกายบ้ำ	นี่กว่าแก้ผ้านั้นช้ายอมแพ้
5) เราเป็นสตรีต้องมีระเบียบ	ต้องร้องเรียบ ๆ สองง่ามสองแ่ง
6) ต้องร้องสองง่ามให้งามสง่า	เอออะไร ๆ เรื่องนี้ข้าแน่
7) จะพุดจะจาต้องหาเหตุผล	การพุดสัปดาห์นั้นนะคนแก้
8) อย่าพุดทุกอย่างในทางที่คิด	ขึ้นเข้าใจผิดเดี๋ยวจนติดกันแจ
9) ถลาลงสองเป็นของไม่ยาก	ถลาลงปากมันยากใจแท้
10) นาย...แกนั่งมองหน้า	เขาคงเคืองซ้ำดูทำรักแก
11) ฉันไม่รู้หรือผู้ชายล้าตัด	ฉันรู้ประวัติจะจัดเอามาแฉ
12) แกชอบแต่การพนัน	คุณไม้สะบันตามร้านกาแพ
13) กลางวันเร่ร้อนเข้าป้อนไฮโล	กลางคืนนั่งไม้ตามวงกระแช
14) น้ำท่าไม่อาบเหม็นสาบเหม็นสาบ	ใครอยู่ข้าง ๆ อย่างไปนั่งแค่ ๆ
15) เสื่อตีมีใส่ก็ใช้ไม่ทน	เหงื่อออกสักร้อนเหม็นจนรักแฉ

16) ซีนเข้าไปใกล้ไม่ไหวแน่

เพราะกลืนพวกเกรบกวนเอย

(ประยูรนิทรศน์, น. 176 – 177)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงลำตัดนางหงส์ กลอนแลนี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำ
แบบกวีนิพนธ์

จากการวิเคราะห์ห้วงยบเพลงพื้นบ้านลำตัด ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 71 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดดังต่อไปนี้

1. คำพินสมัย (archaism)

จากการวิเคราะห์การใช้คำพินสมัยในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำพินสมัย จำนวน 10 แห่ง คำพินสมัยที่ปรากฏจะเป็นคำที่มีได้มีใช้ในปัจจุบันแล้ว เช่น คำว่า “นายป้าช้า” ที่เป็นคำเรียกเชิงเหยียดหยาม หมายถึงผู้มีอาชีพเป็นสัปเหร่อดูแลศพที่ป่าช้า ในปัจจุบันมิได้มีการนำศพมาฝังไว้ในป่าช้าเพื่อรประกอบพิธีทางศาสนาดังเช่นในอดีตแล้ว คำเรียกดังกล่าวจึงแทบจะเลือนหายไปจากการใช้ในสังคมปัจจุบัน เป็นต้น

2. คำฉายานาม (epithet)

จากการวิเคราะห์การใช้คำฉายานามในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำฉายานาม จำนวน 5 แห่ง คำฉายานามที่ปรากฏจะเป็นคำบอกลักษณะที่ประกอบหลังชื่อบุคคล เช่น บริษัทเสียงดี ทวีเสียงเสีย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อแม่เพลงกล่าวถึงผู้แสดงฝ่ายชาย ผู้แต่งจะใช้คำฉายานามประกอบท้ายชื่อไปด้วย อย่างไรก็ตามการใช้คำฉายานามในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดนับว่าปรากฏน้อยแห่ง อาจเป็นเพราะบทเพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่ที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์มีลักษณะเป็นด้นบทที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม ละเว้นชื่อ ผู้แสดงไว้เพื่อใช้ในการแสดงโอกาสต่าง ๆ ได้อีก

3. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงมากที่สุด จำนวน 108 แห่ง รองลงมาคืออุปมา จำนวน 102 แห่ง อุปลักษณ์จำนวน 64 แห่ง การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 12 แห่ง อติพจน์ จำนวน 6 แห่ง และบุคลาธิษฐาน จำนวน 5 แห่ง จะเห็นได้ว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมนิยมใช้การกล่าวอ้างถึงสำนวน สถานที่ และบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักมากกล่าวถึงในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดเพื่อให้รายละเอียดแก่เรื่องที่ต้องการสื่อสาร เช่น เมื่อต้องการสื่อว่าตนคือบุคคลผู้มีชื่อเสียงและมีความร่ำรวยกว่าฝ่ายชายคู่ตรงข้าม แม่เพลงก็จะมีการกล่าวอ้างถึงสถานที่ที่เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปอย่างคำว่า “เซเว่น” ว่าตนเป็นเจ้าของของสถานที่นั้น เป็นต้น

4. คำสังวาส (erotics word)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดข้อมแบบสัญลักษณ์มากที่สุด จำนวน

167 แห่ง รองลงมาคือการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่คำ คำศัพท์สังวาส จำนวน 41 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการผวนคำ จำนวน 2 แห่ง ตามลำดับ ส่วนการใช้คำสังวาสชนิดตรงไม่ปรากฏการใช้ จะเห็นได้ว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยม นิยมใช้ การกล่าวถึงเรื่องเพศ อวัยวะเพศ และพฤติกรรมทางเพศโดยการใช้สัญลักษณ์ที่มาจากสิ่งต่าง ๆ ใน สิ่งแวดล้อมมากกล่าวแทนการกล่าวตรง ๆ เพื่อลดความไม่เหมาะสมในด้านการใช้คำต่อสถานที่ สาธารณะ อีกทั้งยังเป็นการใช้ศิลปะการสร้างสรรคบทเพลงพื้นบ้านลำตัดอีกด้วย เนื่องจากถ้อยคำ ส่วนใหญ่จะมีเสียงสัมผัสตามฉันทลักษณ์ของลำตัดแทบทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่าการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นการใช้คำส่วนใหญ่ที่สามารถเข้าใจง่ายเนื่องจากเป็นคำที่ใช้ในการสนทนากันในกลุ่ม ของชาวบ้าน แต่ลักษณะของการสร้างสรรค์ถ้อยคำมาใช้ในบทเพลงจะเป็นลักษณะของการ สร้างสรรค์คำที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองกัน ลักษณะพิเศษที่ปรากฏมากที่สุดในการสร้างสรรค บทเพลงพื้นบ้านลำตัดของแม่ประยูร ยมเยี่ยม คือการใช้คำสังวาสชนิดอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ของผู้แต่งจะเป็นการกล่าวถึงสิ่ง ๆ ที่สามารถพบเห็นได้โดยง่ายใน สิ่งแวดล้อมของแม่เพลงซึ่งมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศและพฤติกรรม ทางเพศมากกล่าวแทนในบทเพลง

2. เพลงแหล่ จำนวน 6 บทเพลง ดังต่อไปนี้

2.1 แหล่ต่อต้านการซื้อเสียง 1

1) ศกฤกษ์เบิกทางสร้างกันใหม่	เลือกคนไปในสภาทำหน้าที่
2) ออกกฎหมายละลายทุกข์ประชาชนี	เลือกคนดีมีวิชามาทำงาน
3) เฟงพินิจพิศดูผู้สมัคร	จะเลือกพรรคเลือกใครตามใจท่าน
4) กลวิธีมากมายอยากประจาน	ขอให้ท่านตรองดูให้รู้จริง
5) นโยบายหลายพรรคมักหุรหุรา	พัฒนาชาติไทยดูใหญ่ยิ่ง
6) ทิ้งนำเข้านำออกหลอกหรือจริง	ล้วนแต่สิ่งล่อใจให้คล้อยตาม
7) เรื่องปากท้องของสำคัญท่านก็กล่าว	พูดให้ชาวไร่นาพรวบหว่าน
8) ท่านสารกยกยประเด็นให้เห็นงาม	นี่คือยามหาเสียงเพียงชั่วคราว
9) มีทั้งด้านการเงินเที่ยวเดินแจก	เพื่อหวังแลกคะแนนแสนอื้อฉาว
10) หมดเท่าไรไม่ว่าขออย่าฟาลัว	แถมเลี้ยงข้าวเหล้ายาหน้าไม่อาย

(ประยูรนิทรศน์, น. 202)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงแหล่ต่อต้านการซื้อเสียง 1 นี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน

2.2 เทิดพระเกียรติ 72 พรรษา

1) เจ็ดสิบสองพรรษามหาสวัสดิ์	พระทรงฉัตรจักรีศรีสัมย์
2) ปกเขตค้อมเกล้าชนชาวไทย	ปกแผ่นดินให้ไทยได้ร่มเย็น
3) ร่มเย็นยลยินทุกถิ่นที่	ร่มพระบารมีทุกถิ่นเห็น
4) ที่ใดไทยระกำทุกข์ล้าเค็ญ	ทรงเสด็จดับทุกข์ให้ผ่อนคลาย
5) ธ ตั้งศูนย์รวมใจไทยทั้งชาติ	ตั้งแต่เริ่มครองราชย์มิขาดหาย
6) หลายครั้งไทยประจัญอันตราย	ทรงสยบเรื่องร้ายสลายลง
7) ชาวไทยเทิดทูนทุกดวงใจ	ไม่มีข้อสงสัยสูงสุดสูงส่ง
8) ทุกพระราชดำรัส ธ ตรัสตรง	เสมือนธงนำทิศชีวิตไทย
9) ชาวไทยทุกที่ทุกชีวิต	ได้เห็นทิศเห็นทางสว่างไสว
10) ทูกรอยยุคลบาท ธ ยাত্রไป	คือทิศให้ทรงธรรมได้นำทาง
11) มีดมนเมืองไทยไม่มีดมิด	มีผู้นำชีวิตสู่แสงสว่าง
12) เศรษฐกิจย่อยยับเจียนอัปปาง	ธ ทรงวางพระมหาโรชบา

13) เศรษฐกิจพอเพียงหล่อเลี้ยงชีวิต	เสมือนเป็นนิมิตบอกทิศหมาย
14) กินอยู่พอเพียงพอเลี้ยงกาย	ค้าขายพอเพียงพอเลี้ยงชน
15) ทิศทางที่พระองค์ทรงพระราชทาน	ทั่วเมืองทั่วบ้านต่างเห็นผล
16) ได้ผ่อนทุกข์ถ้วนหน้าประชาชน	ได้เห็นหนทางยาวจะก้าวไป
17) เป็นสุขของชาวไทยในทุกที่	บุญแล้วพระจักร็อยู่ใกล้ ๆ
18) เย็นฉ่ำน้ำพระราชหฤทัย	ดั่งน้ำทิพย์ชโลมใจไทยทั้งปวง
19) สุวรรณเฉลิมพระชนมพรรษา	ระลึกถึงพระกรุณาอันใหญ่หลวง
20) ประชาชนชาวไทยใจทุกดวง	รวมเป็นหนึ่งทรงหนึ่งดวงใจ
21) เป็นหนึ่งใจจงรักและภักดี	ยอมถวายชีวีราษฎร์พลีได้
22) เพื่อให้ถิ่นแผ่นดินไผ่	ปกแผ่นดินทั่วไทยพระภูมิพล
23) เจ็ดสิบสองพรรษามหากษัตริย์	เฉลิมรัตน์เฉลิมหล้ามหากุศล
24) ขอพระองค์ทรงสู่พระภูวาล	ประชาชนชาวไทยถวายพระพรเคย

(ประยูรนิทรศรี, น. 204 – 205)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ "เกิดพระเกียรติ 72 พรรษา" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าว เป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ในพระราชวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ "เกิดพระเกียรติ 72 พรรษา" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ทุกพระราชดำรัส ๑๑ ตรัสตรง	เสมือนธงนำทิศชีวิตไทย"
"เย็นฉ่ำน้ำพระราชหฤทัย	ดั่งน้ำทิพย์ชโลมใจไทยทั้งปวง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาความว่า "ทุกพระราชดำรัส ๑๑ ตรัสตรง เสมือนธงนำทิศชีวิตไทย" (จากบทกลอนที่ 8) ในการกล่าวเปรียบเทียบพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร แม่เพลงใช้คำอุปมาคือธง คำอุปไมยคือพระบาทสมเด็จพระ

ประมิมทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เสมือน" คำว่า "ธง" ที่ผู้แต่งใช้เป็นคำอุปมา หมายถึง "น. ผืนผ้า หรือกระดาษ เป็นต้น ที่มีสีและมีลวดลายเป็นรูปต่าง ๆ ใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ, ถ้าใช้เป็นเครื่องหมายบอกชาติ เรียกว่าธงชาติ, ให้บอกตำแหน่งในราชการ." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ทั้งนี้สุริยะ ฉายะเจริญ (2554, น. 30) ยังได้กล่าวถึงธงชาติในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ว่า "ธงชาติมิใช่ผืนผ้าสีเหลี่ยมธรรมดา หากแต่เป็นสัญลักษณ์ของชาติที่สำคัญ และยังประกอบไปด้วยบทบาท หน้าที และพิธีกรรมอันเป็นตัวของตัวเองอย่างสมบูรณ์อีกด้วย" ดังนั้นธงจึงนับเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ แม่เพลงจึงต้องการกล่าวเปรียบอุปมาระหว่างความสำคัญของพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ซึ่งพระราชดำรัสดังกล่าวมีเนื้อหาที่สามารถแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พลกนิกรชาวไทยได้ให้เหมือนกับธงที่ใช้ในการนำทิศทางชีวิตของชาวไทย

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เศรษฐกิจพอเพียงหล่อเลี้ยงชีวิต เสมือนเป็นนิมิตบอกทิศทาง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เศรษฐกิจพอเพียงหล่อเลี้ยงชีวิต เสมือนเป็นนิมิตบอกทิศทาง" (จากบทกลอนที่ 13) ในการกล่าวเปรียบเทียบระหว่างแนวพระราชดำริ "เศรษฐกิจพอเพียง" ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ให้เป็นเช่นเดียวกับทิศทางหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของพลกนิกรชาวไทยให้มีความมั่นคง คำว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" คือ

แนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลาง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ... พอเพียงไม่ใช่เพียงการประหยัด แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาด และสามารถอยู่ได้ แม้ในสภาพที่มีการแข่งขันและการไหลป่าของโลกาภิวัตน์ เพราะจะนำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม

(นันทวิดี ทองปรอน, 2551, น. 26 – 27)

ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบความสำคัญของแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของแม่เพลงให้เป็นเช่นเดียวกับคำแนะนำที่จะทำให้พลกนิกรชาวไทยได้มีชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน นับเป็นการเปรียบเทียบอุปลักษณ์ในงานประพันธ์

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้
 “เจ็ดสิบสองพรรษามหากษัตริย์”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคล ความว่า “เจ็ดสิบสองพรรษามหากษัตริย์” (จากบทกลอนที่ 23) กล่าวคือการกล่าวถึงเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเนื่องในพระราชวโรกาสเจริญพระชนมพรรษา 72 พรรษา ซึ่งพัชรินทร์ ไวยสุศรี (2542, น. 76) ได้กล่าวถึงการเฉลิมฉลองเนื่องในพระราชวโรกาสดังกล่าวไว้ความว่า

ปี พุทธศักราช 2542 นี้เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ รัฐบาลและประชาชนทุกหมู่เหล่าได้พร้อมใจกันจัดงานเฉลิมพระเกียรติ ถวายเป็นราชสักการะ เพื่อแสดงความจงรักภักดี สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ อันดั้นเกล้าล้นกระหม่อมที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยและเพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณให้สถิตแผ่ไปอย่างหาที่สุดมิได้”

ดังนั้นการกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเนื่องในพระราชวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา 72 พรรษา จึงนับเป็นการกล่าวถึงเพื่อเทิดพระเกียรติให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญของรัชกาลที่ 9 ในงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงแหล่งเทิดพระเกียรติ 72 พรรษานี้ ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

2.3 กลอนแหล่งเฉลิมพระเกียรติ อัญญา ร่มด้วยพระบารมี

1) อัญญาเวลานี้อุดมสุข	นิรทุกข์กาลเวลาสร้างสรรค์
2) ผ่านคืนร้อนหนาวร้ายระบม	เศร้ายะหมทุกข์ไร้เป็นเวลา
3) ผ่านคืนผ่านวันอันสรรค์สร้าง	ผ่านโลกกว้างขอบสมุทรสุดเวหา

4) ผ่านม่านดวงดาวพร่างพร่างตา	ผ่านนานาโลกล้วนเศร้าสรวลยิน
5) มีเรื่องกล่าวเล่าขานมีคร้านจบ	มีชนบ ๔ รูปนามนิจลิน
6) มือดีตอขนาดเป็นอาจีนต์	ภาพชีวินคลี่มานเฝ้าองนนวนัน
7) อยุธยาเล่าขานในกาลนี้	ล้วนแต่มีปรีดีเปรมเกษมสันต์
8) ภูวไนยไผทสยามนามราชัน	พระภูมิพลทรงธรรม์พระปิ่นไทย
9) ในแผ่นดินรัตนโกสินทร์ศก	มรดกตกมานานกาลสมัย
10) บุญยิ่งแล้วมีองค์พระทองชัย	ใส่พระทัยในทุกข์ราษฎร์
11) อยู่ได้ร่วมพระบารมีนี้เป็นสุข	ทรงผ่านทุกข์เป็นสุขลโมสร
12) ๓ บำรุงไพร่ฟ้าประชากร	พระอาทรตั้งหยาดฝนร่วงหล่นมา
13) อยุธยาในร่มฟ้ามหากษัตริย์	ภัยพิบัติกลับเป็นแสงสว่างกระจ่างหล้า
14) เมื่อไทยทุกข์ทรงปัดทุกข์ด้วยปัญญา	พระปรีชาเล่าขานตำนานไกล
15) ยามฟ้าเยือนอยุธยาเมื่อคราก่อน	พลกนิกรปรีดากว่าคราไหน
16) ทอดพระเนตรอริฐเก่า ๆ ร้าวดวงใจ	ดำรัสในคุณค่าบรรพชน
17) สองพระองค์ทรงเสด็จดำเนินด้าว	ความร้อนเร่า ๓ ดับไว้ด้วยเหตุผล
18) ตั้งหยาดทิพย์ขโลมใจประชาชน	มิ่งมงคล ๓ ห่วงหาประชาชี
19) อยุธยาฟ้าใหม่สมัยสมาน	ด้วยพระปรีชาชาญกษัตริย์ศรี
20) แลองค์สมเด็จพระราชินี	พระทรงชี้แนวนำธรรมชีวิน
21) ๓ วางแนวอนุรักษ์โบราณสถาน	ประกอบกรปฏิสังขรณ์บวรศิลป์
22) พระราชินีทรงอนุรักษ์ศิลป์	สถานงานศิลป์สืบสร้างที่บางไทร
23) พระภูมิพลทรงชี้ถึงเรื่องน้ำ	ในเขตคามเมืองเก่าเข้าแก้ไข
24) กั้นน้ำหลากปรามน้ำล้นหลายไป	เมื่อกรุงไทรอยุธยาคราระทม
25) แปรสืบพระชันษามหาราช	ไทยทั้งชาติอุ่นไอรุณสม
26) เฉลิมพระบารมีภิรมย์ชม	กราบบรมราชสดุดี
27) จะเกิดมาชาติใดในพิภพ	ขอค่านบเป็นไทยในวิถี
28) ได้ร่วมบรมโพธิ์ ๔ ภูมิ	พระราชาริบัติแห่งชาติไทย
29) ขอเดชพระภูมิพลล้นเกล้า	ปวงข้าพเจ้าไพร่ฟ้าใบหน้าใส
30) ชาวจังหวัดอยุธยาพาดวงใจ	ถวายชัยเทิดพระองค์ทรงพระเจริญ

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ "กลอนแหล่เฉลิมพระเกียรติ อยุธยา ร่มด้วยพระบารมี" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการสร้างงานประพันธ์ดังกล่าวเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เนื่องในพระราชวโรกาสที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา โดยแม่เพลงจะกล่าวถึงโบราณสถานทางประวัติศาสตร์คือกรุงศรีอยุธยาที่ล่มสลายลงแล้ว แต่ยังคงมีความสำคัญอยู่ได้เพราะมีพระมหากษัตริย์ทรงทำนุบำรุงไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ "กลอนแหล่เฉลิมพระเกียรติ อยุธยา ร่มด้วยพระบารมี" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ดั่งหยาดทิพย์ขไลมใจประชาชน"

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

"อยุธยา"

"รัตนโกสินทร์"

"พระภูมิพล"

"สมเด็จพระราชินี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงสถานที่ คำว่า "อยุธยา" (จากบทกลอนที่ 1) ในบริบทของการล่มสลายลงของกรุงศรีอยุธยาในอดีต แต่มีความอยู่เย็นเป็นสุขได้ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร กรุงศรีอยุธยานับเป็นราชธานีที่ในภายหลังการเสียกรุงครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 นิธินันท์ ยอแสงรัตน์ (2560, น. 8) ได้กล่าวถึงสภาพของกรุงศรีอยุธยาไว้ความว่า "ราชธานีล่มสลาย แต่อยุธยามีได้รกร้างว่าเปล่า มีราษฎรกลุ่มใหม่เข้ามาจับจองพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นคนไทยและคนจีนซึ่งมีบันทึกในเอกสารต่างชาติว่าได้ช่วยกันทำลายพระพุทธรูป วัตถุอารามและสิ่งก่อสร้างเพื่อขุดหาสมบัติรวมทั้งโลหะเพื่อไปหลอมทำอาวุธ" ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสภาพภายหลังการเสียกรุงครั้งที่ 2 ของอยุธยาเป็นต้นมาได้เสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก ประชาชนไร้ซึ่งความสุขที่ต้องได้เห็นวัดเวียงวังที่ครั้งหนึ่งเคยสวยงาม

กลายเป็นซากโบราณสถานที่ปรักหักพัง อย่างไรก็ตาม ในบริบทของงานประพันธ์จะเห็นได้ว่าแม่เพลง ได้กล่าวถึงความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในจังหวัดอยุธยาภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นับเป็นการกล่าวถึงอยุธยาในมิติใหม่ที่แม่เพลงต้องการเทิดพระเกียรติพระองค์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าพระองค์ทรงมีความสำคัญและพระบารมีแผ่ไพศาลที่ทำให้อาณาประชาราษฎร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในจังหวัดอยุธยา มีความเป็นอยู่ที่สงบสุข ปราศจากความทุกข์จากการสงครามเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงแหล่งกลอนแหล่เฉลิมพระเกียรติ อยุธยา ร่วมกับพระบารมีนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 4 แห่ง

2.4 แหล่งวันมหาสงกรานต์

1) วันที่สิบสามเมษาเวียนมาถึง	เป็นวันซึ่งญาติพี่น้องจิตผองใส
2) ต่างมุ่งหน้ามากันทั้งใกล้ไกล	พบผู้ใหญ่โน้มค่านับรับคำพร
3) ลูกเหลนหลานกราบกรานท่านผู้ใหญ่	ทั้งคุณตาคุณยายมิวายสอน
4) ให้รู้จักรักถิ่นแผ่นดินดอน	เจ้าจงย้อนกลับมาอย่าลืมกัน
5) ประเพณีดั้งเดิมอย่าทำมั่ว	จงทำตัวเป็นแบบอย่างทางสร้างสรรค์
6) น้ำสะอาดรดผู้เฒ่าผู้ชรา	ซึ่งใจพลันเมื่อสดับรับพรชัย
7) หากใครริพิเรนทร์เล่นไม่ซื่อ	จะเสียชื่อเสียงนามทราบนิสัย
8) สกปรกจกเปรตก่อเหตุภัย	โปรดกลับใจเถิดหนาอย่าสับสน
9) ปู่ของปู่ย่าของย่าทำหน้าที่	ประเพณีสืบสานการกุศล
10) เขาทำบุญตักบาตรเพื่อญาติตน	เพื่อให้พ้นความทุกข์ทรมาน
11) ที่อยู่ดีมีสุขไม่ทุกข์ยาก	เพราะบุญมากทำมามหาศาล
12) ครั้นตายไปไปสู่อยู่วิมาน	เป็นสถานอันเลิศหรูผู้มีบุญ
13) งานสงกรานต์ประเพณีที่เราพบ	ในระบบบุญทานการเกื้อหนุน
14) อุตส่าห์ไปให้ผู้ที่มีพระคุณ	เพื่อเป็นทุนหนุนผู้ตายที่วายชนม์
15) วันสงกรานต์ผ่านเข้ามาโปรดอย่าพลาด	หาโอกาสทำบุญทานการกุศล

- 16) จะปล่อยนกหรือปล่อยปลาถ้วนน่ายล บุญส่งผลเกิดโลกโชคดีเออย
(ประยูรนิทรศน์, น. 211 – 212)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงแหล่งวันมหาสงกรานต์นี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบ
กวีนิพนธ์

2.5 แหล่งอวยพร

1) จะขออวยพรให้ท่านเจ้าภาพ	จงเกิดลาภดังประสงค์
2) โดยเฉพาะที่เจาะจง	สมเจตจำนงตั้งเจตนา
3) ท่านคิดมีเงินก็ขอให้เงินมากอง	คิดมีทองให้ไหลมาเทมา
4) ทรัพย์สินศฤงคารการขายค้า	ให้เจริญก้าวหน้าพูนทวี
5) ท่านมีกุลบุตรขอให้สุดโสภะ	มีกุลธิดาให้สมศักดิ์ศรี
6) ให้งามเพริศพิริ้งยิ่งกว่านารี	ในปฐพีและหิมพานต์
7) ขอให้พบประสบกันแต่ความสุข	ไร้ความทุกข์มีแต่สุขสำราญ
8) เมื่อท่านนิรทราในราตรีกาล	ให้มีเสียงประสานเหมือนดังวงดนตรี
9) ทั้งกล่อมทั้งขับทั้งรับทั้งร้อง	ทำนันทนาการอันดี
10) นอนหลับทับหมอนขอให้นอนฝันดี	ฟังเสียงดนตรีแล้วเพลินหลับไป
11) ยามพลิกฟื้นตื่นลืมตา	ให้มีตาสีตาสมาคอบรับใช้
12) หยิบเอาขันล้างหน้ามาส่งให้	มียาใส่อยู่ในแปรงสีฟัน
13) ผ้าเช็ดตัวผ้าเช็ดหน้า	รีบจัดหามาเร็วพลัน
14) แต่พอเข้าห้องน้ำตามใจท่าน	ขัดผิวพรรณผ่องใส
15) อาบน้ำเสร็จเจ็ดนาฬิกา	ขึ้นเคหาสาบเกศ
16) หยิบเอาคันทองมาสองกาย	เรียบร้อยดีจึงลีลา
17) ลงบันไดไม่เนิ่นนาน	เข้าห้องอาหารทานน้ำชา
18) อาหารว่างอย่างเคยมา	พริกไทยน้ำปลา...กับไขลวกอีกสองฟอง
- (ประยูรนิทรศน์, น. 214)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ง "แหล่งอวยพร" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่
แม่เพลงใช้ในการอวยพรเจ้าภาพหรือผู้ที่จ้างชุดการแสดงมาทำการแสดง จากการวิเคราะห์การใช้

ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "แหล่งอวยพร" ปรัชญาการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงจำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ให้มีตาสีตาสามาคอยรับใช้"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า "ให้มีตาสีตาสามาคอยรับใช้" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวอวยพรให้ผู้จ้างการแสดงมีความสะดวกสบายเนื่องจากมีตาสีตาสาไว้คอยรับใช้ คำว่า "ตาสีตาสา" เป็นสำนวนที่หมายถึง "น. (สำนวน) คำเรียกชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่ไม่ค่อยรู้หนังสือ." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) สำนวนดังกล่าวถูกนำมาใช้เรียกชาวบ้านทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร ซึ่งจรัส จันทลักษณ์และคณะ (2558, น. 57) ได้กล่าวถึงความลำบากแค้นของเกษตรกร ความว่า "ชาวนาตาสีตาสอันเป็นกระดูกสันหลังของชาติมีชีวิตอันแสนยากลำบากจนชั้นแค้น" ดังนั้นในบริบทของเนื้อหาการแหล่งอวยพรในงานประพันธ์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการให้ตาสีและตาสาเป็นบุคคลผู้คอยรับใช้เจ้าภาพที่ตนอวยพร

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงแหล่งอวยพรนี้ปรัชญาการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้ คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง

2.6 แหล่งอมสิน

1) ยี่สิบแปดมีนาคมอุดมเลิศ	วันกำเนิดระดิกนั้นอมแห่งอมสิน
2) เจริญวัยวัฒนาไม่ราคิน	มาบรรจบครบสิ้น...ปี
3) ยังพูนเพิ่มต่อเติมศิริสวัสดิ-	ดิพิพัฒน์จุลเจิมเฉลิมศรี
4) อเนกทรัพย์โภคามบรรดามี	ทับทวีธนามาเพิ่มพูน
5) ดังพฤษาสาขางอกกิ่งก้าน	แผ่ตระการช่อใบไม่เสื่อมสูญ
6) กำบังแสงสุริยาคลายอาตุร	ที่ร่อนกรุ่นให้ขาดปราศไป
7) ผุงวิหคบัณฑิมาลุ่ม	ได้เรียงมัยพรอดพำตามวิสัย
8) ช้องสำเนียงฟังเพลินเจริญใจ	ดุจชาวไทยอมทรัพย์ไว้กับเรา

9) หามาได้ใช้กินทั้งสิ้นหมด	อนาคตก็นับว่าอับเฉา
10) รู้ใช้กินค่อยออมถนอมเอา	ไม่นานแล้วเป็นผู้มีอันจะกิน
11) ปลอดภัยไร้อัคคีภัยไม่มาหยอก	ซ้ำได้ดอกงอกมาจากออมสิน
12) ถ้ามั่นออมเงินตราเป็นอาจิม	ท่านจะสิ้นกังวลความจนพาล
13) ไซ้เคยเื่องเพราะเรื่องย้อมประจักษ์	ว่าออมสินเลิศนักในหลักฐาน
14) อีกทั้งรู้ยื่นหยัดค้ำประกัน	จึงคงมั่นดังสุเมรุเอนไม่มี
15) งานเจริญเราเดินอยู่ล้ำหน้า	มีสาขาไม่ผิดทิศทั้งสี่
16) สามร้อยกว่าสาขาบรรดามี	ล้วนสะดวกทุกที่ทุกเวลา
17) ฝากประเภทสะสมไว้สร้างบ้าน	ฝากประเภทลูกหลานได้ศึกษา
18) หรือออมสินพิเศษเจตนา	ถูกรางวัลแล้วมาได้คืนทุน
19) ต้นไม้หายกำไรรักก็ไม่หด	เงินทั้งหมดเอาไปให้รัฐหมุน
20) บุรณะในประเทศเขตค้าจูน	นับเป็นคุณทั้งขึ้นล่องเป็นสองทาง
21) ผมนำมาชี้แจงแสดงย่อ	เพียงแค่พอระระไม่สะลาง
22) พอให้ทราบรู้เช่นเห็นราว ๆ	อย่าเหมินหมางออมสินถิ่นของเรา
23) ขอน้อมเกล้า ๆ พวกเราชาวออมสิน	สู้บดินทร์ พิสุทธิ มงกุฎเกล้า
24) ณ สถานเมืองแมนแดนที่เนาวิ	จงทราบเราน้อมก้มบังคมมา
25) พระทรงตั้งกำเนิดออมสิน	คู่ธานีนทร์สืบสร้างทางเศรษฐกิจ
26) เป็นหลักชัยร่มเกล้าชาวประชา	ได้ออมทรัพย์เงินตรามาช่วยตน
27) ปลอดภัยจากนานามาย้อนยอก	ซ้ำยังดอกเพิ่มมาน่าจจน
28) ช่วยทั้งตัวช่วยทั้งชาติอาจะคน	ดังได้ผลเห็นชัดปัจจุบัน
29) ขอพระองค์ทรงเสวยสุข	นิราศทุกซ์เมืองแมนแดนสวรรค
30) จงทราบเกล้าด้วยทิพย์พระเนตรภรรณ	ออมสินนั้นกตัญญูรู้คุณเอย
- (ประยูรนิทรศน์, น. 215 – 216)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ "แหล่ออมสิน" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าววอวยพรธนาคารออมสินที่จัดงานครบรอบวันคล้ายวันสถาปนา นอกจากนี้แม่เพลงยังรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่งทรงก่อตั้งธนาคารออมสินจากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ "แหล่ออมสิน" ปรากฏ

การใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง และการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 4 ดังต่อไปนี้

"อเนกทรัพย์โภคบรรดามี	ทับทวีธนามาเพิ่มพูน
ดังพฤษชาติทางอกกิ่งก้าน	แผ่ตระการช่อใบไม้เลื้อยมธุ
"ฝูงวิหคปีกขามาลูกลม	ได้เรียงรยพรอดพำตามวิสัย
...	ดูชาวไทยอ้อมทรัพย์ไว้กับเรา"
"อีกทั้งรู้ยื่นหยัดค้ำประกัน	จึงคงมันดังสุเมรอนไม่มี"
"ซ้ายังดอกเพิ่มมาน่าฉงน	ช่วยทั้งตัวช่วยทั้งชาติอาจะคน
...	ดังได้ผลเห็นชัดปัจจุบัน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "อเนกทรัพย์โภคบรรดามี ทับทวีธนามาเพิ่มพูน ดังพฤษชาติทางอกกิ่งก้าน แผ่ตระการช่อใบไม้เลื้อยมธุ" (จากบทกลอนที่ 4 – 5) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับคำอวยพรของแม่เพลงให้ธนาคารออมสินมีเงินฝากและผลกำไรมากมาย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือต้นไม้ที่มีการแผ่กิ่งก้านใบ คำอุปมาเ็นคำอวยพรของแม่เพลงให้ธนาคารออมสินมีเงินฝากและผลกำไรมากมาย และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "ดัง" จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ลักษณะของการแตกกิ่งก้านและใบของต้นไม้ใหญ่ เหมือนกับลักษณะของความเจริญงอกงามของเงินฝากและผลกำไรของธนาคารออมสินตามคำอวยพรของแม่เพลง

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"พระทรงตั้งกำเนิดออมสิน	คู่ธานีนทร์สืบสร้างทางเศรษฐกิจ
เป็นหลักชัยร่มเกล้าชาวประชา	ได้ออมทรัพย์เงินตรามาช่วยตน"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "พระทรงตั้งกำเนิดออมสิน ธานีนทร์สืบสร้างทางเศรษฐกิจ เป็นหลักชัยร่มเกล้าชาวประชา ได้ออมทรัพย์เงินตรามาช่วยตน" (จากบทกลอนที่ 25 – 26) ในการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์คุณของล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 ที่ทรงถือเป็นผู้ทรงสถาปนา

ธนาคารออมสินขึ้น จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเปรียบเทียบกับอุปลักษณะระหว่างพระมหากษัตริย์คุณของล้านเกล้ารัชกาลที่ 6 ว่าเป็นเช่นเดียวกับ "หลักชัยร่มเกล้าชาวประชา" ซึ่งหมายถึงหลักที่ยึดมั่นนำไปสู่ชัยชนะ และยังเป็นเช่นเดียวกับร่มที่กันแดดฝนแก่ชาวประชา การเปรียบเป็นสิ่งทั้งสองนั้นจะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์คุณดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนที่นำทุนทรัพย์มาฝากกับธนาคารออมสินมีชัยชนะเหนืออุปสรรคนานา และยังมีผาสุกร่มเย็น ไม่เดือดร้อนกับปัญหาเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ธนาคารออมสิน"

"มงกุฎเกล้า"

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงแหล่ออมสินนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 4 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงพื้นบ้านเพลงแหล่ ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงเพลงแหล่ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 6 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงแหล่ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงแหล่ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงมากที่สุด จำนวน 9 แห่ง ถัดมาคืออุปมา จำนวน 7 แห่ง และอุปลักษณะ จำนวนอย่างละ 2 แห่ง ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยม นิยมใช้การกล่าวอ้างถึง สถานที่ และบุคคลสำคัญซึ่งเป็นที่รู้จักกล่าวถึงในบทเพลงแหล่เพื่อให้รายละเอียดแก่เรื่องที่ต้องการสื่อสารมีความชัดเจนขึ้น

จะเห็นได้ว่าการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงแหล่ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นการกล่าวถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

ตลอดจนการกล่าวถึงวันคล้ายวันสถาปนาธนาคารออมสิน ซึ่งมีจำนวนบทเพลงเพียง 6 บทเพลงที่มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ จากการพิจารณาบทเพลงเหล่านี้จะเห็นได้อีกว่าทั้ง 6 บทเพลงมิได้มีการใช้คำสังวาส ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะจำนวนตัวบทที่น้อยและบทเพลงเหล่านี้ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ส่วนใหญ่จะใช้ในโอกาสที่ค่อนข้างเป็นทางการ มิได้มีบทบาทในการใช้ได้ต่อปวงคนฝ่ายชายเหมือนกับบทเพลงลำตัดที่ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมเป็นจำนวนมาก

3. เพลงเกี่ยวข้าว จำนวน 3 บทเพลง ดังต่อไปนี้

3.1 เกี่ยวข้าว

1) ตัวดิฉันนี่หรือ	มีชื่อว่าโสภี
2) ฉันทอยู่บ้านนอกคอกนา	อยู่บางปลาหมอสุพรรณบุรี
3) ตัวฉันก็มีที่นา	แค่ไร่กว่า ๆ นะคะคุณพี่
4) ที่นาคันมีหญ้า	รกหูรกตาเสียจริงคุณพี่
5) อยากจะถอนอยากจะแยง	ต้องใช้แรงเรวกันอีกที
6) อยากกล่าวเรื่องบ้านเมือง	มีแต่เรื่องให้ปวดฤดี
7) จึงมาชุมนุมเรียกร้อง	จึงเดินท่องตามวิถี
8) ประชันหน้ากล้าหาญ	ที่ตรงนั้นสันติไมตรี
9) ศูนย์อำนาจการบริหาร	พวกเราชาวบ้านจึงมาที่นี่
10) มาเรียกร้องกันตามกฎหมาย	กำหนดไว้สันติวิธี
11) ไม่ใช่เรียกร้องให้รัฐประหาร	ที่สาดโคลนล้นที่นี้
12) เราเล่นการเมืองแบบ	คู่ขนานขนานแนบกันไปทุกที่
13) ให้คุณทักษิณเข้าสู่กระบวนการ	หนทางนั้นคือทางที่ดี
14) ยืนหยัดนิติรัฐ	ขจัดโกงกันไปทุกที่
15) ประชาธิปไตยต้องเป็รื่องปราด	ชาวสะอาดต่างชาติยินดี
16) เมืองไทยไม่คอร์รัปชั่น	กฎหมายนั้นนำวิถี
17) เรียกร้องตามแนวทาง	ชาวฝรั่งเขาเปรมปรีดี
18) แถวยุโรปแถวอเมริกา	เขาก้าวหน้ากันยิ่งกว่านี้
19) รถติดเขาไม่สน	เพราะเราทุกคนมีสิทธิเสรี
20) มีสิทธิเรียกร้อง	ตามช่องตามวิถี
21) ผู้นำเขาแก้ไข	รถขวัักไขว้ให้เร็วรี
22) ประชาชนโดยทั่วไป	เขาเข้าใจในเวที
23) ถึงที่เขาถึงที่เรา	พอโดนเข้าก็เอาแบบนี้
24) หันมาดูไอ้หอกหัก	ควรถอยจากจากเวที
25) เวทีรัฐบาลทำเนียบนี้	นั่นสันติไมตรี
26) เรามีผู้นำจิตปวย	ต้องอับอายกันป็นปี
27) จมูกก็หมูปากก็หมา	ชอบทำหน้าไม่สมประดี
28) อีคนายยศโยโคคาโคล่า	ก็หมดราคาหมดราศี

29) แก้ปัญหาภาคใต้ไม่ได้	ชอบพ่นน้ำลายแก่ทุกที
30) แอ็คคอร์ดทำเป็นจิ๊กโก๋	คุยโวบางบอนนี่
31) สามจังหวัดภาคใต้	มันไม่ลงไปตรวจสักที
32) ฆ่ากันตายรายวัน	ไอ้หมอนั่นยังทุซึ่
33) ผลสืบเนื่องจากตากใบ	โจรระจอกใจช่วยบอกที
34) มีนายกชอบจ้อ	มีมอทอจูนี่
35) ถ้าเฉลิมยังก้ำกั้น	ต้องให้ประจันกับอัญชลี
36) ตัวก็ดำใส่เสื้อลาย	แบะอกใหญ่คือข้านี้
37) อีกันพพลตึงเหล	ทำมาดเทให้ดูดี
38) ตาเหล่จึงดูพลาด	เสียโอกาสครานี้
39) เขาพระวิหารจวนร้อน	ปรุงเสร็จก่อนจึงเสิร์ฟเข้าที่
40) ฟาสต์ฟู้ดแตกตัวน	พวกเราควรจับตาให้ดี
41) เสิร์ฟจวนร้อนให้วงไว	นายกไทยเขารูดี
42) จึงต้องขับไล่สามทรี	พื้นแผ่นดินนี้กันเคย

(ประยูรนิพนธ์, น. 182 – 184)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงเกี่ยวข้าว "เกี่ยวข้าว" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในสมัยที่นายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 25 ของประเทศไทย ซึ่งเกิดได้จากคำล้อเลียนที่แม่เพลงกล่าวว่า "จุมกหมูปากหมา" เนื่องจากบุคคลดังกล่าวมีลักษณะรูปทรงจุมกที่บานคล้ายกับจุมกของสุกร ส่วนคำว่า "ปากหมา" ซึ่งหมายถึง "ว. ชอบพูดจาว่าร้ายคนอื่น." (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 739) นับเป็นลักษณะเด่นของบุคคลดังกล่าว นอกจากนี้แม่เพลงยังกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยสมัยนั้น เช่น ปัญหาความไม่สงบที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหากรณีพิพาทพื้นที่เขาพระวิหาร เป็นต้น จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเกี่ยวข้าว "เกี่ยวข้าว" ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงจำนวน 11 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 11 แห่ง ดังต่อไปนี้

"บางปลาม้า สุพรรณบุรี"

"สันติไมตรี"

"ทักษิณ"

"บางบอน"

"สามจังหวัดชายแดนภาคใต้"

"ตากใบ"

"เฉลิม"

"อัญชลี"

"นพพล"

"เขาพระวิหาร"

"ทรีพี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงกล่าวอ้างถึงสถานที่ ความว่า "บางปلام้า สุพรรณบุรี" (จากบทกลอนที่ 2) ในการอธิบายภูมิลำเนาของผู้ที่ขับร้อง ความว่า "บางปلام้า สุพรรณบุรี" เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนตอนใต้ ดังนั้นการที่แม่เพลงกล่าวถึงภูมิเนาของฝ่ายหญิงผู้ขับร้องจึงนับเป็นการอธิบายภูมิลำเนาเพื่อแสดงให้ผู้นับสารได้รับรู้ นับเป็นขั้นตอนแรกเริ่มก่อนที่จะมีการกล่าวถึงเนื้อหาต่าง ๆ ต่อไปนี้ในบทเพลง

นอกจากนี้แม่เพลงยังได้กล่าวถึงปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ความว่า "สามจังหวัดชายแดนภาคใต้" (จากบทกลอนที่ 31) ในการต่อว่าล้อเลียนการทำงานของคณะรัฐบาลยุคนายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นที่ไร้ความสามารถในการจัดการปัญหาความไม่สงบ ความว่า "สามจังหวัดชายแดนภาคใต้" หมายถึงจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เมื่อพิจารณาถึงเจตนาของแม่เพลงที่กล่าวถึงปัญหาความไม่สงบดังกล่าว นับเป็นปัญหายังมีอยู่ และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นในสมัยรัฐบาลของนายสมัคร สุนทรเวช โดยพันเอกบุญเชื้อ บุญฤทธิ์ (2556, น. 54) ได้กล่าวถึงปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า

การก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งใหม่ เริ่มตั้งแต่ 4 มกราคม พ.ศ. 2547 เมื่อกลุ่มก่อความไม่สงบบุกโจมตีที่ตั้งหน่วยกองทัพบกพัฒนาที่ 4 อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส จากนั้นการวางระเบิด วางเพลิง และการลอบฆ่า ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2555)

จากการกล่าวถึงพื้นที่ที่เกิดปัญหาความไม่สงบในบทเพลงพื้นบ้าน จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงปัญหาดังกล่าวที่ยังไม่สามารถยุติลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจตนาการกล่าวหาคณะรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ที่ไม่มีประสิทธิภาพความสามารถในการจัดการปัญหาดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงเกี่ยวข้าวนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้ คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 11 แห่ง

3.2 เกี่ยวข้าว

1) มาฟังเพลงเกี่ยวข้าว	มาร้องเล่าด้วยกลอนลอย
2) มีส้มฝัสนอกส้มฝัสใน	ลงท้ายด้วยสระอวย
3) มาชุมนุมอะไรรักษา	ดูหน้าตาทั้งหล่อสวย
4) เบียดกันนิดชิดกันหน่อย	ขอให้ค่อย ๆ เออวย
5) ถ้าหิวอาหารหวานคาว	จะเลือกข้าวหรือเลือกกล้วย
6) อยู่ในมือบต้องแคล้วคล่อง	ถ้านั่งยองจะเมื่อยไปด้วย
7) ถ้าหิวน้ำก็แบ่งปัน	เราท่านต้องอำนวย
8) ผ้าเย็นเช็ดหน้าตา	จะเช็ดขา (และเช็ด) ให้ด้วย
9) มามือบจะได้มัน	เบิกบานไม่งงวย
10) ได้ความรู้ได้สาระ	ได้จังหวะเอื้ออำนวย
11) พี่ ๆ ดำรวจสันติบาล	ที่ยืนกันให้โชคช่วย
12) กลับบ้านซื้อล็อตเตอรี่	ให้โชคดีถูกหวย
13) ตื่นเกิดพี่น้องไทย	ทั้งหญิงชายขอให้รวย ๆ
14) เราไม่ใช่แก๊งค์ข้างถนน	มาดั้นด้นขอเดินด้วย
15) อยากบอกผู้มีอำนาจ	จึงป่าวประกาศอย่าได้งงวย
16) กระบวนการยุติธรรม	ต้องตอกย้ำต้องอำนวย
17) เป็นครรลองทางกฎหมาย	อย่าเฉไฉให้ใครเขาช่วย
18) บ้านเมืองเป็นนิติรัฐ	จึงจัดคนโกงจนรวย
19) เสมอภาคกันทางกฎหมาย	ประเทศทั่วไปเขาเอาด้วย
20) จึงสมกับอารยประเทศ	จะกล่าวเซดไม่เคยบ้วย
21) นี่แหละประชาธิปไตย	ผู้คนทั่วไปไม่งงวย

22) แต่ได้นายกเฮงชวย

เป็นคนจิตป่วยนี้เอย

(ประยูรนิทรศน์, น. 184 – 185)

จากบทเพลงพื้นบ้าน “เกี่ยวข้าว” จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการแสดงแก่กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง แม่เพลงต้องการยกย่องผู้ที่มาชุมนุมประท้วงรัฐบาลและขณะเดียวกันยังได้ล้อเลียนเสียดสีนายกรัฐมนตรีที่ไม่มีความสามารถพอในการบริหารประเทศระบอบประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน “เกี่ยวข้าว” ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ตำรวจสันติบาล”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคล ความว่า “ตำรวจสันติบาล” (จากบทกลอนที่ 11) เพื่อแสดงความชื่นชมบุคคลดังกล่าวที่อำนวยความสะดวกแก่กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาล ในประเด็นบทบาทหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวนั้น คมสัน สุขมาก (2535, น. 152) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย ความว่า “ตำรวจสันติบาลส่วนใหญ่มีบทบาททางการเมืองในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย มีทั้งเอื้ออำนวยและไม่เอื้ออำนวยต่อระบบประชาธิปไตย” ดังนั้น จากบทบาทหน้าที่ของตำรวจสันติบาล แม่เพลงจึงต้องการกล่าวถึงเชิงชื่นชมเพื่อให้ผู้รับสารในการชุมนุมประท้วงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของตำรวจสันติบาลบริเวณนั้นเกิดความพึงพอใจและเต็มใจดูแลอำนวยความสะดวกแก่ผู้ชุมนุมในขณะนั้นมากขึ้น

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ่อนหรือกลอนสองงาม

2.1.1 เปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“จะเซ็ดซา (และเซ็ด)”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "จะเข็ดซา (และเข็ด)" (จากบทกลอนที่ 8) ในการกล่าวถึงการใช้ผ้าเย็น เข็ดหน้าที่จะมอบให้แก่กลุ่มผู้ชุมนุมทางการเมือง แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติ ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีเจตนาแฝงในการกล่าวถึงการให้ผ้าเย็นเข็ดด้วยระเทศชาย ในคำว่า /khua:y/ เนื่องจากลักษณะของคำดังกล่าวสอดคล้องตามสัมผัสสระ /-ua:/ และตัวสะกดแม่เกย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่เพลงใช้กลวิธีการใช้เสียงพยัญชนะ /kh-/ ในคำว่า "ซา" ทำให้ผู้รับสาร สามารถคาดเดาว่าจะเป็นคำสั่งวาสดังกล่าวได้ ดังนั้นการใช้กลวิธีดังกล่าวนับเป็นการใช้คำสั่งวาส โดยการเปลี่ยนเสียงสระจาก /-a:/ เป็นเสียงสระ /-ua:/ และเพิ่มเสียงตัวสะกดแม่เกย แต่คงเสียงพยัญชนะต้น /kh-/ ไว้ดังเดิม

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงเกี่ยวข้าวนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 1 แห่ง
2. การใช้คำสั่งวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สั่งวาส จำนวน 1 แห่ง

3.3 เกี่ยวข้าว

1) เรามาบรลงเป็นเพลงเกี่ยวข้าว	เป็นเรื่องราวเบ็ดเตล็ด
2) วันนีวันแรกออกแขกองศา	ชักชวนกันมาที่นาตาเพชร
3) ที่นาตาเพชรเขาเกี่ยววันพุธ	ได้ยินเขาพูดว่าเลี้ยงแกงเผ็ด
4) แกงส้มถั่วพูแกงหมูเทโพ	ผัดหัวไชโป๊พะไลไข่เปิด
5) ถ้าแดดมันร้อนฮีตอนเกี่ยวข้าว	เลี้ยงน้ำมะนาวกับน้ำมะเน็ด
6) พี่ก็เกี่ยวน้องก็เกี่ยว	คนละเคียวสองเคียวประเดี้ยวก็เสร็จ
7) กลอนลี้กลอนไลทำไมไม่ร้อง	ทำไมจึงต้องมาร้องกลอนลี้
8) ผลอ ๆ อาจะฟลุคติดคุกเด็ด ๆ	ไม่เล่นกลอนลี้แล้วนายเอย

(ประยูรนิทรศน์, น. 185)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงเกี่ยวข้าวนี้ไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงเกี่ยวข้าว ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงเกี่ยวข้าวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 3 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงเกี่ยวข้าวดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงเกี่ยวข้าวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 12 แห่ง การกล่าวอ้างถึงของแม่เพลงจะเป็นการกล่าวอ้างถึงสถานที่และบุคคลเพื่อนำเสนอเรื่องราวนั้นให้กระจ่างมากขึ้น

2. คำสังวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงเกี่ยวข้าวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดข้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 1 แห่ง เพื่อสร้างความขบขันชวนผู้รับสารให้คิดตามคำสังวาสที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองกับวรรคที่ผ่านมา ทั้งนี้การใช้คำสังวาสลักษณะดังกล่าวของแม่เพลงยังเป็นการใช้คำเพื่อล้อเลียนฝ่ายชายชายให้เกิดความขบขันในการแสดงอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงเกี่ยวข้าวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ปรากฏการกล่าวอ้างถึงและการใช้คำสังวาสชนิดข้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาสเท่านั้น อาจเป็นเพราะจำนวนบทเพลงเพียง 3 บทเพลงซึ่งเป็นจำนวนที่น้อย ประกอบกับการใช้คำในบทเพลงเกี่ยวข้าวเป็นคำที่เข้าใจง่ายในการสนทนาอยู่แล้ว แม่เพลงจึงอาจใช้คำที่เรียบง่ายเพื่อให้สัมผัสคล้องจองเท่านั้น มิได้ใช้กลวิธีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์มากมายเท่าที่ควร

4. เพลงฉุยฉาย จำนวน 1 เพลง ดังต่อไปนี้

4.1 เพลงฉุยฉาย

- 1) (หญิง) เอย. ฉุยฉายเอย อีหุขุขุแจก รำอยู่กลางสี่แยก นำแปลกตาเอย...
- 2) สุดสวຍเอย สุดแสนงาม หนุ่ม ๆ เดินตาม ห้อมล้อมล้อมหน้า...
- 3) เธอเฝ้าพัดน้องเฝ้าร้องกรีด ๆ ว่ากลัวสุดขีดเลือดฉืดหน้าชา
- 4) วิ่งเข้าสวนลุมทั้งกลุ่มตามมา นางหมดปัญญาเสียแล้วเจ้าเอย
- 5) ซอกซ้าเอยซอกซ้าที่สุด นางวิ่งผ้าหลุดรีบรุดเข้าป่า
- 6) หนุ่ม ๆ ไต่ปล้ำมือคล้ำไข่วคว้า หยิบได้ท่อนแขนแล้วนอนหลับตา
- 7) หยิบท่อนไม้มา หนูนนอนเอย

(ประยูรนิทรศน์, น. 187 – 188)

จากบทเพลงพื้นบ้านฉุยฉาย จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อหาที่กล่าวถึงอากัปกิริยาของชายหญิงที่เกี่ยวข้องพาราซีน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านฉุยฉาย ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

1.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

“นางวิ่งผ้าหลุดรีบรุดเข้าป่า”

“หนุ่ม ๆ ไต่ปล้ำมือคล้ำไข่วคว้า”

“หยิบได้ท่อนแขนแล้วนอนหลับตา”

“หยิบท่อนไม้มาหนูนนอนเอย”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “นางวิ่งผ้าหลุดรีบรุดเข้าป่า” (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวถึงสตรีนางหนึ่งในบทเพลงที่รับวิ่งเข้าป่าโดยที่ผ้าถุงหรือผ้าถุงหลุดลุ่ยด้วยความตระหนกตกใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีเจตนา กล่าวถึงสตรีคนดังกล่าวที่ต้องการเชิญชวนฝ่ายชายเพื่อมีเพศสัมพันธ์ในป่ามากกว่าการที่สตรีคนดังกล่าวจะถูกฝ่ายชายทั้งกลุ่มรุมข่มขืน ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในบทเพลงเพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงอุยฉายนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 4 แห่ง

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยบทเพลงอุยฉาย ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงอุยฉายของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 1 บทเพลง ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงอุยฉายของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 1 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงอุยฉายดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงอุยฉายของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 4 แห่ง เป็นการ ใช้สัญลักษณ์ที่มีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศเพื่อกล่าวแทนอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศในบทเพลง เป็นการกล่าวถึงเพื่อสร้างความขบขันในการแสดงเพื่อให้ผู้รับสารตีความคำสังวาสแบบสัญลักษณ์นั้น

จะเห็นได้ว่าบทเพลงอุยฉายของแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อล้อเลียนบทเพลงอุยฉายเดิมซึ่งนิยมใช้ขับร้องในราชสำนัก การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงอุยฉายของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จึงค่อนข้างแตกต่างจากเพลงอุยฉายแบบเดิมทั้งในด้านเนื้อหาและการใช้คำที่เรียบง่ายประกอบด้วยคำที่ขบขัน อีกลักษณะที่ปรากฏจากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์คือการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ซึ่งเป็นการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารที่สามารถตีความตามเจตนาของแม่เพลงได้

5. เพลงฉ่อย จำนวน 5 บทเพลง ดังต่อไปนี้

5.1 เพลงฉ่อย

- 1) (หญิง) เรื่องรถเรื่องราวไม่เป็นผล สัปดีสัปตนก็ไม่ได้
- 2) ร้องเรื่องดี ๆ ไม่มีโทษ จะได้เกิดประโยชน์คนทั่วไป
- 3) เรามาแหวกตำราขึ้นมาว่ากัน ทายไฟทายฝันเสียให้แจ้งใจ
- 4) เราจะถามเรื่องฝันเสียทันที ฝันร้ายฝันดีเป็นอย่างไร
- 5) ตั้งแต่วันอาทิตย์ติดวันเสาร์ วันใดไหนเล่าซิพอเชื่อได้
- 6) ขอให้พี่แถลงแจ้งกิจจา เอาที่ในตำราท่านบอกไว้
- 7) ถ้าทำนายถูกใจฉันนะพ่อขวัญยืน จะให้กอดทั้งคืนไม่เป็นไร
- 8) จะให้จูบสามฟอดกอดสามที หรือพี่จะจูจีไม่เป็นไร
- 9) (หญิง) เออ...เดี๋ยวก่อนที่ทิดเจ้าจงฮึดจัด หน้ามีดชะมัดกันไปถึงไหน
- 10) แหมคุณนำพี่มือเสียหนักหนา มากอดแข่งกอดขาประเดี๋ยวจับไว้
- 11) เดี๋ยวก่อนพี่ทิดจะคิดฮึด ชูชาน้ำมีดกันไปมากมาย
- 12) ช่วยทำนายฝันให้ฉันก่อน อย่มาทำใจร้อนซิเหลวไหล
- 13) ฝันเห็นพระพุทธรูปไสยา ล่องลอยเมฆามาใกล้ ๆ
- 14) ฝันเห็นเนื้อเกล้าเจ้าจอมฟ้า เสด็จผ่านมาฉันก็นั่งไหว้
- 15) ฝันว่ารูจักกัณฑ์วัน ตกใจไหวหวั่นนั่งร้องไห้
- 16) ให้ช่วยทำนายกันดูที ฝันร้ายฝันดีหรือยังไ้
- 17) (หญิง) เออ...นั่นแหละคนดีมีวิชา ขอให้เชื่อตำราเถิดไม่เป็นไร
- 18) มีในตำราหรือพอหมอจำ เดี๋ยวมแม่กอดเสียด้วยหม้อ...โบใหม่
- 19) บอกให้ทายฝันดีก็ปล้ำ เดี๋ยวละก็จะคร่าร้างกุมไป
- 20) เนื้อคู่ของฉันดันพุงป่อง รูปร่างเหมือนไ้ต้องพี่เดินได้
- 21) พุทไร้พุทไร้ข้อมึงปอด พุงป่องตูดปอดกอดยังงั้ไหว
- 22) จะให้ฉันเอาอกแอบอิง มองดูเหมือนลิงคุ่มแดงใหญ่
- 23) อย่มาเริ่มเรื่องเปลืองเวลา เรื่องฝันนั้นก็ว่ากันต่อไป
- 24) ฝันดีฝันร้ายใครจะรู้ ช่วยบอกกับแม่หนูหน่อยเป็นไร
- 25) ฝันว่าขี่ช้างเดินอย่างเหยาะ โสดดีหรือเคราะห์เป็นไ้
- 26) เห็นสุริยันกับจันทร์ ล่องลอยอำพรดีหรือไม่
- 27) ฝันว่าถูกปล้ำถูกจี ถูกชายอัปรีย์เข้านี้มันชื่นใจ

28) ช่วยให้นายทนายอีกที

ว่าฝันมันจะดีอีกอย่างไร

(ประยูรนิทรศน์, น. 191 – 192)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการปฏิพากย์กับฝ่ายชายเพื่อให้ทำนายฝันของตน ตลอดจนการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชาย เรื่องรูปร่างที่ไม่งดงาม จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาส ชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“รูปร่างเหมือนไฉ่ต้องพีเดินได้”

“ฟุงป่อง...เหมือนลิงขุ่มแดงใหญ่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ฟุงป่อง...เหมือนลิงขุ่มแดงใหญ่” (จากบทกลอนที่ 20) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายคนดังกล่าว แม่เพลงใช้คำอุปมาคือลิงขุ่มแดง คำอุปมาไม่ใช่คือลักษณะของฝ่ายชายที่ผอมแต่ฟุงป่อง และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เหมือน” คำว่า “ลิงขุ่มแดง” หมายถึงท่าทางของลิงที่กำลังขุ่มแดง ดังนั้นการใช้คำอุปมาดังกล่าวจึงต้องการกล่าวเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะของฝ่ายชายที่ผอมแต่ฟุงป่องว่าเหมือนกับลิงที่กำลังถือแดงอยู่ อย่างไรก็ตามก็ใช้ถ้อยคำอุปมาดังกล่าวยังมีความหมายว่า “ทวงทำที่ผู้ชายยื่นตรงแล้วขุ่มผู้หญิงไว้ จัดการกระแทกกระแทนด้วยการโอบขุ่มท่าแนบแน่นต่อกัน” (เว็บไซต์ LINE TODAY, 2560) ดังนั้นการใช้อุปมาดังกล่าวจึงนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ของแม่เพลง ทั้งนี้คำว่า “ใหญ่” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ai:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงช้อยกลอนใดอีกด้วย

1.2 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“พระพุทฺธ”

“เนื้อเกล้าเจ้าจอมฟ้า”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคล คำว่า "พระพุทธ" (จากบทกลอนที่ 13) ในการเอ่ยอ้างถึงความฝันของตนเพื่อให้ฝ่ายชายได้ทำนายฝัน คำว่า "พระพุทธ" ดังกล่าวหมายถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธ นับเป็นการสว่นหนึ่งของพระรัตนตรัยในศาสนาพุทธ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ทั้งนี้พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ (2546, น. 3) ได้กล่าวถึงความสำคัญด้านพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้า ความว่า

การนับถือพระรัตนตรัยแบบเทวนิยมของชาวพุทธบางพวก เป็นการนับถือที่เกิดจากความรู้จักความเข้าใจว่าพระรัตนตรัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทรงเป็นเหมือนเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ มีอานุภาพมาก สามารถดลบันดาลให้ผู้เคารพบูชากราบไหว้หรือสวดมนต์อันวอนปราศจากทุกข์โศกโรคภัย มีความสุขความเจริญได้

ดังนั้นการกล่าวอ้างถึงพระพุทธเจ้าเพื่อเสนอภาพของความฝันตนในงานประพันธ์จึงนับเป็นการกล่าวแก่ผู้รับสารและฝ่ายชายได้ว่าตนฝันดีมาก ทั้งยังจะได้รับพุทธานุภาพตามความเชื่อและความศรัทธาของแม่เพลง

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้การคำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

ดังต่อไปนี้

"กอดหิ้งคีน"

"หม้อใบใหญ่"

"นั่งกุมไป"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "กอดหิ้งคีน" (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวถึงการเชิญชวนฝ่ายชายให้สามารถกอดตนได้ทั้งคีนหากฝ่ายชายทำนายฝันดีของตนได้ถูกใจ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงหรือตามความเป็นจริง หากชายและหญิงที่พึงใจกันแล้วต้องนอนกอดกันตลอดทั้งคืน พฤติกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาและนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์กันที่สุดในสอดคล้องกับความคิดของณภัค เสวีรักษ์ (2555, น. 86) ที่อ้างถึงคำกล่าวของนายแพทย์นพพร

(นายแพทย์นรินทร์ ไกรฤกษ์) ซึ่งกล่าวถึงธรรมชาติความต้องการทางเพศของชายหนุ่มและหญิงสาว ความว่า "[หนุ่ม ๆ สาว ๆ] เมื่ออยู่ใกล้ชิดกันบ่อย ๆ ธรรมชาติแห่งความต้องการทางเพศมันเรียกร้องด้วยกันทั้งสองฝ่าย" ดังนั้นด้วยสภาวะการณ์ที่เป็นใจที่แม่เพลงและฝ่ายชายกอดกันตลอดทั้งคืน จึงนับเป็นการใช้ความแฝงพฤติกรรมกรรมกร่วมเพศของทั้งสองฝ่าย นับเป็นการใช้ถ้อยคำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ในงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงฉ่อยนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 2 แห่ง
2. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 3 แห่ง

5.2 ฉ่อย

1) ชา ช้า ฉ่า ซา อา อ่า อา	
2) ลีบนิ้วลูกจะให้หัวครู	ที่ให้ความรู้แก่ศิษย์
3) วิชานานาชนิด	ที่ได้แนะนำสั่งสอน
4) มาให้จำมาให้จด	เรียบเรียงเป็นบทเป็นกลอน เอยไว้
5) ลูกคู่ ร้องซ้ำ เล่ซ้ำ ซ่าซ่าซา หนอยแม่	
6) พูดถึงเพลงเรือเพลงฉ่า	ช่วยรับเล่ซาทั้งหญิงชาย
7) เพลงฉ่อยเพลงฉ่าต้องว่ากัน	จับคู่แข่งขันใครจะคมคาย
8) ชายจริงหญิงแท้เป็นกลอน	มียอมมียอมมีหยาบคาย
9) ล้อมวงส่งเสียงเถียงฉอด ๆ	มีแหมมีสอดมีรำสาย
10) หนุ่มเห็นสาวงามทำเจ้าชู้	บ้างก็ยกกระทู้มาถามไถ่
11) ชมหยอชมบู้บ้างก็ชมปลา	บ้างก็หันมาชมไม้
12) คนไหนกันแน่เป็นแม่เพลง	คุยโขมยใจจงเงว่าพอใช้
13) เราลองมาวาตะประคารม	ปากใครจะคมกว่าใคร...

(ประยูรนิทรศน์, น. 194)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย จะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้บทเพลงดังกล่าวในการอธิบายลักษณะของการละเล่นเพลงช้อย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย ปรากฏการใช้ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือสัทพจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ชอด ๆ"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ คำว่า "ชอด ๆ" (จากบทกลอนที่ 9) เพื่อเลียนเสียงที่เกิดขึ้นจากการร้องละเล่นเพลงช้อย ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้อธิบายความหมายของคำเลียนเสียงธรรมชาติดังกล่าว ว่าหมายถึง "อาการที่พูด หรือ เสียงไม่หยุดปาก." ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวของแม่เพลงจึงนับเป็นการใช้ภาพพจน์เพื่อเลียนเสียงที่เกิดขึ้นจากการขับร้องและละเล่นเพลงช้อยของชาวเพลง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงช้อยนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้ คือ การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง

5.3 เพลงช้อย

1) มาเกิดน้องยาว่ากันสักหน่อย	พูดถึงเรื่องหอยหน่อยได้ไหม
2) เธอจะมาหาหอยเที่ยวถามหา	เรื่องสนนราคาน่าสนใจ
3) ถ้าราคาเป็นหมื่นจงเหมามา	หอยตัวขาว ๆ อร่อยกว่าใคร
4) หอยของน้องนั้นเป็นพันธุ์เกษตร	แพงมากตรงเม็ดผลไม้
5) เพราะมันมีไข่มุกมาตัวละเม็ด	มันอร่อยเอร็ดนี้ก็กะไร
6) อยากรู้ราคาจะบอกเจ้า	ราคาหอยเราไม่แพงเท่าไร
7) อีกตัวเล็กหมื่นห้าถ้าใหญ่กว่าหมื่นเจ็ด	ทั้งเนื้อทั้งเม็ดเจ็ดกิโลได้
8) หอยเล็กหอยใหญ่หอยลายหอยกาบ	เธออยากจะทราบราคาไหม
9) ถ้าเป็นหอยเก่าเบาราคา	หรือปรารถนาเอาหอยใหม่
10) หอยใหม่หอยเก่าเรามีพร้อม	หอยอ้วนหอยผอมหอยตาย

(ประยูรนิทรศน์, น. 195)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการเชิญชวนฝ่ายชายให้ซื้อหอยที่ตนเองนำมาจำหน่าย แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติภายใน บทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้หอยเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

1.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หอยตัวขาว ๆ อร่อยกว่าใคร”

“หอย”

“เม็ดผลไม้”

“มีไข่มุกตัวละเม็ด”

“อร่อย”

“ทั้งเนื้อทั้งเม็ดเจ็ดกิไลได้”

“หอยเก่า”

“หอยใหม่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “หอยตัวขาว ๆ อร่อยกว่าใคร” (จากบทกลอนที่ 3) ในการกล่าวถึงความอร่อยของหอยที่ตนจะขายให้ฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องแสดงความพิเศษของอวัยวะเพศหญิง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ฝ่ายชายเมามันหรือสนุกสนานเหมือนกับการได้กินหอยที่อร่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอยขาว ๆ หรืออวัยวะเพศหญิงที่มีความขาวเนียน ดังนั้นการกล่าวถึงความอร่อยของหอยดังกล่าวนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในงานประพันธ์ ทั้งนี้คำว่า “ใคร” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ai:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงช้อยกลอนโลอีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังได้คำว่า “หอย” (จากบทกลอนที่ 4) ในการถึงสิ่งที่ตนนำมาเสนอขายให้แก่ฝ่ายชายเพื่อรับประทาน เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศหญิง เนื่องจากหอย

มีลักษณะคล้ายคลึงกับอวัยวะเพศหญิงภายนอก โดยกรมอนามัยได้อธิบายลักษณะของอวัยวะเพศหญิงภายนอกไว้ว่า

อวัยวะเพศภายนอก ประกอบด้วย

1. หัวหน่าว เป็นเนินรอยต่อรูปสามเหลี่ยม เมื่อเข้าสู่วัยสาวจะมีขนขึ้นมาปกคลุม
2. แคมใหญ่แคมเล็ก เป็นเนินเนื้อที่นูนออกมาทั้ง 2 ข้าง ด้านนอกสุดเป็นแคมขนาดใหญ่มีขนาดใหญ่มี 2 ข้างประกบกันตรงกลาง และแคมขนาดเล็กเหมือนกลีบเนื้อซ้อนกันอยู่ด้านใน 2 ข้างเช่นกัน
3. คลิตอริส เป็นปุ่มเนื้อตรงกลางด้านบน บริเวณที่แคมเล็กทั้ง 2 ข้างบรรจบกัน บางคนเรียกว่าเม็ดละมุด หรือปุ่มกระสันที่ไวต่อความรู้สึก จึงเป็นส่วนที่รับความรู้สึกสัมผัสกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ทางเพศได้ดี
4. ช่องปัสสาวะ เป็นช่องทางออกของปัสสาวะ อยู่ตรงกลาง ถัดจากปุ่มคลิตอริสลงมา
5. ปากช่องคลอด อยู่ใต้ช่องปัสสาวะลงมาเล็กน้อย เป็นช่องทางเปิดสู่ภายนอกของอวัยวะภายใน ปากช่องคลอดจะมีพรหมจรรย์บาง ๆ เมื่อมีเพศสัมพันธ์จะขาดออกได้ง่าย แต่จะมีเลือดออกมามากหรือน้อยแตกต่างกันตามตำแหน่งของการฉีกขาด"

(เพศศึกษานำรู้ในชีวิตคู่, ม.ป.ป., น. 5 – 6)

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากลักษณะของหอยจะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะภายนอกของอวัยวะเพศหญิงแทบทุกประการ การใช้คำว่า "หอย" เพื่อเชิญชวนฝ่ายชายให้เลือกซื้อ จึงนับเป็นการที่แม่เพลงต้องการเชิญชวนฝ่ายชายให้เห็นความพิเศษของอวัยวะเพศหญิง นับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงฉ่อยนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้ คือ การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง

5.4 เพลงฉ่อย

1) (หญิง) เออ...นี่ไม่เจอกันไปตั้งหลายปี ละก็นึกว่าไปขายหีสแล้วประไล	
2) พังคำชายแสนจะอดสู	บอกว่าดู ๆ ๆ พุดออกมาได้
3) พุดไถลลอกทำเป็นปากเสีย	นี่เป็นฮิสทีเรียมาตั้งแต่เมื่อไหร่
4) ว่าไม่ได้เจอกันตั้งนานไซ	อะไร ๆ มันก็โตขึ้นมาได้

5) แล้วของที่แล้วพอน้ำขาว ๆ	มันควรจะเหยียดยาวออกมาใหญ่
6) อ้อถ้าเป็นนางอุณฺษรคงจะอนแข็ง	งาโจงโตงเตงออกมาแก่งไก่อ
7) สงสัยงาหักหยักปลายงา	ผลอไปชนมารดาเขาจะเสียใจ
8) งาคงถลอกปลอกไปถึงโคน	เพราะว่าไปเที่ยวไล่ชนและชนไซ
9) มาหาว่าฉันทันไปขายหลี่	เมียพอฟีนะสินันเคยไป

(ประยูรนิพนธ์, น. 196 – 197)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อย จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นการตอบโต้ฝ่ายชายของแม่เพลง เนื่องจากฝ่ายชายกล่าวหาฝ่ายหญิงที่ไปขายหลี่ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวหาฝ่ายหญิงว่าไปขายบริการทางเพศ ดังนั้นฝ่ายหญิงจึงได้โต้กลับฝ่ายชาย จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อย ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาสจำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ่อนหรือกลอนสองงาม

1.1.1 เปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"หลี่"

"ปลอก"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "หลี่" (จากบทกลอนที่ 1) ในการโต้ตอบฝ่ายชายที่กล่าวหาตนว่าไปขายหลี่ คำว่า "หลี่" นับเป็นถ้อยคำไม่มีความหมาย แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อเลี่ยงการกล่าวคำว่า /hi:/ การใช้ถ้อยคำเพื่อทำมาหากินดังกล่าวนับเป็นลักษณะของสตรีผู้ประกอบอาชีพเป็นโสเภณีหรือสตรีผู้ค้าบริการทางเพศ ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นการที่แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโดยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะต้น /h-/ เป็น /hl-/ แต่ยังคงเสียงสระ /-i:/ และเสียงวรรณยุกต์จัตวาไว้

1.1.2 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

“อะไร ๆ มันก็โตขึ้นมาได้”

“มันควรจะยี่ดจะยาวออกมาใหญ่”

“ข้อถ้าเป็นกฤษกร”

“งาโง้งโตนงออกมาแวงโงว”

“งาหักหยักปลาย”

“เผลอไปชนมารดาเขาจะเสียใจ”

“เที่ยวไล่ชนและชนไซ้”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “อะไร ๆ มันก็โตขึ้นมาได้” (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวถึงคำกล่าวหาของฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “อะไร ๆ” ในงานประพันธ์เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิง ดังนั้นเมื่อฝ่ายชายไม่ได้พบกับฝ่ายหญิงมานาน ฝ่ายชายจึงต้องการกล่าวหาฝ่ายหญิงว่าอวัยวะเพศหญิงจะมีขนาดและลักษณะที่ใหญ่โตขึ้นไปหรือไม่ ฝ่ายหญิงจึงใช้ถ้อยคำดังกล่าวในการตอบฝ่ายชายว่าอวัยวะเพศหญิงของตนต้องมีขนาดที่ใหญ่โตขึ้นมาได้เช่นเดียวกัน การใช้ถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นการใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์เพื่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า “มันควรจะยี่ดจะยาวออกมาใหญ่” (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวโต้ตอบฝ่ายชาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศของฝ่ายชาย เมื่อไม่ประสบพบเจอกับตนมานาน แม่เพลงจึงต้องการถามถึงขนาดของฝ่ายชายว่าจะยาวและใหญ่ขึ้นบ้างหรือไม่ ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวจึงถือเป็นการใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์เพื่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงช้อยนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. การใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่ได้คำศัพท์สั่งวาสนิด จำนวน 2 แห่ง
2. การใช้คำสั่งวาสนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 7 แห่ง

5.5 เพลงฉ่อย

1) (ญ) ลิปนิ้วลูกจะไหว้ครู	ขอให้มาสิ่งสุดใจ
2) สุ่มเสียงขอให้แจ่มใส	ประดุจดั่งเรไรหิ้งร้อง
3) เส้นผมของลูกที่บนหัว	ขอให้เป็นดอกบัวก่ายกอง
เออ เอ็ง เออ ...	

(ประยูรนิทรศน์, น. 245)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อย จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวแสดงความเคารพครูบาอาจารย์เพลงพื้นบ้าน อีกทั้งยังเป็นการขอพรให้ตนมีเสียงที่ไพเราะและมีไหวพริบที่ว่องไวสำหรับการปฏิพากย์เพลง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงฉ่อย ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง และอุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"สุ่มเสียงขอให้แจ่มใส ประดุจดั่งเรไรหิ้งร้อง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมาความว่า "สุ่มเสียงขอให้แจ่มใส ประดุจดั่งเรไรหิ้งร้อง" (จากบทกลอนที่ 2) เพื่อเปรียบเทียบคำขอครูบาอาจารย์ด้านเพลงพื้นบ้านให้ตนมีเสียงที่ไพเราะแม่เพลงใช้คำอุปมาคือเสียงของหรีดหิ้งเรไร คำอุปไมยคือเสียงของตนที่ไพเราะ และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "ประดุจดั่ง" ความเปรียบอุปมาดังกล่าวนับเป็นการเปรียบเทียบเสียงของสัตว์ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแม่เพลง และเป็นคำอุปมาที่นิยมนำมาเปรียบกับเสียงที่ไพเราะ ไม่ว่าจะเสียงขั้บร้องของบุคคลหรือเสียงละเล่นดนตรีก็ตาม

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เส้นผมของลูกที่บนหัว ขอให้เป็นดอกบัวก่ายกอง"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า "เส้นผมของลูกที่บนหัว ขอให้เป็นดอกบัว กายกอง" (จากบทกลอนที่ 3) ในการกล่าวเปรียบเทียบกับคำขอพรครูอาจารย์เพลงพื้นบ้านของแม่เพลง แม่เพลงใช้ความเปรียบอุปลักษณ์ระหว่างเส้นผมที่มีดรวบเป็นมวยให้เป็นเช่นเดียวกับดอกบัว นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากบริบทของบทเพลงยังสามารถตีความได้อีกว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงความสำคัญของดอกบัวที่พื้นน้ำเพื่อแสดงความคล่องแคล่วและไหวพริบที่ว่องไวในการแสดงเพลงพื้นบ้าน สอดคล้องกับความคิดของอ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552, น. 25) ที่กล่าวถึงดอกบัวที่ไหล่พื้นน้ำไว้ว่า "1) อุดมกวีตัญญู บุคคลที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่พื้นน้ำ เมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็แบ่งบานทันที" ดังนั้นคำขอดังกล่าวของแม่เพลงจึงนับเป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะของมวยผมในบริบทของสติปัญญาให้เป็นเช่นเดียวกับความเฉลียวฉลาดเช่นเดียวกับดอกบัวที่ไหล่พื้นน้ำ

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านเพลงช้อยนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อย ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงพื้นบ้านเพลงช้อยของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 5 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงช้อยดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงช้อยของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมใช้ภาพพจน์อุปมาที่สุด จำนวน 3 แห่ง รองลงมาคือการกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ส่วนการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์และสัทพจน์มีจำนวนที่เท่ากัน คือ 1 แห่ง การใช้ภาพพจน์อุปมาของแม่เพลงเป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับอธิบายรายละเอียดให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพร่วมไปกับแม่เพลงโดยเฉพาะการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรมด้วยรูปธรรม เช่น สุ่มเสียงขอให้แจ่มใสประดุจดังเรไรหรือร้อง ซึ่งเป็นกรเปรียบเทียบเสียงที่ขับร้องของตนกับความกังวานใสของเสียงเรไรและจิ้งหรีด เป็นต้น

2. คำสั้งวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสั้งวาสในบทฉ่อยของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่า แม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสั้งวาสชนิดฉ้อมแบบสัญลักษณ์มากที่สุด จำนวน 18 แห่ง รองลงมา คือการใช้คำสั้งวาสชนิดฉ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สั้งวาส จำนวน 2 แห่ง แม่เพลงใช้สัญลักษณ์ที่มีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศเพื่อกล่าวแทนอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศในบทเพลง โดยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่แม่เพลง กล่าวถึงเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ในสิ่งแวดล้อมของแม่เพลง เช่น คำว่า "ดีหม้อ" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนการร่วมเพศกันระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง โดยที่หม้อเป็นสัญลักษณ์ของ อวัยวะเพศหญิง เป็นต้น นับเป็นการกล่าวถึงเพื่อสร้างความขบขันในการแสดงเพื่อให้ผู้รับสาร ดีคำสั้งวาสแบบสัญลักษณ์นั้น

6. เพลงเรือ จำนวน 2 บทเพลง ดังต่อไปนี้

6.1 เพลงเรือ

- 1) อีแม่ชั้ดพายแม่เอ๋ยทองคำ
ว่าต้องตบน้ำวาจา
- 2) จะเป็นชาวเมืองพลหรือจะเป็นคนเมืองใหม่
ว่าจะต้องออกไปดูหนังชายยา
- 3) พอเปิดประตูก็เจอจะพอนพอดดี
อ้ออ้อน้องพินี่นา
- 4) มาคอยพวกฉันคงจะนานไปเสียหน่อย
เห็นยีนหอมกันจนห้อยเชียวหนา
- 5) แดดก็กล้าอีกลมก็กู
เพราะมันเป็นพ่อเอ๋ยฤดูเดือนกันยา
- 6) แดดหรือก็กล้าพายเรือมากันวันยันค่ำ
คงคอยเห็นหน้าใ้ใหม่ล่า
- 7) เทญขึ้นมาก่อนมาพักผ่อนให้สำราญ
ไปนั่งที่หัวสะพานซักผ้า
- 8) ฉันจะรับพวกเธอเพียงเสมอหน้าท่า
จงรอคอยนำเข้าที่ฉันจะเอาลงมา
- 9) ฉันรองพินี่ไม่ทำพ่อคุณเลย

(ประยูรนิทรศน์, น. 199 – 200)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงเรือ จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการกล่าวเชิญชวนฝ่ายชายที่พายเรือมาถึงบริเวณท่าหน้าของบ้านตน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงเรือ ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. คำสังวาส (erotic words)

1.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

1.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เห็นยีนหอมกันจนห้อย"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “เห็นยี่นห้อมกันจนห้อย” (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายที่พายเรือมาถึงแล้วยี่นรอตตอนที่บริเวณหน้าทำน้าเป็นเวลานานแล้ว เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงอวัยวะเพศของฝ่ายชายที่ห้อยลงเนื่องจากยี่นรอตเป็นเวลานาน แม่เพลงจึงต้องการล้อเลียนฝ่ายชายด้วยการใช้คำเสียดสีดังกล่าว เพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง นับเป็นการใช้คำสังวาสแบบสัญลักษณ์ในงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงเรือนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้ คือ การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

6.2 เพลงเรือ

- 1) ลีบนิ้วลูกจะขอกี่พนม สองกรกราบกรานกัมวันทา
- 2) ลูกจะขอกราบกัมเล็งเอ๋ย พนมกระลึกคุณนะกัปีตรมารดา
- 3) ให้อู้อูเพลงเรือที่ช่วยเหลือเจือจุน ลูกซาบซึ่งถึงพระคุณครูบา
- 4) ครูบาอาจารย์ได้มีการชักจูง ลูกจะไหว้ไปถึงเจ้าฟุ้งเจ้าท่า
- 5) ให้อู้อูแม่นางธรณีทุกถิ่นที่เที่ยงแท้ ลูกจะไหว้ถึงพระแม่คงคา
- 6) ให้อู้อูสำเร็จเสร็จสรรพหันกลับมาตรงกลาง แล้วขอให้อู้อูแม่ย่านางนาวา
- 7) เหลืองเอ๋ยบายอห้อมขอจ้ปา (ลูกคู่ที่รับ)
- 8) ให้มาช่วยที่ช่องให้ข้าของวิชา (ลูกคู่ที่รับ)
- 9) จะร้องหรือจะรำหรือว่าจะทำที่ท่าท่า (ลูกคู่ที่รับ)
- 10) ในเนื้อทำนองสองง่ามขอให้งามสง่า (ลูกคู่รับ)...(ย่อน)
- 11) ให้ถูกใจท่านที่มาชมเคย
- 12) เดือนลืบเข็ดน้ำองเดือนลืบสองน้ำทรง พวกเราก็เข็นเรือลงหน้าท่า
- 13) ชวนพวกพ้องที่เป็นลูกน้องลูกคู่ ที่ชักช้อมกันอยู่เรือยามา
- 14) คนไหนกันแน่ที่เป็นแม่เพลงเรือ ลองมาว่ากันคนละเห็้อได้ไหมขา
- 15) เร็ว ๆ ไว ๆ อยากร้าไรรอลา แม่จงเอาน้ำบัววนปากคาบหมากคาบยา
- 16) อย่านิ่งเป็นใบ้ให้ผู้ชายเป็นบ้า อย่านิ่งทำบทไปเลยเจ้าจรณา
- 17) เสาระน้อยหอยสังข์คู่สร้างเขามา ออกมาสนทนากับพี่หน้อยเออย

(ประยูรนิทรธรรณ, น. 246 – 247)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงเรือ จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการไหว้ครูบาอาจารย์เพลงพื้นบ้าน บิดามารดา ตลอดจนเทพเทวดาทั้งหลาย ได้แก่ เจ้าฟ่งเจ้าท่า แม่นางธรณี พระแม่คงคา และแม่ย่านางเรือ ทั้งนี้แม่เพลงยังได้กล่าวปฏิพากย์ฝ่ายชายในการแสดงเพลงพื้นบ้าน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงเรือ ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

"เจ้าฟ่งเจ้าท่า"

"แม่นางธรณี"

"พระแม่คงคา"

"แม่ย่านางนาวา"

"เงาะน้อยหอยสังข์"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงเทพเทวดา คำว่า "พระแม่คงคา" (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวแสดงความเคารพเพื่อให้บารมีของเทพเทวดาพระองค์ดังกล่าวคุ้มครอง ความเชื่อเรื่องพระแม่คงคานั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูประเทศอินเดีย แต่ก็มีการแพร่หลายอย่างยิ่งในสังคมไทย โดยเฉพาะความเชื่อในประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ทั้งนี้จรัรัตน์ บัวแก้ว (2558, น. 5) ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่คงคาสำหรับชาวตะเควรียะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ในประเพณีลอยแพสะเดาะเคราะห์ ความว่า "สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่คงคาที่ชาวตะเควรียะเล่าสืบต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นว่าเป็นเทพีผู้ให้กำเนิดสายน้ำและดูแลรักษาสายน้ำ ... ต้นน้ำของแม่น้ำคงคาอยู่ที่เขายาดาศีรี" ดังนั้นการกล่าวเทพเทวดาในบทเพลงเรือของแม่เพลงนับเป็นการที่แม่เพลงต้องการกล่าวสักการะเทพเทวดาผู้ให้กำเนิดและปกป้องรักษาสายน้ำเพื่อป้องกันการเกิดภัยอันตรายระหว่างการแสดงเพลงเรือ ทั้งนี้คำว่า "พระแม่คงคา" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-a:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงเรือกลอนลาอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านเพลงเรือนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้ คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงเรือ ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงเรือของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 2 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงเรือดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงเรือของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง จะเป็นการกล่าวอ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่ตนนับถือและศรัทธาเพื่อกล่าวสรรเสริญบูชาโดยใช้บทเพลงเรือเป็นสื่อ

2. คำสังวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงเรือของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง เป็นการกล่าวถึงอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของฝ่ายชายที่ห้อยลงเนื่องจากรอฝ่ายหญิงเป็นเวลานาน แต่เมื่อตีความจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงอวัยวะเพศชายนับเป็นการกล่าวถึงเพื่อสร้างความขบขันในการแสดงเพื่อให้ผู้รับสารตีความคำสังวาสแบบสัญลักษณ์นั้น

7. เพลงจังหวะสามช่า จำนวน 1 บทเพลง ดังต่อไปนี้

1) (หญิง) พี่ทำ ทำได้หนอพี่	ไหนว่าเมียไม่มีเลยพอปลาไหล
2) เขามาตำฉันนั่นเมียของใคร	หาว่าแยงผัวปวดในหัวใจ
3) ฉันรู้เมื่อไหร่ว่าเขามีเมีย	อยู่กับฉันทั้งวันคลอเคลีย
4) แต่พอได้เสียแล้วเมียมาตำ	
5) ได้โปรดอย่าหาว่าแยง	ผัวราคาไม่แพงไม่อยากจะแยงเลยหนา
6) พื้นดินไม่ไร่เท่าใบพุทรา	เขามาหอกฉันเพื่อทวงสัญญา
7) ฉันจึงเสียท่าเพราะคำชายลวง	ไม่เคยเห็นเขามาเดินคาง
8) โปรดเกิดเมียหลวงฉันยอมเป็นรอง	
9) ออกลูกผู้หญิงเหมือนกัน	มีมีใครไผ่ผัวจะไปเป็นสอง
10) เสียทองเท่าหัวอยากได้ผัวครอง	มิควรพลาดพลั้งแต่ก็หวังปอง
11) เพราะกรรมจำต้องนำตาร่วงริน	เสียมราศีเพราะมีมลทิน
12) แบ่งปันกันกินของจงปรองดอง	
13) (หญิง2) เออ...โกธร เอ๋ย โกรธ โดดพรวดพรวด	ซึ่งหน้าดำกราดอีจู้ก็หาผัว
ไม่ได้กันหรือใจ (ซ้ำ)	
14) จึงได้มารอนเรให้ตะเซ่เซ่	จะกางตำราคาเสียให้แสบ
15) หนอยอีนี้อีแสบแสบนะอีนี	เอาอิตั้งฉายอี่ใจเปื้อตั่งอี่อี่เต้าหู้ยี้
16) (หญิง) อย่ามาทำตำได้เลยอี่โอเลี้ยง (ซ้ำ) (หญิง2) เห็นฉันไม่เถียงเลยอี่แปบซี	
17) (หญิง) ผัว ๆ โมโหอี่โคล่าหยักั้งตั้งทำอี่ทาสี	
- (ประยูรนิทรศน์, น. 219)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงสามช่า จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นการปฏิพากย์กันระหว่างแม่เพลงในฐานะภรรยาบ่อยกับฝ่ายหญิงคนที่ 2 (หญิง 2) ซึ่งได้ตอบในฐานะภรรยาหลวงแม่เพลงพยายามจะเจรจาตกลงเพื่อให้อยู่กับกันแบบสามคนผัวเมียหรือชายหนึ่งหญิงสอง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงสามช่า ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

“พื้นดินไม่ไร้เท่าใบพุทรา”

“เสียดทองเท่าหัวอยากได้มีวครอง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน ความว่า “พื้นดินไม่ไร้เท่าใบพุทรา” (จากบทกลอนที่ 6) ในการกล่าวถึงตนเองที่ไม่ใช่สตรีที่มีนิสัยแย่งสามีคนอื่น แต่สาเหตุที่รับความรักจากชาย เนื่องจากไม่ทราบว่าชายคนดังกล่าวมีภรรยาอยู่แล้ว จำนวนว่า “พื้นดินไม่ไร้เท่าใบพุทรา” (จากบทกลอนที่ 6) ตรงกับจำนวนว่า “แผ่นดินไม่ไร้เท่าใบพุทรา” ซึ่งหมายถึง “หญิงอื่นมีมากมายที่จะเลือกหาได้, ยังมีอีกมากมายไม่หมดสิ้นเพียงแค่นี้” (กองทัพ เคลือบพนิชกุล, 2542, น. 31) ดังนั้น แม่เพลงจึงต้องการกล่าวถึงจำนวนดังกล่าวเพื่อแสดงให้ฝ่ายหญิงที่เป็นภรรยาหลงเห็นว่า ตนสามารถหาสามีที่นอกเหนือจากสามีคนดังกล่าวในบทเพลงได้อีก

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“หาตัวกันไม่ได้หรือไง (ซ้า) จึงได้มาร่อนเร่ให้ตะเข้ซี่”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ความว่า “หาตัวกันไม่ได้หรือไง (ซ้า) จึงได้มาร่อนเร่ให้ตะเข้ซี่” (จากบทกลอนที่ 13 – 14) ในการกล่าวถึงคำต่อว่าของฝ่ายหญิงคนหนึ่ง (หญิง 1) เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าผู้แต่งต้องการใช้คำว่า “ตะเข้” หรือ “จระเข้” ซึ่งหมายถึง

น. ชื่อสัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ที่สุดในปัจจุบัน มีหลายชนิดหลายสกุล ในวงศ์ Crocodylidae ปากและหัวยาว ปลายปากงูขึ้นเป็นช่องเปิดของรูหายใจ เรียกว่า ก้อนซี่หมา ลำตัวกลมยาว หนังเป็นเกล็ดแข็งทั้งตัว หางแบนยาวทางข้างใช้โบกว่ายน้ำ มักหากินในน้ำ อาศัยบริเวณป่าริมน้ำ

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ประกอบกับคำกริยาคือ "ชี้" ซึ่งเป็นพฤติกรรมของจระเข้ที่ขึ้นที่ฝ่ายหญิงที่เป็นภรรยาบ่อย เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของฝ่ายชายที่มีเพศสัมพันธ์กับฝ่ายหญิงคนดังกล่าวในท่าที่จระเข้หรือฝ่ายชาย อยู่นอนทับร่างกายของฝ่ายหญิง ดังนั้นการใช้ถ้อยคำในลักษณะดังกล่าว นับเป็นการใช้คำสังวาส ชนิดอ่อนมโนงานประพันธ์

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงจังหวะสามช่านี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง
2. การใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงจังหวะสามช่า ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงจังหวะสามช่าของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 1 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลง จังหวะสามช่า ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงจังหวะสามช่าของแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 2 แห่ง แม่เพลงกล่าวอ้างถึงสำนวนไทยเพื่ออธิบายความในบทเพลงเพิ่มเติม อีกทั้งสำนวนนั้นมีเสียงสัมผัสที่คล้องจองกันในสำนวน แม่เพลงจึงกล่าวถึงสำนวนเพื่อให้เกิดความไพเราะของเสียงสัมผัสในบทเพลงด้วย

2. คำสังวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงจังหวะสามช่าของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนแบบสัญลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง เป็นการใช้อากาของสัตว์คือจระเข้ขณะที่จะมาชี้ ลักษณะดังกล่าวคล้ายคลึงกับพฤติกรรมทางเพศของฝ่ายชายที่ร่วมเพศกับฝ่ายหญิง โดยการที่ฝ่ายอยู่ด้านบน นับเป็นการกล่าวถึงเพื่อสร้างความขบขันในการแสดงเพื่อให้ผู้รับสารตีคำสังวาสแบบสัญลักษณ์นั้น

8. เสภา จำนวน 2 บทเพลง ดังต่อไปนี้

8.1 ชั้นเสภา

- 1) (หญิง) เออ...จะกล่าวถึงสุรีนางผีเสื้อ หลงเรือพระอภัยไปถือศีล
- 2) เจ็ดทิวาข้าวเจ้าไม่กิน ฟาดแต่ขนมจีนตอนเย็น ๆ
- 3) เออ...มาถือศีลภาวนาภาษายักษ์ อยากจะให้ผีรักคอยชวน (ไม่ปรากฏ)
- 4) เหนง่วงงมหงับหลับโงนงน ด้วยถึงเวรมาผจญขลุ่ยกริ้ว
- 5) ครบเจ็ดวันหันกลับมาดูหา เห็นปากถ้าเปิดอ้าแล้วหน้าเหี่ยว
- 6) พระอภัยหนีแน่แน่จริงเชียว แม่แยกเขี้ยวกริ้วด้วยดับถึงกันครว
- 7) เสร้าโศกโศกาน้ำตาเด็ด ผัวฉันมันคงเข็ดไม่มาแล้ว
- 8) ลุยทะเลร่อนล้นล้นระรัว จนพบผัวที่เกาะแก้วพิสดาร
- 9) จะขึ้นเกาะเข้าใกล้ก็ไม่กล้า กลัวเจ้าพาว่าวุ่นเคืองรุ่งน่าน
- 10) ยืนเขยงแปลงขย่มจนนมนาน เหตุไฉนใยพี่จึงหนี
- 11) ทำตาปริบมือกำแต่ด้ามปี เรียกว่ามา มาเร็วซี ผัวจำ มาไวไว
- 12) (หญิง) นางผีเสื้อโกรธกริ้วว่าเดียวเหอะ เลือดจะเลอะห้องรวงร้องเอ็ง ๆ
- 13) ฉันจะให้เธอเป่าอีกไม่กี่เพลง หอบกางเกงเก็บบิ๊วงหนีไป
- 14) คนอะไรใจเสาะน่าเยาะเย้ย จะเป็นเขยใครได้ไม่อายเขา
- 15) เหมือนพีนแกร่งแข็งซึ่งพอดึงเตา พอดูกเฒ่าก็เหี่ยวหดหมดศักดิ์
- 16) สู้สุดส่าห์เอาใจให้เข้มแข็ง ทั้งกระหิงแดงทั้งลิโพตั้งโหลกว่า
- 17) ไม่กระดิกไม่กระดีไม่ขี้อาย ส่งปีมาเดี่ยวเราจะเป่าเอง
- 18) (หญิง) นางผีเสื้อกริ้วโกรธพิโรธฉัน เดี่ยวเถอะแม่จะหันให้ปีด้วน
- 19) พระอภัยร่อนเร่ทำเรรวน ชวนตัดปีวันนี้เอง
- 20) (ชาย) พระอภัยได้ฟังพลางขยับ (หญิง) นางผีเสื้อคว้ามับเข้าเหมาะเหม็ง
- 21) (ชาย) พระอภัยวิงกำกวมกางเกง (หญิง) ฉันจะเป่าปีเองอย่าเอ็ดไป
- 22) (ชาย) ไม่ใช่ปีของเจ้านะสาวเอ๋ย (หญิง) ช่างเหอะเฉย ๆ จะเป่าให้
- 23) (ชาย) น้องจะบรรเลงเพลงอะไร (หญิง) เพลงอีกาฟักไถ่มัน ๆ ดี
- 24) (ชาย) ถ้าขึ้นอยู่วุ่นวายคงตายแน่ (หญิง) ก็ถ้าซีมีแพทย์ก่อนนะพี่
- 25) (ชาย) คางเหลือองแย้ ๆ แย้ละซี (หญิง) มาให้เป่าซะดี ๆ อย่ายรวนเร
- 26) (ชาย) พระอภัยผ่านโผนใจนลงคลอง (หญิง) ผีเสื้อแกล้งร้องว่าเอ๋ยตะเข้

27) (ชาย) พระอภัยตะกายขึ้นตลิ่งวังไซเซะ รำลึกเชิดรำเข้าป่าไป

(ประยูรนิทรศน์, น. 220 – 221)

จากบทเพลงพื้นบ้านเสภา "ขับเสภา" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการเล่าเรื่องพระอภัยมณีในครั้งที่หนีนางผีเสื้อสมุทร แต่ลักษณะการเล่าเรื่องจะเป็นการปฏิพากย์ระหว่างผู้แต่งกับฝ่ายชาย โดยที่แม่เพลงเป็นฝ่ายของนางผีเสื้อสมุทร ส่วนฝ่ายชายเป็นพระอภัยมณี เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการล้อเลียนลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครให้เกิดความขบขัน ทั้งยังมีการแฝงนัยเรื่องพฤติกรรมทางเพศไว้ในบทเพลง จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเสภา "ขับเสภา" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง และ การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

"จะเป็นเขยใครได้ไม่อายเขา ...

เหมือนพีนแกร่งแข็งซึ่งพอดึงเตา พอดูกเผาก็เหี่ยวหดหมดคักดา"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า "จะเป็นเขยใครได้ไม่อายเขา เหมือนพีนแกร่งแข็งซึ่งพอดึงเตา พอดูกเผาก็เหี่ยวหดหมดคักดา" (จากบทกลอนที่ 14 – 15) ในการเปรียบเปรยฝ่ายชายที่รับบทเป็นพระอภัยมณีว่าเหมือนกับพินที่มอดไหม้ด้วยความร้อนของไฟในเตา แม่เพลงใช้คำอุปมาคือพินที่มอดไหม้เมื่อถูกความร้อนของเตาไฟ คำอุปมาคือความไร้ค่าของฝ่ายที่รับบทเป็นพระอภัยมณี และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า "เหมือน" เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "พีนแกร่ง" เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศชายเมื่อแข็งตัว เนื่องจากอวัยวะเพศชายมีลักษณะเป็นทรงกระบอกคล้ายกับลักษณะของด้ามพิน ส่วนคำว่า "เตา" เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิง เมื่อพินถูกนำไปใส่ในช่องเตาที่มีไฟลุกโชนแล้วจะทำให้ด้ามพินที่แม้จะแข็งแกร่งมอดไหม้ลง เหมือนกับอวัยวะเพศชายที่แม้จะแข็งตัวมากเพียงใด เมื่อเสร็จกิจกรรมทางเพศโดยการสอดใส่ทางอวัยวะเพศหญิงแล้วย่อมอ่อนตัวลง การใช้ถ้อยคำดังกล่าวยังนับเป็นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในบทเพลงเพื่อแสดง

ให้ผู้รับสารเห็นว่าฝ่ายหญิงที่รับบทเป็นนางผีเสื้อสมุทรมีสมรรถภาพทางเพศที่เหนือกว่าฝ่ายชาย ตลอดจนเพื่อสร้างความขบขันในการแสดงแก่ผู้รับสารอีกด้วย

1.2 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เลือดจะเลอะห้องร้องร้องเอ็ง ๆ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ ความว่า “เลือดจะเลอะห้องร้องร้องเอ็ง ๆ” (จากบทกลอนที่ 12) ในการล้อเลียนฝ่ายชายที่รับบทเป็นพระอภัยมณีเมื่อถูกแม่เพลงทำร้ายร่างกาย คำว่า “เอ็ง ๆ” หมายถึง “ว. เสียงอย่างเสียงหมาร้องเมื่อถูกตีเป็นต้น.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นการเลียนเสียงร้องของสุนัข ทั้งนี้ถ้อยคำดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระเช่นเดียวกับคำว่า “เซ็ง” ซึ่งเป็นสัมผัสสระหว่างบทบังคับตามฉันทลักษณ์ของกลอน

2. คำสัจวาสน (erotic words)

2.1 คำสัจวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสัจวาสนชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ทำตาปริบมือกำแต่ด้ามปี”

“หอบกางเกงเก็บปี่วิ่งหนีไป”

“ส่งปีมาเดี่ยวเราจะเป่าเอง”

“เดี่ยวเถอะแม่จะหันให้ปีด้วน”

“นางผีเสื้อคว้ามับเข้าเหมาเหม็ง”

“ฉันทจะเป่าปีเองอย่าเอ็ดไป”

“ช่างเหอะเฉย ๆ ฉันทจะเป่าให้”

“มาให้เป่าซะดีอย่ารวนเร”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ทำตาปริบมือกำแต่ด้ามปี” (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวถึงพฤติกรรมของฝ่ายชายที่รับบทเป็นพระอภัยมณีที่ทำตาปริบ ๆ แล้วใช้มือกำที่ด้ามปี เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “ปี” ซึ่งหมายถึง “น. เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า มีลิ้น ตัวปีและเลาปี ทรงยาวกลมวง มีรูสำหรับใช้นิ้วเปิดปิดบังคับ

เสียงสูงต่ำ มีหลายชนิด" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศของฝ่ายชาย เนื่องจากลักษณะของปีและอวัยวะเพศชายที่คล้ายคลึงกัน จะเห็นได้ว่าฝ่ายชายกำลังสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเองอยู่ในขณะนั้น

นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้คำว่า "หอบกางเกงเก็บปี่วิ่งหนีไป" (จากบทกลอนที่ 13) ในการล้อเลียนฝ่ายชายเมื่อถูกตนทำร้ายร่างกาย เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้อากัปกิริยาการหอบกางเกงแล้ววิ่งหนีไปพร้อมปี่เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของสมรรถภาพทางเพศของฝ่ายชายที่หมดไปเนื่องจากถูกตนจัดการ หรือด้วยสมรรถภาพทางเพศที่เหนือกว่าฝ่ายชายทำให้ฝ่ายชายต้องยอมพ่ายแพ้ไปอย่างน่าอัศจรรย์ การกล่าวถึงสัญลักษณ์ดังกล่าวนับเป็นการกล่าวเพื่อแสดงความเหนือกว่าของสมรรถภาพทางเพศตนให้เกิดความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านขับเสภานี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง
3. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง

8.2 ขับเสภา

- 1) เออ...ขออำนาจอวยพรแต่ตอนต้น แต่ท่านผู้ชมทุกคนในคืนนี้
- 2) ขอให้ท่านสุขทุกทีวาราดรี อย่าได้มีโศกภัยมาแผ้วพาน
- 3) คิดอะไรให้สมหวังดังท่านคิด ดังดวงจิตแจ่มใสแผ่ไพศาล
- 4) ขอให้ท่านผู้ชมทุกคนจงสำราญ ท่านจัดงานวันนี้สู้ไชย...

(ประยูรนิทรศน์, น. 221)

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงเสภาดังกล่าวไม่ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงพื้นบ้านเสภา ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงพื้นบ้านเสภาของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 2 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงเสภาดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงเสภาของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ภาพพจน์อุปมาและสัทพจน์เท่ากัน จำนวน 1 แห่ง แม่เพลงใช้การกล่าวเปรียบอุปมาเพื่ออธิบายขยายความสารที่ตนต้องการสื่อให้กระจ่างชัดมากขึ้น ส่วนการกล่าวเลียนเสียงธรรมชาติว่า “ร้องเอ็ง ๆ” เพื่อล้อเลียนฝ่ายชายให้ส่งเสียงร้องเช่นเดียวกับสุนัข อีกทั้งคำสัทพจน์ดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสคล้องจองตามฉันทลักษณ์ของกลอนเสภา

2. คำสังวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงเสภาของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง เป็นการใช้สัญลักษณ์ที่มีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศเพื่อกล่าวแทนอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศในบทเพลง เช่น ความว่า “มือกำแต่ด้ามปี” เป็นการใช้สัญลักษณ์แทนการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองของฝ่ายชาย โดยกล่าวถึงปีแทนอวัยวะเพศชาย เนื่องจากลักษณะของปีเป็นทรงกระบอกเช่นเดียวกับอวัยวะเพศชาย เป็นต้น นับเป็นการกล่าวถึงเพื่อสร้างความขบขันในการแสดงเพื่อให้ผู้รับสารตีความคำสังวาสแบบสัญลักษณ์นั้น

9. เพลงอีแซว จำนวน 4 บทเพลง ดังต่อไปนี้

9.1 อีแซว

1) บอกว่าเงินก็ล้าน

เขียนนะไม่เท่าไร

2) ได้ฟังขุนช้างรุ่นใหม่แหมชักใจไม่กล้า

ไม่นึกเลยวาสนาจะได้เป็นคุณนาย

3) ทั้งที่เกลียดเจ้าจั่งแต่เราก็อยากได้เงิน

เราเลือกทางดีไว้เดินมีเงินแล้วเราใช้ได้

4) เศรษฐีขอทานเที่ยวได้หวานสดต่างค์

แหมฉันมายืนฟังใจร้อนอย่างไฟ

5) อ้อว่าลูกหลานพันธุขุนช้าง

มีเงินเป็นถึง ๆ มีทองเป็นให้ ๆ

6) แม้แต่เรือนหอขุนแผนก็ยังฟัง

มาแพ้เงินขุนช้างกันหรือยอดชาย

7) ใจฉันจะไม่ว่ากล่าวเรื่องราวจะเกิน

แต่ถ้าหากจะกันให้เพลิน ๆ ฉันทอภัย

8) พูดถึงขุนช้างชายชั่วตัวของขุนช้าง

แหมมันก็ชั่วทุกอย่างไม่สมนะกับเป็นชาย

9) ถือว่าเป็นเศรษฐีมีหลักฐาน

จะได้รั้งแกชาwb้านละก็ให้เพียงหน้าปาย

10) อยากจะได้ชิตคนไหนเอาเงินซื้อนั้น

ว่าอยากจะต้องการเอาเงินมาใกล้ ๆ

11) นึกเอาเงินมาล่อก็หวังห่อผู้หญิง

ได้ปากเปราะอะเหมือนตะบึงเหมือนเอาชีเลนมาป้าย

12) เอาเดอะขุนช้างสมัยก่อนก่อนพุทธกาลอยู่ในวรรณคดี

นะเป็นละครกันก็มีเขียนหอมมากมาย

13) แต่ขุนช้างสมัยนี้มันน่าเบื่อซีหน้า

เอยละชอบใช้เงินตราละ (ไม่ปรากฏ) ไว้

14) พอเห็นสาว ๆ แก้มใสอยากได้สาว ๆ

เอามือควักกระเป๋าเอาเงินออกจ่าย

- 15) เทียนั่งตามห้องอาหารสถานไนต์คลับ
เอาเบงค์ห้าร้อยนับยอดสาว ๆ คนไหน
- 16) ไปนั่งโต๊ะท่าวางหน้าเป็นเสีย
ปล่อยให้ลูกเมียออกตรมหมองไหม้
- 17) วางท่าแล้วอีกนี่กระดิกนิ้วมา
เรียกบอยมาหาให้หิวอีหนูมาให้
- 18) นี่เรียกว่าแห่ไม่เจียมกายนี้ว่าตายเสียเถิด
แกนะจะได้ไปเกิดเป็นขุนช้างตัวใหม่
- 19) ถ้าเป็นขุนช้างรับช่วงถ้าหากเองวงออกซ้ำ
ว่ากลับมาเกิดเป็นขุนหมาจะได้ทันสมัย
- 20) ถ้าเป็นขุนช้างรับช่วงถ้าหากเองวงกลัวซ้ำ
ว่าจะให้เกิดเป็นขุนหมากันเลยหรือไง
- 21) มาเจอขุนช้างยุคใหม่เล่นเอาใจประหม่า
ไม่นึกเลยคนวานาจะได้เป็นคุณนาย
- 22) ถึงจะนึกเกลียดไอ้จิ้งไอ้จันก็คิดชอบเงิน
เรื่องมันนี่เหลือเกินนี่เงินใช้ได้
- 23) แล้วร้องถามปะป้าจะกรุณาจริงหรือ
หนูเดียวสนใจซื้อแล้วหนูลืมสงสัย
- 24) นึกว่าบุญหล่นทับมีผัวระดับเศรษฐี
กลัวลูกเมียป้าจะมีกันหรือไม่
- 25) หนูกลัวป้ามีเมียจะทำให้เสียสาว
เคยถ้าไปแย่งผัวเขาละหนูจะมองหน้าใครเลย
- 26) ป้าเอาเงินฟาดเสียเสียงเมียก็เมียบ
ว่าขึ้นยุ่งเดียวเหยียบให้ถึงแม่ยาย
- 27) แหมซังวิเศษซังสะเด็ดสะเด่า
ขออย่าให้เมียเก่าป้ามาก้าวกาย
- 28) ถึงเป็นเมียเล็กคนลับถ้ามากทรัพย์หนูจะสน
ป้ามีเมียหลายคนหนูก็ไม่กลัวใคร
- 29) ขอให้ป้ารักหนูอย่าเพิ่งคิดหน่ายหนี

ให้ใช้นั้นใช้นี้ให้ถึงอกถึงใจ

- 30) ถ้าป่าอยากให้แจ้งขอรดแก่งให้หนูก่อน
ไอ้เรื่องในมุ้งเลี้ยงหมอนจะรีบริอนทำไม
- 31) ขอรดแก่งซีตรองเอาสิมัสตาด
จะเอาไว้อายตลาดราคาคงไม่เท่าไร
- 32) ขอวอลไวก้อนใหม่จะขับเอาไปดูนา
แล้วขอปีเอ็มร่นล่าจะขับเอาไปดูไร่
- 33) ขอรดแก่งสปอดไอ้ที่หลังคาเปิด
ป่าเห็นใจหนูเถิดนี่หนูไม่ได้ไถ
- 34) ขอที่ดินสักไร่จะเอาไว้อจัดสรร
ขอเงินสักห้าร้อยล้านป่าคงไม่ว่าอะไร
- 35) ขอบ้านสักหลังสามหลังจะเอาไว้นั่งขัดเล่น
เอ็งเอ๋ย เออบ้านปูนทรงสเปนคงไม่แพงเกินไป
- 36) ญ. มาเจอะเจอเจ้าพ่อแฮมอีจ้อชักจู้
ช. ถ้าคิดจะสู้แล้วนอนลงไป...เอ๋ย
- 37) ญ. มาเจอะเจอเจ้าพ่อเขาเขี้ยว
แฮมแก่งนักเขี้ยวสมกับนะเป็นชาย
- 38) พี่น้องไทยที่รักเดี๋ยวนี้ใคร ๆ ก็รู้
ว่าเจ้าพ่อมีอยู่ทั้งบ้านน้อยเมืองใหญ่
- 39) มีอิทธิพลเข้ามาผ่านสัมพันธมิตร
ถ้าหากใครขัดจิตหรือขัดใจ
- 40) ถ้าหากว่าใครขัดจิตนี้ไม่เจาะจง
ก็เที่ยวได้แจกใช้บังเขออกปอยไป
- 41) ว่าเจ้าพ่อคนไหนฉันทักไว้เถิดหนอ
ขอฝากกับเจ้าพ่อฝากตัวฉันไว้
- 42) ผิดพลั้งก็อภัยฝากกายไว้ด้วย
ผิดถูกเจ้าพ่อช่วยเรียกฉันรับใช้
- 43) เห็นรู้ไม่เล่าว่าชลบุรีหรือเพชรบุรี
ว่าเจ้าพอนะเป็นผีกันไปแล้วเท่าไร

- 44) ว่าคนธรรมดาจะตายสักกี่ครั้ง
ลูกสามแปดบั้ง ๆ นี้ก็ตายได้
- 45) ถ้าหากว่าเจ้าพ่อก็ต้องล่อเอ้มลิบหก
เอ็งเอย จะอยู่ให้รกกันไปโย
- 46) ญ. ว่าดาษตื่นธรรมดาฉันจะว่าก็เกร็ง
ประเดี๋ยวจะหาว่าพวกแม่เพลงนี้ปากร้าย
- 47) พุดถึงเจ้าหงเจ้าพอมันมีกับพี
ไม่ว่าที่ไหนก็มีไม่เลือกกว่าที่ไหน ๆ
- 48) พอมีเงินเข้านิตแล้วก็มาติดพุดต่อ
แล้ววางตนเป็นเจ้าพ่อเริ่มบานตะไท
- 49) ให้มีลูกน้องกับเข้าไว้ก็ใกล้ ๆ สมขึ้น
เอาไว้เป็นมือปืนว่าใครใคร่ใคร่ไป
- 50) มาใช้เงินไปหว่านก็สันดานพวกนี้
ก็ถือว่าตัวนี้เป็นเศรษฐีไม่รู้ว่าเป็นไทยหรือไม่ไทย
- 51) ใช่ว่าตัวก็เกิดเป็นไทยไม่ชอบใจชอบจอย
ถ้ามีแล้วเจ้าแม่ล่อเสียให้เจ้าพ่อล้มละลาย
- (ประยูรนิพนธ์, น. 223 – 226)

จากบทเพลงพื้นบ้านเพลงอีแซว จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการต่อว่าฝ่ายชายที่มีลักษณะรูปร่างที่อยู่ในช่วงวัยที่ชราภาพ แต่ยังมีนิสัยชอบเที่ยวกลางคืนตลอดจนชอบใช้ทรัพย์สินของตนเลี้ยงดูสตรีที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงามอย่างฟุ่มเฟือยหรือรำนอกจากนี้แม่เพลงยังได้มีการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนลักษณะและนิสัยของฝ่ายชายว่าเหมือนกับขุนช้างซึ่งเป็นตัวละครหนึ่งจากเรื่องขุนช้างขุนแผน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านเพลงอีแซว ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ่อนโยมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ใจร้อนอย่างไฟ”

“ได้ปากเปราะเหมือนตะปิ้ง”
 “ปาก...เหมือนเอาซีโลนมาป้าย”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “ใจร้อนอย่างไรไฟ” (จากบทกลอนที่ 4) ในการกล่าวเปรียบเทียบลักษณะอารมณ์ของตนเมื่อเห็นฝ่ายชายใช้เงินอย่างหรูหราและฟุ่มเฟือย แม่เพลงใช้คำอุปมาคือไฟ คำอุปมาไม่คืออารมณ์ของผู้แต่งที่ร้อนรน และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “อย่างไร” ดังนั้นการเปรียบเทียบลักษณะอารมณ์ของแม่เพลงที่ร้อนรนเนื่องจากไม่พอใจที่เห็นฝ่ายชายใช้ทรัพย์สินในการใช้จ่ายอย่างหรูหราฟุ่มเฟือย เหมือนกับความร้อนของไฟที่ถูกจุดขึ้นที่หัวใจ ทั้งนี้ในพระดำรัสของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2557, น. 29) ความว่า “โทสะหรือความโกรธเป็นเหตุแห่งความร้อนใจที่รู้สึกได้ชัดเจนง่ายตาย จนทำให้ความโกรธเกิดขึ้นเมื่อใดจะรู้สึกเมื่อนั้นว่าความร้อนใจเกิดขึ้นพร้อมกันทันที ลองสังเกตดูก็ได้” ดังนั้นการกล่าวเปรียบเทียบความร้อนใจให้เป็นเช่นเดียวกับไฟที่เผาผลาญหัวใจให้เกิดความร้อนรุ่มจึงนับเป็นการเปรียบเทียบอุปมาเพื่อให้ผู้รับสารได้เห็นว่าผู้แต่งเกิดความโกรธฝ่ายชายอย่างยิ่งในการแสดง ทั้งนี้คำว่า “ไฟ” ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ai:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงอีแซวกลอนได้อีกด้วย

1.2 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ลูกสามแปดบั้ง ๆ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ ความว่า “ลูกสามแปดบั้ง ๆ” (จากบทกลอนที่ 44) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายว่าเป็นผี แม้นถูกยิงด้วยกระสุนปืนลูกสามแปดก็ไม่เสียชีวิต ทั้งนี้พิธีวงศ์หิริญเกิดและคณะ (2557, น. 13) ได้กล่าวอธิบายลักษณะของปืนพกชนิดนี้ ความว่า “เป็นอาวุธปืนพกแบบรีวอลเวอร์ ขนาด .38 inc ใช้กระสุนขนาด .38 ชนิด Jacket Hollow Point ซึ่งมีลักษณะพิเศษเป็นทองแดงหุ้มเพียงครึ่งเดียวของปลายหัวกระสุน และตรงปลายหัวกระสุนเจาะรูตามแนวแกนกระสุน” ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากรณีที่แม่เพลงใช้คำว่า “บั้ง ๆ” ในงานประพันธ์จึงนับเป็นการใช้คำเพื่อเลียนเสียงที่ได้ยินจากการยิงปืน อีกทั้งถ้อยคำดังกล่าวยังมีเสียงสัมผัสสระระหว่างวรรคกับคำว่า “ครึ่ง” ตามฉันทลักษณ์ของบทเพลง

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

"ขุนช้าง"

"ขุนแผน"

"ชลบุรี"

"เพชรบุรี"

"สุพรรณบุรี"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคลหรือตัวละครในวรรณคดี คำว่า "ขุนช้าง" (จากบทกลอนที่ 5) ในการกล่าวเปรียบเทียบลักษณะพฤติกรรมการใช้จ่ายของฝ่ายชายที่หรรษาและฟุ่มเฟือยว่าเหมือนกับขุนช้าง ทั้งนี้รัตนฤทัย สัจจพันธุ์ (2553, น. 39) ได้กล่าวถึงตัวละครขุนช้างไว้ ความว่า "ขุนช้างเป็นคนรักเดียวใจเดียว หลงรักนางวันทองมาตั้งแต่ยังหนุ่มก็มุ่งมั่นเอาจริงวันทองเป็นเมียให้ได้ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล แม่นางวันทองเป็นเมียของขุนแผนไปแล้วก็ไม่ได้รังเกียจ... ขุนช้างมีบารมีเพราะเงิน มีพวก" ดังนั้นการที่แม่เพลงเปรียบเทียบฝ่ายชายเป็นเช่นเดียวกับขุนช้างซึ่งนับเป็นตัวละครฝ่ายธรรมที่มีนิสัยเจ้าเล่ห์และมีบารมีได้เพราะเงิน เหมือนกับฝ่ายชายที่นิยมใช้จ่ายด้วยความสุรุ่ยสุร่ายและหรรษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้จ่ายเพื่อปรนเปรอผู้หญิง นอกจากนี้แม่เพลงยังใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคลในวรรณคดี คำว่า "ขุนแผน" (จากบทกลอนที่ 6) เพื่อแสดงให้ผู้อ่านเห็นความเจ้าเล่ห์ของขุนช้างที่ทำให้ "เรือนหอของขุนแผนก็ยังพัง" หรือทำให้ขุนแผนต้องเสียภรรยาอันเป็นที่รักคือนางพิมพิลาไล้ เพื่อหลอกล่อนางด้วยเล่ห์กลต่าง ๆ ให้ยอมตกลงปลงใจมาเป็นภรรยาของตน ทั้งนี้รัตนฤทัย สัจจพันธุ์ (2553, น. 39) ได้กล่าวถึงตัวละครขุนแผนไว้ ความว่า "ขุนแผนเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีสูง แม้จะต้องโทษไม่มีกำหนดเพราะพระพันวษากริ้วที่ทูลขอนางลาวทอง แต่ขุนแผนก็ยังมุ่งหวังให้ลูกชายคนเดียวได้ถวายตัวเป็นข้าราชการเป็นทหารของพระพันวษาเช่นที่ตนได้มาเป็นแล้ว" ดังนั้นจะเห็นได้ว่าขุนแผนนับเป็นตัวละครฝ่ายธรรมะของเรื่องเป็นตัวละครที่ถูกขุนช้างแย่งภรรยาของตนไป แม่เพลงจึงต้องการกล่าวอ้างถึงขุนแผนเพื่อแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าฝ่ายชายเป็นคนไม่ดั่งงามและงดงาม ทั้งรูปร่างและนิสัยของฝ่ายชายที่คล้ายคลึงกับตัวละครขุนช้าง

2. คำสัพวาสน (erotic words)

2.1 คำสัพวาสนชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1 เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาสน

แม่เพลงใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาสน จำนวน 2 แห่ง ดังต่อไปนี้

"นี่เภาเงินมาล่อก็หวังหอผู้หญิง"

"มาเจาะเจ้าพ่อเหม่ออีจ้อชกจู"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "นี่เภาเงินมาล่อก็หวังหอผู้หญิง" (จากบทกลอนที่ 11) ในการกล่าวล้อเลียนฝ่ายชายว่าที่นิยมใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายเพื่อบำเรอหญิงงามตามที่ตนชอบ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะพบว่าแม่เพลงต้องการกล่าวคำว่า "หอ" ซึ่งเป็นของผู้หญิงเพื่อเป็นคำแทนอวัยวะเพศหญิง ดังนั้นการใช้ถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นการใช้คำแทนโดยการเปลี่ยนเสียงจากคำว่า /hǎ:/ เป็นคำว่า "หอ" กล่าวคือเปลี่ยนเสียงสระ /-i:/ เป็นเสียงสระ /-o/ แต่คงเสียงพยัญชนะต้น /h-/ และเสียงวรรณยุกต์จัตวาไว้ การใช้ถ้อยคำดังกล่าวนับเป็นการกล่าวหาล้อเลียนฝ่ายชายให้ผู้รับสารเกิดความขบขันในการแสดงเนื่องจากผู้รับสารส่วนมากน่าจะสามารถคิดตามได้ในคำสัพวาสนดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านอีสานนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกริณีพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 3 แห่ง
2. สัพพจน์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง
4. การใช้คำสัพวาสนชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สัพวาสน จำนวน 2 แห่ง

9.2 อีแซว

- 1) (หญิง) เออ...เมื่อจะรักจะเล่นให้เดินเข้ามา
ที่เอื่อยอย่าช้าอย่ารำไร
- 2) เมฆก็เลื่อนเคลื่อนลอยนภาดล

ทั้งลมห่างลมหบนปนพายุใหญ่

- 3) ไล่ลมหบนะพัดดีมีแต่ความเย็น
แต่ลมห่างซีเหมินทนกันไม่ไหว
- 4) ท่านผู้เฒ่าเล่าแจ้งสำแดงชัด
ก็ฝนพรัลลมพัดนั้นด้วยเหตุใด
- 5) ท่านว่ามีเทวัญประทานน้ำฝน
หลังจากเมื่อบบนเสียทุกทีไป
- 6) ก็ย่างเข้าหน้าฝนคนเขาทำนา
ท่านปล่อยฝนลงมาเป็นน้ำใส
- 7) เทพไผ่ทองคำนี้ท่านก็เมตตา
ชื่อพิรุณเทวาคควรจะรู้ไว้
- 8) ท่านโปรยฝนหล่นมาจ่านาทุกปี
จากสระโบกขรณีอันเป็นสระใหญ่
- 9) เป็นสระน้ำสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
อรหันต์ท่านจึงจะไปถึงได้
- 10) แล้วยังมีพระพายท่านเป็นเทวา
ก็ปล่อยสายลมพามาเป็นพายุใหญ่
- 11) หมูเมฆก็มีตม้วนภาภาค
กลายเป็นฝนสาดลงมาเป็นสาย
- 12) เมื่อยามฝนหล่นพรัลจ่าไปทั่วทิศ
อากาศก็วิปริตเสียทุกทิศไป
- 13) พ้าก็แลบแวบวับแสงมันจับตา
เบรียง ๆ เสียงฟ้าดังสนั่นหวั่นไหว
- 14) โบราณเล่าขานเนิ่นนานมา
เคย..ที่มันเกิดฟ้าผ่าด้วยเหตุใด
- 15) (หญิง) สมมุติว่าตัวฉันเป็นนางฟ้า
ชื่อมณีเมฆกลางามกวีไล
- 16) เห็นเมฆหมอกมีดลง
จัดแจงแต่งองค์ได้รำไร

- 17) เขียนควักโค้ง ๆ โกงดั่งคันศร
แล้วไสชนตาออกไปเหมือนดั่งคันไถ
- 18) เอาสี่เหลี่ยมมาทาบที่ขอบตา
ฉันก็เป็นนางฟ้าสมัยใหม่
- 19) อวดดอกอวดดงค์ยกทรงไซวี
ใช้วางวาไก้ฉันก็ต้องใช้
- 20) สวมชฎาหนังง่าดูงามเพี้ยว
แล้วก็นุ่งผ้าเตี่ยวผ้าลายไทย
- 21) แต่งองค์ทรงเครื่องเรื่องระยับ
แล้วหยิบลูกแก้วแวววับออกมาทันใด
- 22) มาเหาะคล้อยลอยคว้างอยู่กลางนภา
เออ...แล้วรีบแก้ผ้าด้วยทันใด
- 23) ฉันไม่ได้หน้าด้านเหมือนสะพานหิน
อายฟ้าอายดินบอกให้ก็ได้
- 24) ไอ้ที่ฉันแก้ผ้าน่าจะรู้แถว
ฉันแก้ผ้าที่หอแก้วหรือจรัลก็ได้
- 25) แหมมณีเมขลาจะแก้ผ้าต่อ
นี้รามสูรนางอไปอยู่ที่บ้านใคร
- 26) หรือไปนอนโค้งโค้งอยู่ตามโรงนวด
หรือไปนอนกอดขวดอยู่ที่บ้านใคร
- 27) เมขลาล่อแก้วแล้วก็รอ
รามสูรนางอนี่พอจะว่ายังไง เออ...

(ประยูรนิทรศรี, น. 230 – 232)

จากบทเพลงพื้นบ้านอีสาน จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการปฏิบัติได้ตอบฝ่ายชายเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับตำนานฝนตก ฟ้ำร้องฟ้าผ่า และเรื่องพายุ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงเรื่องเพศและพฤติกรรมทางเพศผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในบทเพลง จากทฤษฎีการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกรีนินพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านอีสาน ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง สัทพจน์ จำนวน

1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 7 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 3 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เขียนคิ้วโค้ง ๆ ดังคันศร”

“ใส่ขนตาอนเหมือนดังคันไถ”

“ฉันทันไม่ได้หน้าด้านเหมือนสะพานหิน”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “เขียนคิ้วโค้ง ๆ ดังคันศร” (จากบทกลอนที่ 17) ในการเปรียบเทียบลักษณะของคิ้วที่ตนเขียนเมื่อครั้งแต่งตัวเป็นนางมณีเมขลา แม่เพลงใช้คำอุปมา คือลักษณะของคันศร คำอุปไมยคือลักษณะของคิ้ว และคำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “ดัง” คันศรมีลักษณะโค้งมนลักษณะคล้ายคลึงกับคิ้วของนางละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคันศรซึ่งเป็นอาวุธของผู้แสดงโขน ความเปรียบคิ้วให้เหมือนกับคันศรหรือคันศรป็นนัยปรากฏในวรรณคดีเรื่อง อีเหนา ตอนที่อีเหนาสันทนากับนางบุษบาในถ้ำ ความว่า

.....
 สายสมรนอนเกิดที่จะกล่อม
 นวลละอองม่วงพักรโศภา
 งามเนตรดั่งเนตรมฤคมาศ
 อรชรอ่อนแ่่นดังกินริน

.....
 เจ้ากรมจริงพริ้งพร้อมดังเลขา
 ดังจันทราทรงกลดหมตราคิน
 งามขนงักงวาดดังคันศรปี่
 หวังฉวิลไม่เว้นวายเอย

(สมบัติวิจิตรอีเหนา, 2539, น. 331)

1.2 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“เปรี้ยง ๆ”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า "เบรียง ๆ" (จากบทกลอนที่ 13) เพื่อเลียนเสียงธรรมชาติ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้อธิบายความหมายของถ้อยคำดังกล่าวว่า "ว. เสียงดังลั่นอย่างเสียงฟ้าผ่า" ดังนั้นการที่แม่เพลงใช้ถ้อยคำดังกล่าวว่า "เบรียง ๆ" จึงนับเป็นการใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ในบทประพันธ์เพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดพายุโหมกระหน่ำ

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

"พิรุณเทวา"

"สระโบกขรณี"

"สวรรค์ชั้นดาวดึงส์"

"อรหันต์"

"พระพาย"

"มณีเมขลา"

"รามสูร"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงเทวดาซึ่งนับเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักกันดี ความว่า "พิรุณเทวา" (จากบทกลอนที่ 7) ในการกล่าวถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติฝนตกซึ่งเป็นผลมาจากการที่เทวดาองค์ดังกล่าวกระทำขึ้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้กล่าวอธิบายความหมายของพระพิรุณไว้ความว่า "น. ชื่อเทวดาแห่งน้ำ เทวดาแห่งฝน เรียกว่า พระพิรุณ. (ป., ส. วรุณ)." ดังนั้นการกล่าวถึงพระพิรุณในงานประพันธ์จึงเป็นการที่แม่เพลงกล่าวอ้างถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติ ฝนตก ทั้งยังเป็นการกล่าวอ้างถึงตามความเชื่อของคนทั่วไปว่าพระพิรุณเทวาเป็นเทพเทวดาที่ประทานฝนให้ตกลงด้วยความเมตตา

นอกจากนี้แม่เพลงยังมีการกล่าวอ้างถึงเทพธิดาที่นับว่าเป็นที่รู้จักกันดี ความว่า "มณีเมขลา" (จากบทกลอนที่ 15) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ฝนตกฟ้าร้องและฟ้าผ่า ทั้งนี้เสฐียรโกเศศ (2507, น. 5) ได้กล่าวอธิบายลักษณะของนางมณีเมขลาไว้ว่า "เมขลาเป็นนางฟ้า มีหน้าที่รักษาสุมุท คอยชั้วเหลือนคนมีบุญที่จะจมทะเล และชอบโยนดวงแก้วให้เกิดแสงแพรวพราวเป็นฟ้าแลบในต้นฤดูฝน เพื่อล่อหลอกรามสูรซึ่งเป็นยักษ์เทพบุตรโมโหร้ายและถือขวานเป็นอาวุธเมื่อโกรธและขว้างขวานไปก็เป็นฟ้าผ่า" ดังนั้นการกล่าวอ้างถึงเทพธิดาดังกล่าวจึงนับเป็นการ

กล่าวอ้างถึงเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติฝนตก พายุ และฟ้าผ่า ตามความเชื่อของตน ซึ่งเป็นความเชื่อที่รู้จักกันดีในกลุ่มของคนทั่วไป

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดข่มหรือกลอนสองงาม

2.1.1 ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดข่มแบบสัญลักษณ์ จำนวน 4 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ไฉ่ลมบนนะพัดดีมีแต่ความเย็น

แต่ลมล่างชิมันเหม็นทนกันไม่ไหว”

“แล้วหยิบลูกแก้วแววบัวออกมาทันใด”

“เออ...แล้วก็รีบแก้ผ้าด้วยทันใด”

“นี่รวมสุรหน้าอไปอยู่ที่ไหน

หรือไปนอนโง้งโค้งอยู่ตามโรงนวด”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่า “ไฉ่ลมบนนะพัดดีมีแต่ความเย็น แต่ลมล่างชิมันเหม็นทนกันไม่ไหว” (จากบทกลอนที่ 3) ในการกล่าวถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดลมพายุโหมกระหน่ำ แม่เพลงมีการกล่าวถึงคำว่า “ลมบน” ซึ่งหมายถึง “น. กระแสลมเบื้องบน เช่น ว่าวติดลมบน.” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) เพื่อบอกความเย็นสบาย และแม่เพลงยังได้กล่าวถึงคำว่า “ลมล่าง” ซึ่งน่าจะมีความหมายถึงลมที่พัดอยู่ลำดับล่างพัดลงมาจากลมบน แต่เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิบัติในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า “ลมล่าง” เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนลมที่พัดผ่านอวัยวะเพศทั้งชายและหญิง เนื่องจากลมดังกล่าวเมื่อพัดผ่านอวัยวะเพศทั้งชายและหญิง ผู้คนทั่วไปจะมองว่าเป็นกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ แม่เพลงจึงต้องการกล่าวถึงลมล่างเพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้รับสารในการแสดง

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านอีสานนี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 3 แห่ง
2. สัทพจน์ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 7 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดข่มแบบสัญลักษณ์ 4 แห่ง

9.3 อีแซวไหว้ (27 มิ.ย.)

- 1) ประนมหัตถ์ถันมัสการประธานเหนือเกล้า
ไหว้พระไหว้เจ้าเป็นมงคลชัย
- 2) ไหว้พระพุทธรูปเลิศล้ำไหว้พระธรรมเลิศล้ำ
ไหว้สาวกสัมมาพระสงฆ์ทั่วไป
- 3) ขอไหว้ครูกลอนที่ท่านสอนท่านสั่ง
อีกทั้งไหว้ท่านผู้ฟังผู้ชมทั้งหลาย
- 4) ไหว้คนดี ๆ ที่เขาดีจริง ๆ
เขาไม่กลอกกลิ้งมีความจริงใจ
- 5) ไหว้บิดามารดาที่สุตประเสริฐ
เลี้ยงลูกให้เกิดมาเป็นกาย
- 6) ลูกจะว่าสิ่งใดก็ขอให้แคล้วคล่อง
เพื่อร่วมกันปกป้องประชาธิปไตย
- 7) ไหว้ท่านอาจารย์ป่วยไหว้พ่อปรีดี
ผู้สร้างคุณความดีให้สังคมมากมาย
- 8) จึงต้องร่วมเรียกร้องจึงเดินท่องเรื่อยมา
รวมพลังชาวประชาที่มากความหมาย
- 9) ที่มากมีความหมายที่มากมายพลัง
อธิปไตยยืนยังอยู่กับพี่น้องไทย
- 10) ระบอบประชาธิปไตยมิใช่แค่วันเลือกตั้ง
ต้องตามติดตลอดทางมิให้เบี่ยงเบนไป
- 11) สังคมต้องเข้มแข็งร่วมแรงเข้าตรวจสอบ
ให้บริหารตามกรอบวิถีประชาธิปไตย
- 12) แสดงสิทธิเสรีแสดงเจตจำนง
แสดงความประสงค์ของพี่น้องไทย
- 13) จะแก้รัฐธรรมนูญเพื่อพี่น้องชาวประชา
ทำได้ตามกติกาไม่ซ่อนเร้นเพียงใด
- 14) กระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนร่วมกัน
เป็นหัวใจสำคัญมุ่งสร้างสรรค์แก้ไข

- 15) อย่าเร่งด่วนรีบร้อนซุกซ่อนเล่ห์กล
สร้างปัญหาชวนฉงนรุกรานหรืออย่างไร
- 16) อย่าเร่งด่วนรีบร้อนเหมือนซุกซ่อนวาระ
สังคมกำลังจับตาถึงเจตนาที่เปี่ยมไว้
- 17) รัฐธรรมนูญคือกฎหมายที่เทิดไว้สูงล้ำ
เป็นกติกาสากลทุกผู้คนน้อมใจ
- 18) จะแก้อย่างไรไม่ว่ากันให้ทุกท่านมีส่วน
ไซ้ปิดประตูตราตรวนให้เป็นเป็นชนวนสงสัย
- 19) ต้องย้อนหลังกลับไปเหมือนให้มาปีสี่ศูนย์
ตั้ง สสร. เกื้อหนุนจากภาคส่วนสังคมไทย
- 20) อย่าแทรกแซงกระบวนการตุลาการยุติธรรม
นิติรัฐคือธรรมคำชัวร์
- 21) คุณทักษิณต้องตรวจสอบตามระบอบนา
ให้ศาลพิพากษาตามแนวทางที่วางไว้
- 22) ถ้าบริสุทธีกี่ขีดหน้ากลับมาหาประชาชน
พิพากษาให้หลุดพ้นจะเป็นคนยิ่งใหญ่
- 23) ให้คตส.ทำงานกระบวนการต้องเดินหน้า
สู่ศาลพิจารณาตามครรลองต่อไป
- 24) เราไซ้แก๊งข้างถนนที่ซ่องสุมผู้คน
เป็นการเมืองภาคประชาชนรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้
- 25) ประชาธิปไตยแบบตัวแทนต้องเนบเนนสัมพันธ์
เป็นการเมืองแบบคู่ขนานเพื่อสรรค์สังคมไทย
- 26) ว่าถึงประเทศอารยะที่เป็นต้นแบบในวันนี้
การชุมนุมคือวิถีของประชาธิปไตย
- 27) การหยุดงานประท้วงการผลະงาน
เพื่อส่งเสียงต้องการให้ผู้นำแก้ไข
- 28) หากปิดถนนเดือดร้อนจรรยาจรติดขัด
รัฐบาลต้องขจัดแก้ปัญหให้ได้
- 29) มิใช่อนาธิปไตยมิใช่เรียกร้องรัฐประหาร

เป็นวิถีสามัญทุกชนชั้นตระหนักรู้

30) สังคมต้องปรับเปลี่ยนสังคมต้องเรียนรู้

ขบคิดและตรองดูคือแนวทางทั่วไป

31) ต่อสู้กันตามระบอบตามครรลองเข้าประจัญ

จะพัฒนาไปตามขั้นของการเมืองไทยเออย

(ประยูรนิทรศน์, น. 240 – 241)

จากบทเพลงพื้นบ้านอีแซวไหว้ (27 มิ.ย.) จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการนำเสนอเรื่องการเมืองสมัยที่มีการแก้รัฐธรรมนูญ แม่เพลงมีการเสียดสีบุคคล คือ ดร.ทักษิณ ชินวัตร เรื่องของการถูกกล่าวหาว่ามีการทุจริต หากต้องการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ใจว่าสุจริตก็ควรเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้แม่เพลงยังมีการกล่าวถึงความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ประชาชนได้รู้จักหน้าที่ของตน จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านอีแซวไหว้ (27 มิ.ย.) ปรากฏการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้

"พระพุทธ"

"อาจารย์ป๋วย"

"สสร."

"ทักษิณ"

"คตล."

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงบุคคล คำว่า "อาจารย์ป๋วย" (จากบทกลอนที่ 7) เพื่อแสดงความเคารพคุณงามความดีของบุคคลดังกล่าว ซึ่งนิคม จันทรวินัย (2550, น. 22) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศาสตราจารย์ พันตรี ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ไว้ความว่า

อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นปูชนียบุคคลที่หายากในบ้านเมืองเราโดยเฉพาะการศึกษา และอาชีพเป็นนักเศรษฐศาสตร์ นักการเงิน นักการธนาคาร และนักบริหารระดับสูง สิ่งที่ทำให้

อาจารย์ป่วยได้รับการเคารพยกย่องทั้งในและนอกประเทศ อยู่ที่ผลงานที่มีต่อประเทศชาติและสถาบันการศึกษา เหนือสิ่งใด อาจารย์ป่วยเป็นผู้ที่ยึดมั่นในระบบประชาธิปไตย และมีความรักและมีความเห็นอกเห็นใจอย่างจริงจั่งต่อผู้ที่ด้อยทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งหลาย

จะเห็นได้ว่าด้วยความสำคัญของศาสตราจารย์ พันตรี ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ที่มีต่อความนิยมของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย แม่เพลงจึงกล่าวยกย่องบุคคลดังกล่าวในบทเพลง เพื่อแสดงคุณงามความดีให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญของบุคคลดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านอีสานแห้วไห้ว (27 มิ.ย.) นี้ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้ คือ การกล่าวอ้างถึง จำนวน 5 แห่ง

9.4 ไห้วครุฮีแซว

- 1) (หญิง) ไห้วฤๅษีโคดมขอพนมไห้วท้าว
พระฤๅษีดาวัวพระฤๅษีตาไฟ
- 2) พระฤๅษีกาโลยโกฏิที่รุ่งเรืองเนตร
ลูกจะไห้วพระพิฆเนศกระเดื่องเดชเกรียงไกร
- 3) ราชวงศ์จักรีบารมีปกเกล้า
องค์ภูมิพลจอมเจ้าที่เราเทิดไท้
- 4) ไห้วบิดามารดรที่เมตตาลูกแก้ว
ไห้วครุเพลงฮีแซวที่สอนให้
- 5) โปรดจงลดบันดาลให้เชี่ยวชาญเชิงกลอน
เฮย...ได้จดจำคำสอนขอพรคุ้มภัย
- 6) ณ. พวกกระเป่าพวกกระเป๋ตีเท่ากัน
ช. ชอบด่าผู้โดยสรวเราก็ต้องไห้ว
- 7) ณ. ไชเฟอร์แท้กซี้มีผลงาน
ช. ชอบจีผู้โดยสรวเราก็ต้องไห้ว
- 8) ณ. ไห้วคุณตำรวจคอยตรวจด่าน
ช. ถึงจะรำคาญเราก็ต้องไห้ว
- 9) ณ. ไห้วรถเมล์เท่ใหม่คุณ
ช. แน่นทุกคันขาดทุนเราต้องไห้ว
- 10) ณ. พวงรถสองแถวแจ้วทั้งเพ

ช. วิ่งแข่งรถเมล์เราก็ต้องไห้

11) ญ. ไหว้ป้ามีน้ำมันท่านเป็นมิตร

ช. ถึงไม่ขายวันอาทิตย์เราก็ต้องไห้

12) ญ. ไหว้หมดทั่วไปไม่ลำเอียง

ช. เจ็บไข้ไม่มีเตียงเราก็ต้องไห้

13) ญ. ไหว้นางพยาบาลให้ท่านชม

ช. ปล่อยคนไข้ร้องระงมเราก็ต้องไห้

14) ญ. ไหว้หมอนวดทุกเบอร์เธอสวยดี

ช. เสียเงินทุกที่เราต้องไห้

15) ญ. ทิวทุกช่องต้องวันทา

ช. ถึงจะมีแต่โฆษณาเราก็ต้องไห้

16) ญ. ไหว้เด็กก็ได้ไม่ถือสา

ช. แต่ถ้าเด็กที่แก้ผ้าขำไม่ยอมไห้

17) ญ. เด็ก ๆ แก่ผ่านาเอ็นดู

ช. เห็นอีจิมเห็นไอ้จู้ดูไม่ได้

18) ญ. ไหว้เกิดไม่เป็นไรไห้ตามเพลง

ช. ให้มันนุ่งกางเกงฉันทียอมไห้

19) ญ. ไหว้ไปไหว้มากก็จะเลอะเทอะ

ช. มันต้องไหว้กันให้เปราะถึงจะถูกใจ

20) (หญิง) น้อยไปหรือพ่อไฉน

เปรียบฉันกับรถที่ขี่ได้

21) น้ำหน้าอย่างพี่หรือจะขี่เก่ง

ขี่เกวียนละเก่งทางใกล้ ๆ

22) ถ้าฉันเป็นรถก็ขี่หนึ่ง

เศรษฐีรอบถึงจึงจะขี่ได้

23) คนจนอย่างพี่หรือจะขี่ฉัน

เห็นเครื่องก็สิ้นพาลจับใช้

24) เห็นเครื่องของฉันแค่ครึ่งซีก

ใหญ่กว่าหน้าพี่อีกจะบอกให้

25) (หญิง) ที่จะเอาบุญแจแห่สตาท์

แล้วเหยียบเอาที่คลัชเอาเกียร์ไป

26) รถฉันมันไ้ก้อัดโนมตี

กฏแจก้จะซัดจะบอกให้

27) คนขับไม่ตีไม่แกง

ไซค้อพมันไม่แดงวิ่งไม่ได้

28) ตัวพีมันอ้วนเสียจนอกตัน

ไ้คั้นเกียร์หรือก็ลั่นไม่ควรใส่

29) คันเกียร์พีก็หกดกไม่ถึง

กว่าจะเข้าเกียร์หนึ่งจึงอ่อนใจ

30) ของพีมันยีนเสียจนยีนเพเลีย

แล้วจะมาใส่เกียร์ได้อย่างไร

(ประยูรนิทรศน์, น. 241 – 244)

จากบทเพลงพื้นบ้าน "ไหว้ครูอีแซว" จะเห็นได้ว่าบทเพลงดังกล่าวเป็นเนื้อหาที่แม่เพลงใช้ในการแสดงความเคารพนับถือครูบาอาจารย์ทั้งที่เป็นเทพเทวดา มนุษย์ และบุพการีผู้มีพระคุณ นอกจากนี้แม่เพลงยังมีการกล่าวล้อเลียนการไหว้บุคคลและสถานที่อื่น ๆ เพื่อสร้างความขบขันในการแสดงและได้กล่าวปฏิพากย์โต้ตอบฝ่ายชายในคราวต่อมา จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน "ไหว้ครูอีแซว" ปรากฏการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง การกล่าวอ้างถึง จำนวน 9 แห่ง และการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

1.1 อุปมา (simile)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“พ่อไวพจน์เปรียบฉันกับรถที่ขี่ได้”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปมา ความว่า “พ่อไวพจน์เปรียบฉันกับรถที่ขี่ได้” (จากบทกลอนที่ 20) เพื่อกล่าวถึงการเปรียบเทียบล้อเลียนแม่เพลงจากฝ่ายชายคือไวพจน์ เพชรสุพรรณ แม่เพลงจึงใช้คำอุปมาคือรถ คำอุปไมยคือแม่เพลง และใช้คำเชื่อมอุปมาคือคำว่า “เปรียบ” แม่เพลงต้องการกล่าวถึงคำเปรียบเทียบจากฝ่ายชายที่เปรียบเทียบตนให้เหมือนกับรถซึ่งเป็นยานพาหนะ

ทั้งนี้เมื่อสังเกตจากคำว่า “ซี” จะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงความเปรียบเทียบอุปมาของฝ่ายชายที่ล้อเลียนแม่เพลงว่าฝ่ายชายสามารถขี่ต้นได้เหมือนดังรถ นับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อล้อเลียนและแสดงความสามารถของฝ่ายชายที่เหนือกว่าฝ่ายหญิง

1.2 อุปลักษณ์ (metaphor)

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 1 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ถ้าฉันเป็นรถก็ชั้นหนึ่ง”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ความว่า “ถ้าฉันเป็นรถก็ชั้นหนึ่ง” (จากบทกลอนที่ 22) เพื่อแสดงความพิเศษของตน แม่เพลงใช้การเปรียบเทียบลักษณะและคุณสมบัติของตนให้เป็นเช่นเดียวกับรถชั้นหนึ่ง (first class car) หรือรถหรูหรามีราคาสูงมาก เช่น รถยนต์รุ่น Mercedes-benz AMG C 43 4MATIC Coupe CKD เอเอ็มจี ปี 2018 ซึ่งมีราคา 4,140,000 บาท (เว็บไซต์เช็คราคา.คอม, 2561) เป็นต้น การเปรียบเทียบชนิดรถของรถตามความเปรียบอุปลักษณ์ของแม่เพลง นับเป็นการเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้ฝ่ายชายเห็นว่าตนคือรถที่ฝ่ายชายไม่มีกำลังทุนทรัพย์พอที่จะเป็นเจ้าของได้ จะเห็นได้ว่าความเปรียบดังกล่าว นับเป็นการกล่าวตอบโต้ฝ่ายชายในบทเพลงจากเดิมที่ฝ่ายชายกล่าวเปรียบตนเป็นรถที่ฝ่ายชายสามารถขี่ได้ แม่เพลงจึงกล่าวเปรียบตนเป็นรถที่หรูหราเพื่อแสดงคุณสมบัติของตนที่เหนือกว่าฝ่ายชาย ทั้งยังเหยียดหยามฝ่ายชายที่ไม่มีกำลังทุนทรัพย์พอที่จะเป็นเจ้าของรถหรูหรา

1.3 การกล่าวอ้างถึง (allusion)

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึง จำนวน 9 แห่ง ดังต่อไปนี้

“ฤๅษีโคดม”

“พระฤๅษีดาวัว”

“พระฤๅษีตาไฟ”

“พระฤๅษีกาโลยโกฏิ”

“พระพิฆเนศ”

“ราชวงศ์จักรี”

“ภูมิพลจอมเจ้า”

“ครูเพลงอีแซว”

“ไวพจน์”

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้การกล่าวอ้างถึงครูบาอาจารย์ คำว่า "พระฤๅษีโคดม" (จากบทกลอนที่ 1) พระอธิการบุญฤทธิ์ สุนตจิตฺโต (ศรวิชัย) (2551, น. 43) ได้กล่าวถึงพระฤๅษีโคดมไว้ในงานวิจัย ความว่า "พระฤๅษีโคดมหรือท้าวโคดมผู้ครองนครสาเกต ไม่มีธิดาและโอรส เกิดความเบื่อหน่ายในราชสมบัติจึงออกผนวชเป็นดาบสบำเพ็ญพรตสองพันปี" ในด้านความเชื่อของการเคารพบูชาครู แห่งการช่างและการแสดง ศุภกร เจริญสุขประภา (2549, น. 82) ได้อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อ ในการบูชาครูไว้ว่า "คำว่า 'ครู' มีทั้งที่เป็นเทวดา เป็นฤๅษี เป็นยักษ์ เป็นมนุษย์ และเป็นผี ... ฤๅษี หรือนักพรตในทางนาฏศิลป์หมายถึงผู้รจนาคัมภีร์นาฏยศาสตร์" ดังนั้นการกล่าวถึงพระฤๅษีตน ดังกล่าวในงานประพันธ์จึงนับเป็นการบูชาครูบาอาจารย์ตามความเชื่อเพื่อให้บารมีของพระฤๅษี ปกป้องรักษาผู้แสดงเพลงพื้นบ้าน

นอกจากนี้แม่เพลงยังได้มีการกล่าวอ้างถึงบุคคลฝ่ายชายที่แสดงเพลงพื้นบ้าน คำว่า "ไวพจน์" (จากบทกลอนที่ 20) กมลลฎา นาคแทน (2558, น. 4 – 5) ได้กล่าวถึงบุคคลดังกล่าวไว้ ความว่า

ไวพจน์ เพชรสุพรรณ เป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งชื่อดังระดับตำนานของเมืองไทยและอยู่ใน วงการเพลงมานานหลายสิบปี เป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีความสามารถรอบตัว เพราะนอกจาก จะร้องเพลงลูกทุ่งได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังมีความสามารถในการประพันธ์เพลงและเล่นเพลง พื้นบ้านอย่างยอดเยี่ยมจนถึงขนาดได้ตอบเพลงด้วยปฏิภาณและ ไหวพริบที่เป็นเลิศ หากใครเปรียบได้ ไม่ว่าจะเป็เพลงช่อย เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงลิเก หรือแม้กระทั่งเพลงแหล่ ด้วยความสามารถดังกล่าวนี้ทำให้ทุกคนในวงการเพลงยกย่องให้เขาเป็นราชาเพลง แห่งเมืองสุพรรณบุรี

ดังนั้นการกล่าวถึงบุคคลดังกล่าวในงานประพันธ์จึงเป็นการที่แม่เพลงกล่าวอ้างถึงบุคคล ที่ตนได้ตอบคารมด้วยในการแสดงเพลงพื้นบ้าน

2. คำสังวาส (erotic words)

2.1 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองง่าม

2.1.1. ใช้สัญลักษณ์

แม่เพลงใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง ดังต่อไปนี้

"คนจนอย่างพี่หรือจะซีฉัน เห็นเครื่องก็สิ้นพาลจับใช้"

"เห็นเครื่องของฉันแค่ครึ่งซีก ใหญ่กว่าหน้าพี่อีกนะจะบอกให้"

"ที่จะเอาบุญแจ...แห่สตาาร์ท"

"รถฉันทันไม้ไผ่ตัดโนมตี	บุญแจก็จะซัดจะบอกให้"
"คนขับไม้ตีชีไม่เก่ง	โชค้อพมันไม่แดงวิ่งไม่ได้"
"ตัวพีมันอ้วนเสียจนอกตัน	"ไค้คันเกียรหรือก็สั้นไม่ควรใส่"
"คันเกียรพีกี่หดกตไม่ถึง	กว่าจะเข้าเกียรหนึ่งก็อ่อนใจ"
"ของพีมันยื่นเสียจนเพลี่ย	แล้วจะมาใส่เกียรได้อย่างไร"

ตัวอย่างการวิเคราะห์

แม่เพลงใช้คำว่าความว่า "คนจนอย่างพื่อหรือจะชีฉันทัน เห็นเครื่องก็สั้นพาลจับใช้" (จากบทกลอนที่ 23) ในการล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชายว่าไม่มีคุณสมบัติพอที่จะเป็นคู่รักหรือสามีของตนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการขาดสนทนุทรัพย์ เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการใช้คำว่า "ชี" เพื่อแทนอากัปกริยาการมีเพศสัมพันธ์โดยการที่ฝ่ายชายอยู่ด้านบนและฝ่ายหญิงอยู่ด้านล่าง ส่วนคำว่า "เครื่อง" ที่แม่เพลงกล่าวถึงเครื่องยนตร์รถเชิงเปรียบเทียบกับตนเอง นับเป็นการที่แม่เพลงกล่าวถึงเพื่อแทนอวัยวะเพศของตน ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากบริบทของการปฏิพากย์โดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีเจตนากล่าวเชิงสัญลักษณ์ส่งวาสนเพื่อแสดงให้ผู้รับสารรับรู้ว่ามีลักษณะอวัยวะเพศที่ดงามและใหญ่โตเป็นพิเศษถึงกระทั่งที่ฝ่ายชายต้องเกิดความตะลึงใจจนตัวสั่นเมื่อประสบพบเห็น อีกทั้งฝ่ายชายยังไม่มีโอกาสที่จะได้ร่วมเพศกับตนได้เนื่องจากความขาดสนด้านุทรัพย์ของฝ่ายชาย การใช้คำส่งวาสดังกล่าวนับเป็นการล้อเลียนเหยียดหยามฝ่ายชายเพื่อสร้างความขบขันแก่การแสดงเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้คำว่า "จับใช้" ยังมีเสียงสัมผัสสระ /-ai:/ คล้องจองตามฉันทลักษณ์ของบทเพลงอีแซวกลอนไล่อีกด้วย

นอกจากนี้แม่เพลงยังได้ใช้ความว่า "เห็นเครื่องของฉันทันแค่ครั้งซึก ใหญ่กว่าหน้าพื่ออีกจะบอกให้" (จากบทกลอนที่ 24) ในการกล่าวอธิบายลักษณะของเครื่องยนตร์รถที่มีขนาดใหญ่เชิงเปรียบเทียบกับตนเอง เมื่อสังเกตจากบริบทของการปฏิพากย์ในบทเพลงจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงลักษณะของเครื่องยนตร์รถที่มีลักษณะครั้งหนึ่งใหญ่โตกว่าหน้าของฝ่ายชายเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนขนาดของอวัยวะเพศตนที่ใหญ่โตโดยการเปรียบเทียบว่าแม้ขนาดเพียงครั้งหนึ่งยังใหญ่กว่าขนาดใบหน้าของฝ่ายชาย จากการพิจารณาถึงความจริงเรื่องขนาดอวัยวะเพศหญิงดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวเกินจากความเป็นจริง แต่การที่แม่เพลงกล่าวถึงเพื่อใช้อวดขนาดอวัยวะเพศนั้นเป็นเพราะต้องการแสดงความพิเศษเพื่อดึงดูดฝ่ายชายให้เกิดความต้องการทางเพศ

ทั้งนี้เจดีจ คชฤทธิ์ (2557, น. 143) ได้กล่าวถึงความนิยมของฝ่ายชายเรื่องลักษณะของอวัยวะเพศหญิงไว้ ความว่า "ผู้ชายส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอวัยวะเพศหญิงต้องใหญ่ โหนกนูน กระชับเต่งตึง แคมทั้งสองข้างต้องปิดสนิทไม่หย่อนยานหรือย้วย มีขนปกคลุมบาง ๆ ไม่ดกหรือรกมาก ที่สำคัญต้องสะอาดไม่มีกลิ่น" ดังนั้นการกล่าวโอ้อวดขนาดอวัยวะเพศของแม่เพลงให้มากไปจากความเป็นจริงจึงนับเป็นการกล่าวเพื่อโอ้อวดให้ฝ่ายชายและผู้รับสารรับรู้ความพิเศษของขนาดอวัยวะเพศหญิง อีกทั้งยังนับเป็นการสร้างความขบขันให้เกิดขึ้นในการแสดงเพลงพื้นบ้าน

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเพลงพื้นบ้านอีแซวให้วิเคราะห์ปรากฏการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. อุปมา จำนวน 1 แห่ง
2. อุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง
3. การกล่าวอ้างถึง จำนวน 9 แห่ง
4. การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 8 แห่ง

จากการวิเคราะห์วิจัยบทเพลงพื้นบ้านอีแซว ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงพื้นบ้านอีแซวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 4 บทเพลง มีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงอีแซวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ดังต่อไปนี้

1. ภาพพจน์ (figure of speech)

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงอีแซวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงมากที่สุด จำนวน 26 แห่ง รองลงมาคือการใช้อุปมา จำนวน 7 แห่ง สัทพจน์ จำนวน 2 แห่ง และอุปลักษณะ จำนวน 1 แห่ง ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าแม่เพลงนิยมใช้การกล่าวอ้างถึงจำนวน สถานที่ และบุคคลที่เป็นที่รู้จักเพื่อขยายความ ประกอบกับสารที่ต้องการสื่อ เช่น การกล่าวอ้างถึงอุดมการณ์ทางการเมืองเชิงเปรียบเทียบแม่เพลงกล่าวอ้างถึงศาสตราจารย์ พันตรี ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ในเชิงการแสดงความนับถือ ส่วนพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร จะเป็นการกล่าวอ้างถึงในเชิงเสียดสี เป็นต้น

2. คำสังวาส (erotic words)

จากการวิเคราะห์การใช้คำสังวาสในบทเพลงพื้นบ้านอีแซวของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผู้วิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์มากที่สุด จำนวน 14 แห่ง ส่วนการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สังวาสปรากฏเพียง 2 แห่ง จะเห็นได้ว่าแม่เพลงมีความนิยมใช้สัญลักษณ์สังวาสในการสื่อสารเพลงอีแซว

โดยกล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะและคุณสมบัติอันสอดคล้องกับอวัยวะเพศ และพฤติกรรมทางเพศมากล่าวแทนการกล่าวโดยตรง เช่น แม่เพลงกล่าวถึงรถยนต์และเครื่องยนต์ ได้กลับฝ่ายชาย โดยการกล่าวแสดงความเหนือกว่าฝ่ายชายด้านสมรรถภาพทางเพศ ความว่า “คนจนอย่างพี่หรือจะขี่ฉัน เห็นเครื่องก็สิ้นพาลจับใช้” ซึ่งเมื่อตีความสัญลักษณ์ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการสื่อถึงความพิเศษของอวัยวะเพศตนที่สามารถทำให้ฝ่ายชายมีอาการสั่นกั้วเมื่อพบเห็น เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ห้วงบทร้องเพลงพื้นบ้าน ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงที่ประพันธ์และขับร้องโดยแม่ประยูร ยมเยี่ยม และมีความสมบูรณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 95 บทเพลง ได้แก่ ลำตัด จำนวน 71 บทเพลง เพลงแหล่ จำนวน 6 บทเพลง เพลงเกี่ยวข้าว จำนวน 3 บทเพลง เพลงฉุยฉาย จำนวน 1 บทเพลง เพลงฉ่อย จำนวน 5 บทเพลง เพลงเรือ จำนวน 2 บทเพลง เพลงจังหวะสามช่า จำนวน 1 บทเพลง เสภา จำนวน 2 บทเพลง และเพลงอีแซว จำนวน 4 บทเพลง

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ทำให้ทราบถึงความงดงามและลีลาการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์เฉพาะตัวของแม่เพลงหรือนางประยูร ยมเยี่ยม ในลักษณะต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์บทเพลงพื้นบ้าน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม" นี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจัย

1.1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจัย

1.1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของเพลงพื้นบ้าน

1.1.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์

1.1.4 ประวัติและผลงานของแม่ประยูร ยมเยี่ยม

1.2 ใช้ข้อมูลด้านเนื้อหาหรือตัวบทในเชิงทฤษฎีจากหนังสือ "ประยูรนิทรรศน์ ร้อยเรื่องลำตัดกับชีวิตประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ของสาขาวิชาภาษาไทยร่วมกับศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปี พ.ศ.2555 ซึ่งได้รวบรวมบทเพลงต่าง ๆ ของแม่ประยูร ยมเยี่ยมไว้

2. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์วิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 คำพจน์สมัย (archaism) คือ การนำถ้อยคำที่แทบจะไม่ปรากฏใช้ในการสนทนาปัจจุบันแล้ว หรือเป็นคำที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 บัญญัติไว้ว่าเป็นคำ (โบราณ) คือคำโบราณ

2.2 คำฉายานาม (epithet) คือ การนำถ้อยคำที่เป็นการแสดงคุณสมบัติของบุคคลที่กล่าวถึง มาใช้เพื่อเรียกแทนชื่อหรือประกอบกับชื่อของบุคคลที่กวีต้องการกล่าวถึง

2.3 ภาพพจน์ (figure of speech) คือ การใช้ถ้อยคำที่กวีสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดพลังในการบรรยายภาพได้กระจ่างชัดขึ้น ทั้งเพื่อเป็นการสร้างอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้อ่าน เป็นกลวิธีที่กวีใช้สื่อประสบการณ์ของตนมายังผู้อ่านให้เกิดจินตภาพรวมไปกับกวี ซึ่งภาพพจน์ที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

2.3.1 อุปมา (simile) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นหลักหรืออุปไมย แล้วนำอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบหรืออุปมา ซึ่งจะมีคำเชื่อมอุปมาหลายคำ เช่น เหมือน ดุจ ดัง ฯลฯ

2.3.2 อุปลักษณ์ (metaphor) คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบของสองสิ่ง โดยใช้สิ่งหนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง ผู้วิจัยเลือกเฉพาะอุปลักษณ์ที่ปรากฏคำเชื่อมว่า “เป็น” และ “คือ” เท่านั้น

2.3.3 บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่ให้แสดงอาการปฏิกิริยาต่าง ๆ ได้เหมือนอย่างมนุษย์

2.3.4 อติพจน์ (hyperbole) คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวเกินไปกว่าความเป็นจริงตามวิสัย การกล่าวลักษณะนี้นับเป็นการเน้นเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกที่เป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

2.3.5 การเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) หรือศัพท์พจน์ คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อเลียนเสียงหรือถ่ายทอดเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรือภาพความเคลื่อนไหวในจินตภาพ

2.3.6 การกล่าวอ้างถึง (allusion) คือ การใช้ถ้อยคำเพื่อกล่าวอ้างถึงบุคคลสถานที่ สำนวนสุภาษิตและคำพังเพย

2.4 คำสังวาส (erotic words) คือ การใช้ถ้อยคำของกวีที่ต้องการนำเสนอเรื่องเพศผ่านศิลปะการใช้ภาษาในเพลงพื้นบ้าน จำแนกได้ 2 ชนิด ได้แก่

2.4.1 คำสั่งวาสนิตตรงหรือกลอนแดง คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศโดยตรงไปตรงมาโดยไม่มีการเลี่ยงคำ คำเหล่านี้ในสังคมนับเป็นคำหยาบ

2.4.2 คำสั่งวาสนิตอ้อมหรือกลอนสองง่าม คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยง ๆ ก็จะไม่กล่าวตรงไปตรงมา ประกอบด้วยหลายวิธีดังต่อไปนี้

- 1) เปลี่ยนสระหรือพยัญชนะแต่คำคำศัพท์สั่งวาสนิต
- 2) ใช้วิธีการผวนคำ
- 3) ใช้สัญลักษณ์

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผลการวิจัยพบว่าบทเพลงที่ประพันธ์และขับร้องโดยแม่ประยูร ยมเยี่ยม มีจำนวนทั้งสิ้น 95 บทเพลง ได้แก่

1. ลำตัด จำนวน 71 บทเพลง
2. เพลงแหล่ จำนวน 6 บทเพลง
3. เพลงเกี่ยวข้าว จำนวน 3 บทเพลง
4. เพลงขลุ่ยฉาย จำนวน 1 บทเพลง
5. เพลงฉ่อย จำนวน 5 บทเพลง
6. เพลงเรือ จำนวน 2 บทเพลง
7. เพลงจังหวะสามช่า จำนวน 1 บทเพลง
8. เสภา จำนวน 2 บทเพลง
9. เพลงอีแซว จำนวน 4 บทเพลง

ผู้วิจัยใช้ตัวบทซึ่งเป็นข้อมูลด้านเนื้อหาในเชิงทฤษฎี คือ หนังสือชื่อ "ประยูรนิทรรศน์ ร้อยเรื่องลำตัดกับชีวิตประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม เส้นทางชีวิตจากเด็กหญิงชาวศาลายาสู่ศิลปินแห่งชาติ" จากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ผลการวิจัยพบว่าแม่เพลงมีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้าน ดังต่อไปนี้

1. คำพ้องสมัย (archaism) แม่เพลงมีการใช้คำพ้องสมัยในบทเพลงพื้นบ้าน จำนวน 10 แห่ง การใช้คำพ้องสมัยนับเป็นการใช้คำที่สามารถเข้าใจได้ในสมัยของแม่เพลง แต่ด้วยกาลสมัย

ที่เปลี่ยนไปถ้อยคำเหล่านั้นจึงกลายเป็นคำที่ยากต่อความเข้าใจความหมายสำหรับบุคคลในสมัยปัจจุบัน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถ้อยคำเหล่านั้นจากเอกสารและผู้เชี่ยวชาญเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง เช่น คำว่า “เอี้ยวซี” และคำว่า “ห้าเม็ดแดงโม” ซึ่งเป็นคำเรียกจากการเล่นไพ่ตอง ซึ่งในปัจจุบันการละเล่นไพตองเสื่อมความนิยมลง ถ้อยคำดังกล่าวจึงนับเป็นคำพื้นสมัยเป็นต้น

2. คำฉายานาม (epithet) แม่เพลงมีการใช้คำฉายานามในบทเพลงพื้นบ้าน จำนวน 5 แห่ง การใช้คำฉายานามนับเป็นการใช้คำเพื่ออธิบายขยายความและแสดงคุณสมบัติประกอบไปกับชื่อของบุคคลที่แม่เพลงต้องการกล่าวถึง เช่น ปรีชาเขาเสียงดี ทวีเสียงเสียด เป็นต้น สาเหตุที่ใช้คำฉายานามปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม เป็นจำนวนที่น้อยอาจเป็นเพราะบทเพลงของแม่เพลงเป็นการบันทึกเพื่อใช้ในการแสดงตามโอกาสต่าง ๆ แม่เพลงจึงเจตนาละทิ้งผู้แสดงไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการแสดงโอกาสต่อไป

3. ภาพพจน์ (figure of speech) ถือเป็นการใช้ถ้อยคำที่แม่เพลงสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้เกิดพลังในการบรรยายภาพได้กระจ่างชัดขึ้น แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์ในบทเพลงพื้นบ้านดังต่อไปนี้

3.1 อุปมา (simile) แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 120 แห่ง การใช้ภาพพจน์อุปมาถือเป็นการใช้คำเปรียบเทียบสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นหลักหรืออุปไมยแล้วนำอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเปรียบเทียบหรืออุปมา เช่น ชอบคุยใหญ่คุยโตทำเหมือนจิกไก่รัยรุ่ง โดดฝั่งผางยังกับข้างตมมัน เป็นต้น การใช้ภาพพจน์อุปมาของแม่เพลงนับเป็นการอธิบายขยายความสิ่งที่แม่เพลงต้องการสื่อแก่ผู้รับสารให้เกิดจินตภาพต่อสารที่จะสื่อมากขึ้น

3.2 อุปลักษณ์ (metaphor) แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 68 แห่ง การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์นับเป็นการใช้คำเปรียบเทียบสองสิ่งโดยการใช้สิ่งหนึ่งเป็นสิ่งหนึ่งโดยปรากฏคำเชื่อมว่า “เป็น” และ “คือ” เช่น โรคเอดส์เป็นโรคจอมพิฆาต โรคเอดส์เป็นโรคร้ายทำลายชีวิต เป็นต้น การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ของแม่เพลงนับเป็นการอธิบายขยายความสิ่งที่แม่เพลงต้องการสื่อ อีกทั้งทำให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพต่อความเปรียบอุปลักษณ์นั้น ๆ มากขึ้น

3.3 บุคลาธิษฐาน (personification) แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน จำนวน 5 แห่ง การใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานถือเป็นการใช้คำที่กล่าวถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่ให้แสดงอากัปกริยาต่าง ๆ ได้เหมือนอย่างมนุษย์ เช่น เชื้อเอดส์เริ่มแฉ็ดอาดยุรยาตรเข้าร่างกาย

เป็นต้น การใช้บุคคลาธิษฐานในบทเพลงทำให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์ร่วมไปกับสารที่แม่เพลงสื่อ นับเป็นศิลปะการใช้ถ้อยคำที่พิเศษกว่าการกล่าวตรงตามความหมาย

3.4 อติพจน์ (hyperbole) แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์อติพจน์ จำนวน 6 แห่ง การใช้ภาพพจน์อติพจน์นับเป็นการใช้คำที่กล่าวเกินไปกว่าความเป็นจริงตามวิสัย การกล่าวลักษณะนี้เป็นการกล่าวเน้นเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกที่เป็นจริงเป็นจังมากขึ้น เช่น ดูทรงเฝ้า ทรงผมฉันแทบเป็นลมบ้าหมู เขี่ยบให้จมน เป็นต้น นับเป็นการเร้าความรู้สึกของผู้รับสารให้เกิดความรู้สึกร่วมไปกับแม่เพลง

3.5 การเลียนเสียงธรรมชาติหรือศัพท์พจน์ (onomatopoeia) แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์ จำนวน 16 แห่ง การใช้ภาพพจน์ศัพท์พจน์นับเป็นการใช้คำเพื่อเลียนเสียงหรือถ่ายทอดเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกในจินตภาพ เช่น ร้องปาว ๆ สอเสียดคนละพลัก เป็นต้น การเลียนเสียงธรรมชาติของแม่เพลงนับเป็นการใช้คำเพื่อขยายความ และให้รายละเอียดต่อเรื่องที่ต้องการสื่อ ทั้งยังเป็นสื่อสารให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพตามสารตามที่แม่เพลงต้องการสื่อ

3.6 การกล่าวอ้างถึง (allusion) แม่เพลงมีการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 172 แห่ง การใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงนับเป็นการใช้คำเพื่อกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ จำนวน สุภาษิตและคำพังเพย เช่น เมืองลาว ทำวภูมา นายิกาอินทิดา คานที เป็นต้น การใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงของแม่เพลงนับเป็นการยกบุคคล สถานที่ และจำนวนซึ่งเป็นที่รู้จักมาประกอบเพื่อขยายความเรื่องที่ต้องการสื่อ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจและเกิดจินตภาพต่อเรื่องนั้น ๆ มากขึ้น

4. คำสังวาส (erotic words) แม่เพลงมีการใช้คำสังวาสในบทเพลงพื้นบ้าน ดังต่อไปนี้

4.1 คำสังวาสชนิดตรงหรือกลอนแดง ผู้วิจัยพบว่าบทเพลงพื้นบ้านไม่ปรากฏการใช้คำสังวาสชนิดตรง การใช้คำสังวาสตรงหรือกลอนแดงนับเป็นการใช้คำเพื่อกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีการเล่นคำ คำเหล่านี้ในสังคมนับว่าเป็นคำหยาบ

4.2 คำสังวาสชนิดอ้อมหรือกลอนสองงาม นับเป็นการที่แม่เพลงใช้คำที่กล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลียง ๆ แม่เพลงมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

4.2.1 เปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส แม่เพลงมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน

44 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส นับเป็นการใช้คำสังวาสใหม่เพื่อแทนคำสังวาสเดิมด้วยวิธีการดังกล่าว เช่น แม่เพลงใช้คำว่า "หินหรือหอย" เพื่อแทนอวัยวะเพศหญิงในคำว่า /ห้:/ นับเป็นการใช้คำสังวาสใหม่โดยการเปลี่ยนเสียงสระแต่คงเสียงพยัญชนะต้น /h-/ ไว้ดังเดิม เป็นต้น

4.2.2 ใช้วิธีการผวนคำ แม่เพลงมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยใช้วิธีการผวนคำ จำนวน 2 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมด้วยวิธีการผวนคำนับเป็นการที่แม่เพลงใช้คำสังวาสใหม่เพื่อแทนคำสังวาสเดิมด้วยวิธีการดังกล่าว เช่น แม่เพลงใช้คำว่า "หุหมี" เพื่อแทนอวัยวะเพศของสุกรตัวเมียเมื่อผู้รับสารผวนเสียงของคำ เป็นต้น

4.2.3 ใช้สัญลักษณ์ แม่เพลงมีการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ จำนวน 213 แห่ง การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์นับเป็นการที่แม่เพลงใช้คำสังวาสใหม่เพื่อแทนคำสังวาสเดิมด้วยวิธีการดังกล่าว เช่น แม่เพลงใช้คำว่า "งู" เพื่อแทนอวัยวะเพศชาย เนื่องจากลักษณะของงูคล้ายคลึงกันกับอวัยวะเพศชาย เป็นต้น

ดังนั้นจากการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จะเห็นได้ว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์มากที่สุด จำนวน 213 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.22 ลำดับถัดมาคือการใช้ภาพพจน์การกล่าวอ้างถึง จำนวน 172 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.02 การใช้ภาพพจน์อุปมา จำนวน 120 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 18.15 การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ จำนวน 68 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.29 การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยการเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เค้าคำศัพท์สังวาส จำนวน 44 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 6.66 การใช้ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 16 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.42 การใช้คำพ้องสัมผัส จำนวน 10 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.51 การใช้ภาพพจน์อติพจน์ จำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.91 การใช้คำชยานามและการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานมีจำนวนเท่ากันคือ 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.76 และ การใช้คำสังวาสชนิดอ้อมโดยใช้วิธีการผวนคำ จำนวน 2 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.30 ตามลำดับ ส่วนการใช้คำสังวาสชนิดตรงไม่ปรากฏ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ปรากฏมากที่สุด น่าจะเป็นเพราะแม่เพลงนิยมกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศเพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าวเสียงด้วยสัญลักษณ์ที่สามารถประสบพบเจอได้ในสิ่งแวดล้อมของตน ซึ่งสิ่งนี้น่ามากกล่าวแทนดังกล่าวจะมีลักษณะที่สัมพันธ์กับสัญลักษณ์สังวาส

ที่ตนต้องการกล่าวถึง สอดคล้องกับแนวความคิดของสุกัญญา สุจฉายา (2523, น. 133 – 134) ที่ได้กล่าวว่า "ชาวบ้านโดยเฉพาะตัวพ่อเพลงแม่เพลงมีความผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนอย่างลึกซึ้งซึ่งจนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สามารถใส่ความหมายใหม่โดยการใช้ลักษณะร่วมและความสัมพันธ์ของสิ่งที่ตนต้องการระบุถึง" นอกจากนี้ สุกัญญา สุจฉายา (2523, น. 134) ยังได้กล่าวถึงสาเหตุของการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ในเพลงพื้นบ้านไว้ความว่า "เหตุผลในการนำเสนอโดยใช้สัญลักษณ์นั้นนอกจากจะเบี่ยงเบน 'นัยทางเพศ' ให้ลดลงแล้ว ยังเป็นการป้องกันตัวเองจากการละเมิดกรอบของสังคม การแสดงความคิดที่ใช้ขบวนการเปรียบเทียบ (metaphorical process) แม้จะช่วยลดความหยาบลงแต่ก็ยังแสดงถึงความคิดอันแท้จริงไว้ด้วย" ดังนั้นการใช้คำสังวาสชนิดอ้อมแบบสัญลักษณ์ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จึงนับเป็นเอกลักษณ์ในการแสดงเพลงพื้นบ้านเพื่อสร้างความขบขันแก่ผู้รับสาร แสดงความเหนือกว่าฝ่ายชายคู่ตรงข้ามของการปฏิพากย์เพลง และช่วยลดความหยาบคายในการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างมีศิลปะการประพันธ์

อย่างไรก็ดีการใช้คำสังวาสชนิดตรงจะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏในบทเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะตัวบทที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์หิวัจยนั้นเป็นสื่อตีพิมพ์สาธารณะ บุคคลทุกเพศและทุกวัยสามารถอ่านตัวบทดังกล่าวได้ ผู้เรียบเรียงเนื้อหาในตัวบทดังกล่าวจึงอาจจะตัดการใช้คำสังวาสชนิดตรงที่มีการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศตรง ๆ ออกไป เนื่องจากการใช้ถ้อยคำดังกล่าวถูกมองว่าเป็นสิ่งที่หยาบคาย ทั้งนี้จะสามารถประสพพบเจอการใช้คำสังวาสชนิดตรงได้ในการแสดงสถานที่จริง ในหมู่บ้านที่การแสดงเพลงพื้นบ้านที่มีได้มีการคัดกรองการใช้ถ้อยคำของผู้แสดง ตลอดจนงานศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยลักษณะที่เป็นไปในทางวิชาการ เช่น บทความวิชาการของนาวาอากาศโท สมบัติ สมศรีพลอย (2559) เรื่อง "กลอนแดง : วัฒนธรรมบริภาษขบขันในเพลงอีแซว" ที่ได้กล่าวถึงบทเพลงพื้นบ้านซึ่งมีการใช้คำสังวาสชนิดตรงหรือกลอนแดงไว้ในงานวิชาการ ความว่า "ช. ควยกูแตกเหมือนแปกบาด โคนแดดมึงกัดหรืออย่างไร มาตั้งตัวอวดตนนะ อีคนเข็ดควย มึงนึกว่ามึงสวยขนาดไหน"

(น.ท.สมบัติ สมศรีพลอย, 2559, น. 119) เป็นต้น ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าเพลงพื้นบ้านมักมีการใช้คำสังวาสเป็นลักษณะเด่นของบทเพลงพื้นบ้านเพื่อสร้างความขบขันต่อการแสดง สอดคล้องกับแนวความคิดของสุกัญญา สุจฉายา (2523, น. 106) ที่ได้กล่าวไว้ว่า "เรื่องเพศเป็นแก่นสำคัญของเพลงปฏิพากย์ไทย จนยอมรับกันว่าเพลงปฏิพากย์โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ยาวสามารถกล่าวถึงเรื่องเพศได้อย่างอิสระ ไม่ถือทั้งคนร้องและคนฟัง คนร้องจะใช้คำตรง ๆ หรือใช้ภาคสัญลักษณ์ คนฟังก็จะหัวเราะอย่างขบขัน"

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าแม่ในบทเพลงพื้นบ้านจะมีการกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศ แต่การกล่าวถึงวาทสนั้น ๆ นับเป็นเรื่องที่กล่าวถึงในการแสดงเท่านั้น ผู้ร้องอาจมิได้มีพฤติกรรมดังที่กล่าวไว้ในบทเพลง สอดคล้องกับความคิดของสุภัทญา สุจฉายา (2523, น. 122) ที่ได้กล่าวว่า “เพลงปฏิพากย์เป็นส่วนหนึ่งของการระบายความก้าวร้าว (aggression) ที่เก็บกด การถูกจำกัดสัญชาติญาณทางเพศ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นปฏิกิริยาตอบโต้กฎเกณฑ์ของสังคม เพราะได้ล่วงละเมิดค่านิยมของสังคมบางประการ ความก้าวร้าวนี้ระบายออกมาในรูปของการพูดเรื่องเพศทั้งอวัยวะเพศและการร่วมเพศไปในเชิงทำลายอวัยวะของคู่ได้เพลง”

ในด้านการใช้ภาพพจน์จะเห็นได้ว่าภาพพจน์การกล่าวอ้างถึงเป็นความนิยมมากที่สุด ในด้านการใช้ภาพพจน์และยังเป็นความนิยมลำดับถัดมาสำหรับการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ของแม่ประยูร ยมเยี่ยม แม่เพลงนิยมกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ และจำนวนทั้งจำนวนสุภาพษิตและจำนวนคำพิงเพย ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม่เพลงต้องการกล่าวถึงบุคคลและสถานที่ในบทเพลงเป็นชื่อบุคคลและชื่อสถานที่ต่าง ๆ โดยวัตถุประสงค์ในการกล่าวอ้างถึงจะขึ้นอยู่กับบริบทของการแสดงเพลงพื้นบ้านนั้น ๆ เช่น แม่เพลงต้องการใช้บทเพลงเพื่อนำเสนอความสำคัญของธนาคารอมสินในวันคล้ายวันสถาปนาธนาคาร แม่เพลงจึงกล่าวอ้างถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อแสดงให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญของธนาคารอมสินซึ่งพระองค์ทรงสถาปนาธนาคารดังกล่าวขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะด้านต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนการกล่าวอ้างถึงจำนวนสุภาพษิตและจำนวนคำพิงเพยในบทเพลงจะเป็นการกล่าวอ้างถึงเพื่ออธิบายขยายความสิ่งที่กล่าวอ้างถึงมาแล้วให้ผู้รับสารเกิดภาพ อารมณ์ และความรู้สึกร่วมไปกับแม่เพลงมากขึ้น นอกจากนี้การกล่าวอ้างถึงจำนวนของแม่เพลงยังทำให้เห็นถึงความรู้มรรยาทของการใช้ภาษาของแม่เพลง รวมถึงความสามารถในการใช้จำนวนเพื่อประพันธ์บทเพลงพื้นบ้านของแม่เพลง

ในด้านการใช้คำพ้องสัมผัสและการใช้คำฉายานามนั้น แม่ประยูร ยมเยี่ยมมีการใช้ถ้อยคำลักษณะดังกล่าวอยู่บ้างแต่นับว่ามีจำนวนที่น้อย สามารถพิจารณาและตั้งข้อสังเกตได้ว่า การใช้คำพ้องสัมผัสในงานประพันธ์จะเห็นได้ว่าแม่เพลงใช้คำพ้องสัมผัสไว้ในจำนวนที่น้อย อาจเป็นเพราะลักษณะของคำพ้องสัมผัสเป็นคำที่ยากต่อความเข้าใจสำหรับผู้รับสาร แม่เพลงจึงเลือกเฉพาะคำที่ยังคงความหมายสำหรับการใช้เพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันไว้ ส่วนคำที่พบว่าเป็นคำพ้องสัมผัสก็นับว่าเป็นคำที่ในสมัยของแม่เพลงเข้าใจความหมายในคำ ๆ นั้นอยู่ ด้านการใช้คำฉายานามที่มีจำนวนน้อยอาจเป็นเพราะผู้แต่งต้องการบันทึกบทเพลงพื้นบ้านไว้ใช้สำหรับโอกาสต่าง ๆ แม่เพลงจึงประพันธ์บทเพลงให้เป็นไปในเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิพากย์เพลงกับชาวเพลง

ท่านอื่น ๆ โดยการเว้นที่ว่างไว้สำหรับใส่ชื่อของบุคคลที่ตนร่วมแสดงด้วย คำฉายนามจึงปรากฏในบทเพลงพื้นบ้านด้วยจำนวนที่น้อยลง

จากการพิจารณาบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยมด้วยการใช้กลวิธีการวิเคราะห์ ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์เป็นแนวทางการวิเคราะห์หิวจัย นอกจากจะทำให้ทราบว่าแม่ประยูร ยมเยี่ยมเป็นแม่เพลงที่นิยมความขบขันเพื่อสร้างความบันเทิงแก่การแสดงโดยการสร้างสรรค์ถ้อยคำที่ไพเราะและเร้าความรู้สึกแก่ผู้รับสารเพื่อโต้ตอบฝ่ายชาย การนำเสนอเนื้อหาตามบทบาทต่าง ๆ ของเพลงพื้นบ้านที่แม่ประยูร ยมเยี่ยม เพื่อสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของสุกัญญา สุจฉายา (2545, น. 77) ที่ว่า "บทบาทของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยอาจจะจำแนกได้เป็น 5 ประการ คือ ให้ความบันเทิง ให้ความรู้ ควบคุมสังคม เป็นทางระบายความคับข้องใจ และทำหน้าที่เป็นสื่อสารมวลชน" อย่างครบถ้วนแล้ว การพิจารณาบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม ยังทำให้ทราบต่อไปอีกว่าเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม นับเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาวบ้าน ด้วยกลวิธีการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ที่เป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัว กล่าวคือ มีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีสัญลักษณ์ของคำสังวาสที่เป็นลักษณะเด่นในการสร้างความสนุกสนาน ถ้อยคำส่วนมากมักเป็นถ้อยคำที่ปรากฏใช้ในชีวิตประจำวันของแม่เพลง แม้จะมีการใช้คำยืมจากภาษาบาลี – สันสกฤต และคำยืมภาษาเขมรมาบ้างก็นับเป็นถ้อยคำที่เข้าใจได้ง่ายในชีวิตประจำวัน ตลอดจนเสียงสัมผัสที่คล้องจองของถ้อยคำที่ทำให้เกิดความไพเราะ เพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม จึงนับเป็นผลงานกวีนิพนธ์ที่มีคุณค่าด้านการใช้ศิลปะการประพันธ์ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะของชาวบ้านอันควรค่าแก่การยกย่อง สืบสาน และสร้างสรรค์การใช้ภาษาในบทเพลงพื้นบ้านให้ดำรงไว้และออกงามเคียงคู่กับสังคมสืบไป ดังนั้นการวิจัยเรื่อง "วิเคราะห์การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านของแม่ประยูร ยมเยี่ยม" ฉบับนี้ จึงเปรียบประหนึ่งอนุสรณ์แห่งการอนุรักษ์และสืบสานบทเพลงพื้นบ้านของแม่เพลงประกอบกับการวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำในบทเพลงเพื่อให้สาธารณชนได้เข้าใจตลอดจนเข้าถึงนัยของการใช้ถ้อยคำในบทเพลงพื้นบ้านให้อยู่คู่สังคมตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาและหรือเปรียบเทียบการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในบทเพลงพื้นบ้านท้องถิ่นอื่น ๆ และหรือชาวเพลงท่านอื่น ๆ โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์หิวจัยการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์เพื่อทราบถึงศิลปะการใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในเพลงพื้นบ้านท้องถิ่นนั้น ๆ และหรือบทเพลงพื้นบ้านโดยชาวเพลงท่านนั้น ๆ

บรรณานุกรม

- กมลภา นาคแทน. (2558). เพลงลูกทุ่งที่ขั้บร้องโดย ไวพจน์ เพชรสุพรรณ : วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *สำนวนไทย*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *เคล็ดลับกล้วย กลัวย ช่วยสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: อนามัยบุ๊ค.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2546). *กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546* [ฐานข้อมูลสำเร็จรูป]. (ราชกิจจานุเบกษา : เล่ม 120/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/1 สิงหาคม 2556).
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช*. กรุงเทพฯ: กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กองทัพ เคลือบพนิชกุล. (2542). *พจนานุกรมสุภาษิตไทย*. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- กาญจนา นาคพันธ์. (2542). *ผู้ใหญ่สี่กับนางมา*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- กาญจนา นาคพันธ์. (2553). *สำนักศิลปกรรม. จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน, 20(233), 1-8.*
- กาญจนา อินทรสุณานนท์. (2546). *สารานุกรมดนตรีและเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- การจัดการกำลังทหารไทย. (2553, มีนาคม 18). *ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย*. สืบค้น 25 มีนาคม 2561, จาก <http://www.politicalbase.in.th>.
- การุญญ์ พนมสุข. (2549). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบอุปลักษณะในบทกวีของวรรณกรรมไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติ กุบแก้ว. (2553). *ภูมิปัญญาการคัดเลือกควายไทย*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกื้อกมล ศรีสำอาง. (2556). *รูปแบบหัวโขนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน สกลช่วงครุฑทิว แก้วดวงใหญ่*. (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ขนาดอวัยวะเพศชาย. (16 กุมภาพันธ์ 2557). *BangkokHealth*. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.bangkokhealth.com/>.
- คมชัดลึก. (1 พฤศจิกายน 2561). *รัวกระหน่ำ!! อินทิดา คานธี สิ้นใจจากน้ำมือองค์กรของตัวเอง*. สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.msn.com/th-th/>.
- คมชัดลึก. (27 มีนาคม 2558). *ศุภกรกับเช็กส์ : ทูบอันทะ BALLBUSTING*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.komchadluek.net/>.
- คมสัน สุขมาก. (2535). *บทบาทของตำรวจสันติบาลในระบบประชาธิปไตย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ความเชื่อและความเข้าใจที่ผิด. (5 มกราคม 2549). *Narak*. สืบค้น 28 พฤษภาคม 2561, จาก <http://board.narak.com/>.
- จรัญ จันทลักษณ์, ผกาพรรณ สกุลมัน, และลินดีย์ ฟาลวีย์. (2558). *ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และสำนวนไทยจากไร่เนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคมสัตวบาลแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- จักรี ศรีมุงคุณ. (2547). *อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโท). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จวีร์พันธ์ บัวแก้ว. (2558). *วิถีชีวิตกับสายน้ำ : กรณีศึกษาประเพณีลอยแพสะเดาะเคราะห์ของตำบลตะเคียน อำเภอรอบนอก จังหวัดสงขลา*. สงขลา: โครงการวิจัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เจด็จ คชฤทธิ์. (2556). *ความยากจนในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง : มุมมองและข้อสังเกตบางประการ*. *วารสารวไลยลงกรณ์ปริทัศน์*, 3(2), 187 – 201.
- เจด็จ คชฤทธิ์. (2557). *วัฒนธรรมทางเพศของผู้ชายในสังคมเมืองจังหวัดชลบุรี ช่วง พ.ศ. 2501 – 2552*. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 6(1), 131 – 152.
- ใจปอง สัมลิ้ม. (2532). *การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในเรื่องกามนิต* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เฉลิมพล คนตรง. (2552). *เพลงน้อยโบราณ : วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม* (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาโท). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชัยโรจน์ ชุมมมงคล. (2549). *เล่าเรื่องส้มไทย*. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม*. 29(1), 34 – 46.

- เช็คราคา.คอม. (1 กรกฎาคม 2561). *รถยนต์ใหม่ Mercedes-benz เมอร์เซเดส-เบนซ์ จำนวน 57 รุ่น เรียงตามปี-ราคา หน้าละ 10 รายการ*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.checkraka.com/price>.
- ณภัค เสรีรักษ์. (2555). *เสปซม บีมี่สม: ภาพตัวแทนความสุขทางเพศไทย พ.ศ. 2521 – 2540* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์. (2536). *สารานุกรมเพลงไทย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดนตรี ไพฑูริย์ศรี. (2539). *วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เดลินิวส์. (19 กุมภาพันธ์ 2557). *วิกิพีเดียสารานุกรม*. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2561, จาก <https://th.wikipedia.org/>.
- เดลินิวส์. (22 พฤศจิกายน 2556). *ประโยชน์ใช้กับพลังทางเพศ*. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.dailynews.co.th/>.
- ถาวร ลิกขโกศล. (2554). *แต่จิว : จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ไทยรัฐออนไลน์. (7 กรกฎาคม 2554). *ไซ 6 เซื่อ สองภายนอกู๋ 'ไซส์อ้วยวะเพศ' เล็กจิ๊ด-บิกบี๋ม จริงหรือ...?*. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.thairath.co.th/>.
- ธนพร พิทักษ์อุปถัมภ์. (2542). *ศึกษาวิเคราะห์ผลงานเพลงพื้นบ้านของขวัญจิต ศรีประจันต์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนาคารออมสิน. (ม.ป.ป.). *105 ปี ธนาคารออมสิน มากกว่าการธนาคาร...ธนาคารเพื่อสังคม*. สืบค้น 26 กันยายน 2561, จาก <https://www.gsb.or.th/>.
- ธีระชัย ธนารันต์. (2545). *พันธุศาสตร์และพัฒนาการของมนุษย์*. ปทุมธานี: ภาควิชาเทคโนโลยีชีวภาพ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต.
- นพรัตน์ น้อยเจริญ. (2557). *อรรถลักษณะของสิ่งมีชีวิตในปริศนาคำทาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทวดี ทองปรอน. (2551). *ปรัชญาชีวิตพอเพียงกับบทบาทประชาสังคมของนิตยสารพอเพียง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำปลารสเด็ด. (ม.ป.ป.). *สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระยอง*. สืบค้น 5 มิถุนายน 2561, <http://rayong.mots.go.th>.

- นิคม จันทรวาท. (2550). 20 ปี ปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรันท์ ยอดแสงรัตน์. (2560). 250 ปี เสียดกรุงศรีอยุธยา – สถาปนากรุงธนบุรี 2310 – 2560. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2560, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ในดวงตา ปทุมสูติ. (2553). วรรณศิลป์ที่ได้รับอิทธิพลจากเพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาพสะท้อนวัฒนธรรมพื้นบ้านในกวีนิพนธ์ของศิวานนท์ ปทุมสูติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บงกชกร ทองสุก. (2558). การศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ในคำศัพท์เรื่องเพศจากพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 12(1), 33 – 44.
- บัวกันต์ วิลามาต. (2545). สารานุกรมสัตว์ไทย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2535). วิเคราะห์เพลงอีแซวของจังหวัดสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บานู. (ม.ป.ป.). พจนานุกรมแปล ไทย – อังกฤษ อ. สอ เสถบุตร. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2561, จาก <https://dictionary.sanook.com>.
- บุณฑิกา เจริญชินวุฒิ. (2559). "สังข์" เครื่องดนตรีในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 8(2), 256 – 292.
- ประชา บุรพาวิถี. (19 มกราคม 2561). มหาภาพย์ "อาบอบนวด". สืบค้น 4 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.bangkokbiznews.com>.
- ประวัติความเป็นมา. (ม.ป.ป.). บ้านบางแค. สืบค้น 18 พฤษภาคม 2561, จาก <http://banbangkhae.go.th/>.
- ปรีชา สุขเกษม. (2543). สัตว์ในตำนานไทย สิ่งบ่งชี้วัฒนธรรมทางความคิดของคนไทย. โครงการวิจัยทุนอุดหนุน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ.
- พ.อ.บุญเชื้อ บุญฤทธิ์. (2556). การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ. วารสารเกษมบัณฑิต, 14(2), 46 – 58.
- พจนานูม หันต์. (2555). ศึกษาวิถีวัฒนธรรม อนุรักษ์และพัฒนาผ้าชนเผ่าสู่เชิงพาณิชย์ กรณีศึกษา ผ้าทอกะเหรี่ยงจังหวัดภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาเทคโนโลยีสิ่งอ้า คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

- พวง วงษ์น้อย. (2529). *การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีการกินหมากในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเครื่องใช้ในการกินหมาก* (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระปิยะ ขวัญบุญจันทร์. (2537). *ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม : ระบบความเชื่อของชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ กรณีศึกษา ตำหนักเจ้าแม่กวนอิม ไชคชัยสี่ กทม.* (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาเกรียงไกร แก้วไชยะ. (2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสรวงในพระพุทธศาสนาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระอธิการบุญฤทธิ์ สุนตจิตฺโต (ศรวิชัย). (2551). *การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของฤๅษีตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรินทร์ ไวยสุศรี. (2542). งานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา. *รังสิตสารสนเทศ*, 5(2), 72 – 85.
- พีรวงศ์ หิรัญเกิด, สุธา ภูสิทธิศักดิ์ และจิรวรร ธนูรัตน์. (2557). *การศึกษาร่องรอยของกระสุนปืนบนกันชนรถยนต์. วารสารวิจัย มช. (บศ.)*, 14 (1), 14 – 23.
- พูนพงศ์ งามเกษม. (2524). *รายงานการวิจัยการเล่นเพลงพื้นบ้านของ จ.พิษณุโลก. พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก.*
- ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. (2536). *สำนวนไทยใช้ให้เป็น*. กรุงเทพฯ: เอลโล่การพิมพ์.
- มหามงกุฎราชวิทยาลัย. (2541). *พระไตรปิฎกพร้อมมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพฯ: มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- ร.ต.ต.หญิง กชกร โพธิ์หล้า. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษานานตอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชณี ศิริไสยาสน์. (2551). *การศึกษาการสร้างคำและความหมายของคำสแลงในพจนานุกรมฉบับมติชน* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตนบุรี อดิศักดิ์. (2549). *สุดยอดผู้นำในระบอบประชาธิปไตย : นางอินทิดา คานธี* (การศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ยูเนียนอุลตราไวโอเล็ต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2556). ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสภา.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2553). สืบสานสร้างสรรคัวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- โรคตากุ้งยิง เรียบเรียงโดย พญ. เขมวรรณ เวทย์ไวญญู. (ม.ป.ป.). [แผ่นพับ]. ภูเก็ต: ศูนย์จักษุแพทย์โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ต.
- โรคเอดส์. (2555). [แผ่นพับ]. กรุงเทพฯ: โครงการสอนสุขศึกษาในหอผู้ป่วย ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลศิริราช.
- ล้อม เพ็งแก้ว. (2549). ว่ายเวียงวรรณคดี. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- วิกิพจนานุกรมพจนานุกรมเสรี. (24 มิถุนายน 2560). บู้ลิ้ม. สืบค้น 4 มิถุนายน 2561, จาก <https://th.wiktionary.org/>.
- วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (24 มิถุนายน 2558). กุหลาบเมาะลำเลิง. สืบค้น 7 มิถุนายน 2561, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>.
- วิทย์ บัณฑิตกุล. (2555). สารานุกรมรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- วิมล คำศรี. (2538). สารนครศรีธรรมราช. พระราหู, 25(11), 83 – 97.
- วิโรจน์ เวชชะ. (2540). มนุษยศาสตร์วิชาการ เล่มที่ 5 พ.ศ. 2540. เสียงตะโพนไทย, 5(1), 126 – 135.
- วุฒิชัย จายะพันธุ์. (2547). บุรณาการของการแสดงลำตัดกับสื่อมวลชน: กรณีศึกษาคณะหวังเต๊ะ คณะแม่ประยูร ยมเยี่ยม และคณะแม่ขวัญจิตร์ ศรีประจันต์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไว้ใจทาง วางใจคน จนใจเอง. (ม.ป.ป.). รวมสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไทย. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.suphasitthai.com/>.
- ศรีอัมพร ประทุมพันธ์. (2549). เพลงพื้นบ้านกับการสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ศรีเมือง การพิมพ์.

- ศิริวัฒน์ ฉัตรเมธี. (2547). *การวิเคราะห์เพลงร่ำวงมาตรฐาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิลปวัฒนธรรม. (20 กรกฎาคม 2559). "มูส์" คือ "อีเห็น". สืบค้น 5 พฤษภาคม 2561, จาก
<https://www.silpa-mag.com/>.
- ศุภกร เจริญสุขประภา. (2549). *การไหว้ครูหุ่นกระบอ ก ช่าง ดนตรี และนาฏศิลป์ตามแนว
พระพุทธศาสนา. ศิลปกรรมสาร, 2(1), 77 – 84.*
- ศุภกร บุญนาค. (2539). *สมบัติกวีชุดอีเห็นนา*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ศูนย์เพาะกล้าไม้สุพรรณบุรี. (2561). *ส้มโอทองดี ของดินนครปฐม สามพราน-นครชัยศรี ผลใหญ่
ยักษ์หนักเป็นกิโล*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2561, จาก [https://www.cheapsale
market.com/](https://www.cheapsalemarket.com/).
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2537). *ร่วมแรงแบ่งปันรัก : สภาพและ
ข้อเท็จจริงแห่งปัญหาโสเภณีและเอดส์ / สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2557). *วิธีฝึกใจไม่ให้โกรธ.
นครปฐม: เวทโปรดักส์กรุ๊ป*.
- สมภพ มีบุญ. (2558). *คติชนวิทยา : น้ำปลาเมืองระยอง. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 1(1), 29
– 38.*
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (21 มิถุนายน 2556). *อะไรไม่เอาถ่าน*. สืบค้น 11 มิถุนายน 2561,
จาก <http://www.royin.go.th/>.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (24 กันยายน 2550). *ยักษ์บักซ์หลัน*. สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2561,
จาก <http://www.royin.go.th>.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2553). *ธรรมชาติสรรพสิ่งศาลายา นก 4*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2554). *เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: เพชรกะรัต.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2560). *นวนิพนธ์การวาดภาพราชสดุดี*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฝ่ายจัดทำ
หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *เพศศึกษาน่ารู้
ในคู่มือชีวิต*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ..

- สุกัญญา ภัทรราชัย (2540). เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุขฉายา และคณะ. (2557). เพลงพื้นบ้านภาคกลาง. กรุงเทพฯ: โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- สุกัญญา สุขฉายา. (2545). เพลงพื้นบ้านศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ 56.
- สุจิตตา ฤทธิมนตรี. (2560). การเสพติดักฎาและผลกระทบ. วารสารกรมการแพทย์, 42(4), 83 – 88.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2548). เจิมจันทร์กั้งสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดารัตน์ เสรีวัฒน์. (2520). วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ อยู่คงดี. (2561). การไหว้ครู. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 14(3), 5 – 19.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2532). นิพนธ์ไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุริยะ ฉายะเจริญ. (2554). สัญลักษณ์ของธงชาติไทยในศิลปะร่วมสมัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสฐียรโกเศศ. (2507). เมขลา – รามสูร. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- เสนาหา บุญยรักษ์. (2545). การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจังหวัดพิษณุโลก และคุณค่าเชิงวรรณศิลป์จากบทเพลงพื้นบ้าน. พิษณุโลก: โครงการวิจัยทุนอุดหนุน, สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- แห้ว/แห้วจิ้น สรรพคุณ และการปลูกแห้ว. (ม.ป.ป.). เพื่อการเกษตรไทย Puechkaset.com. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2561, จาก <http://puechkaset.com/>.
- อภิลักษณ์ เกษมผลกุล. (2550). ผูกนิพานโลกีย์ : ตำรากามสูตรสัญชาติไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อภิลักษณ์ เกษมพูลผล. (บรรณาธิการ). (2556). ประยูรนิทรศรี ร้อยเรื่องลำตัดผ่านชีวประวัติแม่ประยูร ยมเยี่ยม ศิลปินแห่งชาติ ชาวศาลายา. นครปฐม: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรทัย ชินอักรพงศ์. (2557). การศึกษาคำในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- อรทัย ชินอักษรพงศ์. (2557). อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของคำคำในภาษาไทย. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 11(2), 57 – 76.
- อรวรรณ คงพันธุ์. (2553). การผลิตน้ำปลาด้วยวิธีการหมักแบบธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2552). ดอกบัว...จากโคลนตม สู่ความนิยมบูชา. วารสารรัฐสมิแล, 30(2), 24 – 28.
- อารยา ศุภวัฒน์ และคณะ. (2558). ภาวะติดแอลกอฮอล์ กลุ่มอาการขาดแอลกอฮอล์ และการรักษา. ศรีนครินทร์เวชสาร, 30(6), 618 – 629.
- อิสสิ. (4 กรกฎาคม 2560). ใครเกิดทัน พิมพ์ไทย หนังสือพิมพ์รายวันเช้า ฉบับแรกของไทย. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2561, จาก <https://pantip.com/topic/36631299>.
- อีสานร้อยแปด. (23 มีนาคม 2561). เอากันภาษาอีสาน. สืบค้น 19 มิถุนายน 2561, จาก <https://esan108.com/dict/view/เอากัน>.
- อุษา แดงทอง. (2555). ภาวะผู้นำที่มีจริยธรรม: กรณีศึกษาประวัติชีวิตและการทำงานของมหาตมะ คานธี. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 4(3), 89 – 107.
- เอนก นาวิกมูล. (2521). เพลงนอกศตวรรษ. กรุงเทพฯ: การเวก.
- CPALL. (ม.ป.ป.). ประวัติความเป็นมา. สืบค้น 25 กันยายน 2561, จาก <https://www.cpall.co.th/>.
- edt edtguitde. (11 มิถุนายน 2551). บึงพระราม ออยุธยา. สืบค้น 10 เมษายน 2561, จาก <https://www.edtguide.com/>.
- Fon. (1 กุมภาพันธ์ 2543). จำปี : ไม้ดอกในดวงใจคนไทยหลายๆ คน. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.doctor.or.th/>.
- hfocus. (18 ตุลาคม 2558). "สุขศาลา" สถานพยาบาลในอดีต. สืบค้น 22 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.hfocus.org>.
- knowledge. (3 ตุลาคม 2557). กะหรี่ปั๊บบ้านคู่เมือง. สืบค้น 23 เมษายน 2561, จาก <https://storylog.co/>.
- LINE TODAY. (16 สิงหาคม 2560). แพทย์ชี้ทำเช็กข้ออันตราย เสี่ยงพิการได้. สืบค้น 9 กรกฎาคม 2561, จาก <https://today.line.me/th>.
- LOVE THAICULTURE กระทรวงวัฒนธรรม. (13 มกราคม 2559). ภาษีดี ล้านวน คำพังเพย เรื่อง "หมา" นำชวนคิด. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.m-culture.go.th>.

- MDX MEN D – Expert. (31 มกราคม 2550). อาการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ พร้อมวิธีแก้ไข และ บำรุงกัน. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.mdxformen.com/tag>.
- Meemodel. (2550). เนื้อเพลง :: เพลง >> เห็นแล้วหิว. สืบค้น 28 มีนาคม 2561, จาก <https://xn-72c9bva0i.meemodel.com/>.
- MGR ONLINE. (10 กรกฎาคม 2557). เปิดตัวรา 'หน้าอกสตรี' ผู้หญิงรู้ได้ ผู้ชายรู้ยิ่งดี!. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2561, <https://m.mgronline.com2>.
- pattarapong. (8 เมษายน 2554). การพนันในเมืองไทย. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2561, จาก <http://www.reurnthai.com/>.
- Thanika Busmongkol. (23 มีนาคม 2555). สรีรวิทยาระบบไหลเวียน *physiology of circulatory system*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2561, จาก <http://mycirculatorysystem.blogspot.com>.
- TTM VARIETY. (10 สิงหาคม 2555). เชื้อถิ่นเก่า เล่าชาย ย่านนางเลิ้ง. สืบค้น 7 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.thaiticketmajor.com/variety/travel/1620/>.

